

עיונים
במחותרות
ובמרי

בצאת לח"י מהמחותרת

הוועידה הארצית הראשונה
של לוחמי חירות ישראל

מבוא והערות:
פנחס גינור

12 נציגים של חברי התנועה
המחתרתית "לוחמי חירות
ישראל" (לח"י) חושפים
בפרוטוקול ועידתם הראשונה
(והאחרונה) עד כמה היתה
תנועה זו רחוקה מסטרייטיפים
שיחסו לה אויבים וידידים
כאחד.

זהו המקור המוסמך ביותר
לדעות השונות שרווחו בלח"י
בשנה הראשונה לקיום מדינת-
ישראל — דרכו מתגלות לקורא
הסיבות לפילוג דרכיהם של
מנהיגי התנועה, נתן ילין-מור,
ישראל אלדר ויצחק שמיר.

פנחס גינוסר, חוקר במכון
מורשת בן-גוריון בנושאים
הסטוריים וספרותיים.
היה חבר לח"י מ-1940 עד סוף
1949 ומילא בה תפקידים שונים.

המכון לחקר מחתרות ע"ש
מנחם בגין חוקר את תופעות
המחתרת והמרי כגורם בחיי
אומות, מניעיהן וסיבותיהן,
מתחקה אחר דרכי אירגונן
ופעילותן של מחתרות וזיקתן
לגורמים שמחוץ להן. המכון
מעודד מחקרים השוואתיים בין
התפתחויות וגילויים של
מחתרות שפעלו בתקופות שונות
בנסיבות דומות.

בצאת לח"י מהמחטרת
פרוטוקול הוועידה הארצית הראשונה של
לוחמי חירות ישראל

ספר זה נתרם על-ידי

העמותה להנצחת מורשת לוחמי חרות ישראל (לח"י)

מאוספם הנדיר של גניה ואברהם גפני - "יצחק" ז"ל

אשר רכשו באהבה כל ספר בנושא ציונות

העמותה להנצחת מורשת לוחמי חרות ישראל (לח"י) וחלליהם (ע"ר)

בית יאיר, רח' שטרן 8, ת"ד 5155 תל-אביב 61051 טל. 03-6820288 פקס. 03-6819187

www.lehi.org.il

lehi@bezeqint.net

המכון לחקר המחשבות ע"ש מנחם בגין

סדרת

עיונים במחשבות ובמרי

בצאת לח"י מהמחתרת

פרוטוקול הוועידה הארצית הראשונה של
לוחמי חירות ישראל

מבוא והערות
פנחס גינזסר

הוצאת אוניברסיטת בר-אילן

LEHI REVEALED

Minutes of the Conference of the Fighters for the
Freedom of Israel (March 1949)

מסח"ב 965-226-053-3 ISBN

כל הזכויות שמורות לאוניברסיטת בר-אילן, רמת גן

Copyright Bar-Ilan University, Ramat Gan

השמ"ה — 1985

נדפס בדפוס 'דף-חן' בע"מ, ירושלים

*

אני מוצא לחובה נעימה להודות על העזרה להוצאת חיבור זה,

לידידי אל"מ (מיל.) גרשון ריבלין שיזם, עודד וסייע רבות,
בעיקר בשלבי העבודה הראשונים ;

לד"ר שולמית אליאש שסייעה רבות בשלבים האחרונים ;

וראש וראשונה, לרעייתי יהודית גינוסר לבית הלוי, שהלכה יחד
עמי דרך ארוכה ואף נשאה בטורח הכנת חיבור זה לכל שלביו.

פ. ג.

בצאת לח"י מהמחתרת

פ ת י ח ה

בוועידה הראשונה והאחרונה של לח"י, שנתקיימה בשלהי אדר תש"ט (20—27 במארכ 1949), השתתפו שלושת האנשים שהיוו את ההנהגה המוסכמת של התנועה משנת 1943 ואילך. דבריהם עמדו במרכז הוועידה גופה וכן בפרוטוקול שהותירה.

הוויכוח המרכזי בוועידה התנהל בין שניים מן השלושה: בין נתן ילין-מור (שמו בישראל היה אז נתן פרידמן-ילין ונודע במחתרת בפינוי "גרא") ובין ד"ר ישראל אלדד (שמו בישראל היה אז ד"ר ישראל שייב, וכינויו במחתרת "אלדד"). חבר ההנהגה השלישי, יצחק שמיר (שמו בישראל היה אז יצחק יורניצקי ונודע במחתרת בכינויו "מיכאל") העמיד את היוקרה הרבה, שבה זכה במחתרת הלוחמת, לצדו של נתן ילין-מור.¹ ואמנם הוועידה הסתיימה בניצחון גדול לקו של גרא, וכעבור זמן לא רב פרשו אלדד ונאמניו והקימו את הביטאון "סולם", אך לא עלה בידיהם לקיים מסגרת פוליטית. גם המפלגה, בהנהגתם של גרא ומיכאל, לא הוציאה את שנתה ונתפרקה בקול דממה דקה.

שני ראשי המדברים בוועידה, גרא ואלדד, כתבו ספרי-זכרונות. בספריהם הובאו פרקים מתולדותיה של התנועה שבה מילאו תפקידים מרכזיים, אך שניהם נמנעו מלספר על הוועידה, שהפרוטוקול שלה ניתן להלן. גרא מסיים את ספרו "לוחמי חירות ישראל" במיסדר האחרון של לח"י, הוא מיסדר הגיוס לצה"ל ב-29 במאי 1948,² כעשרה חודשים לפני הוועידה. אלדד, במאמרו "מי ומת היו יאיר ולח"י", כותב: "למעשה נגמרו תולדות לח"י אלה עם הכרזת האומות המאוחדות, למרות תשעת החודשים האלה של תוהו ובוהו. לכל היותר אפשר היה להמשיך עד אותו יום הפירוק הרשמי של המחתרת באותו מיסדר פרידה בשייך-מוניס ליוצאים לצבא".³ שלא כגרא כותב אלדד גם על התקופה שלאחר 29 במאי 1948 גם במאמר וגם בספרו "מעשר ראשון", אך הכתיבה מצומצמת ומקוטעת.⁴

ניכר שלא היה נוח להם, כשותפים מרכזיים להנהגת לח"י, להציג בפומבי את שלב שקיעתו של הגוף, אולם כל מי שירצה להבין את תולדות תנועת לח"י לאשרון, בעיקר את ההתפתחויות הרעיוניות הפנימיות שהשפיעו על פעילותה כלפי חוץ ואשר הושפעו מפעילות זו, אינו יכול שלא להיזקק לתקופה שבין 29 במאי 1948 (יום ההתגייסות לצה"ל) לבין תחילת 1950, שהיא תקופת התפוגגותה של המפלגה שעל הקמתה הוכרז בוועידה. בתקופה האמורה נחשפו מגמות, שכבר היו מובלעות בלח"י קודם-לכן.

הפרוטוקול המובא בזה הוא של הוועידה היחידה של לח"י. היא נפתחה ב-20 במארס 1949, בבניין קולנוע "רמה" ברמת-גן, ונסתיימה שם ב-27 באותו חודש. למיטב ידיעתי אין שום מיסמך אחר בכתובים, שבו נתפרטו חילופי-דיעות וחילוקי-דיעות מקיפים כל-כך בלח"י. אמנם הפרוטוקול הוא מיסמך ערוך, דבריהם של משתתפי הוועידה תומצתו, חוץ מדברי שלוש חברי הנהגת לח"י שנודעה בשם "מרכז לח"י", או "המרכז", אך התימצות היה אותנטי. כאחד משני עורכי הפרוטוקול (העורך השני היה מתתיהו שמואלביץ) הנני מעיד, שלא הגיעה לכותב שורות אלו שום תלונה, על הדברים שהובאו בו שנמסרו שלא כרוחם וכוונתם. אם פרוטוקול זה עשוי לשפוך אור על תולדות לח"י בכללן, הרי במיוחד גדולה חשיבותו לאותו שלב מושכת, שראשיתו ב-29 במאי 1948.

שלוש תקופות בתולדות לח"י

תולדות לח"י ניתן לחלקן לשלוש תקופות: תקופת הלידה והגישושים, תקופת ההתבגרות והבגרות ותקופת המבוכה וההתפרקות.

התקופה הראשונה

התקופה הראשונה כרוכה במנהיגותו של אברהם שטרן, הידוע יותר בכינויו המחתרתי "יאיר". תחילתה ב-18 ביוני 1940, הוא היום שבו התפטר דוד רזיאל מראשות "הארגון הצבאי הלאומי בארץ ישראל" (אצ"ל) ופינה מקומו ליאיר, וסיומה ב-12 בפברואר 1942 (כ"ה בשבט תש"ב), הוא היום שבו נרצח יאיר בתל-אביב בידי אנשי הבולשת הבריטית בארץ ישראל. בפרק זמן זה ניתן לכלול גם את שבעת-שמונת החדשים, שבהם ניסו שרידי לח"י לבקום את דם יאיר ולחזור ולהתארגן.

בתחילת התקופה הראשונה הוסיף הגוף להיקרא "הארגון הצבאי הלאומי בארץ-ישראל" (האצ"ל בא"י), אך תוך זמן קצר התחולל פילוג בין נאמני

ז'בוטינסקי והתנועה הרבזיוניסטית שב"ארגון", אשר בראשם הועמד שוב דוד רוזאל לפי הוראה מיוחדת במיברק של ז'בוטינסקי מיום 17 ביולי 1940, לבין אותם חברים באצ"ל, שניסו להחריף את הכיוון החדש שהתפתח והלך בארגון, בעיקר למן פירסום "הספר הלבן" במאי 1939. בכיוון חדש זה בלטו שני יסודות: מאבק אלים נגד כמה מגורמי השלטון הבריטי בארץ-ישראל ואי-תלות במפלגה הרבזיוניסטית ובזאב ז'בוטינסקי. בראש הדוגלים בכיוון חדש זה עמד יאיר. הארגון שהונהג על-ידי יאיר הסב ערב ראש-השנה תש"א (אוקטובר 1940) את שמו מ"ארגון צבאי לאומי בארץ-ישראל" ל"הארגון הצבאי הלאומי בישראל".

הבלטת ההמשכיות בשם הארגון החדש היתה חיונית משני טעמים: ראשית, הארגון נאבק על נפשם של חברי אצ"ל ואוהדיו, שלא הכריעו עדיין הכרעה גמורה בין שני הפלגים, וניתוק מובהק מן הקשר לעבר היה דוחה את המתלבטים; שנית, בהרכב הגוף החדש, ויאיר בראשו, היה חלק נכבד ביותר של מפקדי האצ"ל מלפני הפילוג, והם היו סבורים שהם-הם הממשיכים הלגיטימיים של מסורתו, בעיקר זו שהתפתחה למן תחילת מאבקו של האצ"ל נגד "הספר הלבן".

אך שינוי השם בא, כמובן, להצביע על החידוש. והחידוש היה חיוני, שכן הארגון המחתרתי נותק ממסגרת שסיפקה בעבר לאצ"ל לגיטימציה, עורף ליגאלי, וכן תנועת-נוער (בית"ר) וארגון-פועלים (הסתדרות העובדים הלאומית), ששימשו מקורות למתגייסים. עם זה הטילה אותה מסגרת גם חובות ארגוניות, מסורות, משנה פוליטית (אף כי זו חייבה במידה מוגבלת בלבד) ואידיאולוגיה. היה קיים איפוא צורך לפתור את הבעיות שנגרמו בעטיו של הניתוק, להקים עורף, מקור לאמצעים, מקור למתגייסים, וכן לפתח מסורות חדשות, ואף משנה פוליטית ואידיאולוגיה, השונים ממה שהיה מקובל על מרבית חברי התנועה הרבזיוניסטית. אמנם משאלה לחידושים אלה הובעה על-ידי יאיר ואחרים עוד לפני הפילוג, אך הדחף לפיתוחם בא עתה בעקבות הפילוג.

חידוש ארגוני היה המעבר מ"מבנה צבאי" ל"מבנה מהפכני". בעקבות האידיאולוגיה הז'בוטינסקאית והמסורת הבית"רית נודעה באצ"ל חשיבות רבה למיבנה ולהירארכיה הצבאיים. באצ"ל היו דרגות צבאיות, שהוענקו לפי קריטריונים צבאיים של הענקת דרגה (קורסים, ותק וכד'). ואילו בארגון החדש בוטלו בהדרגה התארים הצבאיים, ועל חבריו הוטלו תפקידים שלא על-פי מעמדם בהירארכיה אלא על-פי מידת התאמתם למשימה. היתה בכך משום דימוקראטיזציה פנימית שמצאה ביטוי גם לגבי פרסומי המחתרת. חבר שקיבל פרסומי מחתרת להפצה, נדרש תחילה לקוראם, והיה זכאי

לסרב להפיצם אם לא הסכים לתוכנם. תקנה זו ביקשה להביא לידי גיבוש רעיוני ולהחלפת משמעת מתוך פקודה, במשמעת מתוך הכרה. במשנה המדינית הוכנסו שני חידושים, קשורים זה בזה.

החידוש הראשון היתה האבחנה בין "אויב" לבין "צורר". כל גורם זר השולט בארץ-ישראל גוזל בכך מן העם היהודי את ריבונותו במולדתו, ונוטל ממנו את עצמאותו הלאומית. משום כך הוא אויב, ויש לנהוג בו כפי שנהוג כל עם משועבד במשעבדיו. לעומת זה, שונאי ישראל שאינם שליטי ארץ-ישראל, האנטישמים למיניהם, הם בבחינת "צורר" ואתם מותר לנהל משא-ומתן ואף לכרות בריתות, בהתאם לצורכי המלחמה ב"אויב". וכבר נמצאו לכך תקדימים בתולדות הציונות: הרצל ניהל משא-ומתן עם פלוזה, מיניסטר-הפנים הרוסי האנטישמי, שנחשב אחראי לפוגרום בקייסיב; ארלור-זורוב הגיע לידי הסכם עם גרמניה הנאצית, בדבר "ההעברה", ואילו יאיר עצמו הגיע לפני המלחמה, כנציג אצ"ל, להסכמים עם משטר-הקולונלים הפולני, שהיה משטר אנטישמי, בעיקר לצורכי רכישת נשק ואימונים בשימוש בו.⁸ וגם ההגנה נעזרה במשטר אנטישמי זה לצורכי אימונים צבאיים.⁹

החידוש השני היה לגבי הסיכוך היהודי-ערבי. התנועה הרביזיוניסטית (ולמעשה התנועה הציונית כולה) הניחה שעתידה ואופיה של ארץ-ישראל, ובכך גם גורלו של עם ישראל, יוכרעו בתוצאות הסיכוך שבין היהודים לבין הערבים. כיון שכך, יש להביא את הגורם הבריטי לתמיכה בצד היהודי, וכדי להשפיע על עמדתם של הבריטים יש להשתמש באמצעים שונים, ואפילו בפעולות צבאיות אנטי-בריטיות.

לדעתו של יאיר העם היהודי שרוי בסיכוך דווקא עם השלטון הבריטי בארץ-ישראל ואילו מן הגורם הערבי התעלם יאיר למעשה. ואמנם התנועה הלאומית הערבית בארץ-ישראל היתה שרויה באותם הימים באחת מתקופות-השפל העמוקות שלה, שבאה בעקבות דעיכת המרד הערבי בשנים 1936—1939, דעיכה שנבעה גם מן החורבן וההרג שהביאו ערביי הארץ על עצמם במהלך המרד וגם מתוך תחושה שרווחה ביניהם כי הם השיגו מבחינה מדינית כל שהיה ניתן להשיג באותן שנים.

כדי לבסס את אי-התלות ברביזיוניזם חש יאיר צורך דחוף לעצב אידיאולוגיה, ועל כן ניסח ניסוח סופי את טיוטת "עיקרי התחיה", שהכין חבר מפקדתו חנוך קלעי (סטרליץ). הטיוטה התבססה על דבריו של רביזיוניסט ותיק, שלום שלוגר, ועל חוברת אידיאולוגית שכתב בשעתו המשורר יעקב כהן.¹⁰ ב"עיקרי התחיה" נכללו ענינים הן מתחום האידיאולוגיה והן מן התחום המדיני. את עיקרי המחלוקת של יאיר עם האידיאולוגיה הציונית בכללה, וגם בגירסתה ה'בוטינסקאית', ניתן לסכם כלהלן:

(א) הציונות באה לפתור את שאלת היהודים ולהקל על מצוקת היהודים, ומשום כך מטרתה שיבת ציון. נקודת-המוצא של יאיר היתה, שיש להחזיר את ארץ-ישראל לריבונות עברית לא מחמת רדיפות אנטי-שמיות וחוסר שוויון-זכויות והפיזור היהודי, אלא מחמת שיעבודה של הארץ וחוסר הריבונות של העם על ארצו. ארץ-ישראל היא מכורת העם, ורק משיתרכו בה ויקיים בה ריבונות מלאה תוכל לבוא התחייה הלאומית האמיתית, כלומר, פריחה בכל תחומי החיים והתרחבות. נקודת-הכובד היא אפוא עתיד המכורה, והוא שיקבע את גורל העם;

(ב) גבולות ארץ-ישראל אינם גבולות "שני עברי-הירדן" (כלומר ארץ-ישראל המאגדאטורית כולה, כולל עבר-הירדן), אלא כלולה בהם ארץ-ישראל בגבולות ההבטחה שבמקרא, כלומר מנחל מצרים עד נהר פרת;

(ג) אין מקום בארץ-ישראל אלא ליהודים בלבד. בניגוד לכל התפיסות הציוניות המקובלות, והגישה ה'בוטינסקאית' בכללן, שראו בארץ-ישראל מקום לאוכלוסיה ערבית שוות-זכויות, רואים "עיקרי התחיה" פתרון יחיד בחילופי אוכלוסין (ודאי, לפי הדוגמה של חילופי-האוכלוסין בין טורקיה ליוון לאחר מלחמת-העולם הראשונה). אין המדובר בערבים בלבד, אלא בכל ה"זרים";

(ד) המשטר הפנימי בארץ-ישראל יהיה של חברת-מופת; "במשטר זה, לא יהיה רעב ומובטל";

(ה) יאיר בבקשו להבליט את הקשר לעבר ההיסטורי הריבוני היהודי בארץ-ישראל, השתמש בביטוי "מלכות" שרווח בשירתו של אורי-צבי גרינברג, ואף דיבר על הקמת בית-המקדש השלישי.

מן האמור לעיל עולה, שיאיר ניסה לנתק את עצמו מן המיבנה הפוליטי שנוצר בסיוע מלחמת-העולם הראשונה, וכן מן הבחינות הליבראליות וההומא-ניות שבתורת ז'בוטינסקי ובציונות ככללה. מצד אחר באה לידי ביטוי, כבר בתקופת יאיר התרחקות מן התפיסות האנטי-סוציאליסטיות של ז'בוטינסקי והרביזיוניזם.¹¹ התרחקות זו לבשה צורה באורח מעשי על-ידי המנעותם של אנשי יאיר ממעורבות בסיכסוכים עם ה"הגנה",¹² ולא עוד אלא שהיתה אפילו יוזמה מצד יאיר לשפר את היחסים עם ה"הגנה".¹⁸ בעקבות הניתוק מן הארגונים הרביזיוניסטים, פסקו אנשי יאיר להיות מעורבים בסיכסוכים שבין "ההסתדרות הכללית" ובין "הסתדרות העובדים הלאומיים" הרביזיוני-ניסטית. אנשי יאיר קיבלו הוראה שלא להיות מעורבים בהורדת דגלים אדומים, דבר שהיה חובה על חברי בית"ר. וכיוון שהיתה חפיפה רבה בין

אצ"ל ובין בית"ר בארץ-ישראל, במיוחד למן "הסכם פאריס" שנוסח סופית ב-25 ביוני 1939¹⁴, היו אנשי אצ"ל מעורבים מדי פעם במעשים אלה. ואולם האידיאולוגיה והמדיניות של תקופת יאיר התמקדה בנקודת-מבחן מרכזית: כיצד לנהוג במלחמת-העולם השניה? ז'בוטינסקי סבר, שמשפרצה המלחמה חייב כל גורם יהודי להתייצב בכל מאודו לצד האומות שלחמו בגרמניה הנאצית, וגם סבר שהאינטרס של האימפריה הבריטית המנצחת יהיה להקים מדינה יהודית בארץ-ישראל. יש לומר, שבעניין העמידה לצד בריטניה במלחמה היה המחנה הז'בוטינסקאי פחות מסוייג מזה של "היישוב המאורגן" והתנועה הציונית הרשמית. בן-גוריון הכריז "נילחם בספר הלבן כאילו לא היתה מלחמה, ונילחם בגרמנים כאילו לא היתה הספר הלבן", והנהגת היישוב התמקחה עם השלטונות על דרך הגיוס לצבא הבריטי, ואילו במחנה הרביזיוניסטי התגייסו לצבא והשתתפו במאמץ המלחמה בלא תמורה פוליטית. באותה תקופה טראגית לעם היהודי ולציונות, כשמצד אחד היתה בריטניה מעוז הכוחות שלחמו בהיטלר (מכל מקום עד שהיטלר פתח את החזית נגד ברית-המועצות ב-22.6.1941), ומצד אחר היא עמדה לחסל כל תקווה להגשמת הציונות ולהצלת יהודים בארץ-ישראל, גרס יאיר שיש להמשיך בפעילות מזויינת אנטי-בריטית גם בימי המלחמה, כל עוד לא חל שינוי יסודי בעמדת הבריטים כלפי ריבונות יהודית בארץ-ישראל. אין צריך לומר, שהוא התנגד לגיוס לצבא הבריטי, שכן סבר שחובה על תנועת-השחרור העברית לתמרן בין הצדדים הלוחמים על-פי מישנתו הפוליטית, המבחינה בין "צורר" (אנטישמי) ובין "אויב" (השלטון הזר בארץ-ישראל), ועל כן היה יאיר מוכן לנהל משא-ומתן עם מדינות הציר.

בספרו מספר ילין-מור על שיחות שהיו לו בנדון עם יאיר במהלך שנת 1941. השיקולים נראים מורכבים, והחשוב בהם היתה שמירה על מרחב תימרון לעם היהודי בתקופת המלחמה,¹⁵ הדבר הוביל לגישושים אצל שני הצדדים הלוחמים. מצד אחד הציע יאיר לבריטים ברית, בשידור רדיו מ-14 ביוני 1941 וזאת בתנאי של "מיפנה מידי ויסודי במדיניות הממשלה לגבי העם העברי והציונות".¹⁶ כמה חודשים לאחר מות יאיר חזרו חבריו והודיעו על נכונות לברית עם הבריטים, ושוב בתנאי של ריבונות עברית בארץ-ישראל.¹⁷

על נכונות לנהל משא ומתן עם מדינות הציר לא הכריז יאיר וקשה לדעת כמה תקוות תלה באפשרות זו. יש לשער שהיה מודע לסיכון הטמון בעצם משא-ומתן כזה, כל עוד לא הניב תוצאות.

ב-1940 התנהל משא-ומתן עם מי שהציג את עצמו כנציג הממשלה האי-טלקית, אך יאיר חשד מלכתחילה ש"האיטלקי" אינו אלא סוכן של האינטלי-

ג'נס הבריטי. לאחר מות יאיר הועלו בלח"י חשדות שהיתה זו פרובוקאציה, שגם ידם של גורמים יהודיים — ה"הגנה" או אצ"ל — היתה בה, כדי שיהיה אפשר להתיר את דמם של יאיר וחבריו.¹⁸ באותה שנה נשלח נפתלי לובינצ'יק לפגישה עם דיפלומאט גרמני בלבנון,¹⁹ וכדצמבר 1941 נשלח נתן ילין-מור לארצות אירופה לחפש קשר עם הגרמנים, אלא שנאסר על-ידי הבריטים בסוריה, קודם שהגיע ליעדו.²⁰

כל הגישושים הללו כלפי מדינות הציר נעשו כשלא עלתה כלל על הדעת מדיניות-ההשמדה הנאצית.²¹ בתוך לח"י לא זכר הגישושים לפירסום; הם אפילו הוכחשו.²² לימים משהגיעו הידיעות על השואה, משנשתנה המצב הבינלאומי וחלו התפתחויות בתנועה העדיפו בלח"י לדון בנושא זה בשתיקה. באותן שנים הוחרפו מאוד היחסים בין שתי המסגרות שהתפלגו מארגון אחד. היה מאבק על גפש האנשים, על רכוש, על מחבואים ועל מחסני-נשק. אנשי יאיר נאסרו בעוד אנשי אצ"ל משתחררים מן הכלא. גם המצב הארגוני היה קשה מפני גלי המאסרים והאיבה הכללית שאפפה את הגוף החדש. הבידוד והרגשת חוסר-המוצא גרמו למבוכה פנימית ולפרישה בדרגים הגבוהים ביותר. בין הפורשים היו שניים מחברי מפקדתו של יאיר — חנוך סטרליץ (קלעי) ובנימין זרעוני. מעשי-שוד שבאו להקל על המצוקה הכספית נכשלו, הפילו קרבנות בין עוברים ושבים והגבירו את העוינות כלפי המחתרת. השתבשו התקשורות שנועדו להרוג קציני-משטרה בריטים, שנועדו ברדי-פתם את המחתרת, וקציני-משטרה עברים שנקלעו למקום נפלח תחתם. הבידוד הציבורי הוחמר עד כדי כך, שהותר דמם של יאיר וחבריו.

ב-2 בפברואר 1942 נורו על-ידי הבולשת הבריטית ארבעה מעוזריו של יאיר, ושניים מהם מתו מפצעיהם. ב-12 בפברואר גילתה הבולשת את יאיר, ואנשיה רצחוהו בתואנה שניסה לברוח. הסכנה לחייו של יאיר היתה ברורה קודם-לכן, והוא קיבל הצעות-מיקלט הן מן הצד הרביזיוניסטי והן מצד גורמים ב"הגנה", אולם הוא סבר שאם ייענה להצעות אלו ישותק ויתנון הגוף שבראשו עמד. שעות מועטות לפני מותו כתב יאיר על שתי ההצעות: "תשובתי היא כמובן שלילית: אני לא מאלה המסגירים את עצמם מרצון בידי המשטרה, או עושי רצונה משמאל ומימין".²³ יש בדברים אחרונים אלה של יאיר כדי להעיד על רצונו לחלץ את ארגונו מלהיות מזוהה עם הימין הפוליטי ביישוב.

אכן, הבידוד המוחלט-כמעט, שהמחתרת היתה שרויה בו באותם ימים, ובמיוחד תחושת המרירות כלפי חברים-לשעבר, רופפו מאוד את הרגשת השייכות, ואפילו את תחושת הקשר ל"תנועה הלאומית" (דהיינו התנועה הרביזיוניסטית), אותה תנועה שממנה צמחו, במידה זו או זו, כמעט כל חברי

הגוף שכינה עצמו משנת 1943, כשנה לאחר מות יאיר, בשם "לוחמי חירות ישראל".

התקופה השנייה

התקופה השנייה לקיומה של המחתרת היתה תקופת הבגרות שלה, בה באו לידי ביטוי מובהק ביותר מהותה והפוטנציאל הטמון בה. היתה זו התקופה הממושכת והפורייה ביותר בתולדות המחתרת, שבה הצליחה להנחיל מרעיונותיה גם למחתרות גדולות ממנה וגם לחלקים מן הציבור והנוער.

ניתן לקבוע את תחילתה של אותה תקופת הבגרות ב-1 בספטמבר 1942 ואת סיומה ב-29 בנובמבר 1947. בחדשי יולי-אוגוסט 1942 נותרו מחוץ לבית הסוהר פחות מעשרים פעילים נאמנים, שהרוח החיה שבהם היה יהושע כהן. אמנם המפלגות לא שברו אותם, אך הם היו חסרי-ניסיון ונעדרי סמכות. ב-1 בספטמבר 1942 ברח מיכאל ממחנה המעצר במזרע, בשליחות חבריו למעצר, עם עוזרו אליהו גלעדי, המשימה היתה שיקום המחתרת. תקופה זו נסתיימה, משהחליטה עצרת האו"ם, ב-29 בנובמבר 1947, על הקמת מדינה יהודית בחלקה של ארץ-ישראל.

במשך התקופה השנייה עמדו בראש המחתרת שלושה חברי מרכז, שהנהגתם היתה מקובלת על כלל חבריה, אף שמעולם לא נערכו בחירות, או כל הליך ליגאלי אחר לקביעת מנהיגות. מיכאל ריכז את הצד הארגוני והמיבצעי, גרא ריכז את הפעילות הפוליטית והמגעים עם גורמי-חוץ, ואלדד היה ממונה על הסברת חוץ ופנים. כל החלטה חשובה נתקבלה תוך התייעצות בין השלושה ומתוך הסכמה ביניהם. לרוב נפלה החלטה תוך הסכמה של שניים בלבד מתוך השלושה, שכן בתחילת התקופה היה גרא במעצר עד שברח מלטרון ב-1 בנובמבר 1943, אלדד היה במעצר מאפריל 1944 עד שהוברח משם ב-7 ביוני 1946, ובאוגוסט של אותה שנה נפל מיכאל לידי הבריטים וחזר לפעילות רק משהוקמה המדינה. הבכיר בשלושה היה גרא. הוא שהיה מקורב ליאיר ובעל תפקיד מרכזי יותר קודם לפילוג. סמכותו בעניינים פוליטיים היתה מקובלת על חבריו, וגם היה לו יתרון בכך שהיה בעל כישורים רבגוניים. הוא היה יכול למלא תפקידים ארגוניים, פוליטיים והסברתיים, ולכן מילא בשעת הצורך הן את תפקידו של מיכאל והן את תפקידו של אלדד, בעוד אלדד לא נחשב מסוגל למלא את מקומו של מיכאל, ומיכאל לא נחשב מסוגל למלא את מקומו של אלדד.

התשתית האנושית באותה תקופה היתה הרבה יותר יציבה מזו של תקופת יאיר. עקיבותו של יאיר, נכונותו השקטה לעמוד בפני כל איום ופיתוי, וכן רציחתו — כל אלה העניקו לתנועה מיתוס משלה, וזירזו את

תהליכי ההפרדה בין הללו שקיבלו על עצמם להמשיך בדרך שקשייה וסכנותיה הודגמו לפנייהם באורח כל-כך דראמטי ובין הללו שלא מצאו בעצמם כוח להמשיך בה. להכרה הפוליטית והאידיאולוגית נצטרפה עתה גם תחושה של נאמנות לזכרו של המנהיג שנפל, והמלט המלכד נעשה מוצק יותר.

שרידי לח"י חשו, כי בצד שאגות השנאה והשמחה לאיד מתחילים להישמע גם קולות אחרים. שבועיים לאחר אותו יום ה-12 בפברואר 1942 הוטבעה ספינת-המעפילים "סטרומה", והיישוב תלה בבריטניה את האחריות לאובדנה. מותו של יאיר נראה, אפוא לחלק מן הציבור באור חדש. הבידוד סביב לח"י נתכרסם, אף נפרץ, בעיקר משתי סיבות: (א) היחסים בין היישוב והתנועה הציונית לבין בריטניה השתנו שינוי ניכר; (ב) אלה שהקימו את המחתרת מאפרה, הפיקו לקחים מכשלונות התקופה הקודמת.

היחסים עם בריטניה

זמן-מה לאחר מותו של יאיר התחולל שינוי מהותי בחזיתות מלחמת-העולם. בשלהי 1942 חל מיפנה בחזית הרוסית, עם כיתור הצבא הגרמני בסטאלין-גראד בנובמבר 1942. בריטניה, שנהנתה מיוקרה מיוחדת בימי דונקירק ו"הקרב על בריטניה", בבחינת מעוז המחנה האנטי-נאצי, נדחקה במקצת לשוליים. את הבכורה נטלו ממנה תחילה ברית-המועצות ואחר-כך גם ארצות-הברית. השינוי לטובה בחזית הסמוכה לארץ-ישראל, היינו ניצחון הצבא הבריטי בקרב אל-עלמיין (23.10.1942—11.11.1942), השפיע במיש-רין: הושם קץ לשיתוף-הפעולה של הצבא הבריטי עם הכוחות המזוינים העצמאיים של היישוב, דהיינו ה"הגנה" ושלוחותיה, אותו שיתוף-פעולה שנוצר בעקבות כניסת איטליה למלחמה ב-10 ביוני 1940. כשם שקודם לכניסתה של איטליה למלחמה תיכננה בריטניה לפרק את ה"הגנה" מנישקה, כך גם לאחר התמוטטותם של צבאות ה"ציר" באפריקה חזרו השלטונות הבריטיים בארץ-ישראל לעמדתם הקודמת כלפי היישוב היהודי ועתידו. באביב 1943, לאחר שחלפה הסכנה הבלתי-אמצעית לארץ-ישראל, התחילו הללו בהכשרת הקרקע לפעולה נגד היישוב בכללו, ובעיקר נגד ה"הגנה".²⁴ אך סילוק הסכנה הבלתי-אמצעית לארץ-ישראל הגביר, מצד אחר, את הביטחון העצמי של היישוב והחליש את תחושת הצורך להישען על בריטניה. לביטחון עצמי זה תרמה גם התפתחותו התעשייתית של הישוב במהלך המלחמה.

בשלהי 1942 התחילו מגיעות לארץ ידיעות-הזוועה על מהלך השמדת יהודי אירופה. בציבוריות היהודית בארץ גברה תחושת ייחודו של הגורל היהודי.

נתמעטו הללו שסברו, כי תחילה יש להביא לניצחון במלחמה ואחר-כך, כמעט ממילא, יסתדר ענייננו. מאמציהם של הבריטים למנוע את פתיחת שערי ארץ-ישראל להצלת יהודי אירופה הובלטו עוד בפברואר 1942, כשגרמו להטבעת אוניית-המעפילים "סטרומה". אבל אותה שעה, כשצבאו של רומל עמד בשערי מצרים, לא היה במלחמת הבריטים בעלייה, כדי לבטל את שיתוף-הפעולה עם הצבא הבריטי, או לפגוע בשיתוף זה. מכל מקום, הלקח לא נשכח. מהתנהגותה של בריטניה כלפי העלייה, ה"הגנה" והיישוב בכלל, היה ניתן להסיק כי היא נחושה בהחלטתה לחסל את הסיכוי להגשמת הציונות. ב-1943 חזר ופרץ הניגוד הציוני-בריטי, שנעלם זמן-מה עם פרוץ מלחמת-העולם, ובמיוחד עם כניסת איטליה למלחמה. יאיר היה הדמות שייצגה יותר מכל אדם אחר את התחושה ואת ההכרה, שלא תיתכן תחיה יהודית-לאומית בארץ-ישראל במסגרת האינטרסים של האימפריה הבריטית. אולם הוא הרים דגל זה בשעה הפחות כשרה לכך מבחינת קליטת הרעיון בציבור היהודי. ואולם מתחילת 1943 בשלו והלכו התנאים האוביקטיביים להתנגשות בין היישוב העברי והתנועה הציונית לבין הבריטים. גם הנכונות הנפשית לכך פשטה בציבוריות הארצישראלית. הדבר מצא את ביטויו הן בהתנהגותו של האצ"ל והן בהלכי-הרוח ב"הגנה".

ב-1 בפברואר 1944, כשנתיים לאחר הירצחו של יאיר, פירסם "הארגון הצבאי הלאומי בארץ-ישראל" (אצ"ל), מינשר ארוך, שמשמעו הכרות מלחמה על השלטון הבריטי בארץ-ישראל: "שביתת הנשק, אשר הוכרזה בראשית המלחמה, הופרה על-ידי השלטון הבריטי. שליטי הארץ לא התחשבו לא בלויאליות, לא בויתורים ולא בקרבנות. הם הגשימו את מגמתם: חיסול הציונות הממלכתית"²⁵. למן אותו יום ועד סופה של התקופה השנייה בתולדות לח"י, פעלו גם אצ"ל וגם לח"י פעולות מזוינות נגד השלטון הבריטי. פעילות זו התנהלה במרבית הזמן תוך שיתוף, או מכל מקום תוך תיאום, בין שני הארגונים, אם כי לא נעדרו ביניהם מתחים.

עד סוף מלחמת-העולם השניה, הוסיף היישוב המאורגן לקיים מדיניות של שיתוף-פעולה עם השלטון הבריטי. הסוכנות היהודית קיוותה לשינוי במדיניות הבריטית כשתסתיים המלחמה; לתקווה זו תרמה הרבה הקמת החטיבה היהודית הלוחמת (חי"ל) במסגרת הצבא הבריטי, שעליה הוכרו ב-20 בספטמבר 1944. ואולם לא כל דעת-הקהל הקשורה ביישוב המאורגן הסכימה לשיתוף-הפעולה עם השלטון. באפריל 1944 התקבלו החלטות במוסדות היישוב לפעול נגד הפורשים (אצ"ל ולח"י). אולם לא היה ניתן ליישם החלטות אלו, כי "הפורשים רכשו אהדה בייחוד בקרב בני הנוער. קשה היה להילחם בתעמולתם, משום הדעה שרווחה

בציבור בשנה החמישית לקיום "הספר הלבן", כי בעצם ראויים הברי-
טים לכל אלה ואף ליותר מכך.²⁶ מלחמת-העולם נסתיימה ב-8 במאי
1945. ב-1 באוקטובר של אותה שנה החלה פועלת "תנועת המרי". גם
ה"הגנה", זו הזרוע המזויינת של היישוב המאורגן, הגיעה להתנגשות חזיתית
בשלטון הבריטי כמעט למשך עשרה חודשים, עד להחלטת הסוכנות ב-5
באוגוסט 1946 להפסיק את ההתקפות הצבאיות על מטרות בריטיות "עד
שיכונס הקונגרס הציוני ה-כ"ב".²⁷ ואולם במשך אותם חודשי תנועת המרי
פעלו שלושת הארגונים: ה"הגנה", אצ"ל ולח"י תוך תיאום ושיתוף-פעולה.
מבחינה אופרטיבית שיתפה ההגנה פעולה עם לח"י פחות משנה, אף כי
אהדת רבים מחבריה היתה נתונה ללח"י ולאצ"ל במשך תקופה ארוכה
הרבה יותר. "שנת תש"ז היתה אחת השנים הקשות בתולדות ארגון ה"הגנה"
מבחינת הרגשתם העצמית של חבריו. ההפוגה במאבק המזוין שכפו על
הארגון המוסדות הלאומיים, בשעה שהארגונים הפורשים המשיכו בו ואנשיהם
חירפו נפשם בהתקיפים את הבריטים, העיקה על החברים".²⁸

ניתן לומר שבתקופה ראשונה, תקופת יאיר, שררה בלח"י תחושה של
גורם מבודד החותר כנגד הזרם, ואילו בתקופתו השנייה היתה בלח"י תחושה,
שהזרם שינה כיוונו וגופים אחרים מתחילים ללכת בדרכיו אף כי בחוסר
עקיבות. מכל מקום כיוון ההתפתחות היה נראה ברור: חדלה התחושה של
"אחד כלפי תשעים ותשעה", ובמקומה באה התחושה של "אחד לפני
תשעים ותשעה".

ודאי, לח"י בתקופתה השנייה לא ציפתה שלוחמים יפרשו ממסגרות אחרות
ויבואו אליה; אמנם היו שפרשו, והיא רצתה בהם, אך היא גם ידעה שבכך
לא ישתנו יחסי הכוחות. לח"י ציפתה שבמוקדם או במאוחר, במידה זו או
זו, ילכו גופים אחרים בדרך שהיא מתווה, הן מלחץ הדוגמה שלה והן מלחץ
הביקורת שהיא מותחת עליהם. אכן, הקמתה של "תנועת המרי", כשלח"י
משמשת מתווכת בין ה"הגנה" לאצ"ל, הדגימה תקוות אלו. לשון אחר, לח"י
ראתה עצמה כקאטאליזאטור, והיו גם אחרים שראו אותה כך.

מאפייני התקופה השנייה

ואמנם לח"י היו כמה נתונים לשמש קאטאליזאטור. ראשית, התנועה היתה
גוף קטן והיתה מודעת למיעוט סיכוייה לשנות מצב זה. בתקופת יאיר לעומת
זה, ציפה הארגון להיות לגוף של רבבות חברים ושיהיה בכוחו לייצג את
העם העברי הלוחם; יאיר, קודם הפילוג ב-1940, תיכנן הקמתו של צבא
בן ארבעים אלף לוחמים, שכן הרזרבה במזרח-אירופה היתה עדיין קיימת,
וגם קני-המידה היו אחרים. ההכרה כי אין סיכוי קרוב להפוך לגוף גדול

דחפה את לח"י לחשוב בקטגוריות של הנעת גופים גדולים הרבה יותר ממנה. מצד אחר מידותיה הקטנות של לח"י ביטלו הרבה מן החשש מצד גורמים אחרים, שמא תנסה זו להשתלט, או לדחוק רגליים. כדי לאפשר ללח"י לשמש קאטאליזטור, התרכזה הנהגתה במאמץ לפרוץ את מעגל הבידוד שסבלה ממנו בימי יאיר, וכן התרכזה בפיתוח משנה מדינית ואידיאולוגיה, עם שהיא מתרחקת והולכת מן המורשה הרביוניגיסטית. כלפי חוץ וכלפי פנים היה חשוב לשחרר את המחותרת משני דימויים, שדבקו בה בשנים 1940—1942, הדימוי של קבוצת אקדוחנים ושוודדים והדימוי של "פאשיסטים". לגבי הדימוי הראשון הושקע מאמץ רב בהסברה, שהיתה ברמה פובליציסטית גבוהה. חלק נכבד מן האמצעים הדלים שימש להוצאת הירחון המשוכפל "החזית". גליונו הראשון הופיע ביולי 1943, וגליונו האחרון (ה-19) במאי 1945. עורכו של "החזית" היה אלדד, ואילו גרא הירבה לתרום בכתיבה ממצערו במזרע וגם לאחר-מכן. הירחון הופץ במיוחד בין האינטלקטואלים ומעצבי דעת-הקהל, כדי שגם הללו ישנו את דעתם על המוטיבציה והרמה של איש לח"י.

"החזית" עורר בתוך חברי לח"י ענין רב בשאלות התרבות שהעלה וטיפח בהם סקרנות אינטלקטואלית. כיוון שבמשך שנתיים לערך היה "החזית" הפרסום היחידי כמעט של לח"י, שימש גם את מגייסי החברים החדשים, ובכך גרם למיון מסויים בין המתגייסים, הללו ש"החזית" עשוי היה לעניין אותם, היו חייבים ברמה אינטלקטואלית מסויימת.

למן סוף מאי 1944 ועד סוף יוני של אותה שנה העמידו הבריטים לדין חמישה מאנשי לח"י, שנלכדו בהודמנויות שונות: צבי תבורי, דוד המאירי-בגין, חיסיה שפירא, אנשל שפילמן ומתתיהו שמואלביץ. הם היו צפויים למאסר-עולם או לפסק-דין מוות. בניגוד למסורת ששררה ביישוב, לא התגוננו אנשי לח"י ולא ביקשו לנצל את האפשרויות, שהחוק הבריטי מעמיד לרשותם, כדי להינצל. הם כפרו בזכותו של בית-הדין לשפוט אותם. הופעתם היתה נועזת ומכובדת, ובדבריהם הגנו באורח מבריק על העניין שלמענו נלחמו. ארבעה מתוך החמישה הסתייעו בליטוש גיסוחיהם בכשרונם של אלדד, שהיה אז אסיר באותו בית-כלא שבו "ישבו" גם הם. הפעם הגיעו דבריהם לא לאלפים מועטים אלא לרבבות רבות, וזאת בעזרת העיתונות העברית שהתפעלה מהופעתם והביאה את דבריהם במלואם. כעבור יותר מחצי שנה חזרה ונשנתה התופעה בקאהיר. שני אנשי לח"י אליהו בית-צורי ואליהו חכים, שירו והרגו ב-6 בנובמבר 1944 את הלורד מוין, הרשימו מאוד בהופעותיהם בבית-המשפט. הם הגנו בכישרון על עניין שיחרור ארץ-ישראל מעולה של האימפריה הבריטית. לדבריהם היה הד בינלאומי.

ודעת-הקהל המצרית תבעה חנינה לנאשמים.²⁹ הם הוצאו להורג ועיתונאים סיקרו את שעותיהם האחרונות. כל תנועה וכל מילה שלהם הוסיפה כבוד למחתרת שהם היו שליחיה. ניתן לומר, כי יותר משהצליחה לח"י לשכנע בנכונות השקפותיה ובתועלת הלאומית שבמעשיה, הצליחה לשכנע באיכות אנשיה.

בתחילת התקופה השנייה בתולדות לח"י, קודם שהתבססה בתודעה הציבורית דמותו החדשה של איש-מחתרת, נזהרה לח"י ממעשי-שוד, על אף מצוקתה הכספית החמורה. היא דאגה להחניק בשורותיה נטיות להרפתקנות ואקדוחנות, ובעיקר בזכות "החזית" והופעות אנשיה בבתי-המשפט בארץ ובמצרים, עלה בידיה לסלק מעליה את הדימוי של קבוצה הרפתקנית, או פאנאטית. חכריה קיבלו דימוי של אידיאליסטים נחושים בדעתם, שאחת מתכונותיהם היא הנטייה לחשיבה עצמאית. והשינוי בדימוי חל על אף שני גורמים, שפעלו בכיוון מנוגד לו. עד אמצע 1944 היה נקוט בלח"י הכלל לשאת תמיד נשק ולהפעילו כדי לא להיאסר. יתרה מזו, לח"י התרכזה בפעולותיה בהפלת חללים בין אנשי מנגנון השלטון הבריטי, דבר שאנשי המחתרות האחרות השתדלו להימנע ממנו.

בדימוי "פאשיסטים" נאבקה לח"י בדרך של שינוי המילון הפובליציסטי שלה. כך סולק ממנו הרבה ממה שהיה עלול לעורר חשד של נטיה לפאשיזם, ומונחים מארכסיסטיים, סוציאליסטיים וסתם מונחים דימוקראטיים ואנטי-טוטאליטאריים הלכו ורבו בפרסומי לח"י.

לח"י העלתה על נס את תנועות המחתרת הסוציאליסטיות באירופה ובאסיה, שלחמו נגד המשעבד הלאומי, והיתה מנגחת בכך את "השומר הצעיר", את "פועלי ציון" ואת "אחדות העבודה", ואחר-כך גם את המפלגה הקומוניסטית. טיעונה של לח"י היה, שהסוציאליסטים של היישוב מתיימרים להיות סוציאליסטים, ואילו היו באמת כאלה היו נלחמים באימפריאליזם הבריטי. המונח "אימפריאליזם בריטי" נעשה מונח נפוץ בהגדרת האוייב.

פובליציסטיקה זו היתה מנוגדת, כמובן, לתפיסה של אצ"ל קודם הפילוג, כאשר "סוציאליסט" ו"לוחם חירות" נחשבו כשני ניגודים. לח"י התחילה מפקקת בפומבי בכשרותם הסוציאליסטית של גורמים ארצישראליים, וזאת על-פי קנה-המידה של יחסם למשעבד הבריטי. לח"י החלה גם משתמשת במונחים ספציפיים של "ארץ ישראל העובדת". לכותב שורות אלו זכורה פגישה עם מיכאל ב-1943, שבה דיבר מיכאל בגנות מרד של ראווה ובעד מלחמת-מחתרת ממושכת, והשתמש בביטויים "מפעל ובניין מלחמתי", "עוד פעולה ועוד פעולה" על משקל "עוד דונם ועוד עז". מצד אחר לעגו אנשי אצ"ל ללח"י באביב 1944 ואמרו עליהם: "... חובבי-ציון האמינו, כי אפשר

לבנות את ארץ-ישראל בדרך של עוד דונם ועוד דונם, לעומת זאת מאמינים אנשי 'החזית', כי אפשר לכבוש את ארץ-ישראל בדרך של עוד שוטר ועוד שוטר.⁸⁰

האוריינטאציה של לח"י על ברית-המועצות כבעל-הברית הצפוי של תנועת התחיה העברית הסתמנה כבר בתחילת 1944. ואמנם אוריינטאציה זו, בצירוף המינוח האנטי-אימפריאליסטי ודרך הוויכוח עם הסוציאליסטים הארצישראלים, שינו בהרבה את דימויו של לח"י במחנה הפועלים, אם כי האשמות ב"פאשיזם" נמשכו כל הזמן, בעיקר מצד "השומר הצעיר".

שינוי זה של הדימוי היו לו השלכות חשובות גם כלפי חוץ. לאחר הריגתו של לורד מוין ב-6 בנובמבר 1944, כאשר הנהגת היישוב החליטה לפתוח בפעולות נגד "הפורשים" והיה צפוי שעיקר המכה תונחת על לח"י, כמעט שלא פגעו בלח"י אלא התרכזו באצ"ל. היו לכך כמה וכמה סיבות ואחת מהן החשש מפני תגובה קיצונית מאוד של לח"י.⁸¹

אבל גם ראית לח"י כגורם שמאלי, או שמאלי-למחצה, תרמה לכך. מיכאל אמר לאחר זמן: "אין לי ספק שה'הגנה' באמת סברה, שלח"י אינו דומה לאצ"ל וקרוב ל'הגנה' מבחינה מעמדית".⁸² השינוי במינוח פעל, כמובן, כלפי פנים. חברי לח"י התחנכו על הפובליציסטיקה שלה.

בחבורות הפנימיות הוצדק השימוש במינוח השמאלי החדש. ב-1947, בחוברת פנימית, מעריך אלדד את ההתפתחות הפנימית של לח"י, שאחד מסימניה היה ההבדל בין המינוח בשנת 1942 ובין המינוח בשנת 1947: "היות שיצאנו מרחם הרביוניזם וה'ארגון' [הכוונה לאצ"ל] לשעבר. נדבקו לגופנו הרבה מושגים והרגשות, שהם טפלים לגבי הגוף שלנו... אנו מתקלפים מהזר והמיותר. שרירים וקיימים מושגי היסוד שנתן יאיר: נקודת הכובד — המולדת. התפקיד — לא הצלה, כי אם שיחרור המולדת, האויב — השלטון הזר. האויב הקונקרטי — האימפריאליזם הבריטי, הדרך לחירות — מלחמה באויב בכוח הזרוע ושאיפה לרכישת בעלי-ברית במובן האירופי והפוליטי של המילה לבעלי-ברית אוהדים, הומאניטאריים וכו'".⁸³ המונחים של "עיקרי התחיה" — מלכות, אדנות, עם-סגולה, בניין הבית השלישי וגבולות ההבטחה — אינם נזכרים כאן ואף לא פתרון משפט הזרים בדרך של חילופי אוכלוסין.

לאחר שקבע מה שריר וקיים מזמן יאיר, ממשיך הכותב: "מכאן ואילך מתחילה ההתקלפות" ובין הדברים ש"מתקלפים מהם" הוא מציין: "כולנו יודעים שה'ארגון' ירש מאבי הבריונים — אב"א אחימאיר — כמה קווים שהיה בהם מעין קירבה לפאשיזם".⁸⁴ המחבר מציג לכאורה עמדה נייטראלית לגבי הסוציאליזם. "אם הבעיה המרכזית אצלי היא מלחמת-החירות, אינני

חייב כלל להיות אנטי-סוציאליסט, אם גם אינני חייב להיות סוציאליסט".³⁵ בזהירות הוא מגלה את דעתו: "...כשם שאינני מבין ספיקות מוסריים ביחס לסוציאליזם, אני מבין ספיקות מוסריים ביחס לקפיטאליזם... יש משהו במהותו של הקפיטאליזם שיש בו מאי-מוסריות...³⁶ אם גם אין תנועת החירות העברית רשאית היום לקבוע את עמדתה כסוציאליסטית, אין היא צריכה להעמיד את עצמה כאנטי-סוציאליסטית. כי אין ספק שבצורה כזאת או אחרת — העולם צועד לקראת הסוציאליזם. כלומר: לחלוקה הצודקת של הנכסים והרווחים".³⁷

המאמר נכתב כ"מכתב לחבר ותיק", כמסתבר חבר היושב בכלא זמן רב, שהתפתחויות של השנים 1942—1946 בלח"י מעוררות בו תמיהות והתנגדות. מסתבר שהתהליך השפיע באורח שונה על חברים שונים. לח"י עשתה מאמץ לגוון את מקורות-הגיוס של אנשיה, ובכל זאת, גם בסוף התקופה השניה, היו רוב חבריה בעלי רקע רביזיוניסטי במידה זו או זו. יתר על כן, בשנים 1946—1947 התקיים שיתוף-פעולה עם האצ"ל וה"ישוב המאורגן" רדף אז את שניהם (תקופת "הסזון הקטן"). עובדות אלו ודאי שימשו משקל-שכנגד להתפתחות שמאלה, אם לא בהנהגת לח"י הרי בקרב חלק מחבריה. אצ"ל אפילו הציע אז איחוד בין שני הגופים,³⁸ אלא שלח"י ראתה עצמה, על אף כל ההסתייגויות, כשייכת למחנה ה"שמאל" בעוד אצ"ל נראה בעיניה "ימין". ואף-על-פי שוויכוח זה ניטש בשולי הפעילויות הצבאיות המסועפות של שני הארגונים בתקופה הנידונה (מ-26 באוקטובר 1946 עד 14 בספטמבר 1947 ביצעה לח"י לבדה 120 התקפות על מטרות בריטיות, מהן התקפות מרשימות), היה די לאותו ויכוח כדי למנוע את האיחוד בין שניהם.

בוויכוח עם מפא"י ועם "השומר הצעיר" גילתה לח"י מרידות, אלא שבוויכוח זה היתה נימה של "מריבה בתוך המשפחה". בבחירות לקונגרס הציוני ה-22, שהתקיימו בסוף 1946, הצביעו רוב חברי לח"י בעד רשימת "אחדות העבודה",³⁹ שכן ראו בה אקטיביות לאומית ומהפכנות חברתית. הצבעתם שיקפה את אהדתם, אם כי מעולם לא ניתנה בלח"י הוראה בעד מי להצביע.

יחס מיוחד-במינו התפתח בלח"י למפלגה הקומוניסטית שהתחילה מגלה גישה חיובית יותר לשאיפות היהודיות הלאומיות. לח"י מצאה צד זכות לקומוניסטים בכך שהללו לא שיתפו פעולה עם האימפריאליזם הבריטי. שלא ככל המפלגות הציוניות. עם זאת, בזה לח"י לקומוניסטים על שלא לחמו באימפריאליזם. ודאי היה הבדל מכריע בין שאיפתה של לח"י לארץ-ישראל כולה בשלטון עברי, ובין תמיכתה של מק"י בחלוקת הארץ. אך

הוויכוח עם אנשיה של זו היה פחות מריר מזה שהתנהל עם גופים אחרים.⁴⁰ למן 1946 אף נתקיימו כמה מגעים עם פלג קומוניסטי קטן ושהיה לאומי יותר ודוגמאטי פחות, היא המפלגה הקומוניסטית העברית (מקודם האיגוד הקומוניסטי החינוכי).

תפיסתה המדינית של לח"י בתקופתה השנייה ניתנת לסיכום כלהלן:
 (א) האויב לעצמאות העברית בארץ-ישראל הוא האימפריאליזם הבריטי. הניגוד הוא אובייקטיבי, ואינו תלוי ברצונם של עושי המדיניות הבריטית. כל נסיון לשנות מן הגישה הבריטית בדרך של יצירת אהדה אישית לציונות אצל מדינאים בריטים, או בדרך של הצבעה על אינטרסים משותפים, הוא חסר-שחר. חסר-שחר הוא גם נסיונו של אצ"ל להפריד בין האדמיניסטרציה הבריטית בארץ-ישראל, שבה יש להילחם, ובין השלטון המרכזי הבריטי, שעמו ניתן להגיע להסכם, בהנחה שיש לבריטניה ולציונות אינטרס משותף.

לח"י הבלטיה את חילוקי-הדיעות עם אצ"ל בעניין זה על-ידי שמתחה ביקורת על אצ"ל, על שהוא מכנה את השלטון הבריטי בארץ "שלטון דיכוי", בשעה שלח"י מכנה אותו "שלטון זר". הכינוי "שלטון זר", סברה לח"י, מסמך שאין להתפשר אתו אלא משיסתלק, ואילו עם "שלטון דיכוי" ניתן להתפשר משיחדל לדכא את הנשלטים. אחד מסימני ההתקרבות בין אצ"ל ללח"י ב-1947 היה, שבפברואר 1947 השתמש אצ"ל בכינוי "שלטון שעבוד זר בארץ-ישראל";⁴¹

(ב) המזרח התיכון הוא יחידה שגורל משותף לה. האימפריה הבריטית השוקעת נאחות בו, והיא מעוניינת בשיעבודו, בניצולו ובהנצחת מיבנהו הפיאודאלי. לעמי המזרח התיכון יש אינטרס משותף (משותף גם לשאר קורבנותיה של אותה אימפריה) לסלק את האימפריאליזם הבריטי מן המזרח התיכון כולו. אמנם יש לנו סכסוך עם הערבים על כבדת הארץ של ארץ-ישראל, שהיא אחוז קטן בנחלותיהם הנרחבות. מבחינה אובייקטיבית כדאי להם לשתף פעולה עם היהודים, לשם סילוק האימפריאליזם הבריטי ולשם חיסול הפיגור הפיאודלי במזרח התיכון, ומכאן הסיכוי שהערבים יבינו שמוטב להם לוותר ליהודים על חלק קטן מגחלאותיהם ולזכות בשיתוף-פעולה מבורך לשני הצדדים.

(ג) ברית-המועצות חוששת מפני התקפה אימפריאליסטית עליה. האימפריאליזם הבריטי השוקע יוזם חזית אנטי-סובייטית, כדי לגרור עמו את האמריקאים ולעצור בעד שקיעתו. לסובייטים אין עניין בבסיסים במזרח התיכון, אלא במניעת בסיסים ממתקפיהם העתידים.

מכאן הסיכוי להביא את הסובייטים לידי תמיכה במאויי העם היהודי, משום שמאויים אלה מתנגשים עם קיום בסיסים בריטיים במזרח התיכון. (תפיסה זו הובאה בבטאוני לח"י זמן רב לפני "הכרזת גרומיקו").

(ד) אין הכרח אובייקטיבי שארצות-הברית של אמריקה תיגרר אחר האימפריאליזם הבריטי. יש סיכוי לשיתוף סובייטי-אמריקני במזרח התיכון על יסוד של סילוק בסיסים זרים ופיתוח כלכלי בכסף אמריקני. התוצאה תהיה נייטראליזציה של המזרח התיכון. למימוש סיכוי זה יש לחתור.

מבחינה ארגונית ומיבצעית היתה זו התקופה הטובה ביותר בתולדות לח"י. התנועה, כאמור, שימשה בעיקר קאטאליוזאטור, אך גם כדי לשמש בתפקיד זה היתה זקוקה ליכולת פעילות עצמית, שיהא בה כדי לדרבן אחרים. אף שלח"י היתה קטנה מן האצ"ל פי חמישה, ועל אחת כמה וכמה מן ה"הגנה", בכל זאת היתה פעילותה ניכרת. בשנת 1947 בלבד ביצעה לח"י כ-150 התקפות על מטרות בריטיות, אחדות מהן בחוף-לארץ. כמה מפעולות לח"י בתקופתה השנייה זכו להדים בינלאומיים, כמו ההתנקשות בלורד מויז בקאהיר, שזכתה לאהדת הנוער המצרי ולשימת-לכם של גורמים אנטי-אימפריאליסטיים, וכן הצתת מיכלי הנפט בחיפה. אך היו גם כשלונות, כגון ההתקפה על בתי-המלאכה של הרכבת, שנערכה במסגרת "תנועת המרי". אמנם הפעולה עצמה התבצעה בהצלחה, אך בנסיגתם נלכדו מבצעי במארב בריטי. 11 מהם נהרגו, ו-22 (מהם 4 בנות) נתפסו והועמדו לדין. 18 הגברים נדונו למיתה אך נחננו (שניים מהם נהרגו לימים בפריצה מכלא עכו).

פעילות זו נתאפשרה על בסיס ארגוני מפותח ומוצק, שהוקם על-ידי מיכאל והתנהל והתפתח בניצוחו. חבר הפעילים גדל מכמה עשרות לכמה מאות, אף-על-פי שבמשך התקופה השנייה היו לח"י כמעט 40 חללים וכמה עשרות נאסרים. הגידול בא משני מקורות: בריחות הוותיקים מבתי-הכלא ומחנות-המעצר וכן מגיוס קאדר חדש. החשובה והמפורסמת בבריחות היתה בריחת העשרים ממחנה-המעצר בלטרון, ב-6 בנובמבר 1943, לאחר חפירת מנהרה במשך חודשים ארוכים. גיוס חברים חדשים היה משימה קשה ומסובכת, הן משום תנאי המחתרת והן משום שלח"י לא היו ארגונים ליגאליים, כגון תנועות-נוער, שמהן היה ניתן לגייס, בקלות יחסית, חברים למחתרת. אנשי הגיוס של לח"י היו פונים ליחידים מחברי "בית-ר" ו"ברית חשמונאים", דרך "המכבי הצעיר" ו"הנוער הציוני" ועד ל"נוער העובד" ו"השומר הצעיר". המיוזן נערך בקפידה והדרישות היו מרובות. אכן, המגויסים לא הכזיבו בשעת מיבחן, אם בפעילות קרבית, ואם בפני משפט

או עמוד-התלייה. אחד המתגייסים, משה ברזאני, פוצץ עצמו לפני ההוצאה להורג, יחד עם נדון אחר — מאיר פיינשטיין — איש אצ"ל. הגיוס, ההדרכה, ההתארגנות והפעילות המיבצעית חייבו כספים, מקומות-מחבוא לאנשים ולנשק, ועוד. כל זה סיפקה רשת קטנה אך מתרחבת של תומכים, שגם היא נבנתה בעמל ובוהירות ובחלקה הגדול היתה מורכבת מאנשים שהשתייכו בנעוריהם אל התנועה הרביזיוניסטית אך חלקו על ז'בוטינסקי ועל הקו השליט באותה תנועה. על הגידול בפעילות ניתן ללמוד, למשל, מן ההתפתחות שחלה במערכת ההסברה של לח"י: מירחון בתש"ג לשבועון בתש"ה ולתחנת-ראדיו מחתרית בתש"ו. ביכולת זו נכנסה לח"י לתקופתה השלישית.

התקופה השלישית

את התקופה השלישית, האחרונה, של לח"י ניתן לתחום לארבע תקופות-משנה: (א) עם פרסום החלטת האו"ם ב-29 בנובמבר 1947 על הקמת מדינת יהודית בחלק מארץ-ישראל עד 15 במאי 1948, כלומר עד הקמת מדינת ישראל; (ב) מהקמת המדינה ועד 17 בספטמבר 1948 היום בו נורה בירושלים הרוזן ברנאדוט, מתווך האו"ם, בכדוריהם של חברי לח"י; (ג) מיום 17 בספטמבר 1948 עד לסיום הוועידה, שהפרוטוקול שלה ניתן בזה, דהיינו עד 27 במארס 1949; (ד) למן הוועידה עד לחלונתה של "מפלגת הלוחמים". שקמה בעקבות הוועידה. בשם "לוחמים" החלו להשתמש, למיטב זכרוני, בדצמבר 1948.

לח"י שהוצאה מחוץ לחוק לאחר רצח ברנאדוט, החליטה להתמודד במערכת הבחירות לאסיפה המכוננת והציגה רשימה בשם "רשימת הלוחמים", כמסווה דק על השם האסור "לוחמי חירות ישראל". הוועידה נקראה "ועידת הלוחמים", והמפלגה "מפלגת הלוחמים".

תקופת-המשנה הראשונה

ההחלטה על חלוקת ארץ-ישראל מצאה את לח"י בלתי-מוכנה. אמנם, המרכז צפה אפשרות זו במשך השנה שקדמה להחלטה זו; אך לא מצא שום דרך למנוע התפתחות בלתי-רצויה זו, לדידו, וגם לא כיצד לנהוג אם אמנם החלוקה תוצא אל הפועל. חשוב לזכור שהתנועה הציונית, רובה ככולה, לא ראתה בחלוקה פתרון אידיאלי; לכל היותר הכרח בלי-יגונה, או הרע במיעוטו. לח"י לא היתה איפוא התנועה היחידה שפסלה או את החלוקה.

לכאורה היתה הנהגת לח"י צריכה להיות מרוצה מן ההתפתחות המדינית

בשנת 1947 ובתחילת 1948. כמה מן הפרוגנוזות שלה זכו לאישור רחב: האוריינטאציה על ברית-המועצות לא איכזבה, שכן היה קל להצביע על כך שלא הסוציאליזם של "השומר הצעיר" הביא לידי התמיכה הסובייטית בשאיפותיהם הלאומיות של היהודים, אלא ההתנגשות בין השאיפות הלאומיות היהודיות ובין האינטרסים של האימפריה הבריטית; התברר כי אפשר שהאמריקנים ישתפו פעולה עם הסובייטים בענייני המזרח-התיכון והדבר יהיה לברכה, בעוד שיתוף-הפעולה שלהם עם הבריטים היה להוותנו. מי שבנה על המשך שלטונה של בריטניה כאן טעה, ואילו מי שטבע את הניסוח "האימפריה השוקעת ויהודה העולה" — צדק.

ההתעצמות של לח"י נמשכה, אף גברה: מ-300 פעילים לערך על סף תקופתה השלישית מנתה לח"י ב-29 במאי 1948 יותר מ-1000 איש. האמ"צעים החומריים גדלו מאוד בסוף קיץ 1947; במידה רבה כתוצאה מפעולות-שוד מוצלחות. אנשים משורות האינטליגנציה — סופרים, עורכי-דין ועוד — החלו לשחרר לפתחה של לח"י בחודשי פברואר-אפריל 1948.⁴²

לאמצעי התקשורת שהיו אז בידי לח"י — השבועון "המעש" ותחנת-שידור — נוסף עיתון יומי "מברק". היה זה עיתון-ערב שהחל מופיע בתל-אביב ב-20 בדצמבר 1947, והופעתו נפסקה על-ידי שלטונות ישראל עם ההתנקשות ברוזן ברנאדוט.

אך הצלחות אלו לא יכלו לכסות על העובדה, שהקרקע נשמטה והלכה תחת רגלי לח"י. החזית בארץ נעשתה חזית של צבאות מאורגנים, ולא של קבוצות מחתרת מצומצמות. ללח"י לא היתה ההכשרה ואין צריך לומר הממדים, ליטול חלק בעל ערך במערכה הצבאית. השינוי במצב האובייקטיבי היה מלווה גם מבוכה חמורה בנוגע להערכת המצב. מה שהיה סוד-כוחה של לח"י נעשה לה באותם ימים לרועץ.

כאמור, היתה לח"י הגורם הציוני המודע ביותר לניגוד הבלתי-מתפשר בין השאיפות הלאומיות היהודיות לבין האינטרסים של האימפריה הבריטית. להתרכזות זו בניגוד הציוני-בריטי סייעה התעלמותה של לח"י מן הניגוד היהודי-ערבי, והיא נתאפשרה משום שבשנים 1940—1947 לא נחשב הגורם הערבי כגורם ממשי במאבק על עתידה של ארץ-ישראל.

בינתיים נוצר מצב חדש. הגורם הערבי, שהיה רדום עד אז, התחיל לפגוע באוכלוסייה היהודית ולפתח פעילויות צבאיות מסוגים שונים. הגורם הבריטי ניסה להכשיל את החלטת עצרת האו"ם, ונראה היה שכוונתו לזכות בשלטון ממשי בארץ-ישראל במסווה ליגאלי חדש. הגורם האמריקני נסוג מתמיכתו בהקמת המדינה העברית בחלק מן הארץ, והתחיל ללחוץ על הסוכנות היהודית להסכים למשטר נאמנות, דהיינו לתוכנית הבריטית. הגורם הסובייטי היה

מוכן לסייע בידי הציונים, בדיפלומאטיה ובנשק, להקים את המדינה. ההנהגה הציונית היתה או קשורה לארצות-הברית יותר מכפי שהיתה קשורה לברי-טניה. היא התכוננה למאבק על ארץ-ישראל, והיתה משוכנעת שההתמודדות המכרעת תהיה עם הכוח הצבאי הערבי. חלק מן ההנהגה היסס להקים את המדינה לנוכח הלחץ האמריקני. לח"י חשדה בהנהגה הציונית שאינה מתכוונת לעמוד בלחץ, אלא מאחזת עיניים כלפי פנים. לח"י גם סירבה להצטרף להסכם בין האצ"ל ובין ה"הגנה" על שיתוף-פעולה בחזית הערבית, משום שדרשה לעצמה יד חופשית בחזית הבריטית. הפעילות של לח"י בחזית הבריטית נמשכה, אך כיוון שהיתה זו מלחמה בצבא מתפנה, אבד לפעילות זו הרבה ממשמעותה המדינית. בניגוד לשאר הגורמים הציונים סברה לח"י, שאין הבריטים מתכוונים באמת לעזוב את הארץ. זמן קצר מאוד לפני ההכרזה על הקמת המדינה הגיעו הדברים לידי חטיפות הדדיות בין אנשי לח"י ובין אנשי ה"הגנה".

על מידת החשדנות של לח"י כלפי ההנהגה הציונית ניתן ללמוד ממאמר שכתב אלדד ב"מברק" ב-2 באפריל 1948, לאחר ש"תנועת העם" של בנימין לובוצקי (אליאב) ויגאל הורוביץ, שהיתה שותפת בעתון הערב "המברק"; התרחקה משותפתה, כטענתה, מתוך חשש שלח"י דוחפת למלחמת אחים. וכך כתב אלדד: "השאלה כאן כמו בכל מקום: תהיה כניעה לאימפריא-ליזם האנגלוסאכסי או תהיה מלחמה בו? ... ויען כי בעומק נפשו כבר נכנע לובוצקי וכל הלובוצקים להנהלת הסוכנות שתיכנע מחר, הוא נחפז להדק את חגורת ההצלה שלו אליהם היום, כשעוד בלחיהם האודם של 'מדינה' ו'ממשלה' ו'צבא', כי מחר הם יסכימו להיות 'הנהלה' ו'אזור אבטונומי' ו'מיליציה'".

נראה כי חששו של אלדד היה לו בסיס כלשהו. אמנם היה לחץ אמריקני לבטל את הקמתה של מדינה יהודית; לחץ שאחד מגילוייו היה הכרזתו של וורן אוסטין, נציג ארצות-הברית באו"ם, ב-19 במאוס 1948, ובה הציע רשמית "לדחות את ביצועה של תכנית החלוקה ולעיין באפשרות של הקמת משטר נאמנות זמנית בארץ-ישראל...". ב-12 במאי 1948 סקר משה שרתוק (שרת) לפני מנהלת העם את מסכת הלחצים האמריקנית כדי למנוע את הקמתה של המדינה היהודית; באותה סקירה מסר שרתוק כי: (א) הצעת הנאמנות, דהיינו ביטול הקמת המדינה, לא היתה תאונה, אלא מדיניות קבועה של הסטייט-דיפארטמנט, שלחצים של מדיניות פנים אמריקנית גרמו לדחיית הפעלתה; (ב) ההתנגדות באמריקה להקמת המדינה קשורה בהתרפת היחסים עם ברית-המועצות; (ג) ראשי הסטייט-דיפארטמנט לא יבררו באמ-צעים כדי להכשיל את הקמת המדינה; (ד) בין אמצעיהם נכללו איומים

ו"מלחמת עצבים"; (ה) היו מנהיגים יהודים שלא עמדו במלחמת-עצבים זו.⁴³ אולם לח"י החשידה לשוא את רוב המנהיגים הציונים שעמדו יפה בלחץ. דווקא בן-גוריון, שלח"י העניקה לו תארי-גנאי בשפע, עמד בראש המתנגדים לכניעה, והוא גם לא חשש לפנות לסובייטים, כבר כמה חודשים קודם-לכן. ב-1 באפריל, נפרקו בארץ הרובים וכלי-הנשק האחרים שיצאו מצ'כוסלובקיה, והללו סייעו לשינוי המצב הצבאי בחזיתות ארץ-ישראל. ב-15 במאי 1948 התברר, שהנהגות היישוב והסוכנות ובן-גוריון בראשן, לא הסתפקו ב"אוטונומיה" וב"מיליציה" והקימו מדינה וצבא. התווית של "סוכנות האימפריאליזם האנגלוסאכסי", שהדביקה לח"י לאותן הנהגות, נראתה מגוחכת.

לח"י נכשלה גם בהערכת הגורמים הציבוריים האחרים ביישוב. מתוך קשר ישיר עם משה סנה, ניסתה לח"י להקים חזית אופוזיציונית מהאצ"ל ועד "השומר הצעיר".⁴⁴

בעתון "מברק", שלח"י היתה בו השותף הבכיר ו"תנועת העם" השותף הזוטר, היתה ניכרת אהדה למשה סנה, בעיקר בשל העמדה האופוזיציונית שלו בשאלת ההעפלה מרומניה. אך הניסיון להקים חזית אופוזיציונית לא עלה יפה. אמנם תקופה מסויימת חזר אצ"ל אחר לח"י, אולם הוא היה קשור במידה זו או זו במפלגה הרביזיוניסטית, שכמה מראשיה הכריזו בגלוי שצריך להצטרף לחזית אנטי-סובייטית. בתוך אצ"ל הופצו שמועות, שלח"י היא סוכן קומוניסטי.

אצ"ל — כפי שכבר נכתב כאן — הגיע באותם ימים להסכם עם "ההגנה" בעוד שלח"י דחתה אותו הסכם. האופוזיציה משמאל, שהתאחדה בינואר 1948 ב"מפלגת הפועלים המאוחדת", דחתה את לח"י בחזקת "פאשיסטים". סנה סירב לתוכניתו של גרא והעדיף עליה את הקמת מפ"ם. לח"י התנחמה בכך שגינזי לח"י היה מס, ששילמו שאר מרכיבי מפ"ם ל"השומר הצעיר" ה"אנטי-אקטיביסט", שהאנטגוניזם בינו ובין לח"י היה חריף ביותר. גם המפלגה הקומוניסטית קראה ללח"י "פאשיסטים". לדעתה של לח"י, עשתה זאת גם היא כדי לסלול דרך לחזית עם "השומר הצעיר". ואולם יותר מן הגינויים הדאיג את לח"י שיתוף-הפעולה של מפ"ם עם מפא"י נגד לח"י, כדי לקיים את המרות של המוסדות הלאומיים על כל הפעילות הצבאית והפוליטית היהודית בארץ-ישראל. הפרוגנוזה של לח"י באשר לגורמים הציוניים והיישוביים נתבדתה, ולח"י מצאה עצמה מבודדת. אפשר שתחושת בדידות זו ותחושת המבוכה הן שהחיו בלח"י הלכידות של תקופת-יאיר, שגם בה היתה לח"י שרויה בבדידות ובמבוכה. לתחיה זו של אלמנטים מתקופת-יאיר ולהתלבטות וכניסה-מחדש ל"קליפות" שלח"י התקלפה מהן

בתקופתה השנייה, תרמו גם כמה מן החברים הבכירים, שהיו כלואים בבתי-הסוהר מאז ימי יאיר ובאותם ימי התוהו-ובוהו שבין 29 בנובמבר 1947 ל־15 במאי 1948, נתאפשר להם לברוח.

חברים אלה חזרו עתה לתפקידים בכירים והתברר, שלא כולם היו שותפים לרבים משינויי-הסיגנון, האהדות והשנאות שהתפתחו בלח"י בשנים 1943—1947. אלדד היה פה לנטיה לחזור להלכי רוח שנונתו אחרי מות יאיר והדבר יודגם להלן בגישות לחזית הערבית:

לח"י הניחה, כאמור, שניתן יהיה לבנות שיתוף-פעולה יהודי-ערבי על בסיס מאבק משותף לשיחרור המזרח-התיכון מן האימפריאליזם הבריטי והפיאודאליזם. בתוך מסגרת זו, האמינה הנהגת לח"י, ניתן יהיה לשכנע את הגורמים המתקדמים בעם הערבי (שנתפס כעם אחד) לוותר על מקצת השטח שהוא תובע לעצמו, היינו על פלשתינה, לטובת בעלי-בריתו היהודים. מאוחר יותר הוצע לערבים לגנוז את הסכסוך ההודי שייפתר לאחר-זמן, ובינתיים לשותף-פעולה נגד הבריטים. כשנתברר בסוף 1947 שהמירשם אינו בר-פעולה, נתקבלה בלח"י דעה שאין מוותרים על שלטון עברי באף שעל מאדמת ארץ-ישראל, ואילו הערבים יהיו אורחים שווי-זכויות. חילופי-אוכלוסין עשויים להיות פיתרון טוב, אבל אין לכפות אותם, אלא להגיע על-כך לידי הסכם עם ארצות-ערב, או עמי-ערב.

הדיעה שנתקבלה בשאלה הערבית כיסתה על הבדלי-גישות עמוקים ולא רק בשאלות היחס לערבים. הבדלי-גישות אלה ניכרו בכמה מאמרים מתוך "מברק". ב־30 בדצמבר 1947 נכתב שם במאמר ראשי: "האויב האמיתי הוא, כידוע וכמוסכם—לא כל העם הערבי היושב בארץ, אלא אותם חוגים אפנדוקראטיים, הנתונים כמכשיר נוח בידי מושכי-חוטים...". וב־26 בינואר 1948 נאמר בו: "וואת נזכור, הוויתור על חלק מארץ-ישראל לא היה לטובת המוני הערבים, זה היה ויתור לפיאודליזם המזרחי, לריאקציה הערבית ותכני חברות הנפט. מדינה עברית בארץ-ישראל כולה, פירושה הקמת המדינה המתקדמת היחידה במזרח-התיכון, ובסופו של דבר ייהנו ממנה ההמונים הערבים יותר מאשר מ'מדינתם הפיאודאלית'".

כתיבה מסוג זה באשר להמוני העם הערבי עלתה בקנה אחד עם הגישה שרווחה בלח"י בתקופתה השניה. אך לעומתה נאמר גם אחרת. ב־31 בדצמבר 1947 (ממש למחרת הופעת הראשון משני המאמרים שצוטטו לעיל) נדפסו ב"מברק" דברי אלדד: "...העם העברי... זוקק על הריסיני. הוא זוקק בכור נביאים ותנאים. העם העברי הפך דלק מועיל ומעשיר, מביא אור ומביא כח יצירה בעולם. אולם מאותו זרע אברהם... יצא גם חומר גולמי אחר... ללא זיקוק תרבותי נבואי משלו... זה החומר הפרימיטיבי

הגס אשר השתולל ורצח בבת־הזיקוק בחיפה...⁴⁶ אילו אפשר היה להפריד... בין פסולת שאחת דינה ביעור ובין חומר שניתן לזיקוק ולחיבור למען הטוב — ודאי שצריך היה ללכת בדרך זו... אולם לא תמיד קל לבודד את הפסולת הזו, כי היא רבה מאוד וגס מאוד החומר כולו... ועד אז [עד שיוסקו הבריטים — פ.ג.] מלחמה לנו בפסולת הטבע ובפסולת האדם. לבער את שניהם!"

גישה כזאת לא יכלה להתיישב עם הרצון ליצור ביום מן הימים חזית עם המוני העם הערבי, ולא עם עמים "פרימיטיביים" המשועבדים לקולוניאליזם. היא היתה מירשם בטוח לפסילה מצד המחנה הסוציאליסטי הארצישראלי, שלח"י שאפה להתקבל לתוכו על מנת להיאבק בתוכו לאנטי־אימפריאליזם עקיב.

ב־9 באפריל 1948 כבשו כוחות אצ"ל ולח"י את הכפר דיר־יאסין הסמוך לירושלים. במהלך הכיבוש נהרגו כמאתיים וחמישים מתושבי הכפר, ביניהם נשים, ילדים וזקנים. הרג המוני זה לא תוכנן, אלא נבע משורה של תקלות ומאבדן עשתונות של מפקדים.⁴⁶ גרא נוף במפקד הפעולה ולאחר זמן גם פסל אותה מעל במת הוועידה, בעוד אלדד השתבח בפרשת דיר־יאסין והציג אותה כתמרור בדרך שבה יש ללכת.

ניתן לומר כי עם הקמת מדינת ישראל היתה לח"י נבוכה בהערכתה את הגורמים הציוניים, מפולגת פילוג סמוי בשאלת היחס לערבים, ותכניתיה הפוליטיות לא עלו יפה, לא בזירה המזרח־תיכונית ולא בזירה ה"ישובית".

תקופת המשגה השנייה

עם הקמת המדינה ניטל על לח"י להתאים את עצמה לפעילות מפלגתית־פוליטית במדינת ישראל. הנהגת לח"י נאלצה לכבד את התחייבויותיה הפומביות, לקבל את מרות מדינת ישראל העצמאית ולצרף את לוחמיה לצה"ל. היא עשתה זאת, אם כי לא בלב שלם. הממשלה נחשדה בעיניה כממשלה תבוסנית, שאינה ממלאת את חובתה הלאומית והיא הפעלת מלוא הפוטנציאל הלאומי כדי להשיג יותר עצמאות ויותר שטח. הממשלה ובן־גוריון שעמד בראשה נחשדו כמי שקשורים בטבורם לאימפריאליזם האנגלו־אמריקני, ומשום כך אינם נעזרים די הצורך בברית־המועצות, המוכנה להגיש עזרה, אלא הם נכנעים ללחצים אימפריאליסטיים. עלה חשד מיוחד, שבהסכם חשאי עם עבדאללה ויתר בן־גוריון על ירושלים העתיקה, ואילו על ירושלים החדשה לא הוחלה עדיין ריבונות מדינת־ישראל והוסיפו לפעול בה כוחות ה"הגנה", אצ"ל ולח"י, ולא כוחות צה"ל. ב־29 במאי 1948 נערך מיסדר גלוי, ראשון ואחרון, של החטיבה הלוחמת של לח"י. כ־700

לוחמים הצטרפו אותו יום לצה"ל. כ-300 לוחמים נשארו במסגרת עצמאית בירושלים. הממשלה העניקה ללח"י 50 שיחרורים מצה"ל, כדי לקיים מסגרת מפלגתית ותנועת-נוער. ההצטרפות לצה"ל היתה, כאמור לעיל, בלב חצוי. שני גורמים חיזקו את ההיסוסים: ההפוגה הראשונה (מ-11 ביוני, למשך 28 יום), שלח"י ראתה את ההסכמה לה ככניעה, ופרשת האוניה "אלטלנה" (שנשאה גם נשק לחטיבה הירושלמית של לח"י). פרשה זו הביאה את חברי המרכז שבארץ להחלטה, שטובי לוחמי לח"י שהתגייסו לצבא, כ-200—300 איש, יערקו מצה"ל ויצטרפו לחטיבה הירושלמית. מבחינה פסיכולוגית לא קשה היה להחליט כך, שכן הימים היו ימי ההפוגה. אך ההחלטה לא נתמשה. מפקדי לח"י שבצבא טענו, שהדבר לא ניתן להיעשות במרעד שנקבע לכך. אלדד חשד בהם שלבם לא היה שלם עם ההחלטה ולכן הכשילו אותה.⁴⁷ מגוייסי לח"י בצה"ל השתתפו לאחר-מכן, במסגרת חטיבה שמונה, בקרבות בחזית הדרום, פרצו לעיראק-סואידן וכבשו את המבצר, הסתערו על עוג'ה אל-חפיר, על רפיח ועוד. יחידת לח"י בירושלים, שנקראה "החטיבה הירושלמית", שמרה על קיומה העצמאי עד ל-17 בספטמבר, יום ההתנקשות ברוזן ברנאדוט.

למן החלטת האו"ם ב-29 בנובמבר, שלא כללה את ירושלים בתחומי המדינה העברית, היתה לח"י מודאגת לגורל ירושלים וחשדה בהנהלת הסוכנות ואחר-כך בממשלה, שהיא מוכנה לוותר על ריבונות מלאה בה. הדבר נראה ללח"י מהותי לעצמאותה וקיומה של המדינה העברית. המצור שבוודד את כל ירושלים העברית סייע להתפתחות אוטונומית של היחידה הירושלמית. ואמנם חשיבותן של יחידות לח"י בזירת ירושלים היתה גדולה לאין-ערוך מחשיבותן של יחידות לח"י בזירה הכלל-ארצית. אנשי לח"י יצאו לשורה של פעולות, שהרחיבו את האחיזה היהודית בירושלים. היו ביניהם קרבנות לא מעטים, והם שיתפו פעולה עם כוחות "הגנה" ואצ"ל בפעולות שונות. המנגנון המפלגתי של לח"י, שהחזיק גם תנועת-נוער "חזית הנוער", עיתון יומי ופרסומים שונים, פעל בעזרת חמישים אנשים, שהצבא שיחרר לצורך פעולה מפלגתית, ובעזרת אנשים שלא היו כשרים לשירות צבאי. למסגרת ליגאלית זו ניתן זמן קצר לפעול; כשלושה חודשים וחצי, עד להתנקשות בברנאדוט.

ביולי 1948 נוסח המצע של לח"י. הנקודות העיקריות שבו הן שתיים: "שחרור ארץ-ישראל בגבולותיה ההיסטוריים-הטבעיים מידי כל שלטון זר", וכן "הקמת משטר של בעלות לאומית על כל אוצרות הארץ ואמצעי הייצור, לשם האדרת כוחה של האומה ולמניעת ניצול אדם באדם". היתה במצע גם תביעה ל"הסתדרות עובדים אחידה".

בשאלת האוכלוסיה הערבית היו שני סעיפים. האחד בבחינת קביעה: "הבטחת שוויון-זכויות לכל אזרחי הארץ, ללא הבדל דת ולאום", והאחר בבחינת המלצה: "חילופי האוכלוסיה הערבית בארץ ביהודי ארצות ערב" היא "הדרך הטובה ביותר בפתרון בעיית היחסים בין העם העברי והערבים. פתרון זה ישתרר מסכנה של סכסוכי-דמים... ויוציא מידי האימפריאליזם את הנשק של ליבוי איבה לאומית וגזעית".

בענייני מדיניות-חוץ הועלו הסיסמאות האנטי-אימפריאליסטיות וסיסמת הניטראליזאציה של המזרח-התיכון.

המצע הצביע על כך, שהעמדות הרשמיות של לח"י נשארן צמודות למה שהתגבש בשלהי התקופה השנייה של קיומו, ואילו מבחינה מדינית ותעמולתית התרכזה אז לח"י בהתקפה על "תבוסנות הממשלה" ועל נכונותה להיכנע לברנאדוט ולהפקיר את ירושלים. אנשי לח"י ששירתו בצבא, ושוכנעו מניסיונם האישי כי אמנם מאמצים את כל הכוחות כדי להכות בפולשים ולהרחיקם, חשו שלא בנוח בתעמולה זו. מתוך כך נוצר ניכור מסויים ביניהם ובין ההנהגה, ניכור שנתן את אותותיו לאהר ההתנקשות ברוזן ברנאדוט.

אכן, לח"י לא נטלה עליה רשמית את האחריות להריגתו, והטילה אותה על גוף מדומה שכונה "חזית המולדת". ממשלת ישראל הוציאה מחוץ לחוק הן את "לוחמי חירות ישראל" והן את "חזית המולדת". היחידה הירושלמית פוזרה, ובמידה שהיה ניתן לאסור את חבריה — הם נאסרו. כוחות משטרה וצבא, במדים ובלא מדים, חיפשו אחר חברי לח"י שלא היו בשורות הצבא. לח"י ירדה למחתרת והפעם במדינת ישראל.

תקופת-המשנה השלישית

תקופת-המשנה השלישית איפשרה ללח"י לדחות את פתרוןן של בעיות המורות, שהעמידה הקמתה של מדינת ישראל. האינסטינקט התנועתי הכתיב: "לא לאפשר למישהו מבחוץ לקבוע אם נתקיים או נחדל". אינסטינקט זה הדריך את ההתארגנות במחתרת בתוך תחומי מדינת ישראל, התארגנות שהחזירה את הקאדר של לח"י למצב מוכר לו. אמנם ההתנקשות בברנאדוט הפתיעה את רוב החברים, אך המיומנות המחתרית איפשרה לחלק מן הקאדר להתחמק מן המצוד ולהתארגן במחתרת. החברים שנאסרו רוכזו בשני בתי-כלא, בעכו וביפו. האסורים הצליחו להתארגן כפנים במהירות גדולה, ופריה של התארגנות זו היתה בריחה המונית מכלא יפו ביום שבת, ו' בתשרי תש"ט (9 באוקטובר 1948). המחתרת התעשרה בעשרות פעילים. כשבוע לאחר-מכן כינס מיכאל את החברים המרכזיים שלא נאסרו ואלה שנמלטו

מכלא יפו, להתייעצות ממושכת, ובהתייעצות זו נבחרו שני גופים מנהליים למחתרת: מרכז בן חמישה חברים ומועצה בת שמונה חברים.⁴⁸

הפורום המחליט היה כינוס המרכז והמועצה, כיוון שמיכאל היה משוכנע שבכינוסים משותפים תתקבלנה החלטות נכונות יותר מאשר במרכז בלבד, שקד על קיום כינוסים משותפים כאלה לעתים קרובות, על אף הסיכון שבהתגלות התכנסות כזאת. המסגרת המחתרית דאגה לקיים קשר סדיר עם האסורים בעכו, ועם החיילים חברי לח"י (שחלקם לא שש לקיים קשר עם המחתרת מתוך הסתייגות מאופי התעמולה האנטי-ממשלתית שניהלה לח"י לפני רצח ברנאדוט, וכן מתוך הסתייגות מן ההתנקשות בברנאדוט); אורגנה מחדש מערכת תומכים, הוצאו פרסומים; ונתקיימו פגישות עם גורמים פוליטיים שונים.⁴⁹

ההחלטה החשובה ביותר של הגוף המחליט היתה להשתתף בבחירות לאסיפה המכוננת, ולהעמיד בראש הרשימה את גרא, וכשני לו אלדד. בדיון המכריע הציע אלדד ללכת לבחירות ברשימה משותפת עם אצ"ל, אך הצעתו נפלה והוחלט ללכת ברשימה עצמאית.

באותם ימים נערך בעכו משפטם של גרא ושל מתתיהו שמואלביץ, שנבחרו על-ידי ממשלת-ישראל להיות מייצגי "כל פשעי לח"י". המשפט היה התמודדות על הערכת תפקידה של לח"י בתקומת ישראל. גרא, למורת-רוחו של אלדד, ניהל את התמודדותו במשפט בדרך של הערכת זכותם ותפקידם של גורמים אחרים בהקמת העצמאות העברית, ולא בדרך של הטחת "אני מאשים" פסלני בגורמים המעמידים אותו לדין. ניסיון להיעזר בעדותו של ישראל גלילי, איש "אחדות העבודה", איכזב את גרא קשה. מכל מקום, גרא נדון לשמונה שנות מאסר, אך הצליח בהופעתו ליצור את התחושה אצל רבים שהשופטים החמירו עם לח"י שלא בצדק.

הבחירות לאסיפה המכוננת התקיימו ב-25 בינואר 1949. רשימת הלוחמים השתתפה בבחירות אלו, שסיסתה העיקרית היא לשחרר את גרא מן הכלא. היא זכתה ב-5300 קולות, שהיו אז כ-1.2% מקהל המצביעים ("חירות" מיסודו של אצ"ל זכתה ביותר מ-11%), בעוד רשימות כשל יצחק גרינבוים, שהיה שר-הפנים בממשלה הזמנית, ושל המפלגה הרביזיוניסטית (לא "חירות") שהיו מיוצגות במועצת העם, לא עברו את אחוז החסימה (כלומר קיבלו פחות מאחוז אחד מכלל המצביעים).

אחר הבחירות לאסיפה המכוננת הכריזה ממשלת ישראל על חנינה לכל חברי לח"י.

הם השתחררו מבתי-הסוהר ויצאו מן המחתרת. התחילו ההכנות לוועידה הבעיות חזרו ונחשפו. החלו התארגנויות של ימין ושמאל. היה ימין שהתרכז

סביב אלדד שגילה, כאמור, נטיה לחזור לעולם המושגים של התקופה הראשונה של לח"י והיה שמאל מארכסיסטי, ובו כמה חברים שבאו ממסגרות לא־רביזיוניסטיות, כמה חברים ותיקים שהשמאלו בימי התקופה השנייה, וחברים ששימשו שליחים בחוץ־לארץ בשנים 1946—1948. גרא ומיכאל הוגדרו כ"שמאל מתון". מפני תפקידם המרכזי נזהרו הללו מלהזדהות הזדהות מלאה עם קצוות בתנועה, והשתדלו להחליק ניגודים כדי למנוע פילוגים. ניתן לומר שעיקר המסר של גרא היה להמשיך בדרך שהתגבשה בתקופתו השנייה של לח"י, על אף האכזבות שהנחילה לו האופוזיציה השמאלית במדינת ישראל. ואילו העמדות המוצהרות, המשותפות לכל הזרמים בוועידה, היו: נאמנות לארץ־ישראל השלמה, אורינטציה על בריית־המועצות (או מכל מקום תביעה לגייטראליות של מדינת־ישראל במאבק הבין־גושי) וזיקה לסוציאליזם. התפתחות העניינים הוכיחה, שלא היה אפשר ליצור הרמוניה בין שלושת היסודות האלה. לוועידה קדם, כאמור, כינוס ב־24—25 בפברואר 1949, ובו התנהל דיון, וכן הופצה בו הרצאתו של גרא שנבצר ממנו לבוא לכינוס ונבחרו בו הצירים לוועידה. הוועידה נפתחה כעבור שלושה שבועות, ב־20 במאָרס 1949, ונבעלה ב־27 בו. בוועידה עצמה נחל הקו של גרא־מיכאל ניצחון מכריע, כשהשמאל המא־כסיסטי תומך בו. אלדד ואנשיו פרשו זמן קצר לאחר הוועידה, וכעבור זמן־מה החלו להוציא את כתב־העת "סולם". "מפלגת הלוחמים", בראשותם של גרא ומיכאל, הקימה את קיבוץ "נווה יאיר" (שהתפרק לאחר כשנתיים) וכן הוציאה שבועון בשם "המעש", שהופעתו נפסקה בסוף 1949. קבוצה מחבריה הצטרפה לקיבוץ "כברי" של הקיבוץ המאוחד.

מפלגת הלוחמים התקיימה עד סוף 1949 ואז חדלה לפעול. אחת הסיבות להתפרקות המוקדמת נעוצה בכך שגרא ומיכאל התייחסו בחשדנות לשמאל המארכסיסטי שבמפלגתם, אולם הפעילים העיקריים של המפלגה היו דווקא אנשי השמאל המארכסיסטי, וכשהללו פרשו פסקה הפעילות; אחרים לא באו למלא את המקום. בסיכום ניתן לומר, כי המטרות המוצהרות של לח"י לא באו על סיפוקן עם הקמת המדינה. אולם תהליך התפרקותה מעיד שהגיון קיומה של התנועה היה טמון בתחושה של היעדר עצמאות יהודית בארץ־ישראל. משנתמלא חסרון זה, אבד טעם קיומה.

לח"י היתה תנועה שנקטה שיטות של מלחמה במשעבד זר, כשהיא נשענת (למרות כל המגבלות) על עורף של אוכלוסיה משועבדת. בהיעדר אוכלוסיה יהודית בארץ־ישראל מעבר לגבולות מדינת־ישראל, כבר לא היה מקום לסוג כזה של פעילות. הגורם המרכזי, וביתר דיוק; היחיד, שהיה יכול להגשים את מטרותיה המפליגות של לח"י היה מדינת ישראל. נסיונות לפעולה

עצמאית לא עלו יפה. כדי להקים כוח פוליטי, שישפיע על החיים המדיניים בישראל, חסרה היתה בלח"י מידה מספקת של הסכמה אידיאולוגית ופוליטית. ניסיונם ותהליך ברירתם של חבריה לא פיתחו בהם כמיהה אישית לכוח ולפרסום, שהם רכיב חשוב במערכת הדחפים של פעיל פוליטי. בתקופת המחתרת לא הקדישו אנשיה תשומת-לב לאותו מירקם של ההכ-רעות הקטנות, המהוות את החיים הפוליטיים והחברתיים, והם ניצבו נבוכים לפני המערכת המסובכת הזאת. גם פולחן של מנהיג, שהיה בכוחו לשמש למונהגיו תחליף לחשיבה עצמית, לא התפתח בלח"י. משום כך הלכו אנשי לח"י תוך זמן קצר לערך "הביתה", או לבתים פוליטיים אחרים.

הערות

- 1 להלן יכונה כל אחד מן השלושה בכינויו המחתרתי: גרא, אלדד, מיכאל.
- 2 ג. ילין-מור, לוחמי חירות ישראל, ירושלים, 1974, עמ' 480—483.
- 3 ראה: סולם למחשבת מלכות ישראל, שנה י"ג, תשכ"ב. גליון ג-ד, עמ' 49.
- 4 ראה שם, עמוד 59 וכן ספרו, מעשר ראשון — פרקי זכרונות ומוסר השכל, תל-אביב, תשל"ו.
- 5 הפילוג באצ"ל נקבע סופית ב-14.8.1940, לאחר מות ז'בוטינסקי ב-4.8.1940, משהודיע רזיאל ל"קבוצת המפקדה" על הפסקת המשאומתן בין הפלגים, י. סלוצקי (עורך), ספר תולדות ההגנה ג, חלק ראשון, תל-אביב, 1976 (להלן ס.ת.ה.), עמ' 477.
- 6 מה שהתרחש במשך התחדשים, מיום 18 ביוני עד היום שבו התפטר רזיאל מראשות הארגון (14 באוגוסט), לא היתה לו שום השפעה על תוקף מנהיגותו של יאיר על אותם חברי אצ"ל שבחרו למרוד במפלגה הרביזיוניסטית.
- 7 תוכניותיו של יאיר להתנגשות עם השלטון הבריטי בארץ-ישראל הרחיקו לכת הרבה יותר מכפי שהדבר מצא את ביטויו בפראקטיקה של אצ"ל וזאת עוד לפני הפילוג של שנת 1940.
- 8 ש. דוחן, המאבק על ארץ-ישראל, תל-אביב, 1981, עמ' 267.
- 9 י. בנאי, חיילים אלמונים — ספר מבצעי לח"י, תל-אביב, תשי"ח, עמ' 20.
- 10 י. סלוצקי, קיצור תולדות ההגנה, תל-אביב, 1978 (להלן ק.ת.ה.) עמ' 265—267.
- 11 ד. ניב, מערכות הארגון הצבאי הלאומי (להלן ניב) ג תל-אביב, 1967, עמ' 164.

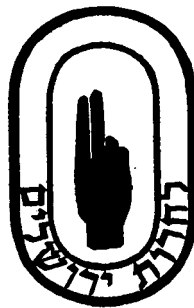
- 11 הרצאתו של גרא "על בעיות משטר וחברה", שהופצה ב"כינוס הלוחמים" ב-25 בפברואר 1949.
- 12 ס.ת.ה., עמ' 474.
- 13 שם, עמ' 500.
- 14 נלב, ב, תל-אביב, 1965, עמ' 184—189.
- 15 ילין-מור, עמ' 71—84.
- 16 שם, עמ' 76—77.
- 17 שם, עמ' 99.
- 18 מרים גטר, האידאולוגיה של לוחמי חירות ישראל (לח"י), ת"א, 1967, עבודת-גמר לתואר מוסמך, אוניברסיטת תל-אביב, עמ' 43; הערה 9; ילין-מור, עמ' 71—72.
- 19 ס.ת.ה. 497—499. בספרו של ד. ישראלי, הרייך הגרמני וארץ-ישראל, דמת-גן, תשל"ד, מובא כנספח 11 בעמודים 315—317 תזכיר הפלג של אצ"ל שלאחר מכן כינה עצמו לח"י, אל השלטונות הגרמניים. דפים מאותו תזכיר הובאו בס.ת.ה. עמ' 498. לעומת ישראלי המייחס תזכיר זה לאנשי הלח"י טוען נתן ילין-מור בספרו לוחמי חירות ישראל, עמ' 74, כי אין זה תזכיר אוטנטי, אלא שחזור מצד הדיפלומט הגרמני פון הנטינג, של שיחה שקיים עם נציגו של יאיר—נפתלי לובינצ'יק, בה אכן ביקש לובינצ'יק להעביר לברלין הצעה לברית בינה לבין אנשי שטרן. יש להעיר כי ישראלי טוען שהפגישה התקיימה בפברואר 1942, בעוד שלפי ס.ת.ה. עמ' 499 היא התקיימה ב-1940. להבדל תאריכים זה יש משמעות חשובה.
- 20 ס.ת.ה., עמ' 499.
- 21 הידיעות על מסע ההשמדה נגד יהודי אירופה הגיעו לישוב בשלהי 1942, ס.ת.ה., עמ' 628.
- 22 שם, עמ' 499.
- 23 ילין-מור, עמ' 20.
- 24 ק.ת.ה., עמ' 300—303.
- 25 נלב, ג, 1967, עמ' 277—281.
- 26 ק.ת.ה., עמ' 345—346.
- 27 נלב, ה, 1976, עמ' 13.
- 28 ק.ת.ה., עמ' 434.
- 29 ס.ת.ה., עמ' 516.
- 30 ס.ת.ה., עמ' 515.
- 31 ראה, למשל, ילין-מור, עמ' 233—245.
- 32 נלב, ד, תל-אביב, 1973, עמ' 97.
- 33 לוחמי חירות ישראל—כתבים, ב, תל-אביב, 1960, עמ' 617.
- 34 שם, שם.
- 35 שם, עמ' 618.
- 36 שם, עמ' 619.
- 37 שם, עמ' 622.
- 38 מעשר ראשון, עמ' רפ"ו—רצ"א.
- 39 במחנה המעצר בגילגיל שבו היו חברי לח"י קרוב ל-20%, זכתה "אחדות העבודה"

- בבחירות לקונגרס הציוני הכ"ב בכ"ב-13% מהקולות ומוסכם היה שהם באו מחברי לח"י. ראה: ד. גיב ד. סיון (עורכים), מסמבל עד גילגיל (מתוך ספר המעצר והגלות שיצא לאור בגילגיל, קניה, נובמבר 1947) תל-אביב, תש"ם, עמ' 181; כן ראה דברי ישראל אלדד בוועידה להלן עמ' 109.
- 40 ראה תשובה לאסתר וילגסקה מאלול תש"ז, לוח מי חירות ישראל — כתבים, ב, עמ' 705—714.
- 41 ק.ת.ה., עמ' 432—433.
- 42 מעשר ראשון, עמ' ש"מ.
- 43 מנהלת העם, פרוטוקולים 18 באפריל — 13 במאי 1948, גנון המדינה, ירושלים, תשל"ח, עמ' 46—55.
- 44 מעשר ראשון, עמ' שכ"ז.
- 45 הדברים נכתבו בעיקבות הטבת שערכו פועלים ערבים בבתי הויקוק בחיפה בחבריהם לעבודה, הפרעלים היהודים.
- 46 הרג דיר-יאסין וזכה להוקעה כללית ובינלאומית, אך לא היה זה המקרה היחיד במלחמת העצמאות שבו כוחות יהודיים, מארגונים שונים, הרגו ערבים בלתי לוחמים. מן הצד היהודי היו אלה מקרים שהתביישו בהם, בעוד שמן הצד הערבי היתה זו שיטה שלא גרמה שום נקיפות מצפון. לח"י חשה כאן שאלה שבאו לדון אותה דין ציבורי לא באו למשפט "בידיים נקיות", ולא המצפון הניע אותם, אלא חשבונות פוליטיים.
- 47 מעשר ראשון, עמ' שס"ה—שס"ז.
- 48 חמשת חברי המרכז, כפי שזכור לכותב שורות אלו, היו: מיכאל, אלדד, דוד שטרן (אחיו של יאיר), ד"ר תיאודור גוונדהייט (רדי) וד"ר יעקב ירידור (רשד"ל).
- מתוך שמונה חברי המועצה זכורים לו השמות: יהושע כהן, פנחס גינוסר, מרדכי שלו וגאולה כהן.
- 49 אחת הפגישות בערכה בשלהי 1948 עם מרכז "הקומוניסטים העברים", שכבר היו אז חברי מרכז מק"י, ועשו זאת בלי ידיעת חבריהם מ-פ.פ. לשעבר. מצד לח"י השתתפו בפגישה: מיכאל, פנחס גינוסר, מרדכי שלו וחגי אשד.

פרוטוקול

הוועידה הארצית הראשונה של הלוחמים

(רמת גן, י"ט אדר — כ"ו אדר, תש"ט)

הוצאת מפלגת הלוחמים

הפרוטוקול דלהלן מובא בזה כלשונו על-פי
העותק המשוכפל שהיה בידי פ. גינור,
למעט שינויים בכתב ובסימני הפיסוק.

הקדמה ¹

אחרי הוועידה

אלמלא באה הוועידה אלא לשם הוויכוח הכללי ובגללו, היינו חייבים לברך עליו. נדמה היה, כי שנות המחתרת המרובות שמו מחסום לפינו ואף בלמו את כוח-המחשבה.

במשך כל השנים הקדמנו לא פעם "נעשה" ל"נשמע". כי זה דינה של מחתרת לוחמת. אין השעה פנויה לעיסוקים בענייני הלכה. הכול בה מושחו ומכוון לקראת מטרה אחת ויחידה: ביצוע. ורבות המצוות, הנובעות מעצם הפעולה במחתרת, מצוות-עשה ומצוות-לא-תעשה, ולפעמים קרובות הן גוזלות את כל התעניינותו של האדם, עד בלי שויר.

וסכנה שנייה, הנובעת אף היא מתנאי-המחתרת: בגלל היעדר האפשרות בקיום ויכוח חופשי ובירור רעיוני, עלולים לצמוח עשבים שונים [שוטים] של ריטון וסכסכנות על רקע אישי. ולעתים תולבש החרחרנות האישית מדים של אידיאולוגיה-כביכול, לשם הסוואה.

הוויכוח הכללי בוועידתנו הוכיח, כי תנועתנו יצאה בריאה, בדרך כלל, ונקייה מנגעים אלה. זו הפעם הראשונה הקשבנו איש לדברי רעהו. זו הפעם הראשונה ניתנה לחברים ההזדמנות להביא לידי ביטוי את מחשבותיהם, ועמדנו כולנו מופתעים בפני כוח-המחשבה וכוח-הביטוי.

אנשינו הגו את מחשבותיהם איש-איש בלבו. ואף-על-פי-כן, בבואם להביע את אשר עם לבם, היתה הרמוניה בדברי כלל המתווכחים. ואף מה שנראה לדיסונאנס למשמע-אוזן, לא היה אלא חלק מן המנגינה הכללית-הכוללת, המוסיפה גוון וטעם. אחד-אחד, בסדר הראוי לציון, עלו המתווכחים על הדוכן ואמרו את דברם ביושר ובכנות. ואם נפלט ביטוי חריף אי-פה, גם הוא נבע מן הקו היסודי הזה — לבטא בכנות את המחשבות, בהתאם להכרה וצו-המצפון.

1 הקדמת לדו"ח של הוועידה נכתבה בידי נתן ילין-מור, שנבחר ליו"ר המרכז בעקבות הוועידה.

הוויכוח הרעיוני חדר לפעמים לתחומים אישיים, אבל לא לשם פולמוס והתנצחות אישית נעשה הדבר. היה בזה יותר רצון לברר "מי הוא בעד מה", או "מי הוא נגד מה". כאן לא התכססה החרחרנות באיצטלה של "אידיאו-לוגיה". הוויכוח הרעיוני והתכסיסי מצא לו ביטוי באנשים, שהיו דברייהם ונושאייהם של הרעיונות.

על אף חילוקי-הדעות, שבוטאו בוויכוח בצורה חותכת, נתברר למעלה מכל ספק, שכלל חברינו ללא יוצא ממנו, רואה את מלחמת-השחרור כמפעל שלא הגיע לסיומו, שעוד רחוק הוא מהשלמתו. כלל התנועה רואה בהמשך מלחמת-השחרור — בהתאם למסיבות ולתנאי-הזמן — תפקיד, שאנו עמוסים בו עד הגשתו. וברור הוא, שרובם המכריע של חברי התנועה רואה במשטר על-מעמדי את הפתרון לבעיות החברה בחיי עמנו. לא נשמע בוועידה שום קול, התובע את הנצחת אי-השוויון החברתי והכלכלי כבסיס. לא נשמעו טענות על קדושת קניין-הפרט, על קאפיטאליזם או ליבראליזם כלכלי כיסוד-מוסד לחברה העברית לעתיד לבוא. חילוקי-הדעות היו מצומצמים בנקודה אחת בלבד: האם חייבת התנועה, בתנאים הפוליטיים החדשים, עם הקמת מדינת-ישראל בחלקה של המולדת, ליהפך למפלגה הפועלת בחיי יום-יום בכל השטחים, או שהיא חייבת לשמור את אונה וכוחה למלחמה על שלימות המולדת לעת מצוא כאשר תכשר השעה? מייצגי הדיעה השניה² הביעו את חרדתם, שמא מתוך התעיייה בבעיות יום-יום נשכח את המטרה הגדולה, שמא נסיח את דעתנו ממנה.

אף הם מודים, כי אין השעה כשרה היום. אף הם אינם יכולים לציין מתי תבוא השעה, אשר עליה נאמר: "בעתה — אחישנה". על-כן היו הצעותיהם הארגוניות מכוונות לשמירת גרעין אידיאי לגיבושו הרעיוני, להיותו נושא גופני של המטרה, כאשר "השעה" תדפוק בשער.

את פרטי-הוויכוח, שבחלקו התנהל גם בוועדות, ימצא הקורא בדפים אלה. וימצא גם את ההכרעה: תנועתנו תתארגן כמפלגה, המחשלת כוחה תוך מאבק יומיומי, רעיוני וגשמי, בכל שטחי החיים. תנועתנו הגיעה לידי הכרה, כי אין ניגוד ואין חציצה בין מלחמה לחרות המולדת ושלימותה לבין המלחמה להשלטת סדר חברתי על-מעמדי. היא החליטה לא להתעלם מעובדות ולא לעבור עליהן לסדר היום, כאילו לא היו קיימות, אלא להחשיבן כנקודות-משען להסתערות חדשה.

החלטות הוועידה גותנות בידינו מכשיר יעיל לחידוש מערכת-המחשבה-והפעולה שלנו; להזרמת דם חדש בעורקי רעיונות ובשרירי גופנו התנועתי.

זהו צעד נוסף בקו הישר, ששמר עלינו מסטאגנאציה רוחנית, גם בהיותנו סגורים בדי אמותיה של המחותרת. הצלחותינו תלויות מעתה במרץ ובמסירות, שנדע כולנו להשקיע בבניין המפלגה הלוחמת, בלהט שנשקיע בעבודה על כל ענפיה.

זוכרים אנו, כי ההחלטות לא נתקבלו פת-אחד. מיעוט הצביע נגדן וחלק מסויים נמנע מהצבעה. אך כל חלקי התנועה—כפי שבאו לידי ביטוי בוועידה—גילו פאטריוטיות ורצון לשמור על שלימותה. כי אלה ואלה מאמינים, שבכל הציבור הפוליטי בארץ אין קיבוץ פוליטי אחר, שיהיה מוסרי יותר, שיהיה נאמן יותר לעקרונות החרות ותהיה בו ערובה בטוחה יותר למלחמה על העקרונות.

פאטריוטיות זו היא תביעה עליונה. גם לאחר הוועידה. אין ספק, כי הברור הפנימי עוד יימשך, במסגרת התנועה ומוסדותיה. העתיד ילמד אותנו לא מעט. ויש להאמין, כי שום חבר לא ירצה להתעקש בעמדתו, גם אם המציאות תשמיט את היסוד לחששותיו; אם היא תאמת את הדעה האחרת. ודאי לא יהיו רבים בתוכנו, אשר ירצו לנקוט עמדה של "אופוזיציה" לשמה. תנועתנו לא חייבה אופוזיציה מעולם. היא הציעה ברירה ואף הגשמה. אנו מקווים, כי החברים שבמיעוט ישאלו את מצפונם והוא יצווה אותם לחזק את התנועה, על-ידי תוספת כוחם, ולא יהינו להחלישה. כי בארץ אין קיים מכשיר נאמן יותר למלחמת השחרור. כל המרים ידו על תנועת השחרור, מרים ידו גם על מלחמת השחרור גם אם כוונותיו טהורות, גם אם נדמה לו, שפעולותיו הן לחיוב.

חברי התנועה, ותיקי המחותרת, לוחמים מנוסים, אוהדים וידידים, כולם באשר הם שם, נתבעים לתת ידם לביצור התנועה ולהכשרתה למילוי התפקידים הגדולים, אשר עוד נכוננו לה. ואלה גדולים לאין-ערוך מן התפקידים, אשר מלאנו בעבר. בדיוק כמו שרחבים לאין-ערוך הם שטחיה-המולדת שבידי זרים לעומת אותו חלק קטן, אשר בו קיים שלטון עברי. בדיוק כמו שגדול הוא העם שבפזוריו לעומת החלק הזעיר שבמולדת.

קליפת תנועתנו נשתנתה, כי זאת דורשים תנאי-הזמן, אולם תוכה נשאר ללא שינוי. ותוכה—חרות למולדת, חרות לעם, וביסוסם על יסודות, אשר יהיו ערובה לחוסנו של העם בארצו.

כאשר הדרכנו את מלחמת-המחותרת בשנים עברו, כן מסוגלים אנו להדריך את העם גם בתקופה הבאה—להמשך המלחמה, לכיבושים, להישגים, לבניית חברה לאומית חזקה וצודקת. כל זה אפשרי, אם להט המחותרת ילווה אותנו בדרכנו גם להבא, אם נגלה אותה נכונות לפעולה והקרבה.

לחם! תן יד לביצור תנועתך, לחישולה, להגברת כוח-המחץ שלה.

ועידת הלוחמים

ישיבה א

באווירה של מתיחות ורצינות פתח נתן פרידמן-ילין את הוועידה הראשונה של תנועתנו ביום י"ט באדר, בשעה 4 אחה"צ. על-יד שולחן הנשיאות יושבים: נתן פרידמן-ילין, יצחק שמיר, ד"ר ישראל שייב — חברי המרכז לשעבר.

מיד לאחר הפתיחה בוחרת הוועידה בנשיאות.

לנשיאות נבחרו: שלמה בן-שלמה,³ אברהם סלמן,⁴ דוד שטרן,⁵ ד"ר ירדור,⁶ יעקב בנאי.⁷

- 3 מן המפקדים הבכירים של אצ"ל שהצטרף ליאיר. מפקד סניף ראש-פינה בימי הפילוג. מראשוני מפקדי הקורסים של אצ"ל שאומנו על-ידי הצבא הפולני. היה עצור שנים ארוכות. עמד בראש אנשי לח"י במחנה-המעצר באפריקה. ברח ממחנה-המעצר בקניה, יחד עם עוד חבר לח"י אחד וארבעת חברי אצ"ל, ביניהם יעקב מרדור. עמד לאחר בריחתו בראש סניפי לח"י באירופה.
- 4 היה איש "ברית הבריונים", מהפעילים המרכזיים של "הסתדרות העובדים הלאומית" והקים "אגף פרוליטארי" בתנועה הרביזיוניסטית בשם "חזית פועלים לאומית". היה עצור בזמן מלחמת-העולם השניה במחנה-המעצר במזרע.
- 5 אחיו של יאיר (אברהם שטרן) חבר נציבות בית"ר בפולין עד עלייתו ארצה ב-1935, ולאחר-מכן חבר נציבות בית"ר בארץ-ישראל. מספטמבר 1939 חבר מועצת שלטון בית"ר העולמית. יחד עם דוד לינבסקי (ניב) ניהל למעשה את ענייני בית"ר בארץ בשנים 1939—1941.
- 6 הוא לדרמאן, חבר נציבות בית"ר ברומניה מ-1933. מילא תפקידים מרכזיים בבית"ר רומניה ובפעילות הספרותית-חינוכית של בית"ר העולמית. עם פרוץ מלחמת-העולם השנייה עסק באיסוף מידע על הצבא הגרמני ברומניה ומסרו לאצ"ל בארץ. בלח"י היה פעיל בפיתוח קשרים עם הציבוריות היהודית.
- 7 מחניכי הקורסים של אצ"ל בפולין. מ-1943 ואילך עמד בראש "החטיבה הלוחמת" של לח"י, או כפי שנקראה אז "מחלקת הפעולות". היה קצין-המייבצים של חטיבה שמונה בצה"ל, בפיקודו של יצחק שדה. כתב את הספר "חיילים אלמונים", ובו התייחד המקיף ביותר של עלילות הקרב של לח"י.

חברי המרכז מפנים את מקומם, וגורל התנועה נמסר בזה לידי צירי הוועידה. חברי הנשיאות מנהלים את הישיבות לסירוגין. בישיבה א ישב ראש החבר שלמה בן-שלמה. לפי הצעת הנשיאות נקבע סדר-היום של הישיבה כדלקמן:

(א) דו"ח ועדת הבחירות — ד"ר ירידור.

(ב) דו"ח המרכז — יצחק שמיר.

(ג) דו"ח על מצב התנועה בחוץ-לארץ — שלמה בן-שלמה.

ד"ר ירידור מוסר את הדו"ח של ועדת הבחירות, מקריא את שמות 120 הצירים שנבחרו ומבקש את אישור הוועידה. אין מערערים על כשרות הבחירות ובוזה קיבלה הוועידה תוקף כמוסד עליון וסוברני של התנועה.

היו"ר שלמה בן-שלמה מוסר לוועידה את סדר עבודתה.

לאחר שמיעת הדו"ח יתחיל הוויכוח הכללי, שיימשך יומיים. לאחר הוויכוח תתחלק הוועידה לוועדות שונות, שיכינו הצעות למליאה. ועדות תעבודנה כשלושה ימים, ולאחר-מכן שוב תתאסף המליאה לשם שמיעת מסקנות הוועדות וקבלת החלטות.

הח' ברוך ארון* מזכיר לוועידה, שלפי המלצת הכינוס צריכה היתה הוועידה להתקיים בירושלים. הוא מבקש הסבר מדוע לא נעשה הדבר. מתתיהו שמואלביץ* מקבל את רשות-הדיבור לשם מתן הסבר: על-ידי הוועידה המכינה נעשו מאמצים לקיים את הוועידה בירושלים. הח' אנשל שפילמן נשלח לירושלים, לשם בירור האפשרויות לקיים את הוועידה שם. לאחר שובו מסר הח' שפילמן דו"ח לוועדה המכינה, שמבחינה טכנית הדבר אפשרי. הוטל על מתתיהו שמואלביץ ומרדכי שלו לברר עם צירי הוועידה, האם יהיה באפשרותם להשתחרר מעבודתם הפרטית למשך שבוע ימים ולנסוע לירושלים. נתברר שחלק רב מהצירים, אשר זה עתה הסתדרו במקומות עבודה, לא יוכלו להשתתף בוועידה באם היא תתקיים בירושלים. בהתחשב בעובדה זו הוחלט לקיים את הוועידה בתל-אביב או סביבתה.

8 הוא העיתונאי ברוך נאדל. בנו של מ. נאדל, מראשי פועלי-ציון שמאל. היה בין משתתפי המוסף הספרותי של "משמר", עיתון "השומר הצעיר". הצטרף ללח"י בשלהי 1947. היה ממשותפי "מברק", עיתונה היומי של לח"י.

9 אחד מעשרים הבורחים ממחנה-המעצר בלטרון בסוף 1943. נתפס כעבור זמן קצר, והרשים בהופעתו בפני בית-הדין הצבאי הבריטי. נידון למוות אך נחון אף שלא ביקש חנינה. נמלט מכלא עכו בזמן פריצתו על-ידי אצ"ל. נתפס שנית, וחזר וברח מכלא ירושלים ב-20.2.1948. לאחר רצח ברנאדוט הועמד לדין יחד עם נתן ילין-מור. כתב את הספר "בימים אדומים", שתורגם לכמה לשונות.

ה' ארון שזאל שוב: האם אותם הצירים שהודיעו, כי לא יוכלו לעבור לירושלים לשבוע ימים, משתתפים כאן בוועידה.
 החב' שלו עונה בחיוב.
 רשות-הדיבור נמסרת לח' המרכז לשעבר, יצחק שמיר, לשם מסירת דו"ח המרכז.

י. שמיר: הדו"ח שלי לא היה מלא, כפי שצריך היה להיות בתנאים נורמאליים. שתי סיבות: ראשית, סיבה אישית, כיוון שבחלק מהתקופה שעליו יש למסור את הדו"ח (29 בנובמבר עד היום) ¹⁰ לא הייתי בארץ, ומסיבות מסויימות לא יכול היה חבר אחר של המרכז למסור את הדו"ח. סיבה שנייה היא, כי על דברים מסויימים שהתרחשו בתקופה הזאת אינני יכול למסור פרטים מלאים, ואין לדון עליהם כאן. אני סבור ומקווה, שעיקרי הדברים יימסרו.

כשחשבתי על עריכת הדו"ח הגעתי למסקנה, שלא כדאי לאבד את זמן הוועידה במסירת סקירה היסטורית על התקופה שחלפה, כיוון שהדברים ידועים ואין פה מה לחדש. ובכן, חשבתי שיהיה יותר יעיל להתרכז בבעיות העקריות שעמדו לפני המרכז והתנועה בתקופה הזאת, ולמסור כיצד ניסינו לפתור את הבעיות האלה, מתי הצלחנו ומתי נכשלנו, וכמובן הסיבות של ההצלחות והכשלונות. אני חושב שבתקופה הזאת עמדו בפנינו שלוש בעיות עיקריות, שהן אשר דרשו את מרבית המאמצים הארגוניים והמחשבתיים של המרכז והתנועה, ואלה הן: (א) המשך המלחמה לשחרור המולדת וכל אשר נכלל בזה; (ב) היחסים עם מדינת ישראל; (ג) הצורות הארגוניות ובעיית המפלגה. אני חושב שבשלוש בעיות אלה אפשר לכלול את הכול.

ב-29 בנובמבר הופיע חומר-הסברה פנימי לחברי התנועה.¹¹ הוסבר שם העבר והמצב הפוליטי החדש, שנוצר עם ההחלטה על החלוקה, וצוינו הקווים לעתיד. אי אפשר להגיד שההסברה הזאת, וכל פעולות ההסברה שנתלוותה אליה, הבהירה לאנשים מיד את המצב. היינו במשך כל התקופה הזאת, מאז ועד היום, בתקופת מעבר. כל מאמצי ההסברה שהיו במשך הזמן לא הצליחו עד היום להוציא אותנו מתקופת המעבר הזאת.

10 כנראה משפט משובש. יצחק שמיר (יורניצקי) נאסר ב-4.7.1946. בעוצר הגדול בתל-אביב. הועבר למחנה-המעצר סימבל שבאריתריאה. ברח ב-14.1.1947 לג'יבוטי הצרפתית, הגיע לצרפת ב-1.5.1948, ולארץ-ישראל ב-15.5.1948. כנראה שנתכוון לכך שעל התקופה 29.11.47—15.5.48 אין הוא מסוגל לדווח משום שנערך מן הארץ.

11 לוחמי חרות ישראל, כתבים, ב, תל-אביב, 1960, עמ' 837—848.

הסיבות ברורות. במשך כל תקופת המחתרת, במשך כל תקופת המלחמה בשלטון הזר, דגלנו בריכוז אבסולוטי והתרכזות מוחלטת במלחמה ברורה באויב הישיר.

לא סבלנו ודחינו כל בעיה וכל דבר, שהיה יכול להסיח את דעתנו מהדבר העיקרי הזה.

לא רצינו לחשוב על בעיות ישוביות, לא רצינו לעסוק בבעיות השלטון במדינה לאחר שתקום, לא רצינו להיכנס לעובי הקורה של בעיות חברתיות; אף לא מצאנו זמן ואפשרות לעסוק בבעיה הערבית, שאפשר היה לחשוב שניתקל בה, משום שהחלטנו להתרכז ולרכז הכול במלחמה באויב הישיר.

זה היה נכון וצודק, משום שהמלחמה הזאת דרשה מאמצים וכוחות גדולים, ואנו ידענו שכוחנו איננו גדול; הוא קטן מאוד בהשוואה למשימה שלקחנו על עצמנו, ומכאן הריכוז והעקשנות בשמירה על כך.

רצינו לראות את התנועה על כל חלקיה בראש-חץ, הרוצה להבקיע את שלטון האויב.

וכאשר חל שינוי שכמה מאיתנו ציפו לו, והאויב הישיר, המטרה הישירה לראש-החץ, נעלם — הרי מובן שבאה מבוכה. פתאום נשאר הכוח הזה, כוח-המחץ הזה, מבחינה נפשית וארגונית, מחוסר-עבודה והתחילה מבוכה. אז התעוררה הבעיה הערבית, ולא הייתי אז בארץ. שמעתי שהיו ויכוחים וחילוקי-דעות בראיית העתיד הקרוב: היתחילו הערבים במלחמה או לא? התהיה פלישה או לא? ומהו תפקידנו במלחמה זו נגד הערבים?

תמיד אמרנו שהערבים הם אך ורק מכשיר, וצריך לפגוע לא במכשיר כי אם בשולחו. והנה פתאום נעלם השולח וצריך היה לפגוע במכשיר. היתה סכנה של דוקטרינאריות.

התגברנו לאחר הפסקה קצרה, שבה הוחלט לפרק את החטיבה; ¹² באה ההתאוששות. החטיבה חודשה, ובוצעו כמה וכמה פעולות בשטח הערבי. אמנם אופי הפעולות היה כבר שונה מאלה שכוונו נגד הבריטים; שונה בנקודה מהותית, לא מבחינת המטרה השונה. לפעולות אלה היה כבר אופי זמני, לא חלק של תוכנית רצופה.

במלחמה בבריטים כל פעולה היתה חלק של תכנית שלמה, וכל מכה היתה כדי להכריח גורם זה לעזוב את הארץ. ביחס לערבים היו אלה רק פעולות תגובה, או הדגמה ליישוב איך לפעול, לעורר ולהמריץ, אך לא

12 בעקבות ההחלטה מיום כ"ט בנובמבר 1947 החליט גרא על פירוק החטיבה הלוחמת של לח"י, אך פעולתה של זו חודשה כעבור ימים מספר. אלדד ב"מעשר ראשון" עמ' שכ"ב—שכ"ג טען, שהחלטה בוטלה כעבור ארבעה שבועות.

חלק של תוכנית מלחמתית. אלה לא היו חלקים של שלימות מסוימת. והסיבה ברורה: לאחר שהבריטים פינו חלק מן הארץ, היה ברור שבפעולות פארטיזאניות, פחות או יותר, אינטנסיביות, [אי] אפשר לכבוש את הארץ. היה ברור שהגענו לתקופה בה דרוש כוח צבאי — צבא.

בזמן המלחמה בבריטים אמרנו: לא צריך צבא, אין צורך ואפשרות לבצע פעולות כיבוש ומרד, התנגדנו לתוכניות האצ"ל, לתוכניות של מרד. על כן אמרנו: רק פעולות פארטיזאניות, לא צבא. כשבאה המהפכה הזאת חל שינוי מכריע — לכבוש את המולדת יכול היה רק צבא. ואנו צבא לא היינו. גם הפעולות בירושלים, ששם היו התנאים שונים, גם שם לא היו פעולות צבאיות במובן המקובל. אלה היו פעולות פארטיזאניות של כוחות קטנים, שהשיגו הישגים גדולים הודות לתנאים מיוחדים; כשהתנאים השתנו, שוב לא יכלו כוחות קטנים אלה להשיג מאומה.

בתחילה אפשר היה לשחרר את השכונות סביב ירושלים בכוחות קטנים. אך בהתפתחות התנאים הדבר היה בלתי-אפשרי, כשממול עמד הלגיון בתור כוח צבאי. ובכל זאת היה ברור לנו; שאת המלחמה לשחרור המולדת כולה יש להמשיך. מטעם פשוט: שהיא עדיין אינה משוחררת. היה ברור שצריך ללחום לשחרור ירושלים, משום שהיא עדיין אינה משוחררת. בכוחות שהיו ברשותנו ובתנאים שהיו נגדנו — כיצד לעשות זאת? זאת היתה הבעיה בה התלבטנו והסתבכנו.

בשפלה ניתנה תשובה, חלקית אמנם, ואסביר למה חלקית; התשובה היתה להתגייס לצבא, היות ויש צבא אשר תפקידו לשחרר את המולדת, העומד נגד הצבאות הפולשים, ועלינו להצטרף אליו. היינו מוכרחים להצטרף, כי זאת היתה חובתנו, ולא היתה לנו צורה אחרת בה יכולנו ללחום. או באה ההצטרפות.

אך תשובה זו היתה חלקית. זמן קצר אחרי ההצטרפות, בטרם קיבלו אימונים, באה ההפוגה הראשונה, הפסקת המלחמה, כפי שראינו אותה אז, ובעקבותיה באו משקיפים, גורמים זרים שבאו להתערב בענייני הארץ. שוב הועמדה השאלה: אנו בצבא, אך הצבא איננו לוחם. כיצד נמשיך את המלחמה, כיצד נמלא את היעוד של לוחמי החרות? ואז באו תשובות שונות.

בתקופה מסוימת עמדה השאלה, באם חברינו צריכים להישאר בצבא או לא, באם לא כדאי לעזוב את הצבא וללכת לירושלים.¹³ היו שאלות אצל

13 על אותה פרשה, לפי גירסתו של אלדד, ראה מעשר ראשון, עמ' שס"ה—שס"ח.

האנשים, האם אין צורך להתעלם מקיום מדינת ישראל וממשלתה כיוון שאינה לחמת, להסיק מסקנות ולפגוע במשקיפים, כפי שפגענו בגורמים זרים בתקופות אחרות?

היו שיקולים, היו ספקות. אז גם התחילה להתארגן המפלגה, ולה תשובה משלה: מפלגה — מתפקידה להשפיע על הממשלה, ממשלת הארץ שבתוכה היא פועלת, שתנהג אחרת, באמצעים שבידי כל מפלגה.

כשאני אומר "נתנו תשובות שונות" אני רוצה להגיד בזה, שתשובה אחת לא ניתנה. היה רצון לפעמים לאחוז בזה ולא להרפות מזה, ולראות איך יתפתחו הדברים. היתה נטייה לתת לזמן שיגיד את שלו.

אך אני מודה כאן בחולשתנו. אינני יודע מה היה חסר כאן, אך לא ניתנה התשובה. והדברים התגלגלו כפי שהתגלגלו בלי שיגלגלו אותם, הרי שבאה התסבוכת וההתנגשות עם שלטונות מדינת ישראל, ובאה תקופת חמשת החודשים שאך עתה נסתיימה.¹⁴

אני חושב, שוועידה זאת צריכה לתת את התשובה המוחלטת לשאלה זו. למדנו דבר אחד: אי-אפשר להתחמק מלתת תשובה לבעיות, תשובה נכונה או לא, אך יש להחליט ולפעול לפי החלטות. וכדי שיהיה לנו יותר קל להחליט, הייתי רוצה למסור עוד כמה פרטים על הוויכוחים והלבטים שהיו כל אותה תקופה, כאשר נתקלנו בבעיות העיקריות האלה. לאחר שנסתיימה — על כל פנים באופן זמני — המלחמה בשלטון הבריטי הישיר, באנו כולנו למסקנה שמלחמתנו כיום היא מלחמה באימפריאליזם, הרוצה להשתלט על ארצנו והוא השולח שליחים שונים ומשתמש במכשירים שונים, כדי לשעבדנו שעבוד ישיר בחלקה הגדול של המולדת, ושעבוד בלתי-ישיר בחלקה ששזחרר כבר. השאלה כיצד ללחום באימפריאליזם; באוייב שאינו בא בטאנקים ובבתי-סוהר וחוקי-חירום, כי אם בכל מיני דרכים שונות ומשונות. ועוד שאלה: ברגע שאנו ניגשים ללחום באימפריאליזם, או אף [מתכננים] תוכניות של פגיעה, חוצץ בינינו ובינו גורם אחד — ממשלת ישראל. כיצד לנהוג כלפיה כשהיא חוצצת בינינו?

ולמעלה מזה: אמרו חברים, הרי ממשלה זו היא-היא לעתים קרובות המכשיר העיקרי של אותו אימפריאליזם — כי מי הקובע אם יהיו כאן משקיפים או לא, הפוגה או לא, גבולות מקוצצים או לא? קובעת בראש-וראשונה ממשלת ישראל, ואם אתה רוצה ללחום בזה הרי תיתקל בגורם הזה.

14 הכוונה לפרק-הזמן שלמן הוצאת לח"י מחוץ לחוק, 17.9.1948, עד לחנינה שניתנה לחברי לח"י, אחרי הבחירות לאסיפה המכוננת ב-25.1.1949.

ובכן: מלחמה בממשלת ישראל, ואם כן — כיצד ומתי, מהי הדרך ומה הצורה? מחתרת, מפלגה? צורה אחרת?
 אני מעיד [מעמיד] כאן את השאלות שעמדו בפנינו, וצריכים היינו לנהל את עבודתנו היום-יומית בלי שתינתן תשובה מוחלטת. ומכאן הסבך. כל יום צריך היה להתליט בלי שתהיה הנחה יסודית. לשלוח נשק לירושלים? — אסור להתזיק נשק בשפלה. וזו בעיה אחת מני רבות, וכל ניסוח תיאורטי דרש מיד פתרון מעשי מקביל.
 זוהי הבעיה העיקרית, שעמדה בפנינו במשך כל הזמן, ובעיקר עמדה בחריפותה בנקודות גיאוגראפיות מסוימות — ירושלים — ובתקופות-זמן מסוימות — תקופות הפוגות — אולם היתה קיימת כל הזמן.

שאלת היחסים שלנו עם מדינת ישראל בהתחלה היה זה המשך השיגרה. היו לנו יחסים עם הגורמים היישוביים. לפעמים התווכחנו, לפעמים נחטפנו, חטפנו: היה משא-ומתן, היו שיחות, היו התנגשויות. הסתדרנו איך שהוא, בתאום ללא-תאום, מרות ללא-מרות. אבל הדבר הזה נימשך זמן קצר מאוד, לא מפני שלא רצינו בהמשכתו, אלא הצד השני לא רצה בו, לאחר התבססות המדינה; את התקופה הזו בארץ גמרה פרשת אלטלינה. יש כאן ממשלה שלטת, בידה כל מכשירי השלטון, ומוכרחים להתחשב בעובדה זאת. גם למרות השוני בתנאים. חודשיים לפני ההתנקשות בברנאדוט הסכמנו לתנאים של גרינבוים — פירוק החטיבה הצבאית בירושלים — ז.א. למעשה הפסקת כל פעולה צבאית מלחמתית שלנו בארץ-ישראל. אם ההסכמה שלנו לא הפסיקה את הפעולה שלנו, הרי זה משום שלא באה התשובה מגרינבוים. חכינו לתשובה. בירושלים היה זה ברור לאנשי החטיבה שהחטיבה הולכת ומתפרקת, והפירוק יכול היה לבוא להלכה חודשיים לפני ההתנקשות. חשוב לזכור את העובדה הזאת למען לא נטעה לחשוב, שהפעילות המלחמתית העצמאית שלנו נפסקה בגלל זה שמישהו הפסיק אותה; הפסקנו אותה בעצמנו.
 היות וההתפתחות לא היתה נורמאלית בגלל מסיבות שלא היו ברשותנו, הרי החטיבה בירושלים לא התפרקה, והרי באה התנגשות בינינו לבין הממשלה ב-17.9, ואז הוכרזה התנועה לבלתי-חוקית. אז היה על כל פנים יתרון אחד למצב: נוצר מצב ברור. היינו תנועה בלתי-חוקית הקיימת נגד רצונה של הממשלה. היינו שוב במחתרת, במצב שהיינו רגילים לו, ושידענו איך להתנהג בו. אינני רוצה למסור פה סקירה מדויקת על מה שעבר עלינו באותה תקופה. אינני רוצה ואני חושב שאינני מחוייב באשר רבים מהנוכחים כאן לא התעניינו ביותר בתנועה בתקופה הזאת.

אין אני רוצה לפגוע עתה במישהו, כי מעוניין אני לקיים את התנועה כשהיא חזקה ולהגביר את כוחה. אולם מן הדין היה לברר פעם את התנהגותם של מרבית החברים באותה תקופה. אבל, כאמור, אנו חיים בתקופה של חגיגות.¹⁵

אולם הספקות שהיו באותה התקופה לאנשים בצבא ובמקומות אחרים שהיו מחוץ למחתרת — היו גם לאנשי המחתרת. אבל דבר אחד היה מחוץ לכל ספק גם לאנשי הממשלה: כשנתאסף ונחליט שאין לנו מה לעשות — נתפרק. אולם לא נתפרק בגלל זה שמישהו הוציא פקודה שנתפרק, ויהיה זה מי שיהיה. במחתרת נשארנו וחשבנו את דרכנו, ובה החלטנו לצאת מהמחתרת ויצאנו מתוכה. אולם לולא היינו מקיימים את המחתרת הזאת, והיינו מקיימים את הצו של הממשלה, לא היה נשאר מאתנו שריד. לא היה בכלל מקום לדון על התנועה הזו. היינו הופכים לאבק. ואולי כעבור זמן היו מתלכדים אי-פה אי-שם כמה יחידים, והיינו מתחילים מחדש. המחתרת הזאת אמנם לא פעלה הרבה. חוץ מכמה כרוזים, ומלבד גליון אחד של "חזית הנוער" ו"המעש", מלבד עריכת הבחירות לא עשתה דבר, אבל למדנו בה הרבה. ראשית-כל למדנו מבחינה ארגונית, ואין זה קשור לגמרי עם דעתי בשאלה הזו, שאפשר לקיים מחתרת במדינת ישראל. אין זה נכון שאי-אפשר. אין זה נכון, שבמדינת ישראל כאשר המשטרה והש"י וכל אלה למיניהם מעוניינים לחסלנו — הם מוכרחים להצליח בכך. כשמש-תנים התנאים צריך לשנות את התכסיסים, מה שהיה טוב אז, לא טוב עכשיו. אותו הש"י שכה פחדו מפניו הוא — אגדה. הם הראו והפגינו לא-יוצלחות וחוסר כל אינטליגנציה (זאת רק לשם אינפורמציה). אם יש הכרה ורצון ללכת בדרך של מחתרת, אפשר לבצע זאת מבחינה ארגונית וטכנית. אולם בפנינו לא עמדה השאלה הזו במחתרת. בפנינו עמדה השאלה: האם המחתרת הזאת שאנו נדחפנו לתוכה — האם יש בכוחה למלא תפקידים חשובים, לקרב את המטרה, להמשיך במלחמת החרות, או אין בכוחה לעשות זאת. ומכיוון שרוב החברים, במידה שיכולנו לקבוע את דעת הרוב, החליטו שבתנאים הקיימים — המחתרת אינה יכולה למלא תפקידים חשובים, אינה יכולה לנהל פעולה מלחמתית עצמאית יעילה ומועילה במלחמת-השחרור, הרי השתדלנו להחליף את הצורה הזאת בצורה אחרת. לשם אינפורמציה אספר, כיצד הוחלט על כך במחתרת. החלטנו אז, שני חברי המרכז¹⁶

15 רמז לחגיגה שניתנה לחברי לח"י אחרי הבחירות לאסיפה המכוננת ב-25.1.1949

16 הכוונה ליצחק שמיר ולישראל אלדד. נתן ילין-מור (גרא) כבר היה עצור בידי שלטונות ישראל.

מבלי להתייעץ בחברים שנשארו בחוץ. ועידה או כינוס לא יכולנו לכנס. אספנו את כל האחראים שהיו אז בחוץ; את כל אלה שלא פחדו לקיים אתנו קשרים. התווכחנו במשך יום ולילה וכתוצאה מהתייעצות זו נבחרה מועצה בת 8 חברים ומרכז בן 5 איש. והחלטנו שהמוסדות הללו ינהלו את העניינים בחוץ, עד שנוכל לכנס ועידה של כל חברי התנועה. וכל ההחלטות החשובות או נתקבלו על-ידי המועצה הזאת, יחד עם המרכז הנבחר.¹⁷

רציתי לעמוד כאן על עוד נקודה, שראינו בתקופה קודמת מזאת אשר אני מדבר עליה, ואשר הרגשנו אותה באותה תקופה. לאחר שאנשינו הלכו לצבא נדמה היה לנו, זמן קצר מאוד אחרי זה, שלא רק שהם הלכו לצבא אלא הלכו מאתנו. איזה בולמוס תקף את חיילינו, בולמוס של התבטלות מוחלטת בפני הצבא הגדול הזה, והממשלה הזאת, והתעלמות גלויה מהערך והצורך של התנועה.

אינני יודע אם הלך-הרוח שהיה בין חיילינו לא גרם להסתבכות שבאה אחרי זה¹⁸ ואם זה עבר. וזה עבר דווקא בתקופה שהיינו במחתרת. וזה עבר כמעט מבלי עשות מאומה נגד זה. חודשיים לפני הבחירות, ביוזמה של חברים אחדים, ואולי אדייק אם אגיד: ביוזמתו של חבר אחד, התחילו שיחות בצבא עם חיילים, בהן התגלה שהרוב עדיין חברי התנועה, ויש רצון להתלכד בתוך ומסביב, לתנועה. החברים נוכחו לדעת שהצבא אינו עונה על כל השאלות, הצבא לבדו אינו קובע את המצב, את הגבולות, את מידת העצמאות. קובע הכוח הפוליטי השולט במדינה. ואם רוצים לכוון את הכוח הזה ולהשפיע עליו, הרי יש צורך בתנועה.

הזכרתי קודם בין התשובות, שניתנו על השאלות שעמדו לפני התנועה, את תשובת המפלגה. גיסו להקים מפלגה. היו לנו אפשרויות להקמת מפלגה, אפשרויות חוקיות, אולם מפלגה לא היתה. היו משרדים, היתה איוו שהיא פעילות, היו הרצאות, היה ניסיון לקבוע מצע. אבל מפלגה עדיין לא היתה. ואם נשאל למה? הרי אין להאשים בזה את אף אחד מהאנשים שעסקו בהקמת המפלגה; הם עשו כמיטב יכולתם, עשו כל מה שהוטל עליהם. המפלגה לא הוקמה, היות והתשובה של המפלגה היתה רק אחת התשובות, היות וראינו בזה מכשיר ארגוני אחד מכמה מכשירים הדרושים בתקופה הזאת, ולא-דווקא המכשיר החשוב ביותר, שיש לרכו בו את הכוחות החשובים ביותר. וכשראינו באותה התקופה את עבודת המפלגה, את מאמצי האנשים שעסקו בהקמתה ידענו, ידעתי אני, שלא יצליחו בכך למרות

17 ראה מבואו של פ. גינוסר לפרוטוקול (לעיל, עמ' 32).

18 הכוונה כנראה ליריית ברזל ברנאדוט.

רצונם הטוב, מכיוון שהתנועה לא התרכזה במשרדי המפלגה, האנשים התייחסו לזה בביטול ואף בלעג. ואם המפלגה לא הוקמה לפני ההתנקשות בברגאדוט, הרי אין להסיק מזה שלא היו התנאים, האפשרויות, אלא פשוט שזה לא הוקם משום שלא התרכזנו בזה, משום שאפשר לאמור: התנועה לא רצתה בזה. כל מה שעשינו בעבר עשינו תוך ריכוז ומאמץ, ואילו הדבר הזה נעשה ללא ריכוז כזה, ללא מאמץ כזה. יחד עם המפלגה ניסינו, ואני אומר שוב: ניסינו, להקים ביטאון של התנועה, עיתון¹⁹ הלכנו בגדולות. התחלנו מיד בעיתון יומי, וגם זה לא הצליח. ושוב: לא באשמת האנשים שעבדו בעיתון; להיפך, בעיתון הזה רוכזו מיטב הכוחות שלנו והם עבדו בו הרבה מאוד. הניסיון הזה לא הצליח בגלל אותה הסיבה. העיתון צריך היה לשמש ביטאון לתנועה פוליטית, היה צריך לבטא קו אחיד וברור. הוא לא יכול היה לעשות זאת, משום שקו כזה עדיין לא היה. הוא לא יכול היה לתת כמה תשובות בבת-אחת, והיה לך רושם לא פעם, שזה לא היה עיתון של התנועה. ושוב, אי-אפשר להגיד שהמפלגה והעיתון לא הצליחו — משום שלא היינו רגילים לדברים האלה. אף פעם לא אמרנו שאנו ארגון צבאי בלבד; תמיד הדגשנו — והיתה זו הגדרתו של אלדד — כי "אנו תנועה פוליטית לוחמת". היה זה בתקופת המחתרת כשעסקנו רק במלחמה מזוינת, ואז אמרנו אנו: תנועה פוליטית; ושוב, כשם שלא נכנסנו למחתרת האחרונה, אלא הוכנסנו לתוכה, כן לא יצאנו ממנה אלא הוצאנו מתוכה. אמנם רצינו בזה, אך לא היינו בטוחים שנצליח להשיג זאת. זמן קצר לפני הבחירות חשבנו, לאחר השיחות שהיו לנו באותה התקופה, עם אנשים שונים מהחוץ וגם מחוגי השלטון, שאין מקום לחשוב על הכרזה על ביטול אי-חוקיותה של התנועה.

ומפני שרוב האנשים לא רצו במחתרת, מכיון שלא ראו בה צורה ארגונית יעילה בתקופה זאת — היו דעות בתוכנו על ההכרח לפרק את התנועה. למסקנה זאת באו האנשים מנקודות-מבט שונות, אבל המשותף בהן היתה ההגחה שמצב זה אינו יכול להימשך, וכתבנו לאנשים בבית-הסוהר, לגרא ומתניהו, ושאלנו לדעתם על כך. ובטרם שנתקבלה התשובה לשאלה הזאת, באו הבחירות והורידה מעל הפרק. היות והחלטנו ללכת לבחירות, הרי היינו מוכרחים לדחות את הדיון על השאלה הזאת. איני רוצה לדבר עכשיו על הבחירות עצמן. פה אינני יכול להגיד את אשר אמרתי על תקופת המחתרת, שאיני מחוייב לספר לאלה שלא התעניינו בה. בבחירות היה

19 הכוונה לעיתון הערב של לח"י "מברק" שהחל להופיע ב-20.12.1947 ונסגר על-ידי ממשלת ישראל ב-17.9.1948.

מאמץ כללי של כל אנשי התנועה. אולם הבחירות דחו רק את השאלה ולא ביטלו אותה. אי-אפשר תמיד להידחק על-ידי גורמים חיצוניים; יש להחליט על הדרך שאנו רוצים בה. לאחר ה-29 בנובמבר נהיינו לינאליים לא מפני שרצינו בזאת, אלא מפני שזה בא בעקב התנאים. להקמת המפלגה ניגשנו, משום שהיתה זו הצורה הארגונית היעילה בתקופה ההיא, ולא משום שהאנשים רצו בה. מה-17 לספטמבר ירדנו למחתרת, משום שהכריחו אותנו לרדת, ולא משום שרצינו בזאת.

הוועידה הזאת צריכה להחליט מה אנו רוצים. היא צריכה להחליט לא מה שאנו מהווים כתוצאה מהשתלשלות מאורעות אלה או אחרים, אלא מה אנו רוצים להיות.

דין-וחשבון על מצב התנועה בחוץ-לארץ
שלמה בן-שלמה: שתי הסיבות אשר אותן הוכיר יצחק שמיר, ראשית כי לא היה במשך זמן-מה בארץ, והשנית כי לא על הכל אפשר לדבר — שתי סיבות אלה קושרות גם אותי. הגעתי לפריז ב-27.4, כך שבעצם אצטרך לדבר על תקופה של תשעה חודשים. תקופה זו הריני מחלק לשלושה חלקים: (א) עד ה-15.5; (ב) עד עניין ברנאדוט; (ג) מאז והלאה. לפני שאתחיל לאמר מה קיים היום בחו"ל, ברצוני לומר שעל כל העניינים שנעשו שם אפשר להשקיף בשתי צורות: או שהאנשים שם התבטלו ולא עשו מאומה, או שעשו יותר ממה שאפשר.

אסביר מדוע. מהיום שקיבלתי את העניינים בחו"ל נאמר לי, שלחוץ-לארץ נשלחים אנשים שאין להם מה לעשות בארץ, ולא לפי בחירה או כשרון. אם נצא מנקודה זו שאנשים בלי כשרונות ובלי לדעת לשם מה נשלחו — הרי שעשו דברים גדולים. זוהי עובדה, ואני מוכרח לציין אותה. אולי חשבתם אתם, שחו"ל היא עורף הצריך להגיש עזרה לחזית. אינני יודע מה היתה תכנית המרכז לחו"ל. מאז קיבלתי את העניינים נפסק הדואר; נתקבלו מכתבים, שעסקו רק בעניינים סידוריים.

הבנתי שגם המרכז איננו יודע מה נעשה בחו"ל, ומה אפשר לדרוש משם. והנה קטע ממכתב: "הבו לנו נשק, הצילו את ירושלים!". זה יפה כשיש כסף, קשרים, וגוף הקיים הרבה זמן. אך זה פראזה אם ידוע שאין כסף ואנשים, ומוכרחים בתקופה סוערת להקים גוף שייצג תנועה.

זה היה המצב בחו"ל כפי שמצאנו אותו. ומה בתקופה שמיכאל דיבר עליה?

בחו"ל הרגשנו את כל הזעזועים שעברו על התנועה. ההבדל החשוב היה זה; אנו גם היינו בטוחים שאפשר לשנות את המצב. אנו לא יכולנו לשנות,

ודבר זה השפיע לא מעט על כל העבודה שם. בתקופה שלא היה דואר וכל אינפורמאציה על התנועה קיבלנו מעיתונות אנגלית ואמריקאית ידיעות, ויכולנו רק לשער מהו המצב בארץ. ובתקופה זו, שבה גם אתם הרגשתם שאין לנו קו ברור והכול מעורפל. קשה היה להופיע ולשכנע גורמים מצד זה, או אחר, מדוע עליהם לתמוך בנו ולא באחרים. בכל זאת השתדלנו לעמוד בקשרים עם גורמים פרוגרסיביים, ובעזרת העיתון והפגישות האישיות הצלחנו לעניין אנשים לא מעטים. העבודה הראשונה, שנעשתה ושהתנהלה כעין אימפרוביזאציה, היה ייסוד העיתון "ארץ-ישראל". מעל במה זו עשינו הכול, כדי להסביר בצורה מנוגדת לזו של הסוכנות או האנגלים את המתרחש בארץ. בעיקר רצינו לתת את מקומה הנכון של תנועתנו בארץ. חושבני שידענו להדגיש את הנקודות, אשר היו חשובות בארץ אותה שעה. העיתון יצא ב-5000 אקסמפלרים. הופץ בצרפת, בלגיה, בולגריה, הונגריה, טורקיה, צפון-אפריקה, אמריקה ובראזיל.

העיתון מילא תפקיד יותר גדול במקומות אחרים, בהשוואה לתפקיד שצריך היה למלא בצרפת. ממקומות שונים ביקשו שנשלח להם אנשים והסברים נוספים. בעיקר מצאנו אנשים מתעניינים בתורכיה ובצפון-אפריקה. בצרפת עצמה קראו את העיתון בעיקר אנשים, שייצגו גופים שהיינו מעוניינים בהם, ויהודים שבחלקם קיבלו את העיתון חינם. בכל אירופה השתמשה התעמולה שלנו באוצר מאמרים מעיתון זה ותירגמה ללשון הארץ הנדונה. בתעמולה בכתב יצאו עוד מספר חוברות בסטנסיל ודפוס בארצות אחרות. בהונגריה יצא "המעש" בשני עיתונים בדפוס; בצ'כיה יצא "המעש" זמן רב. לאחר המאסרים כאן (עניין ברנאדוט), החליף "המעש" את שמו ל"מברק" כהפגנה.

באיו מידה השפיעה התעמולה בחו"ל — אינני יכול לאמר. האמת היא, שהאנשים שהיינו מעוניינים בהם התעניינו בדברים שהדפסנו, והם ציטטו ולקחו קאריקטורות שלנו לעיתוניהם. ובזמן השיחות האישיות התבססו על המאמרים, וביקשו הסבר נוסף.

מה שהפריע לתת תמונה נכונה ומדוייקת מה אנו כיום, הרי זה חוסר ידיעה ברורה וקו מרכזי של התנועה.

ביחס לסניפים שהיו בחו"ל, צרפת, הצלחנו לגייס מספר אנשים טובים, חלק מהם נשלח ארצה לפני-כן, והשאר רוצים לבוא.

העבודה בצ'כיה, הונגריה ואנגליה: העבודה בצרפת התנהלה בצורה גלויה (העיתון ופגישות גלויות), וחלק שני בסתר, כיוון שהיו תפקידים שהיו מוכרחים לבצעם במחתרת. באנגליה העבודה היתה רק בסתר. בצ'כיה — גלויה, וכמו-כן בהונגריה. במכתבים שקיבלתי מארצות

מזרח-אירופה — אנשינו שם מסרו שהיתה אפשרות להתקשר עם אישים, ולהכין יסוד מעשי לפוליטיקה חיצונית שלנו. לא נעשה הרבה מחוסר בהירות, ובעיקר מחוסר אנשים שיוכלו לתמוך בתנועה בצורה מעשית ולנהל את הדברים על פסים יותר חשובים. חשבנו שגרא יבוא, ורצינו לשמור על כל היש עד שיגיע, עד שקרה מה שקרה.

ביחס לקשרים ברצוני לפרט: בתחילה כל המרץ היה מכוון רק לנקודה אחת: להתקשר עם נציגים של ארצות מזרח.²⁰ זה נעשה שם וגם בצרפת. באנו במגע, שמענו שאנו צודקים, הם מבינים אותנו, והאנשים מזדהים עם רעיונותינו, אך דבר ממשי לא יצא מכל זאת, ויש לכך סיבות רבות. יותר מאוחר ניסינו להתקשר עם מיעוטים לוחמים. התקשרנו עם נציגים של ארבע-חמש תנועות מסוג זה. כולם הראו שיש לא רק רצון מצידם, כי אם הרגשת הכרח להתקשר עם גוף לוחם, שיוודע גם איך ללחום. דבר זה עלול להתפתח. אם נדע להחליט על דברים מסוימים, נוכל לעשות הרבה בשטח זה.

אם חילקתי את הדו"ח לשלוש תקופות, הרי זה כדי להדגיש דבר אחד: עד הכרזת המדינה היהודית תמכו בנו היהודים, והאמינו שצריך לתמוך; ולאחר ה-15 לאפריל²¹ נפסק הדבר לחלוטין בכל מקום. טענו טענה אחת: יש לנו מדינה וצבא, אנו רוצים לתמוך, ונתמוך רק בדבר המאחד את כולנו. אם המדינה לא טובה — נוכל לדבר על כך לאחר שנצא מהסבך וננצח במלחמה. למען ניצחון יש לתמוך רק בצבא ישראל.

ביחס לנציגים זרים: עם יצירת המדינה התעוררה בעיה נוספת: את מי אתם מייצגים, ומה תוכלו לעשות בתקופה החדשה בצורה נפרדת? התשובה על מפלגה ליגאלית היתה מספקת מאוד, ולמרות שכאן לא האמנתם שיש מפלגה, שם האמינו בה ובסיכוייה, למרות שידעו שהיא כיום קטנה ומעוטת-השפעה.

עם עניין ברנאדוט השתנו הגורמים; היהודים פחדו ולא רצו לדבר: האחרים טענו, שאין אנו אנשים יהודיים לעסוק בפוליטיקה. כולם ראו את המעשה כאינו משתלם ובלתי-מוצדק. בתחילה חשבנו שהעיתונות השמאלית לפחות לא תגנה את הפעולה, ודווקא העיתון הקומוניסטי בצרפת יצא במאמר חריף מאוד, בהסבירו שהפעולה נעשתה רק על-ידי אנשים שנתמכים על-ידי האנגלים ומנהלים את הפוליטיקה האנגלית בארץ. קודם נאמרו הדברים בצרפת, ואחר-כך בכל אירופה המזרחית.

20 הכוונה לגוש הסובייטי.

21 צריך להיות 15 במאי יום הכרזת המדינה.

כתגובה לזאת כתבנו מכתב ארוך והסברנו את העניינים, ברוח הבסיס אשר אליי עמדו בארץ — חזית המולדת ולח"י²² — ואילו אנו בתור תנועה פוליטית לא נעסוק אלא בפוליטיקה בלבד ונשפיע בצורה דמוקראטית. היו אנשים אשר אמרו בפגישות אישיות, שהפעולה לא היתה מיותרת; הם רק טענו שפוליטיקה בעולם אי-אפשר לנהל בצורה שאנו רוצים לנהל. יש חזית כללית, יש צורך בתיאום ולא בקפיצות. כמובן שהסברנו את הדברים כפי שהבינונו, כפי ששמעתי. גם כפי שהסבירו כאן, הרחיק הדבר מאתנו אנשים שלפחות הבינו אותנו.

יכול להיות שהדבר מפתיע הרבה אנשים. חושבני שחברי שבאו מחו"ל ובעצמם שמעו ויודעים על המתרחש, יוכלו עם קבלת רשות-הדיבור להסביר ולהביע את דעתם.

במשך הזמן השתנו מספר דברים. בארצות מזרח-אירופה אסרו עלינו לפעול; שליחינו נאסרו יחד עם שליחי תנועות אחרות וקיבלו פקודות-גירוש.²³ עד כמה שידוע לי נשאר בינתיים משהו בהונגריה. בצ'כיה לא נשאר מאומה.

אינני יודע אם הדו"ח הזה מספק אתכם, ואם אמרתי את הכול. נגתי רק בכמה נקודות, שחשבתי אותן לעיקריות.

רצוני לסכם ולהיות ישר, ועל כן עלי להוסיף את הדברים ששני החברים שנשארו בחו"ל חושבים: אנו יכולים לעשות שם הרבה מאוד, אך לשם כך יש צורך בתוכנית מפורטת, קודם-כל שיהיו אנשים מוכשרים, אשר יידעו בדיוק מהו קו התנועה ולשם מה נשלחו.

ש א ל ו ת

גינופר: יש לנו גם סניף בארצות-הברית, מה שם?

תשובה: הקשר עם הסניף בארצות-הברית היה קלוש, ולא אוכל למסור פרטים. בבראזיל יש לנו סניף גדול, ויש צורך במיוחד באדם שיארגן משם עלייה. יוצא שם עיתון בפורטוגזית.

ברון: בכמה אקסמפלרים העיתון נמכר? האם זה נכון שבמדינות מזרח-אירופה עבודתנו אינה אפשרית עתה?

²² הגוף שקיבל על עצמו את האחריות לרצח הרוזן ברנאדוט, קרא לעצמו "חזית המולדת" וזאת כדי לשמור על הליגאליות של לח"י. "חזית המולדת" לא היתה, אלא, כיסוי שקוף למדי לח"י.

²³ על "הדמוקרטיה העממית" עבר אז גל של "טיהורים" פנימיים, שהיה לו קשר עם התמרדותה של יוגוסלביה נגד ההגמוניה הסובייטית. אז נאסרו בהן פעיליות שלא היו בפיקוח מלא של השלטונות, בכלל זה פעילותה של לח"י.

תשובה: העיתון נמכר בצרפת בערך 330, בבלגיה 70—60 קבועים, בצפון-אפריקה 110—100, בטורקיה 200. אשר לשאלה השניה— אין זה בלתי-אפשרי כי בהונגריה קיים משהו.

ישיבה ב

ויכוח כללי

פנחס גינפור: מזדהה עם הרצאתו של גרא "על בעיות משטר וחברה", שהופצה בין האנשים, אך מוצא שדרוש לחזור על דברים, לנמקם נימוק נוסף, להעיר על כמה מהם, ובעיקר להסיק מסקנות, מסקנות שאמנם מתבקשות בהחלט מדברי גרא, אך אינן מפורשות בדבריו.

היו תופעות שליליות בוויכוח הפנימי לפני הוועידה, אף הגרועה בהן היא יצירת רושם, שהתפיסה כי מלחמת מעמד הפועלים מזדהה עם המלחמה הלאומית, היא תפיסה זרה, לא-תנועתית. אך "ההתקדמות לקראת תפיסה זו החלה עם יאיר, אלא— שכדרך הטבע— יש חברים שהתקדמו, יש שנעצרו בדרך ויש שנסוגו מסיבות נפשיות ומסיבות חינוך". החברים שנתפסו למיניות [למינות] המעמדית "מהם עמדו על ערש התנועה, יחד עם יאיר", וגם שאר החושבים כך עמדו במיבחנים קשים ביותר בתולדות התנועה. דעותיהם התגבשו בנפרד: במולדת, בגלויות בקניה, בשליחות בחוץ-לארץ. גיבוש רעיוני זה הוא "תגובתם של לוחמי חרות ישראל, ותיקים מאוד ושורשיים מאוד, על המציאות בארץ והעולם".

מקווה שאין צורך להסביר לאנשי התנועה את האוריינטאציה על רוסיה הסובייטית, את ההכרח בתיכנון כלכלי, ואת סכנת האימפריאליזם האמריקני. "בעולם הרחב ידוע שאין אפשרות תיכנון של ממש, בשעה שמפלגותיו של מעמד הפועלים אינן בשלטון, ידוע גם כן שהבורגנות אינה דוגלת באורייני-טאציה פרו-סובייטית, וכן שאין הבורגנות מנהלת מלחמת שחרור נגד האימפריאליזם האמריקני כי אם הופכת לבעלת-בריתו". מביא דוגמאות מסין, אינדונזיה והודו. מדבר על המלחמה בשלטון הפוליטי של הבורגנות, היא חלק מן המלחמה האנטי-אימפריאליסטית. התפתחות החוקים השוררים בארצות אחרות חלים [חלה] גם עלינו, ודווקא הצורך בהבאת הון מן הגולה וצורך בשחרור המולדת כולה מחייבים מלחמה בשלטונה הפוליטי של הבורגנות. "בגלל פקודה מאמריקה נסוגו היהודים מאל-עגילה — ועזה נשארה בידיים זרות, ורק מעמד הפועלים יכול לנהל מדיניות שלא תתפשר עם האימפריאליזם".

"יש תפיסה מסולפת האומרת: שלטונו של מעמד הפועלים פירושו משטר כלכלי סוציאליסטי לאלתר, ולזה טרם בשלנו", מביא דוגמא מסין הסותרת

תפיסה זו. בארץ אין פרושו של שלטון מעמד הפועלים משטר סוציאליסטי לאלתר; פירושו לאלתר: השלמת המהפכה הלאומית, שלימות המולדת, קיבוץ גלויות ושחרור מהצבת של האימפריאליזם האמריקני שהחלה לופתת אותנו.

מביא דוגמאות מההצבעה על המלווה האמריקאי לתוכית, שהבורגנות הארץ-ישראלית (כולל מפא"י) מכניסה אותנו למעגל האנגלו-אמריקני של מצרים, טורקיה ויוון. לשם גייטראליזאציה של המזרח התיכון, הכרח בזעזועים חברתיים בארצות ערב. שרתוק כנציג הבורגנות שואף להרגעת הזעזועים. הבורגנות מונעת הלאמת חברת החשמל, בתי-הזיקוק, נפט, ומפעלי האשלג. עדיין לא השתעבדנו לאמריקנים, אך התהליך כבר החל. מבין את הספקות ביחס למעמד הפועלים בגלל התפקיד העגום שמילאו מפלגותיו במלחמה באימפריאליזם הבריטי. נדמה לאלדד שטעה בהערכתו במאמרו "מלחמת מעמדות ומלחמת חרות". אלדד לא טעה אז. "טעינו בהערכת המפלגות, שנחשבו למפלגות מעמד הפועלים, והן הכויבו ולא במקרה". "הפרוליטאריון העברי הצעיר נפל שבי בידי מפלגות, אשר לחמו אמנם חלק ממלחמתו היום-יומית, ואף בזאת הכשילוהו לא פעם, ובעיקר הכשילו אותו במערכה הפוליטית הכללית".

מפא"י מבטאת את האינטרסים של ההון הגדול המרוכז של טולל-בונה, המשביר, תנוכה, ושאר מפעלי חברת העובדים, המפעלים השייכים להלכה להסתדרות העובדים, ולמעשה הם נמצאים בידי צמרת מפא"י ואין עליהם פיקוח פועלי. "את המדיניות החיצונית והכלכלית מנהלת מפא"י לפי האינטרסים הצרים של המפעלים. ממש ככל בורגנות". מביא דוגמאות מזמן המאנדאט על שיתוף כלכלי, בין חברות "טעון" ו"וולקן" ו"סולל בונה" ובין חברות בריטיות, שיתוף שהיה בעל אופי אנטי-לאומי, ו"זה פותר אולי את הסוד כיצד מפלגת פועלים מנהלת פוליטיקה פרו-אימפריאליסטית". מפא"י היא מפלגה רכושנית, וכבר עכשיו מתקשרת עם חברות אמריקניות. "השומר הצעיר" הוא מפלגת האיכר הבינוני. "הקיבוץ הארצי" נגרר אחר הבורגנות. מכאן הבלבול הגמור: הסיסמות הקיצוניות, מכאן, ומעשי הכניעה המחפירים, מכאן. אילו היתה בארץ מפלגת פועלים רצינית, יכול הקיבוץ להגרר אחריה.

מזכיר שהיה בין הפועלים ארגון מחתרת אנטי-בריטי בשנת 1941, אבל היה [זה] ארגון-נפל מיסודם של פועלי-ציון.²⁴ הפילוג במפא"י סימן התבגרות

24 א.ס.מ. — "ארגון סוציאליסטי מהפכני", ארגון השאי אנטי-בריטי, שהיה לו קשר עם "פועלי-ציון שמאל". הוקם בשלהי 1939.

במעמד הפועלים, היתה התמרדות לאומית ומעמדית כאחת. "התנועה לאחדות העבודה" הכזיבה, כי ההנהגה היתה בידי הקיבוץ ולפועלים היתה הנהגה מובלבלת.

יחסנו למעמד הפועלים עכשיו צריך להיות כיוחסנו אל היישוב אחר מות יאיר. ראינו אז שטעינו בצורת הגישה אל היישוב. חיפשנו את הפגם בעצמנו, והתוצאה — הצלחנו. ב"מלחמת מעמדות ומלחמת חרות" נאמר — שאיפתנו "איחוד מלחמת העם ומלחמת מעמד הפועלים". לא היו לוחמי מעמד של ממש, אבל היו לוחמי-עם רציניים. אנחנו, ורק אנחנו, יכולנו לבצע את המשימה של איחוד מלחמת העם והמעמד. בשלב מסויים יש צורך בחזית משותפת של כל המעמדות כמעט במלחמה, אך עם היפסק השלטון הישיר מתבלט יותר הקשר בין מלחמת המעמדות ומלחמת החרות הלאומית.

מעמד הפועלים התאכזב רובו ממפ"ם וחזר למפא"י. ההתמרדויות העתידיות של מעמד הפועלים יסתיימו בלא-כלום, אם בראשו לא תהיה הנהגה שתכוון את המרץ המרדני ולא תיתן לו להתבזבז. לתפקיד היסטורי זה של הנהגה אנו קרואים. יש להיכנס להסתדרות כדברי גרא, אך מתוך שאיפה ברורה להנהגה, כי כקולקטיב יש לנו הניסיון המהפכני, העשיר ביותר בארץ-ישראל, ואיננו קשורים באינטרסים של קאפיטאליזם או איכרות כמפא"י ומפ"ם. חוזר ומדגיש, כי רק שלטון פועלים יוכל לבצע בשלימות את איחוד המולדת, קיבוץ גלויות, שחרור מעול האימפריאליזם ונייטראליזאציה של המזרח התיכון.

באשר לסיכויים מזכיר את הסתירה הפנימית במפא"י, את אי-העקביות של מפ"ם וההתרוצצויות הפנימיות בה, וההגמוניה של הקיבוץ, ואת התחלת הקרע בתנועת החרות, שנסתמן גם בהקמת "ברית חיילי האצ"ל לשעבר". ובכן, מה לעשות? — סיעה בהסתדרות ותנועת-נוער הקשורה בהסתדרות, ריכוז העבודה התנועתית בשתייהן. בהסתדרות — המגמה להנהיג את מעמד הפועלים השכירים וללחום אתו בהסתדרות, שעה שענייניהם מתנגשים עם ענייני הקואופרטיבים ועם ענייני "סולל-בונה". יש להטיל חובת פעילות על כל החברים. לפני הנוער העברי יש להציב שני אידיאלים: (א) האידיאל אליו יש להגיע — ארץ-ישראל השלמה הסוציאליסטית, שהגשימה את קיבוץ הגלויות — בתוך עמי מזרח-תיכון חופשיים ומשתפים פעולה ביניהם; (ב) אי-דיאל פעולה — הליכה אל העם: ארגון פועלים בלתי-מאורגנים, עזרה לשובתים ולשביתות, הליכה לבתי-חרושת והרצאות לפני הפועלים, הליכה אל שכונות העוני ואל שכונות העולים החדשים — לארגנם, לעזור להם, ולהפעילם במלחמה לזכויותיהם, להרגילם ללחום מלחמות רחבות יותר. בכל מקום צריך להיות איש תנועתנו, ובכל מקום שיהיה עליו להופיע כפעיל

וכמפעיל. עיתוני התנועה ומרציה חייבים גם לשמש פה לפועל ולחוגים מקופחים, וגם לקשר את המלחמה היום-יומית במלחמה הלאומית והחברתית הרחבה יותר. לפני כל אחד יש להציג את האידיאל השלם — הלאומי והחברתי שלנו, שיעמוד תמיד נגד העיניים כניגוד למציאות הנוכחית בארץ. מציאות זו תבוא עד משבר כלכלי, או עד משבר הסתבכות במלחמה לא לנו, "נכין את הרקע לימים של סיכויים מהפכניים, ימים שייתכן והם קרובים לפתחנו יותר מאשר אנו משערים".

ומכאן עובר לביקורת נאומו של אלדד "סולמו של יעקב אבינו". דברי אלדד נוסחו בצורה הנותנת מקום להתחמקות, אך אם נראה את דבריו של אלדד בלתי-מנותקים מביטויים אחרים שלו בתקופה האחרונה, וכן קשורים להלכי-ירות והשקפות הרווחים בקרב חלקים מסוימים בתנועה, הם יהיו ברורים מאוד.

מעמיד ארבע נקודות לדיון: (א) מה נכנס לתחומי התרבות העברית ומה נחשב לפי דברי אלדד "לאוגנדה תרבותית"; (ב) היחס לסמלים עבריים עתיקים והשימוש בהם; (ג) "עליונותנו על אחרים זו עובדה", או תסביך העליונות; (ד) מהי תנועת-שחרור לאומית עברית, ומה הן מטרותיה ותפקידיה.

לשם הבהרת הנקודה הראשונה עוסק בספרות העברית וקובע, שיש כמה זרמי מחשבה שונים ואף מנוגדים. "יש לנו חזון ירמיהו הנביא אחד, ויצדיקיהו בבית הפקודות" של יל"ג, המתקף נמרצות את ירמיהו ונבואותיו — מאידך". דבר אחד ברור: התרבות העברית כוללת מספר גישות פילוסופיות, ותוכל לכלול כאלה שטרם נכללו בה עד עתה. היא לא נשבעה לאף שיטה, ואין לתת יתרון לאף דעה בטענה שזו "שיטה עברית" ולפסול אחרת בתור "לא עברית".

יש אמנם דעות וגישות שיש לפסול אותן וללחום בהן, אך לא בסיסמה "עברית" ו"לא עברית", כי אם בסיסמה "הגיונית" ו"לא-הגיונית", "מועילה ליצירה הלאומית או מזיקה ליצירה הלאומית".

פוסל את ה"אתה בחרתנו", המנוגד לגאווה לאומית בריאה, וטוען שתפיסה זו מקהה את חוש הביקורת העצמאית, מביאה לזלזול בהישגי אחרים, גורמת להסתגרות תרבותית ונסיגה. "מגמתי להיות נעלה, אך לא להיות עליון על מישהו". אך בהתנגד מישהו לדעה מסוימת, אינו יכול להוציאה מכלל התרבות העברית. "אנו עם חי ולא נושאי אידיאה, וכתרבותו של עם חי כן גם תרבותו היא הסיכום של המחשבות והתחושות של העם במשך תקופת קיומו. בסיכום יש גם אברהם אבינו, גם משה ודוד, אך גם סירקין הסוציאליסט ובורוכוב המארקסיסט".

הקריאה "לחזור אל הבארות העתיקים" היא התפרצות לדלת פתוחה, אך יכולה להיות לה גם משמעות מזיקה שהתבטאה באמירה "מה שיש באירופה מן הטוב שלנו הוא", כלומר אל לכם ללמוד מאחרים, כל הטוב אצלנו, או לפי הגדרתו של אלדד: "אני לומד את הסוציאליזם שלי מירמיהו הנביא ולא ממארקס".

התרבות העברית, מן התלמוד, דרך הרמב"ם, עד רנ"ק, ברדיצ'בסקי ואחד-העם, למדה ממקורות זרים, וזה הוסיף לה הרבה. תפיסתו של אלדד מסלפת. פירוש הקריאה לחזור לבארות העתיקים הוא: אל תלמדו ממארקס כי הוא זה, לא "משלנו", והוא מתנגד לוויכוח מסוג זה. אם מישהו יכול להוכיח שתורת מארקס כוזבת, יוכיח אך ורק בדרך ויכוח הגיוני ומעשי. מתוכחה עם אלדד על דוגמת ליסנקו: "אם נחפוץ לגדל חיטה בנגב, לא נוכל לבוא ולטעון: יש לי רעיון עברי עתיק מן התהילים, ואין לי צורך בליסנקו. לא ולא! יהיה לי צורך גם בדארווין, גם במיצורין, וגם בליסנקו²⁵ והוא הדין אם אחפוץ לבנות חברה משופרת בארץ-ישראל. לא אוכל לטעון: יש לי רעיון הצדק של הנביאים או של הסיקריקין. בעל-כורחי ובעל-כורחכם, חברים, נצטרך ללמוד מפי אלה שהניחו יסודות מדעיים למדעי החברה והמדינה".

אלדד טען: "ישנם אנשים בקרבנו, המעקמים את אפם כשאני חוזר ומשתמש בסמלים לאומיים עתיקי-ימים". יש התנגדות לסמל מסוים, הרי לא בגלל שעתיק הנהו. יש סמלים עתיקים שהם נכס לתנועה, כגון המכבים או בר-כוכבא, ויש שהם פסולים בתורת סמל כגון אסתר המלכה ויוחנן בן-זכאי. משיח צדקנו הוא סמל קדוש, אך אינו הולם תנועה פוליטית, והוא הדין בבית-המקדש. על סמל זה נטוש הוויכוח, וזה סמל בעל משמעות דתית טהורה, ולכן אין מקומו בתנועה פוליטית. נוצר ויכוח עקר, ויש לחדול להשתמש בסמל זה, בלי לשלול את קדושתו.

ומכאן לשאלה האחרונה מהי תנועת שחרור לאומית. מביא דוגמות מה-רביוניסטים, "אגודת ישראל" ואחרים וקובע: "תנועת שחרור לאומית אינה נמדדת דווקא בהכרזות על היותה כזו, לא בקנאות לסמלים לאומיים ובגילוי שנאה לסמלים זרים, וכן לא בדבקות יתר במקורות עתיקים עד כדי ראיתם כמקור כל חכמה". "תנועת שחרור לאומית נמדדת במלחמתה למען האינ-

25 מיצורין (1855—1935) מגדל צמחים רוסי ומייסדה של התורה הגנטית הסוביי-טית שנקראת על שמו. ליסנקו, אגרונום סובייטי, שבהסתמך על אנגלס ומיצורין, פיתח תיאוריה בדבר השפעת הסביבה על התורשה. ב-1948 זכתה התיאוריה שלו לגושפנקה רשמית בבריה"מ.

טרסים של האומה". מפרט את האינטרסים הלאומיים ומסיק: "סימנה של תנועת שחרור לאומית היא מלחמה לתנאים האופטימאליים הדרושים ליצירה חופשית ומלחמה בכל המפריעים". "יחס התנועה אל כל המצאה טכנית, או תיאוריה כלכלית וחברתית, אינו תלוי במוצאה הלאומי כי אם בתועלת שסיגולה יכול להביא לאומתנו".

הרצאת אלדד לא מיצתה את יסודות השקפתנו הלאומית, היתה בטוי לתפיסות מזיקות, ויש לפסול אותה כמבטאת רעיונות תנועתנו. וכן אין לתת ביד אלדד את התפקיד שהוא רואה עצמו ראוי לו, תפקיד "יהודי של שבת" של תנועתנו. כי (א) אין חברים אחרים פחות יהודיים מאלדד; (ב) האומה וחזונה, שהוא חפץ להשליטם בתנועה, נתפסים אצלו תפיסה מסולפת ומזיקה.

ירדור (רשדל): מנתח את ההתפתחות הרעיונית שחלה בתנועה, ופונה אל חבריו הוותיקים (אלה הדוגלים באקטיביזם זה עשרים שנה), שיפקחו את עיניהם ויראו את המציאות, המחייבת התפתחות זו. ה"חד-גס" של הרביזיוניזם לעולם לא סיפק את הנוער; היום ודאי שאין לו מקום יותר. יש לתת תשובה ברורה על השאלה הסוציאלית. "ז'בוטינסקי ב-1938 התחיל לבנות בניין של צדק חברתי, מחוץ לאותו חד-גס. הוא ראה שזה "לא הולך" בלי זה.

הוא התחיל להטיף לסוציאליזם עברי, תנ"כי ומסקנתו היתה: "חפשו במקורות, ומשם תשאבו את הצדק הסוציאלי". בדיוק אותם הדברים ששמענו מפי אלדד, בכינוס. אבל ז'בוטינסקי בעצמו לא נקף אצבע בכיוון חיפוש אצל משה וירמיהו: "אני הקטן חיפשתי, ולא מצאתי בכל הספרים העתיקים משטר המתאים להיום. את השמיטה והיובל הוניהו כבר בימי התלמוד, כי לא התאימו יותר...".

מצאתי רק ב"משנה-תורה" אצל הרמב"ם, הקובע המפורש [במפורש] שבשאלות משטר מדיני יש ללכת בדרכי הגויים. "התבוללות" בשטח המשטר הפוליטי.

מותח ביקורת על המצע שנתקבל ברמת יאיר, מתעכב בעיקר על שתי נקודות: (א) חוסר עמדה ל"חלוציות"; (ב) נגד הסעיף המדבר על הסדרות עובדים אחידה מבלי להכיר בוו הקיימת.

יוסף לוינץ: פותח בביקורת דברי פנחס גינוסר ומזכיר לו, כי [ב]עניין הסקת מסקנות עד הסוף היה חבר בגולה בקניה, שאמר שלא יתנגד שהמדינה העברית תהיה רפובליקה נוספת בברית-המועצות. לדעות אלה אין מקום בלח", כיוון שהן סותרות ריבונות עברית במולדת; והחושבים כך יצאו מן המסגרת. יש לזכור שאצלנו הלאומי תמיד קודם לחברתי. מסכים

לנציטראליזאציה של המזרח התיכון רק כאשר נהיה בו היהודים הכוח החזק גם מבחינה טכנית וגם מבחינה מספר האוכלוסין, פן נטבע בים הערבי. מתווכח עם יצחק שמיר על היחס לאנשי הצבא. נוצר רושם, ששלחו אנשים לצבא כדי להיפטר מהם. [אלה] שלא היו בצבא הרגישו עליונות כלפי אלה שהיו בצבא. אנשי הצבא חזרו לתנועה עם הירידה למחתרת, כיוון שקיוו שעכשיו תבוא הבראת התנועה, ולא בגלל יוזמת חבר זה או אחר חזרו.

באשר להתיישבות יש לשנות את היחס מיסודו. אין לנהוג כרביזיוניסטים שהקימו נקודה, כדי שיוכלו להצביע עליה. יש ללמוד מ"השומר הצעיר" שהפעילים בו יצרו מן הקיבוץ. ויש הבדל בין אנשי ההתיישבות ובין אנשי העיר. החלוציות של התנועה עכשיו בהתיישבות, ויש להחזיר רעיון זה בתוכנו. לבסוף מתלונן על זאת, שרבים מאנשי הצבא שלנו עזבו עכשיו את היחידות הקרביות ותפסו לעצמם גיבים, וזה מה שגרם להתפוררות פלוגת הקומאנדו. [1]דורש לשים לב לדבר כדי למנוע כשלונות בעתיד.

יוסף הגלילי: מזכיר שרוב ותיקי התנועה הם חניכי הרביזיוניזם. זכותה של התנועה הרביזיוניסטית היתה היותה היחידה שחינכה את הנוער העברי למלחמת החרות. אף היסטוריון לא יוכל להתעלם מכך. אך לעומת זכותה היו לתנועה זו ליקויים חשובים בתפיסת דרכה של תנועת השחרור ואופיה, ותפיסה חברתית מסולפת. מאז הפילוג משתחררת תנועתנו יותר ויותר ממורשת הרביזיוניזם, וגם ועידה זו תעשה צעדים-מספר בכיוון זה. אך יש חברים קשישים שאצלם התהליך הזה שטחי מאוד, וראים בהשקפות החדשות תכסיס בלבד או דברים טפלים. לדוגמה: היחס לאוריינטאציה על ברית-המועצות. נכון שיש חשבון מדיני קר בדבר, אך למעשה נובע הניתוח מן העובדה, שבראש ברית-המועצות עומדים לוחמי חרות.

יש חברים קשישים בתוכנו, הרוצים לראות בתנועה מין מהדורה משוכללת של הרביזיוניזם. בזה חטאו חטא כפול: כלפי התנועה, שאינם מזדהים אתה ומפריעים לה, וכלפי הרביזיוניזם. מדוע לא ילכו לתקן את תנועת החרות? ילכו לשם. חטא הוא לפלג באשר אין מקום לפילוג.

על התנועה להיות בת-חורין מהמסורת הרביזיוניסטית. גם תורת מארקס אינה מסיני; זו תורת אנוש, ויש להתייחס אליה בביקורת חופשית, ומותר לבקר גם את תורת משה.

אנו תנועת חרות לאומית וחברתית. רצוננו להגיע לשלימות האפשרית, ומכאן נשפוט כל רעיון והשקפה שנתקל בהם.

מתנגד ל"סולמו של יעקב" לאלדד, כי אינו מאמין בשום מלכות שמים, לא של אלוהים שיצר את האדם ולא של אלוהים שאדם יצרו; מאמין שהאנושות תחשוף את האמת בדרך חקירה מדעית, ואינו מוכן לקבל תורות שהן תחליף

לאמת זו. אינו מבין מדוע אדם מן המאה העשרים צריך לקבל רעיונות שנוצרו לפני 4000 שנה, ואין זה חשוב אם זה מוגש בצורת שולחן-ערוך או בלבוש פילוסופי מודרני. אינו מאמין ביעודים אלוהיים עלי אדמות; יש לעם חיים גם בלי זה. "השירה גלומה בעצם הפרווה של מלחמת-החרות".

עם כל שחידשנו בשטח הרעיוני עיקר גדולתנו בשטח המעשי, ומציע להרחיב עליו את הוויכוח. הרצאתו של נתן הרצאה נהדרת, אולם חולק על כמה ממשקנותיה. יש חשיבות לחיים הכלכליים בארץ. גם עלינו להשתתף בנאות כחלוצים, אך לא נוכל לקבוע בשטח זה, כי "היינו בראש וראשונה תנועה פוליטית וכאלה עלינו להישאר. היינו חלוצים כאן, ועלינו להישאר כאלה". אינו מבין את הבלבול שתקף אנשים בעניין זה. עד הקמת המדינה היה הכול ברור ופשוט.

האימפריאליזם הוא האוייב, והיה קל ללחום בו כי היה אויב ישיר. עכשיו הסתבכו הדברים, אך אין להירתע מן הסיבוך. לאימפריאליזם צורה חדשה, תכסיסים חדשים ובסיסים חדשים. אך כשם שהיה לנו עורף ביישוב בזמן המלחמה במשעבר, מקווה שנמצא בני-ברית גם בעקבה וגם בשכם.

המרצה מאמין במה שהטיפה תמיד התנועה: בזהות האינטרסים של מפעל-התחיה העברי.²⁶

ברוך ארז: אמנון²⁷ נטה ללכת לירושלים דרך אינדונזיה ושכח את ירושלים. בפי אלדד תקעו פה שטויות, ובאו לסתור אותן בדברי אלדד עצמו.

גישתו של אמנון היא כשל א.ס.ס.²⁸ אשר אמרו, כי נהרו ובוויזן צריכים לעשות את שלהם, את המהפכה, ואנו בתעמולתנו נשמש גשר בין שניהם. מה יהיה אם האינדונזים לא יגשימו את המהפכה? ואשר לרשדל הייתי עונה, שקיבוץ אינו אידיאל מפלגה, כי אם בסיס לפעולות שונות.

לח"י מתכנסים ב"רמה" ברמת-גן. פירושו לא להעלות בעיות לירושלים כי אם להורידן לשפלה. צעדנו הראשון היה ויתור על ירושלים בגלל מאתיים ימי-עבודה. יהס לח"י לירושלים אינו ידוע ומפחיד, וכל צעד של התנועה מתפרסם בעולם. לכן אסור היה לקיים את הוועידה ב"רמה".

בארץ קרה דבר פשוט: הבריטי נסוג מעט, וכאן לא מדינה אלא איזור אטונומי. השאלה היא הוצאת הבסיסים הבריטיים גם מרבת-עמון. אמת, ירושלים אינה סמל אלא מציאות. ויש לזכור, ואז לא יאמר גרא כי מדיניות-החוץ חשובה כמדיניות הפתוחים [הפנים]. כאשר יהיה משבר תצעק מפ"ם:

26 מילים אחרונות מחוקות כנראה; צ"ל "עם האינטרסים של הערבים".

27 כינויו המחתרתי של פנחס גינור.

28 ראה הערה 24.

"מוותרים לפרומצ'נקו"; פ.ק.פ. — "מוותרים לאימפריאליזם"; הקומוניסטים העבריים יאמרו שמפא"י בורגנית, ועלינו לומר שהגבולות עלובים, ואין לקיים כלכלה בריאה, וכל עוד יהיו גלעד ומואב בריטיים לא יהיו בשר, חיטה וחשמל. יש לומר תמיד: תל-אביב אינה מולדת, כי אם גיטו עם "הגנה" שיש לה טאגקים.

גרא כמהפכן רוצה המונים שיזרמו לבאסטיליה. זכרו, כי בשנה שעברה לא באו המונים, ואסור היה לרדת או לבעיות יום-יום. בכנסת אומר גרא "עמי פארוק ועבדאללה". אם יש עמים יש להם זכות הגדרה עצמית, אך לעבדאללה אין עם. עלינו לכבוש את הארץ, ולפלחים ולחורגים ניתן תשלום יום עבודה בשתי לירות.

בורוכוב כבר אמר שחרור לאומי ואחר-כך חברתי. תנועת-שחרור היא תמיד חברתית, בימינו פרוליטארית; רק הפרוליטאריון מוכן ללכת למלחמת-השחרור, אלא שכיום גם הוא לא ילך. בן-גוריון הבטיח סוציאליזם כעבור 25 שנים. אם כן הפועל יחכה לו 24 שנים.

אין כאן לדבר על משבר. בשביל מנגנון של 800 אלף יספיק ה"שנור". כל עוד יהיה "שנור", אין מקום למהפכה. ואם יהיו מליונים יהודים ותעשייה לא יספיק השנור, ותהיה זו חבית אבק-שריפה, ואז יהיו סיכויים.

הסיטואציות הן שתיים: (1) משבר אחרי פרוספריטי; (2) מלחמת-עולם שלישית. יש לשחרר את המולדת ולפתח קאפיטאל חזק, ולעומתו יקום פרוליטאריון חזק, ואז תבוא שעתנו. אין מפא"י מתפוררת. מפא"י תספוג עתה את כל המפלגות. היא משרתת האנגלוסאכסים, ותתפורר באם הם ילכו. כבר עתה אין מפא"י עונה לכל הבעיות החיוניות, ובעתיד תענה עוד פחות ואז תתפורר. אין מפא"י מפלגת בורגנות גדולה. היא אינה חפצה בבורגנות גדולה, כי היא פוחדת מהתפתחות פרוליטאריון. גם מפ"ם לא תתפורר, כי גם כשראה הפלמ"ח פוגרומים לא התמרד ולא עבר אלינו, ומה גם עתה, כשאיינו מעמידים אלטרנטיבה מהפכנית, ודאי לא יעבור. גם חרות אינה מתפוררת. עלינו לתפוס את השור בקרניו בשעה היעודה, ולשם כך עלינו לגבש דברים ולצמצם חזיתות ולא לנפח. התשובה היא בהירות אידיאולוגית. הדעות הפסבדו-מארקסיסטיות הן טשטוש.

תפקידנו להקים את הגרעין המגובש מבחינה ארגונית ורעיונית. כמארקס-סיסט רצוני שהתנועה תהיה מארקסיסטית, אך טרם בשלנו לזאת, ויש להיות מפלגה סוציאליסטית מהפכנית. אבל בידיעה שזה לא יקנה המונים, אנו זקוקים לבמה קטנה שתביא את מאות המהפכנים. עלינו לדאוג לעצמנו, לחברינו, ולא למעמד הפועלים. אל נחתה גחלים למפא"י. ניתן למפא"י ומפ"ם לשבור זו את זו. הצעותי אם כן: (1) סיעה פארלאמנטארית, ולא

מפלגה או תנועה, וכרשימה אין עלינו לקבוע עמדה בכל בעיה; (2) לא עיתון יומי אלא במה רצינית, ירחון או שבועון; (3) המרכז חייב להיות בירושלים, ושם צריך לצאת הבטאון; (4) תנועת-נוער, קאדרים עם חינוך המושתת על עבר התנועה; (5) דאגה כלכלית לחברינו; (6) בהירות אידיאולוגית מאקסימאלית; (7) שליחים לחו"ל מבוססים ביסוס רעיוני רק אחר שיהיה כאן גיבוש.

ד"ר הלמן: הבעיה העיקרית היא האידיאולוגית. קיימת מבוכה. הוא מקבל כמצע גם את דברי אלדד וגם את דברי גרא, כי לדעתו אמרו שניהם אותו דבר. גם מחוץ לתנועה שואלים מה רצוננו.

הדווקא מתוך שאנו חופשיים גם מן הבלוף המזהיר של תנועת החרות וגם מצרות-האופק הדוקטרינארי של השומר הצעיר, זה מחייב אותנו למצוא את המזיגה ולהסביר ששחרור לאומי וחברתי הם היינו-הך. נעשינו בלתי-מובנים עד כדי כך שבעיתונים מדברים שאצלנו מתווכחים על אורייג-טאציה, דבר שאין עליו ויכות. עלי להזהיר שדברי אלדד קשים להבנה, והמוחאים לו כף מזכירים את מוחאי-הכפיים לז'בוטינסקי, שלא הבינו בדיוק את דבריו. יש לדבר בשפה מובנת, ולא ליצור את הרושם של מיסטיקה. חושבני שלו קם עתה אחד מנביאינו, לא היה מדבר בפאתוס נבראי כי אם כותב טראקטאט נפלא על הקאפיטאליזם. גינוק משורשינו ונלמד גם מעמים אחרים. אנו התנועה היחידה בארץ הפועלת באורח דיאלקטי. מדוע לא יהיה לנו האומץ לומר, שאנו פועלים בתתאם לתורה זו? על-כורחנו אנו קשורים למעמד העמל. מעתה יש לדאוג להקמת תנועת-עובדים לוחמת בישראל, וכפי שכבר אמרו כאן: אין כוח אחר שיוכל לבצע זאת. טוב ללמוד משגיאות שעשינו ולא לחזור עליהן. יש בנו רעננות רבה. ויכוח רציני ומעמיק כל-כך, לא ראיתי בשום תנועה.

הפרספקטיבה הכללית היא תנועת-שחרור לאומית מול חדירת הכוח האימפריאליסטי, יחד עם חתירה להקמת תנועת-עובדים לוחמת. מה שיש לעשות בזמן הקרוב — כניסה להסתדרות העובדים הכללית.

יעקב בנאי: היה ניגוד בין המחשבה ובין המעשה בתנועה. על סף דרך חדשה אסור לדגול בסיסמאות הישנות של המחתרת. או ידענו שכל פגיעה בשלטון הזר היא חוליה במלחמת-השחרור, וכך בנינו את נתיב החרות. לא ידענו שכה מהר נשיג חלק קטן של חרות זו. מדינת ישראל קירבה אותנו להגשמת המטרה, ועובדה זו יש לקבל. יש למצוא את החיוב שבה, למרות שיש בה דברים שליליים. זהו הבסיס הקדמי שלנו, שממנו נצא להגשמת יתר הרעיונות. מזמן היציאה מן המחתרת היינו גבוכים. כיום אין להרחיב גבולות בפעולות פארטיזאניות; רק הצבא יכול להגשים זאת. הצבא משרת

את המדינה, ואם נרצה לכבוש את עבר-הירדן או את המשולש, נעשה זאת רק בתנאי שרוב העם ירצה בדבר. נוסף לזאת, המדינה היא בסיס לקליטת עלייה ולחינוך הנוער. אין זאת אומרת שנשכח את העיקר; הליטאים לא שכחו את וילנה כשהיתה בידי הפולנים. יש לזכור שבתקופה האחרונה עסקה הממשלה בהרחבת הגבולות.

טוען שאחרי פרוץ המאורעות הכרונו על פירוק החטיבה בשפלה, ואחר חזרנו ואירגנו אותה. זה מוכיח על מבוכה.

כשנוצר הצבא העמדנו את החטיבה לרשות העם והתגייסנו. אחר-כך נכרתה תהום בין חיילים ללא חיילים. היו אנשים שהתנגדו ללכת "לצבא בן-גוריון". הלהיבו את האנשים: "כאן הפוגה, ובירושלים התנועה נלחמת". כך קרו מקרי עריקה לירושלים. נוסף לכך: אנשי הצבא שלנו גירשו רבים מתוכם ומן הצבא, שלא יביישו את שם התנועה, והנה פוגשים את המגורשים ב"גלינה"²⁹ בשרות התנועה. לא ניתן חומר-הסברה לחיילים. היו אנשים שלא היה להם מושג בצבאיות ומתחו ביקורת על ההפוגות, בשעה שלדעתו הן-הן, ההפוגות, שעזרו בהרחבת הגבולות.

הוא מתאונן על שלוועידה ברמת יאיר,³⁰ שהחליטה על ההצעה למצע, לא קראו לאנשים מן הצבא.

אין זה די לדבר על ירושלים, יש למצוא דרך לשחרור ירושלים. ולשם כך יש גם להשתרש בארץ, לעסוק גם בהתיישבות, לקלוט עלייה, להיהפך לפועלים. וגם על פועליות אין לדבר בסאלונים. אל ההמונים יש לחדור ולהסביר להם את דרך המלחמה לשחרור לאומי ושחרור חברתי. יש להישען על החוגים שיביאו את המהפכה, ויש לקבוע שיש אינטרסים שונים ונוגדים למעמדות שונים. העולם נחלק לשניים, ויש לקבוע בהגיון קר עם מי יש לנו שיתוף-אינטרסים. בקצרה: יש לקבוע אוריינטאציה על מי גם כלפי פנים. אי-אפשר שיוסיפו להיות במסגרת אחת אדם הקרוב לאצ"ל, והשני לקומוניסטים.

29 בית-הקפה על שפת ימה של תל-אביב, ששימש מועדון לאנשי לח"י ולחיילים.
30 שמו של חלק מן הכפר "שייך מוניס", שנכבש על-ידי לח"י ב-1948. "רמת-יאיר" שימשה בסיס לח"י, שהתקיים עד 17 בספטמבר 1948. ביולי 1948 נערך בו כינוס שבו נתקבל מצע לח"י.

ישיבה ד' 31

מלאכי אהרונסון: מתלונן שנוצר רושם, כי מטרת התנועה חומרית בלבד ושוכחים את הרוח. כאן התבטאו בלעג על סולם יעקב. יש להעמיד בראש את המטרה של שחרור המולדת. לדברי יעקב בנאי הגענו למשהו, אבל יש לזכור כי היישוב הקים אמנם מכונה יפה שגם אנו השתתפנו בבניינה, כיחידים לפחות, אך את רוח החיים בגולם נפחנו אנתנו. ועדיין לא השגנו הכול.

יש לזכור: מעולם לא היינו להוטים אחר השלטון, וגם עתה יש לזכור שמטרת פעולתנו היא טובת העם והארץ. הוא מתנגד להתקרב לשלטון בדרך מפלגה, למשל עם קביעת עמדה לכל שאלה, כי אז יחול בקרבנו פילוג על פילוג והמטרה העיקרית תישכח. הוא מזדהה עם מסקנותיו של ברוך אורן ומסתייג מהפגיעות האישיות שבנאומו. יש ללמוד משגיאות האצ"ל. הם לקחו תחת חסותם את בעלי ההון ודחו את התמונים, וגם בעלי ההון עזבו. גם כאן עלול להיווצר דבר דומה, שמיעוט ישאר ורוב החברים יעזבו.

אין ללחום על ריהוט הבית כל עוד הבית איננו. חוזר על דברי אורן: נחכה לרגע, נכין פוטנציאל ונחנך את הנוער. תפקידנו היה להמריץ אחרים. יש להמשיך בקו, להכות באימפריאליזם שמסביבנו ולדחוף את היישוב לדרכנו, ואין זה חשוב אם יטענו האחרים שלהם מנופול על כל ההישגים. מסיים באזהרה, כי הוויכוחים הסוציאליים יפלגו ויגרמו למות התנועה. ד"ר פבו: בארץ חסרה תנועה כמו שלנו: לאומיים קיצוניים וסוציאליסטים. אנשי תנועת החרות הם לאומיים בלבד, ואנו צריכים להבליט שלא זה בלבד ענייננו. יש חברים הרוצים להדגיש דווקא את הסוציאליזם במצע. למה? באשר לבעיה הערבית מגוחך לשמוע על חלק ערבי, אפילו קומוניסטי, בארץ-ישראל. עלינו להוציא את רוב הערבים מכאן, ולנותרים לתת זכויות. אבותינו השמידו את הכנענים, ואחר-כך כתבו "ואהבת את הגר". את רוסיה יש לקחת כדוגמה אך לא ככול. באשר לסוציאליזם יש להוסיב ועדת בקיאים בשאלה, כי בסוציאליזם יש הרבה גוונים. מארקסיסטים לא נוכל להיות, כי זה מתנגד לרוח היהדות. המק"י הם המארקסיסטים בישראל. אך יש להיות סוציאליסטים, ללחום לתיכנון וכו'.

31 לא מופיעה בטקסט הכותרת 'ישיבה ג' ייתכן שזו טעות המדפיסה, או שישבה ב' נחלקה לשניים והדבר לא צויין בטקסט.

באשר לאוריינטאציה, אם נצליח להיות באמת נייטראליים נעשה שרות רב לרוסיה. אל לנו ללקות בנחיתות לגבי שאר המפלגות, בעיקר השמאליות. ראו את הקפיצות שלהן בין האידיאולוגיה והמציאות. אצל "השומר הצעיר" היה הבדל עצום בין האידיאולוגיה והמציאות. אצלנו האידיאולוגיה היתה תוצאה מן המציאות. אל נהפוך את הסדר כמותם. אם לפי מעשינו, כי עתה היינו צריכים להיות בממשלה.

ביחס לדברי הבריס, המדברים על עבודה פנימית. כשמישהו מרגיש שאין לו כל תפקיד ציבורי או לאומי למלא, הוא בורח ל"התגבשויות". לדעתו, יש לנו קוניונקטורה, כי נוכל להיבנות מכשלונו של מפ"ם, כי היא תוותר על האידיאולוגיה במחיר שלושה תיקים.

יש להתחיל מיד בעבודה, להוציא עיתון אך לא יומי, כי אנו צפרדע שתתפוצץ אם תתנפת. יש להוציא שבועון טוב. ירחון עבור המוחות שביישוב ועיתון לנוער. לארגן את הנוער, לחדש את החלוציות ואת הרעננות שבה פעלנו ולהכניסם[ן] לנוער.

יש לעבוד בין אלפי העולים שיבואו. כשיש מעשה יתוספו חברים. על העמלים יש לבנות אך לא על המסודרים, כי פי שלושה מהם יש החפצים לעבוד. רוב העם חי מחלוקת עבודה יום-יומית בלשכה. אלה מוזנחים על-ידי מפא"י, ואין לה תוכנית לפרנסם. יש לפעול בקרב נוער ואינטליגנציה מנושלים. להקים קאדרים חדשים ולהפיח רוח חדשה. כוחות חשובים יש בין העולים, ואחר הבחירות כולם מוזניחים אותם. אנו כתנועה מהפכנית יש לנו זמן לטפל בהם תמיד, ויש לחכות לכל הזדמנות כי המלחמה מתקרבת.

בית הלחמי: האם עלינו להמשיך? שום גוף אינו חפץ למות, ואף גוף ציבורי כן, וכך הדבר גם אצלנו. גוף חי בשעה שיש לו נשמה, חוון. למפא"י ומפ"ם היה חוון למרות התופעות המכוערות. לנו היה חוון הפשוט והגאוני של יאיר — מלחמה באויב הזר. הודות לחוון נשאו בקשיים, ובו גדולתה של התנועה.

התברר בזמן האחרון, שאנשים שידעו קודם לכוון את התנועה התחילו להיכשל ואיבדו עשתונות מסיבה פשוטה — נסתם חוון. זאת יש להעזי לומר.

שתי שאלות לפנינו: שאלת הריבונות ושאלת הגבולות. גבולות, שאני מאקסימאליסט לגביהם, אינם דבר מוחלט, דבר היסטורי, כי אם פונקציה של מציאות.

באשר לריבונות רק ברית-המועצות וארצות-הברית ריבוניות בהחלט, לכן השאלה היא איך להגיע למאקסימום של אי-תלות במציאות מסוימת.

כרגע העם הוא מקור הריבונות, לא כמו בימי המאנדאט, והוא יתן תשובה לפרובלימות שלו.

פעם בנה בן-גוריון על-פי עקרונות שונים משלנו. עתה עבר ליסודות מדיניים ובונה על יסוד ריבונות. הוויכוח בינינו ובין מפלגות אחרות אינו על ריבונות, הרחבת גבולות או גייטראליות, כי אם איך מגשימים זאת. אם רצוננו להתווכח על האיר, עלינו להוכיח את יתרוננו הארגוני. איננו מאמין ביתרוננו הארגוני עתה, ותובע לרכו את הכוחות בטיפוח חזון — חזון ארץ הפרת כארץ עברית — הסהר הפורה הכולל את ארץ-ישראל, סוריה ועיראק, הוא ארץ הפרת. ומדינת ישראל חייבת לשמש הגרעין להפיכת ארץ הפרת לארץ עברית, ואת החזון הזה עלינו לטפח וזה תפקידנו.

אברהם סלמן: נהגנו בעבר ב"נעשה ונשמע". בוועידה זו נשמע כדי שנוכל לעבור ל"נעשה". מעבר לחילוקי-הדעות יש לשמור על מתח.

עוררו את שאלת "הסולם"³². איני מתנגד לו, אך יש לתרגמו מוחשי ולקבוע שרגליו בקרקע. ומהו השלב שעתה עלינו לעלות בו? נקבל את הסולם כסמל הקידמה. מלאכים עולים ויורדים — זו אילוסטראציה למעמדות עולים ויורדים באנושות. כשכתב מארקס את דבריו היה במעמד הר-סיני של העתיד. ולדעת, אין הבדל רב בין דברי אלדד ודברי גרא. באשר לוויכוח על לאומי וחברתי דעתי, כי יש לקבוע לאומי ששתי רגליו הם [ן] מדיני וחברתי. במטרה שבמצע שחובר ברמת-יאיר מדובר ברורות: המטרה — חרות ישראל כעם וכפרט, תנאים מדיניים וחברתיים, המאפשרים לעם ולפרט את מאקסימום החרות והתועלת. כל עוד לא הושב העם לארץ, לא הגשמנו את החרות המדינית והלאומית של העם העברי.

חרות הפרט לא תיתכן בלי חרות כלכלית, האפשרית רק כשאמצעי היצור ואוצרות הארץ נמצאים בבעלות לאומית. כולנו שואפים למטרה הסופית, אך מה הצעדים שיש לנקוט? יש לדעת את הדרך הקונקרטי והמציאות. מתוך הנחה, שהמציאות הוא מושג דינאמי.

יש הרבה מפלגות מארקסיסטיות בישראל, וכולן נהגו בניגוד גמור למתוד המארקסיסטי. התנועה היחידה שפעלה בהתאם למתוד המארקסיסטי היתה לח"י בשעתה.

מ-29 בנובמבר חדלנו לראות את המציאות באור דינאמי. טעינו בהניחנו (א) שהחלטת האו"ם תוגשם כפי שהתקבלה; (ב) קיים הסכם אמריקני-רוסי; (ג) הבריטים גורשו מהאיזור על-ידינו.

32 הכוונה להרצאתו של ד"ר ישראל אלדד "סולמו של יעקב אבינו" שהוצגה בכינוס שקדם לוועידה.

לא היה הסכם אמריקני-רוסי ולא גירשנו את הבריטים. הם רק התחמקו התחמקות תכסיסית, כדי לשמור את האיזור לניצולם. לו חשבנו כך, לא היה עולה על דעת איש לפרק את החטיבה. נלמד מן השגיאות. העם העברי החמיץ הזדמנות היסטורית, כי האימפריה הבריטית היתה במצב ירוד מאוד. גם הסובייטים וגם האמריקנים החלישו מאוד את כוחה היחסי. בריטניה לא יכלה להוסיף להחזיק במושבותיה בכוח צבאה שלה, כי זה עלה בכסף. הקלף היחידי שבידם היה ניצול השאנטאז' בין ברית-המועצות ואמריקה, והכרות הפינני באה כאיום לארצות-הברית — "אני חושפת חזית בפני רוסיה".

לא האקדח של לח"י גירש את הבריטים מן הארץ, כי אם המחשבה של לח"י ופעילותה השמיטו את הקרקע מתחת רגלי המאנדאטור. מלחמה מוצלחת זו פגעה גם בפרסטיז'ה הבריטית בארצות השכנות, והיו קשיים לבוון בעיראק ומצרים.

לגבי אמריקה לא היה הכרח בהתפשטות אימפריאליסטית. האורח האמריקני לא היה מוכן להקריב קרבנות לשם זה ולהיגרר למלחמה. אם בריטניה לא יכלה לשמש לו חלוץ, היה מוותר. ובחלוץ לא פגענו בנקודה קונקרטיית זו. באימפריאליזם עלינו ללחום תמיד ובאותם האמצעים, שאנו יכולים ומחוייבים לגייס.

הגורם הראשי שיכול לפעול אתנו הוא העם העברי בארץ וגם בתפוצות; ויש לקבוע מגע אמיץ עם העם כולו ולנצלו למלחמה, הן בעלותו ארצה והן בהיותו בגולה.

כל מכה שמקבל האימפריאליזם הבריטי בחלק מגופו בעולם מחליש אותו פה, ויש להנחית בו מכות כאלה. אם נסתלק מלבנות על פוטנציאל הגולה ופוטנציאל הכוחות שמסביבנו, תהיה כל תשובה שניתן חלושה. גם בן-גוריון מדבר על נייטראליזאציה של המזרח, אך שלו היא פורמאלית המש-תלבת בתוכנית האימפריאליזם. אנו נחפש כוחות שילחמו לנייטראליזאציה של אמת, תוך מלחמה באויבים קונקרטיים. צריכים היום למצוא נקודה שאי-שם נוכל לבוא אתם במגע.

אמרנו שמדינת ישראל היא מכשיר למלחמת-החרות של הארץ כולה. אך אל נעריכה יותר מדי, וכן את הגורמים הפועלים בה. יש לפעול בתוך המדינה, ויש לחשוב איך לשתף את הגורמים הללו. עלינו להקים אוואנגארד חזק, שיידע להאיר את הבעיות הקטנות באור המטרה הגדולה. יש בעיה שסיעתנו בהסתדרות תיתקל בה. נלחם על ביטול מסים הסתדרותיים בעד שרותים שהמדינה חייבת להגיש לפועל. מעמד הפרעלים מתגבש עתה, והסיעה בהסתדרות — כדי שיהיה מגע בינינו ובינו. אין צורך בדוקטרינה.

המגע שלנו יביא הרבה, אם נסביר כל בעיה בהסבר הנכון, ההסבר הקונקרטי.

משה אידלשטיין (תמצית): הוא רואה גורם מכריע במדינת ישראל במלחמה לשחרור המולדת כולה. עלינו לכבוש את ההמונים כדי לשלוט על המדינה. התנאים החדשים מחייבים תשובה לבעיות חדשות עבורנו ואין להשתמט מזה. עוד בימי המתחרת ביטאנו את דעותינו על המשטר במדינה, אך לא היה לנו פנאי להתמסר לדבר. במלחמה ישירה נגד השלטון היה כל סקטור ביישוב כשר. כעת נוצרה השאלה מי מוכן יהיה להמשיך. לדעתו, יש לפנות אל מעמד הפועלים, רק אתו אפשר יהיה להגשים את חזון השחרור הלאומי והחברתי. למעשה, זהו רעיון אחד ואין להפריד ביניהם. רק הבורגנות מעוניינת להפריד בין רעיון השחרור הלאומי והסוציאלי. מציע שהתנועה תגדיר את עצמה כסוציאליסטית ותשתדל לרכוש את המוני הפועלים. מציע להוציא עיתון יומי.

הרצל לבשטיין (תמצית): עתיד התנועה הוא הנוער. אין לדבר אליו באידיאליים מופשטים בלבד. יש לתת תשובה לבעיות יום-יום. באתי מארצות-הברית, ושם הגענו להישגים מסוימים בשטח זה. אחד המדינאים האמריקאים אמר: "המלחמה החלה". מלחמה זו איננה מלחמה בין שתי מעצמות; זוהי מלחמת-אזרחים עולמית. כשמפא"י תצטרך לבחור בין מזרח למערב, היא תתפלג. וזהו הדין גם לגבי מפ"ם. אנו שם התעניינו בטאקטיקה מלחמתית זו של אמריקה. אין שם גורם אשר למעשה ייצג את ההמונים. ישנם גושים כלכליים ענקיים, הטרוסטים, והם מעוניינים במלחמה, ובזמן של שלום מנסים להשתלט על העולם בעזרת ההון. עמדתו של ההון במלחמה שתבוא היא ברורה. הון זה משתלט גם על לנו בעזרת מפא"י. אי-הבהירות בעמדתנו לגבי שאלות אלו הקשתה על התפתחותנו. עלינו לענות על הכול. אין לבנות תנועת-נוער על העבר בלבד.

קיפניס (תמצית): מתוך דברי המתווכחים אפשר לקבל את הרושם, ששכחנו את הישגינו בעבר. הוא מנתח את התפתחות מלחמת-השחרור מ"ברית הבריונים" עד לימינו אנו. מדגיש שעוד לפני שתיים-עשרה שנה, הוא ביחד עם אברהם סלמן ראו בפרוליטאריון את נושא מלחמת-השחרור, ואת השחרור הלאומי כקשור עם השחרור הסוציאלי. בתור תנועת-שחרור לאומית עלינו להילחם גם למען משטר סוציאלי צודק, משטר אשר מבטיח צדק לרוב-רובה של האומה. רוב זה הוא העובד והיוצר. אין אנו צריכים לקבל אידיאולוגיות ונוסחאות שאינן מתאימות לנו. כל התנועות בארץ הן אופורטוניסטיות. סיסמאות מפא"י הן סיסמאות הרביזיוניזם מלפני עשרים שנה. תנועה רצינית צריכה קו ברור ועקרונות ברורים. יחד עם זאת עלינו להיזהר

מדוגמאות ותלישות מן המציאות. הוא בעד כניסה להסתדרות העובדים הכללית.

ביחס לשאלת ההתיישבות של חברינו: אפשר ללכת להתיישבות, אולם אין לעשות מזה אידיאולוגיה. במדינת ישראל אין ההתיישבות החקלאית משחקת את אותו התפקיד ששיחקה בימי המאנדאט. הארץ צריכה להתפתח כארץ תעשייתית. יש לארגן את הנוער ולחנכו על העבר.

ייתכן וגורל תנועתנו הוא ליצור עובדות פוליטיות ולהיות כוח דוחף בלבד. ותפקיד זה נעלה הוא, ולקראתו יש לחנך את הנוער.

בלתי מוצדקת היא הביקורת על אלדד. היו חברים שטענו נגדו, כי "מלכות בית דוד זה פראזה ולא סמל". לדעתו, תנועה שעומדת על הקרקע וסולמה לא מגיעה השמימה, אין לה זכות קיום.

מרדכי שלו: אמנם אין זה מתפקידי, אך אנסה לתועלתכם ולתועלת להכניס קצת סדר במה שדובר כאן. הוצע לרכז את התנועה סביב אידיאות מסוימות, והאידיאות שהוצעו הן: (א) חזון ארץ הפרת; (ב) המשך המפלגה כפי שהיתה עד כה (גישה שלא נשמעה אבל רווחת בקרב חברים רבים); (ג) התבססות על מעמד הפועלים והתרכוז במלחמה מקצועית; (ד) התבססות על גרעין מצומצם.

אדבר קודם על הגישות הקלות לפסילה. אשר לארץ הפרת — היא הוצעה כחזון חדש. בי אין המושג הזה מעורר שום חזון, והחזון "הישן" — ארץ ישראל, מדבר ללבי כאשר דיבר תמיד. מה שנוגע להמשך מה שהיה עד כה — מפלגה על-מעמדית-הלוחמת לשלטון — הדבר הוא פשוט בלתי-אפשרי.

הבחירות הוכיחו גיבוש מעמדי מסוים, ובמפלגה המונית על-מעמדית לא ירצה שום מעמד. מפלגה השואפת לשלטון כיום יכולה כמובן וצריכה להיות כללית, אך האוואנגארד שלה צריך להיות מעמד מסוים. הצעה רצינית הטעונה בירור יסודי היא הצעתו של פנחס: התבססות על מעמד הפועלים והתרכוז במלחמה מקצועית. כרגע זוהי הצעה יחידה, היכולה לשמש כיום רקע למפלגה המונית הלוחמת לשלטון. הצרה היא רק שפנחס לא הראה, איך התבססות זו על מעמד הפועלים תביא אותנו לשחרור הארץ. המושגים שהוא הזכיר, "מעמד הפועלים" לשבח ו"בורגנות" לגנאי, אינם מדברים אצלנו בעד עצמם. התנאים בארץ לא היו כאלה, שיחייבו אותנו דווקא לאהדה מיוחדת לפועלים ולשנאה מיוחדת לבורגנות. נקודת-המוקד היתה אצלנו השיעבוד הלאומי; ולכן היתה האידיאה המרכזית: השחרור הלאומי. פנחס, כמארקסיסט, חייב לדעת שאידיאות-שחרור אינן מרחפות בחלל, ואינן פרי של שרירות-לב או שכנוע אישי, אלא תוצאה של תנאים מסוימים. וכיוון שהתנאים אצלנו היו תנאים של שיעבוד הארץ והעם לכוחות זרים,

היתה האידיאה שלנו: שחרור הארץ והעם מהכוחות הזרים האלה. ועל כן חשבנו בקטיגוריות של שחרור לאומי, ולא של מהפכה סוציאלית. ברוסיה למשל, חשבו בקטיגוריות סוציאליות, כיוון שנקודת-המוקד היתה השיעבוד הסוציאלי. לכן אי-אפשר לבוא ולנפנף סתם בסיסמאות, הלקוחות ממצאות אחרת. לסיסמאות ואידיאות יש תמיד ערך יחסי, בזמן ובמקום. אידיאה שיכולה להיות קונסטרוקטיבית בתקופה מסוימת או במקום מסוים, יכולה להיות דסטרוקטיבית בתקופה אחרת או במקום אחר. את מצבנו אנו חייבים לבדוק בהתאם לתנאים המיוחדים לנו, ולא בהתאם לתנאי זולתנו; מבלי לזלזל כמובן בשיטות-מחקר כלליות.

ומהו אפוא מצבנו? מהו תפקידו של מעמד הפועלים אצלנו, מבלי להניח אפריורי שמעמד פועלים הוא תמיד צודק? נפנה קודם-כול לעבר. פנחס הזכיר, שמעמד הפועלים לא התגייס לשחרור המולדת משום שלא היה מי שקרא לו. מי שמתיימר להיות מארקסיסט, ומי שמתחשב-קצת בתנאים אובייקטיביים, מוכרח לבטל את ההנחה הזאת. זה לא ייתכן. התנאים היו מוכרחים להצמיח תוקע בשופר, אם היה לכך רקע. וקם תוקע בשופר, וזהו לח"י. מעמד הפועלים לא הלך אחריו וגם נלחם בו. ואם יאמרו שלח"י לא היה מקובל על מעמד הפועלים בגלל מוצאו הרביזיוניסטי, הרי שמענו כאן שקם ארגון סוציאליסטי מהפכני ב-1939, וגם הוא לא הצליח למשוך אחריו פועלים שילחמו בשלטון הקולוניאלי. הנה כי כן: תופעה מסוימת יכולה להתעכב בגלל היעדרם של כוחות סובייקטיביים במשך שנה או שנתיים, אבל אם היא מתעכבת במשך דור שלם הרי שמשהו בתנאים האובייקטיביים אינו בסדר. זה בנוגע לעבר. נכון הוא שמעמד הפועלים התגבש יותר בינתיים. גם מלחמת-מעמדות התפתחה במקצת. אבל עלינו לבדוק אם נשתנו התנאים העיקריים, שמנעו בעבר את מלחמת-השחרור של מעמד הפועלים. אפשר לציין, למשל, שגדל מספרם של הפועלים השכירים. מבלי להתעכב על העובדה שהפועל השכיר עדיין נע ונד בחלקו, ושבארץ אין תעשיות-יסוד, אשר רק בהן היסוד למעמד ממשי של פועלים שכירים. יש לקבוע כי גם מעמד של פועל שכיר אינו מהווה עדיין ערובה למהפכנות. באמריקה, למשל, קיים מעמד-ענק של פועלים שכירים אנטי-מהפכנים. באנגליה, למשל, קיים מעמד-פועלים, אימפריאליסטי בפירושו. ואם יסבירו שלפועל האמריקאי טוב, משום שהוא נהנה מן הבורגנות והשפועל האנגלי נהנה, או חושב שהוא נהנה, מן האימפריאליזם — ולכן אין הם מהפכנים — אומר אני שגם ארץ-ישראל קיימת במידה מרעעת על קצבות-חוץ, ואותו תפקיד שממלאת האימפריה הבריטית בשביל הפועל הבריטי ממלאת המגבית היהודית באמריקה בשביל הפועל היהודי בארץ. הקרנות באמריקה, בצירוף גורמים

אחרים, סוציולוגיים ופסיכולוגיים, יצרו כאן טיפוס של פועל בעל-בית, קונטר-רבולוציוני, והפכו את הסתדרות הפועלים לאחד הקאפיטאליסטים הגדולים ביותר של ארץ-ישראל. אלה הם התנאים שמנעו בעבר את חלוציותו המלחמתית של הפועל העברי, וגם בהווה הם מונעים בעד שילוב גמור של מלחמתו המקצועית במלחמה הלאומית, התנאים האלה לא נשתנו עדיין. ועל כן, תנועה שחושבת כרגע להגיע לשחרור הארץ דרך מלחמה מקצועית, תגיע אולי להרבה-הרבה מקומות אבל לא לשחרור הארץ, עדיין לא הגיעה התקופה הזאת, אף-על-פי שאני מאמין שתגיע. אלדד כתב לפני כמה שנים, שמלחמת-המעמדות אינה עומדת בארץ בקשר בונה או סותר למלחמה הלאומית. אני אומר שקיים קשר מסוים, אבל הוא כל-כך חלש עד כי תנועה שתרכז היום במלחמת-המעמדות את פעילותה תאבד בהכרח את האידיאל העיקרי שלה. בתקופת המחתרת, למשל, היו דרושות פעולות-שוד. אבל אילו היינו רואים בהן את חזות הכול, ומתרכזים רק בהן, היינו שודדים ולא לוחמי חרות. איני רוצה חלילה להשוות את מלחמת-המעמדות לפעולות-שוד מבחינה מוסרית, אבל רצייתי לתת דוגמה לפרופורציה מסוימת שמוכרחה להיות בתנועת-שחרור לאומית. אילו יכולנו להמשיך את המלחמה בבריטים למען שחרור הארץ, ובה בשעה לקיים מפלגה העוסקת גם בענייני עבודה ויום-יום — היתה הפרופורציה אולי נשמרת. אולם לעסוק בעיקר בעניינים אלה — הרי זה מוביל לתהום, ובעיקר בשעה שמעמד הפועלים אינו יכול לזהות עדיין את המטרה הלאומית שלנו עם מטרתו המעמדית. פסלתי אפוא את שתי האפשרויות: לא תיתכן כיום תנועה על-מעמדית המונית שואפת לשלטון, ולא תיתכן תנועה המונית-מעמדית שואפת לשלטון, המצב הפוליטי הוקפא מבחינה ידועה, ודרוש גרעין חינוכי-מדיני אשר יגבש את הבסיס הרעיוני של לוחמי חרות ישראל, יתרגם אותו מדי פעם לתנאים החולפים, ויהפוך בכוא העת לתנועה המונית.

מסקנה זו אינה מסקנת פירוק. יש נתונים העושים את הפירוק לבלתי-אפשרי. עובדה היא שאת רוב הדברים הנשמעים כאן, לא יכולנו להשמיע בשום מפלגה אחרת. נשאר לנו משהו מיוחד. זוהי לא מיסטיקה לאומית, אלא שורשים בריאים. השחרור הלאומי מקבל אצלנו דרגה גבוהה פי כמה מאשר אצל כל מפלגה אחרת. אנו נושאים אותו במלוא משמעותו ההיסטורית, והחרות החברתית כלולה אצלנו בתוכו באופן אורגאני. את הרעיון הזה עלינו לגבש ולפתח גיבוש פנימי וחינוך חיצוני. כשמדברים על עניין חינוכי — זה נראה דבר טפל, לא מושך ולא מצית חוץ. ברצוני להסביר זאת בקצרה: תפיסת-מושגים מוטעית בפוליטיקה איננה נפרדת מתפיסת-מושגים מוטעית בכל שטח אחר. הפוליטיקה המוטעית במדינת-ישראל אינה

שונה מהתרבות הנפסדת ומהכלכלה המופקרת שבה. מפא"י איננה רק מפלגה. מפא"י היא השקפת-עולם. תפקידנו לקעקע את כל הבניין המסולף הזה, ודווקא מתוך כך שאנו פאטריוטים של ארץ-ישראל ולא של מדינת ישראל. עלינו לפתח את הערכים הלאומיים המלאים לעומת פולחן ה"ערכים" ה"מדינתיים". צריך גם לנסות להקים סיעה בהסתדרות, משום שאין עתיד פוליטי לשום ארגון-פועלים אחר.

מה שנוגע לעתיד — איננו מוותרים על כל אפשרות פעולה מאיזה סוג שהוא. ייתכן מאוד, שהתקשרותה של הבורגנות עם האימפריאליזם האמריקאי תביא בהדרגה לידי יצירת מעמד-פועלים לוחם, שאפשר יהיה להישען עליו. ייתכן שהמוני העולים החדשים יהפכו לפרוליטאריזן, שישימש אחד הנושאים של המהפכה הלאומית, וייתכן שניגוד-האינטרסים בין מדינת ישראל והמוני העם בגולה יאפשר קוניונקטורה מסוימת. כל אלו הן אפשרויות לעתיד לבוא. כיום עלינו להכין את הבסיס הרעיוני לניצול הקוניונקטורות האלה.

מגוחך לדבר על מפלגת שלטון. מי שחושב באמת מה זה לכבוש את השלטון במדינת ישראל ידע, שבמדינת ישראל כמות שהיא כיום לא יכבוש לח"י את השלטון. בארץ-ישראל — כן. זה מעיד על מעלתם. משום שמדינת ישראל אינה עצמאית כל-צורכה, וכוח מהפכני אינו יכול לעלות בה בתנאים אלה לשלטון, ממש כשם שבסוכנות לא יכולנו לשבת. (לכן זוהי גם התקלסות בסוציאליזם, אם מדברים על מדינת-ישראל סוציאליסטית, משום שמדינה זו אין בה עדיין הנתונים המינימאליים בשביל סוציאליזם). ובכלל, איני מאמין בשום פעולות של לח"י שלא תהיינה עצמאיות, משום שהעם והארץ אינם עצמאיים עדיין. ולבסוף: מלים אחדות בקשר לבעיית היעוד שעברה כאן כחוט שני. אלדד הזכיר את "אתה בחרתנו", ועל כך הגיבו רבים בשלילה. אם מפרידים את שתי המלים מכל הכתוב באותו מקום, הן מעוררות אסוציאציה לא נעימה של תלישות והזיה. אבל, למעשה, האם איזה שהוא יחיד או אומה יצרו משהו בלי הרגשת יעוד, יעוד עליון? כל יצירה אמיתית נוצרה תוך תחושת יעוד. כוונתי לא להתנשאות אלא ליעוד. גם סוקראטס היה פונה לאתונאי בשם "הטוב שבבני-אדם", וברוסיה מדובר על היעוד של האומה הרוסית.

הרגשת היעוד היא יסודית והכרחית, ואין סתירה אם רבים מייחסים לעצמם את ה"אתה בחרתנו". עם שמאבד את ההרגשה הזאת — מאבד את היסוד ליצירתו. אבל כמובן שצריך לבחון אותה תמיד באופן קונקרטי, שלא תהיה התנשאות ריקה. ואני אומר שלעם העברי יש יעוד-ענקים בתחיית המזרח מכל הבחינות, ובווין הוא שמבין זאת יותר מהרבה אנשים הנמצאים כאן.

אשר ל"מלכות השמים", שבה האשימו את אלדד — אל נהיה ילדים. התרבות העברית אינה מחייבת את האמונה המיטאפיזית בקיומו של אל, ומי שתופס את אלוהים כפרוייקציה נשגבה של האדם — אינו חוטא לתרבות העברית. הטעמת הדת המעשית במחשבה היהודית גם היא אינה מקרית, ומעידה שהאמונה הוחשבה במידה רבה בזכות המסקנות המעשיות שלה, והותאמה לרקע התקופה שבה נוצרה. אבל הגרעין היה תמיד אחד והוא שיישאר. עלינו לתפוס את הגרעין ולא את הקליפה.

אחד התפקידים היסודיים של המפלגה המצומצמת אשר אותה אני מציע, יהיה הוצאת ביטאון מדיני-ספרותי שנאיר בו את בעיות היישוב והעם לאור תפיסתנו שלנו, תפיסתנו ההיסטורית, המדינית והתרבותית. וכדאי גם להשתדל להחזיר את הביטאון לתוך מעמד הפועלים במדור [במידה] שישנו, כדי לחנכו למלחמת-השחרור ולא כדי להתחרות עם מפלגות אחרות על הדאגה לו כביכול. ואם באמת יהיה מעמד הפועלים במרוצת הימים לנושא מלחמת-השחרור — דבר אפשרי בהחלט שיוכל לבוא עם השתנות הרבה תנאים שבחלקם הזכרתי — מי כמונו ישמח לכך.

בביטאונו לא נתעלם משום דבר, גם לא מבעיות מעמדיות. נאיר אותן כפי שצריך להאיר אותן, לאור שעבוד העם והארץ, אבל לא נתרכז בהן, משום שאין הן המרכז בתנאי העם והארץ. התרבות העברית תמיד תפסה את אלוהים כפרוייקציה של האדם והעדפת הדת האנושית על המופשטת. זה מראה משהו לא מקרי. אמנם נכון הוא שאין עדיין אינטלי-גנציה ומנטאליות עברית, אך יש צורך לגבש אותה.

ההתבססות על מעמד הפועלים תביא לידי התרחקות מהגרעין הבריא: אינני מבין איך אדם בעל שכל ישר, כשאני אומר שאין סיכויים שאין לבסס תנועה על-מעמדית לשלטון — הוא משווה אותי ל"חרות".

המפלגה המצומצמת, על אף האסוציאציות הגרועות, אל תפסלו זאת מראש. אחד הדברים העיקריים, שגרעין זה יעשה, יהיה ביטאון שנאיר בו את בעיות היישוב לאור ההכרה שמעמד הפועלים הוא שילך לקראת מלחמת-השחרור. ובכן לא התעלמות מבעיות מעמדיות, אך לא התרכזות בבעיות אלה.

יהודה בן דוד: יש להבדיל בין יעודו של העם ויעודה של התנועה. למלחמה בבריטים היה מקום מאז הקמת המאנדאט, ובכל זאת היא לא באה עד שהתנאים האובייקטיביים הבשילו לכך, עד שהורגש הלחץ של שלטון השעבוד. יעוד העם יתגשם באם נגדיר אותו מקודם או לאו. האימפריאליזם נלחם בנו כי רואה בנו כוח שיביא קידמה, שיביא אתו מהפכה לחלק זה של העולם. האימפריאליזם מבין ויודע מהו יעודו של העם העברי בתקופה

זו. האימפריאליזם יצא מחלק אחד של ארצנו והתבסס בחלק השני. כל המפלגות הקיימות שואפות רק לביסוס שלטון במדינה זו. יוצאת מן הכלל היא אולי המפלגה הקומוניסטית. תוך כדי שיחה אמר לי אחד מהם: "תוצ" אות הבחירות בארץ אין להן חשיבות לגבינו. חשובים הם אינדונזיה, סין, ואם הקומוניזם יתבסס שם, יפול כאן השלטון לידינו כפרי בשל". יעוד תנועתנו הוא לקדם את המהפכה, אשר תביא לשחרור מידי האימפריאליזם. רק הפועל יכול להגדיל [להגביל] את אפשרות ההשתלטות של הון זר.

אנו חייבים להגדיר את עצמנו בבהירות: אנו שואפים לארץ-ישראל שלמה וסוציאליסטית.

"תנועה בעלת פוטנציאל מהפכני יש לה שתי ברירות: להיות פאשיסטית או סוציאליסטית". חוסר הגדרה ברורה הכריח אותנו להצדיק את עצמנו בדרישות מוגזמות להלאמה מיידית, כפי שזה בא לידי ביטוי במצע שנתקבל ברמת-יאייר.

אין אנו יכולים לקבוע את גבולות הארץ; צרכינו הכלכליים והאסטרטגיים יקבעו אותם.

הגדירו כאן שהעלייה בסולם היא העלייה במידת הריבונות שלנו. יעודנו הוא לתבוע ולקבוע את מידת ריבונותו של העם.

י ש י ב ה ה

רכקה סגל (תמצית): אין להפריד בין השטח העיוני והמעשי. היסוד האידיאולוגי של תנועתנו הוא: חרות. הסוציאליזם לא רק שאינו עומד בניגוד לחרותנו הלאומית, כי אם להיפך. ודאי לא נרצה שיקרה אצלנו מה שקרה וקורה בארצות קאפיטאליסטיות בזמן מלחמה: סאבוטאז' ומשלוחי-נשק לאוייב. עלינו למנוע הקמת מעמד בורגני והפקרת התעשייה בידיים פרטיות. כי מתוך רדיפה אחרי רווחים, הוא יבגוד באינטרס הלאומי.

אל נגביל את עצמנו בדוגמות מארקסיסטיות או אחרות. ניקח את הטוב והמתאים לנו ולזמננו בכל תורה. ישנה דוגמה של שתי ארצות, המתפתחות בצורה עצמאית, והן יוגוסלביה והודו. נהרו הצליח להתנגד לשני הצדדים, גם טיטו שולט במצב. למרות ויתורים מסוימים למציאות; הכוונה למדיניות-חזק.

מרדכי שלו אמר, שקודם צריכה להתפתח תעשייה והון כדי שיקום כאן פרוליטאריון מהפכני. לדעתו, אין צורך בכך. מצבנו מאפשר בניין המדינה על בסיס סוציאלי כזה, שלא יהא צורך במהפכה.

עלינו להשתתף באופן פעיל בחיים הכלכליים בארץ. מפא"י שולטת כאן בכוח הבעלות על הקואופרציה ההסתדרותית. מעובדה זו עלינו להוציא מסקנות.

עלינו לקחת חלק פעיל בהתיישבות. יש לשלוח אנשים לחו"ל לשם השתלמות. הצעות מעשיות אעביר לוועדות השונות.

צבי פינקלשטיין (תמצית): דורש לשמור על אופיינו המיוחד, שדיבר עליו אלדד. אין לסמוך על מעמד הפועלים בארץ. אם ברצוננו להישאר תנועה מהפכנית, עלינו להיות תנועה מצומצמת. מעמד הפועלים בארץ הוא קונטר-מהפכני. כל מאמצינו לשתפו במלחמת-המחתרת עלו בתוהו.

כמורכב אל גזול בערכינו הלאומיים, כפי שעושה זאת יוסף הגלילי. בשנות המלחמה, לא דיבר סטאלין אל העם הרוסי בשם מארקס ולנין, כי אם הזכיר את הגיבורים הלאומיים הרוסים מימי הצאריזם.

כאן התבטא מזל³³ בביטול למספר פעולות שלנו, שבוצעו לאחר ה-29 בנובמבר. הכנתי אותן יחד עם מזל. היום [האם] באותו זמן היתה ה"הגנה" עושה יותר? אל גזול גם בהישגינו בירושלים. היו לנו שם הישגים גדולים. כתוצאה מפעולותינו שוחררו ליפתא, רוממה ושיך באדר. יש לנו חלק רב בהצלת ירושלים. נפגעתי כשמזל ביטל את הישגינו שם. לבסוף מאחל הנואם, שהשלישייה: אלדד ה"קלריקאל", גרא ומיכאל הסור-ציאליסטים, ימשיכו בצוותא לשמור על האש שהציתו.

יהודה ליב שניאורסון (תמצית): היסטתי לבקש את רשות הדיבור, כי במושגים מסוימים ישנו יריד, ואינני רוצה להשתתף ביריד. קרה לי את אשר קרה ליוסף: יוסף, בטיילו בשבת, פגש באיש ואמר: "את אחי אני מבקש". ואף אני מחפש את אחי. לא מאתמול אני בתנועה. אמר לי גרא בפולין דבר שאני זוכרו היטב, ולא אשכחנו כל ימי. הוא אמר: "ובאם אדע שאין סיכויים להשיג מדינה, האם אחדל להילחם?" ולא דיבר אז על שתי רגליים. והרי גם אז אפשר היה להתגלגל וליפול.

כאן מקווים לרכוש את מעמד הפועלים. אל נרמה את עצמנו. הבחירות האחרונות הוכיחו, שהפועלים חושבים כי בן-גוריון מגן עליהם, ולא נוכל לשכנע אותם. אין קאפיטאל בארץ! שטויות! ואין את מי לגייס נגדו. לפועל יש להבטיח וגם לתת — וזה העיקר. הלח"י זה רעיון ואותו יש לתת! מי אמר שאי-אפשר לדבר תמיד על בשן וגולן? קלמאנסו הזכיר תמיד את אלזאס-לורייין. במדינונת הזו שאלת השאלות הוא לחם. תל-אביב אינה מגדלת לחם, אלא בשן וגולן מגדלים אותו! ואת זה יש להסביר. זה לח"י!

בקשר לקידמה בקרב עמי ערב: בתשובה לשאלה איפה הסוציאליזם באוסטריה וגרמניה, ענה שופמן: הכלב של הפריץ נשבה בין צוענים, אך למשמע שריקה חזר מיד לבעליו. משטענו נגדו הסביר: האיכרים באוסטריה נטו מהשביל בשדות, כדי לא לראות יהודי. אולם הם רצו לראותו כשיכלו להשמידו עם גרזן. הערבים המתקדמים הם ערביי הגרון.

אינני קומוניסט ואינני רביזיוניסט. אני הראשון שהלך עם יאיר כי האמנתי בטהרתו. באם לא אמצא בלח"י את אותו הטוהר — לא אלך!

עמיקם (תמצית): השאלה מה אנו רוצים קיימת בפועל מאז עלינו מהמח-תרת; אותה שואלים חוגי ידידים ויריבים. שאלה זו נשאלת פעם ראשונה במולדתנו, וכולם מחכים לתשובה לשאלה זו. את הוויכוח מציין ביקוש אחרי נוסחה, ואני חושב שהנוסחה לא חשובה. בחנו את בן-גוריון וגרוריו, האם הוא מצא נוסחה מדויקת? הן בהיסטוריה לא קרה שארגון שפשט את הרגל ונכשל בכל צד [צעד] כמו מפא"י היום ינצח, ולעומתם אנשים שצדקו תמיד ישבו בעכו. מה קרה? הן במחלת מצאנו את הנוסחה הטובה ביותר — "חרות למולדת, מוות לאוייב" — ובכל זאת לא היתה בזה ערובה לניצחון! ואם עתה נמצא נוסחה של סוציאליזם מהפכני שבמהפכני, האם תהיה זו ערובה לניצחון? ייתכן שכן, באם תקראו למדינה ניצחון. הנה יושבים[ות] בממשלה מפלגות שונות, עובדים יחד בלי נוסחאות משותפות. על כן אני חושב שהוויכוח כאן לא שטף באפיק הנכון. במצע הקודם, שנוסח על-ידי אנשים שהובילו את התנועה במשך שנים רבות, יש כמה סעיפים חשובים, כגון על הלאמה ותיכנון. חושבני שזה קיצוני ביותר. [ל]נוסחאות מהפכניות גרידא לא תבאנה שום תוצאות יעילות. אמנון טוען, שאם נפיל את המשטרים הקיימים במדינות ערב נוכל לכרות ברית עם ממשלותיהן המתקדמות. מגין לו הביטחון הזה? יש בידי חומר על ערבים, הסותר הנחות אלה. אם נגדיר את עצמנו כמארקסיסטים, זה יחייב אותנו ויגביל את חרותנו. לדוגמה: ארצות-הדמוקראטיה העממיות. או דוגמה אחרת: במדינות מסוימות הכריזו הקומוניסטים שלא יילחמו נגד ברית-המועצות. גם כאן שמעתי את הדבר הזה. אבל אנו קודם-כול אורחי המדינה, ועלינו להחליט על דברים כאלה תוך חרות המחשבה. מארקסיוזם מוביל לאינטר-נאציונאליזם. אך אם כך, הרי ייתכן שמחר נצטרך להרשיט יד לגרמניה "דמוקראטית", או למופתי, באם יוכרז כ"דמוקראטי" במקום טופיק טובי. הדבר הזה מגביל את חופש הפעולה. מארקסיוזם זוהי השקפת-עולם, אך לנו יש הפילוסופיה שלנו, ויש התנג[ג]שות בין שתי השקפות-עולם אלה. כל אלה שעבדו עם יאיר הונעו על-ידי מומנט, שמקורו בעוף בפילוסופיה היהודית. ואין זה מקרה שהתנועה קמה במחנה ה"פאשיסטי" ר"ל, ולא במחנה

הפועלים, כי המארכסיוזם ניתק את השורשים ואילו הרביזיוניסטים עמדו בתוך השקפת-עולם זו. התנועה הוקמה על-ידי נאמני א.צ.ג. ולא על-ידי נאמני מארקס והרצפלה. אינני מתנגד לסוציאליזם כמשטר כלכלי, אך אינני רואה ברירה בין קאפיטאליזם ומארכסיוזם.

אינני חושב שנוכל להיות אי בודד, שונה מהמשטר הכלכלי, לעולם כולו. חושבני שאסור להכריז על דבקות במארכסיוזם. אין חשיבות רבה בניסוח. ניצחון בישראל הושג לא על-ידי נוסחאות, כי אם עקב כוח מכאני. וכן גם ההתמודדות הפוליטית העתידה בישראל תהיה בין כחות ארגוניים מכאניים. השאלה היא מה אנו מסוגלים לעשות למען הגשמת חרות ישראל. עד עתה היינו במחלת לוחמת פוליטית. אנחנו היינו מין אובסט, המחזיק מעמד באש אך בנפט מתפרק. התאמנו לאש ולא לצחנה היום-יומית, וכשעלינו מן המחלת גילינו חולשה והתפוררות. שר האומה הועיד אותנו ללחום בזמן מלחמה, אך אינני מאמין שנוכל להקים תנועה ארגונית מכאנית. ישנה הילת לח"י. הוא נכס לאומי. עלולים לאבדו, אם גרשה שתהליך ההתפוררות יימשך. כדי לשמור על ההילה, עלינו להכריז על פירוק לח"י ואז תישמר ההילה. השם הוא מהות לעצמו. עלינו לשמור עליו. הגיבוש החברתי בארץ לא נגמר, עלינו לחכות עד שיתגבשו הדברים.

בביחידה (תמצית): הבינתיי שכבסיס לוויכוח תשמשנה שתי ההרצאות של גרא ואלדד בכינוס. הקשבתי לנאומו של אלדד, ונדמה היה לי שאני שומע את הסימפוזיה הבלתי-גמורה של הרביזיוניזם על הבעיות הסוציאליות ופיתרון, אותה ההתחמקות ממתן תשובה ברורה למשטר החברתי, הרצון להתעלם מעובדה קיימת והיא מלחמת המעמדות. אין ברצוני להעביר את כובד המשקל בנאום לשאלה הסוציאלית. אך מכיוון שבעיה זו התעוררה אתעכב עליה. היה לרביזיוניזם נוח בזמנו להתחמק מלתת תשובה ברורה לבעיות החברתיות בפסוק "כשתקום המדינה גדון בכך". אך כיום אנו יודעים, שאין כל אפשרות להתחמק ממתן תשובה לבעיה זו. תפיסתו של אלדד היא: מעמד הר-סיני כפיתרון לבעיות החברה. דעתי היא: כשם שמעמד הר-סיני בתור השקפת-עולם לבעיות מודרניות זה ערובה,³⁴ הרי גם המארכסיוזם זו הגבלה. כל דת מגבילה את המחשבה והיא שמרנית. עלינו לטפל בבעיית המשטר של המדינה, בין אם אנו מסכימים לממשלה או לא. יש כאן התמודדות של מעמדות ואינטרסים, ועלינו יהיה לתת את התשובה. ואולי מכיוון שלא ניתנה התשובה לבעיות אלה [לא] עמד מאחורינו כל עורף ציבורי.

גרא רואה באופן ברור ביותר את מטרתנו הסופית. מהבחינה החברתית — חברה על-מעמדית, והביצוע על-ידי תיכנון סוציאליסטי.

הבעיה הקונקרטית בוועידה היא — לאחר הקמת המדינה — מה תפקידנו בה, ומה אנו רוצים: ארגון פוליטי, או אוואנגארד, או שניהם לא. לדעת, עלינו להמשיך בתור מפלגה פוליטית שתישען על אינטרס מסוים של מעמד אחד. והמעמד היחידי הבא בחשבון — בין אם השתתף במלחמתנו ובין אם לא השתתף — הוא מעמד הפועלים. אני רואה זכות-קיום לתנועתנו כתנועה פועלית, ולא — ישנן כתובות רבות, ואין כל מניעה גם מבחינה גפשית ורעיונית משום מה אותם החברים לא ימצאו את מקומם שם. המפלגה שלנו צריכה להבהיר את המטרה. דובר על המשך המלחמה באימפריאליזם ושחרור המולדת כולה.

בעכו ⁵⁶ היתה לנו התייעצות ובה אמרתי, כי גורל מטרתנו הסופית יהיה כגורל מטרתה הסופית של המפלגה הרביוניסטית. ובן-גוריון ידע להגשים בניין מדיני למרות התנגדותו למדינה עברית. תוכלו להאמין למזל, שהצבא הוזה יגשים את המטרה של הרחבת הגבולות. המטרה של המפלגה הזאת תהיה להפוך את המדינה למכשיר להרחבה בכל המובנים. אנו צריכים גם להיכנס להסתדרות וליצור בה סיעה. אנו צריכים להתחיל במפעלים ממשיים, אשר הודות להם נוכל להתפשט ולהרחיב מבחינה ארגונית. בוועדות ידובר על הצורות. איני רואה דווקא בהתיישבות דגל. יש כל מיני צורות. רבים עשו שגיאה זו ברצונם להפריד בין כלכלה לבין פוליטיקה. ומי שעושה הפרדה כזאת, אינו מבין תורת כלכלה מדינית מהי. אין להפריד; אחד קשור בשני. אפשר, למשל, לארגן שביחות בעלות אופי פוליטי, שתשמנה כמכשיר לאוואנגארד לשם אותה מטרה.

באמרי זאת הרי זו גם התשובה לחרות לאומית וסוציאלית. אין חרות לאומית עם שעבוד סוציאלי. ואיני רוצה לקשור זאת עם פרוגרמה סוציאלית או לא. מה שאנו רוצים, לדעתי, הוא הבטחת קיום של משטר חופשי במדינה גדולה, שבראשה יעמדו אלה אשר למענה עמלו.

עמנואל פין: לח"י מתה כמות שמשון, היא עלתה בסערה עם עניין ברנאדוט, שיישאר בדעת-הקהל קשור תמיד עם לח"י, וכך טוב. לח"י יישארו בהיסטוריה כגורם שנקרא מפי הגבורה, כיוון שא.צ.ג. אמר עליהם זאת.

לח"י עוברת משבר ככל תנועה מהפכנית. בהיותה דינאמית לא תסתפק

35 הכוונה התייעצות, שערכו חברי לח"י העצורים בכלא עכו לאחר ההתנקשות בכרנאדוט.

בפחות מקונצפציה פוליטית גדולה, וקונצפציה כזו לא היתה. פעם הייתי גם אני בעד קורס שמאלי יותר, באמונה כי נוכל לגבש את השמאל נגד האימפריאליזם ובעד הריבונות העברית. טעיתי; כי אין מפלגות הפועלים מהפכניות, ואין ערך לחזית כזו עתה. כמו "לוחמים" מחפשים את דרכם, ומהנאומים מתברר שאין בסיס זהה ומשותף.

פנחס תבע כניסה להסתדרות. הבוטלה מסורת חכים ובית צורי ונשלח את הנוער לימי סרט? גם בהגנה מקצועית על הפועל יש מוכשרים מאתנו. רשדל רצה לרכז הכול על ההתיישבות וחלוציות, ובעצם כדי לקבל כסף מהסוכנות. אין להתקיים על זאת. צדק בית הלהמי: נסתם חוון. לח"י חדל לעניין וזהו המשבר. רוסיה מקדשת את הכנסייה. מדוע מפחדים מזאת מפ"ם וחברי לח"י? דובר גם על משא-ומתן על המשולש. דימיטרוב לא יוותר על מקדוניה. מצבנו מחייב פירוד בין מפ"ם לרביזיוניסטים, כדברי יוסף הגלילי. אין צורך להכריז על מפלגה סוציאליסטית, גם לא יאמינו לנו, וגם איזה ממיני הסוציאליזם שנקבל, יילחמו בנו [המפלגות הסוציאליסטיות.

לדעתי, היינו מפלגה אופורטוניסטית. הראשונים אחר אלפיים שנה שידענו מה זאת אורינטאציה ומה זאת ריבונות. עלינו להופיע כמחדשים בין המפלגות הרגילות, לדרוש כבר מעכשיו מהממשלה העסקת כל אדם בישראל ולהלאים הון זר וגדול. בזאת החידוש. יש לתאם את תוצאות הניסיון בסס"ר למציאותנו.

חיים שבתאי: אני בא מהצבא. אין רגש נחיתות בין חיילינו. מעטים התרחקו והרוב נשאר נאמנים, אלא שהחיילים היו קרובים למציאות יותר מאלה שקבעו את קו התנועה. היתה ב"מברק"⁸⁸ ביקורת בלתי-מרוסנת ודמאגוגיה, שהזכירה את "הירדן" הרביזיוניסטי. חיילינו קראו זאת, והתמרמרו על ביקורת שיסודה בחוסר אינפורמאציה. ביקרו את הצבא והחיילים לא בצדק, וללא כל קשר עם הביקורת על ההנהגה הפוליטית. לא לכל סטייה של ההנהגה מותר לקרוא בגידה.

מטרתנו שלימות המולדת. המציאות הנוכחית היא המדינה, ועל זאת יש לבנות וגם לקבוע עמדה בשאלת המשטר. הפרוליטאריון בארץ לא חונך למלחמת שחרור המולדת. זה תפקידנו לעשות זאת, תוך טיפול בבעיות כלכליות. יש פרוליטאריון, יש תפקיד, הגשמת תוכניות הפיתוח תיצור פרוליטאריון.

בכת אסור להצטמצם, בזה אולי סוף התנועה. הקהל מחכה לשמוע את

דברינו, ולכן חובה להוציא עיתון לשכבות רחבות. ושנית, את צירינו בכנסת צריך לשאת עורף בטוח; כת לא תוכל להופיע בכנסת.

הקו הארגוני — התבססות על מעמד הפועלים.

עם הערבים יש לחיות בשכנות טובה, לעזור לחינוכם לדימוקראטיה. משטר שווה אצלנו ואצלם יהיה ערובה לשלום.

ניסים ראובן: באתי לוועידה בידיעה שיש שתי סיעות: אחת סוציאליסטית ואחת שאיני יודע מהי. איני יודע איזו מצוות סוציאליסטיות רוצים המארק-סיסטים לקיים. שמעתי את פנחס, ואני יודע מה הבדל בינו לבין אלדד. המארקסיסטים בינינו נימקו ושכנעו אותנו במצע המארקסיסטי, ואז ניווכח אם הגיע זמנך.

אברהם רוזנפלד: חברים פה ביקרו את המרכז על פעולתו מאז הכ"ט בנובמבר. יש מקום לביקורת זו, אולם בוועדות; כך אעשה אני. במליאה נתרכז בדברים יסודיים. אין חילוקי-דעות כאן על העובדה שהתנועה נבוכה. נוכל להסיק גם מדברי בית הלחמי וגם מדברי אברהם שלמן, שיש למתוח קו בין התקופה הטובה עד הכ"ט בנובמבר, ובין התקופה הרעה שאחר-כך. אך מדוע קרה כך? לא היו עוררים על זאת, שהמרכז הוליכנו כהלכה עד "התקופה הרעה". דעתי האפיקורסית, שהמרכז שהוליכנו מתש"ב עד עתה הוא הגורם למבוכת התנועה.

כולם נתלים באילן הגדול יאיר. רוב הדוגלים ברוח החדשה הנושבת בביתנו נתלים בדברי יאיר (כבוד לדם וכבוד לזיעה) וכו'. אך כאן נפסק הקשר לאילן ופונים אל מארקס ולנין. דעתי, מבוכתנו בגלל שזנחנו חלק מתורת יאיר, ואני מעז לאמר: המרכז זנח מדעת. יאיר היה גדול מאוד וראה שאין להפריד בין הבעיות. ב"עיקרי התחיה" בוטא רעיון, שאין להפריד בין בעיות הלאום, החברה, התרבות והדת. רוב חברי התנועה אינו יודע על "עיקרי התחיה", אשר מהם נטלה התנועה עיקר אחד או שניים ואת היתר גנזה ושכחה. טענו שבעיות אלה תפרענה לאיחוד העם סביב דגל המלחמה בכובש הזר. היה זה חשבון צודק לשעתו, אך לא חשבון לדורות. פיתחנו באופן נפלא את רעיון המלחמה בכובש הזר ואת מדיניות-החוץ העברית החופשית והמקורית, אך ביתר השטחים אפס גמור. לא חונכנו להשיב לכל שאלה. שילמנו על זאת עכשיו כאשר רעיון מדיניות-החוץ שלנו הפך נחלת הכלל, נשארנו ללא נכסים, מלבד עבר מזהיר של סבל ומלחמה, ולכן המבוכה.

עלינו לחזור למקור התנועה ומקור האומה שחד הם, מקור-חיים לחיי המעשה בכל שטחי החיים. בעוונותינו חייבים אנו להתחיל בקטנות, בתמצית המקור, פיתוחו וגיבושו. הגדרנו את האויב, את קווי-היסוד למדיניות-חוץ

עברית. עכשיו יש להגדיר את הייעוד ואת קווי-היסוד למדיניות-פנים עברית, אז נחזור להיות תנועה מהפכנית: לא נתחמק מכל בעיה אשר תעמוד לפני האומה והמולדת, אם זו שאלת שביתה, חוק מסוים בכנסת, או כל התפתחות אחרת. כל בעיה אקטואלית יש להאיר באור המקור, או נפתח את ראייתנו. נתקל בלעג והתנגדות ככתחילת דרכנו, אך עבודת נמלים תיקלט בקרב העם. ביטוי מעשי מצאתי בדברי מרדכי שלו, אך אינני מקבל את ניתוח היאוש-מדעת שלו. נוכל לרכז המונים בעתיד לא-מוגדר. אל העם לא ניגש באופורטוניזם כדי למשוך המונים. נהיה השגרירים בין הר-סיני ובין ירושלים, בין היסוד לבין התכלית.

לתחיה העברית רק סמל אחד: בית-המקדש בירושלים.

רחל איכנבויים: שתי דעות כאן: (א) חוגים מצומצמים לליבון בעיות ולתעמולה; (ב) ריכוז ההמונים סביב מלחמת שחרור לאומי-חברתי. חוג מסוכן תהיה זו קבוצת אינטלקטואלים מופשטים חסרי בסיס ומנותקים, בדומה ל"כנענים"²⁷ הבטוחים כי הם-הם יצרו את המחתרת, ומחוץ לפטפוט לא עשו מאומה. אלדד אמר לי היום: אין חשש אם המפלגה תישן שנה שנתיים. שנת-חורף גאה לדוב אך היא מוות לתנועה פוליטית, ובייחוד שאיפה לשינה כזו. חוג פוליטי אינו פסול; הוא יכול לשמש מנוף, בתנאי שידעו להפכו למנוף. בהכרח נהיה חוג זמן מסוים, אך החוג חייב להיות בסימן ההמונים. יש להיות בהסדרות ואסור לפחד ממלחמה מעמדית. יש סכנה לוועידה בשימוש בסמלים שיריים במקום מונחים פוליטיים. לא מעניין מי היה ומי לא היה במעמד הר-סיני. עיתון של החוג עלול להפוך לעיתון מסוג תורני כרצון "סבא". המצב בארץ אינו רק דינאמי אלא כמעט סטיכי, וזה עלול להימשך. מי שראה שביתות בלוד וברמלה, לא יוכל לסמוך על קרנות "אימפריאליסטיות", כהערכת מרדכי שלו. זה יתפוצץ, ואנו חייבים לשאת בתפקיד.

גאולה כהן: מזודהה עם מרדכי שלו, אברהם סלמן וברוך אורן. אדבר על נקודה שלא דיברו עליה: איך צריך לוחם להסתכל על מדינת ישראל. בגלל

37 כינוי של גנאי שטבע אברהם שלונסקי לזרם ספרותי והגותי בראשותו של המשורר יונתן רטוש (אוריאל שלח). זרם זה כינה את עצמו "הוועד לגיבוש הנוער העברי" והפיץ תיאוריות מדיניות וחינוכיות שעיקרן הבדלה מוחלטת בין "עבריות" לבין "יהדות". יאיר היה מקורב לרטוש ורטוש מצידו כתב על יאיר אחרי מותו את שירו "בארגמן". "הוועד לגיבוש הנוער העברי" פנה ישירות אל חברי לח"י בחוברת בשם: "אל לוחמי חירות ישראל". אנשי לח"י ברובם המכריע, התייחסו בזילזול לאנשי אותו זרם כפספטנים המתחמקים מלקחת חלק במלחמת השיחרור הלאומית.

נקודה זו עורער הכול אצלנו. כתנועה ליגאלית לא הצלחנו לנסח מטרה. לא היתה לנו זכות שהקרקע תושמט תחת רגלינו, אך היתה אפשרות לכך. אבני-היסוד שלנו עוסקים[ות] בשחרור המולדת כולה ובהקמת מלכות ישראל, והנה לפני מספר חודשים אמר לי סיומקה: "מה שלום מלכות ישראל?" השורש, לדעתי, אינו התנגדות למונארכיה. סיומקה כפנחס איבד את החזון, סתמו את החזון. אף אצלי היה משבר, אך רק לזמן קצר. אני מחפשת חזון ולא חידושים כעמנואל כץ. למרות מדינת ישראל לא התערער קרקעי. יש שינויים במצב, אם כן תפקידי לנצל אותם ותו-לא. אי-אפשר להכיר במדינה כעובדה קיימת. אם נכיר, יש להסכים לפנחס ולנסות ללכת בדרכו.³⁸ לו היה דיון בתנועה אז, עם הקמת המדינה, על יחס התנועה למדינה, היה כל עתידנו אחר. מראייה זו אני מסיקה, שמפלגה כמו שרוצה בה פנחס לא תוכל למלא תפקיד קונקרטי בשחרור המולדת. וכל זמן ששעל אחד מאדמת המולדת לא ישוחרר על-ידי בן-גוריון, קיים לי החזון ואין עולמי מתערער. גיבוש יעיל מחייב שבועון. מתנגדת לתנועה אפוליטית, כהצעת עמיקם. משיבה לרשדל שהרצפלד לא ייצג את העם. אורי-צבי גרינברג מייצג את העם. האם לא היתה זכותנו ללחום בשעה שהרצפלד התנגד לנו? ל"עם של הרצפלד" איני רוצה ללכת.

י ש י ב ה ו

אנשול שפילמן: תמהני שאדם הקורא לעצמו "סבא"³⁹ של התנועה התייחס באופן כה מחפיר ל"נכדים" שלו. חברי הצעירים חששו מאוד לפני הוועידה פן לא יהיה בסיס, שיוכל לאחד אותם עם סבא ואנשים כמותו הרגעתי אותם, ואני חפץ להאמין שיש מסירות וקשר לתנועה בין כולם. אם יתברר שטעיתי, נצטרך לבחור מי יבנה את התנועה: סבא, או אותם הצעירים? צעירים אלה, שניסו להסביר בוועידה את דבריהם, עומדים בשורות התנועה מיום היווסדה, ויצרו ועבדו בנאמנות ובמסירות במיטב כוחותיהם הצעירים והם עתיד התנועה. אהבת-אחים וסבל משותף גיבשו את הקאדר הראשון שלנו, וסגולה זו הופרה. בא יחס יבש. זה התחיל מהמאמר הפנימי ב"במחתרת" "לחסל את

38 אפשר שהמשפט משובש, שכן לפי תשובתו של גרא (עמ' 120) לדבריה של גאולה כהן, מסתבר שטענה שיש להכיר בעובדת קיומה של מדינת-ישראל "דה-פקטו", אך לסרב להעניק לה לגיטימציה "דה-יורה".

39 הכוונה ליהודה-לייב שניאורסון.

בתי-הסוהר" ככוונה להיפטר מהאנשים המטרידים בבית-הסוהר, מהגשברים. אך הם נשברו, כיוון שנעזבו ונשכחו. גם בחוץ עכשיו הוצאו ונתיאשו אנשים טובים. ליהושע זטלר קרא מקודם אלדד "בר-כוכבא", אחר כינה אותו בשם "שור". האין זה שובר ?

אנו הסוסים המושכים בעול, הואשמונו: "מבחינה רעיונית פוליטית אנו בסדר, מבחינה ארגונית אנו לא-כלום". אבל היוזמה בשטח העבודה הארגונית לא היתה בידינו. גם אלדד התערב בעניינים ארגוניים שלא היה לו מושג בהם וקלקל רבות, אוכל להביא עובדות. חייבתי גיוס אנשינו לצבא במרוכז וצדקתי. אך עשינו זאת בלי להכין את אנשינו, ולא טופל כהלכה על-ידי מוסדות הצבא. נגרמה ערבוביה ואי שביעות-רצון, ונתקבל רושם שרצו להיפטר מהאנשים ובבת-אחת.

החיללים לא התנכרו ללח"י, כטענת מיכאל; להיפך, לח"י הזניח אותם. גם הפוליטיקאים שנשלחו לצבא לא מילאו את תפקידם, ודווקא דב (יעקב גרנק) הוא, שדאג, שאנשי פלוגתו יקבלו הסברה והרצאות.

שיטת-ארגון נפסדת הכשילתנו. מיכאל התוודה בכינוס: "חשבנו שעלינו להיות מעטים וסגורים". אחר וידויים אלה, אני מקווה שישתנו פני הדברים. איבדנו הזדמנויות נוחות להתרחבות ולהפוך לכוח. אמרתי אז לנתן פרידמן וליעקב בנאי: הגדול בגאונים לא יוכל לשאת את כל המשא על שכמו, אינו יכול להקיף הכול. בהיותו מצומצם הוא מצמצם, כי בלי דעת הוא מעוניין שלא נגדל, כי אין לו האפשרות לפקח ולהתגבר על המון רב. שיטת-הארגון הטובה ביותר היא: פיזור האחריות וריכוז הפיקוח. חלה מהפכה בארץ. מלחמתנו הביאה מדינה. מחפשים דרך חדשה לאותה מטרה. אם יש משבר, מה אסון? מפלגה עוברת משברים. נעבור גם את זה. וחשוב עם זה לחדש את המסורת היפה של יחס הדדי יפה וקצת לבביות.

מיכאל טען שגישה בלתי-רצינית לעבודת מפלגה בעבר אינה אשמת האנשים, זו תוצאת חיי מחתרת. אך מדוע לא יאמר שזו אשמתו שלו? הוא הסתגר בחדר ולא התעניין. יחס המרכז לבעיות ותופעות קובע גם את יחס אנשי התנועה להנ"ל. המרכז זילזל במפלגה, זילזלו גם האנשים, השקפותי הפוליטיות כבר הוסברו פה על-ידי אחרים, ומקוצר זמן רק אציין. טוענים שכיוון שהשמאל הלשין עלינו, אין ללכת בדרך שמאלית. אל תשכחו: הימין רדף אותנו בתקופה הקשה ביותר. נשנא את משתפי-הפעולה למיניהם מימין ומשמאל.

מקומו בארץ בתוך מעמד הפועלים. כשירדנו למחתרת, רעבנו ללחם ולחמנו לצדק, היינו כבר סוציאליסטים. לא ליבנונו מספיק את השאלה, כי עסקנו באינטנסיביות במלחמה קונקרטיה. עכשיו יש ללבן בעיות אלה.

יש לחדור למעמד הפועלים, שאנו חלק ממנו, לחנכו למלחמה ולהרחבת גבולות. בלי זה לא יהיו לא לחם לשובע ולא אפשרות חינוך לבנים. גם ארצנו השלמה תהיה דלה; נוהרים אליה המונים עניים ומרודים. אם לא תהיה חלוקה צודקת של אוצרות הארץ ואמצעי-הייצור בין תושביה הפועלים, לא נוכל לקלוט המונים. גם הבחינה [ה]פוליטית החיצונית מחייבת היותנו סוציאליסטים. רצוננו לחיות בשלום ובשלווה בארצנו יתגשם רק עם שכנים מפותחים שווים לנו. אך לא נוותר על שעל מאדמתנו בעבורם, בדיוק כמו שרוסיה הסובייטית לא ויתרה על אוקראינה המערבית לטובת פולין הקומו-ניסטית.

סוציאליזם ולאומיות כרוכים זה בזה ונובעים זה מזה. ואשר לסולם יעקב של אלדד — הוא שירה, שירה נעימה לשמיעה, אך לחיות אפשר רק לפי פרוזה.

אני מתנגד לקבוצה מצומצמת שמציע אלדד. העם אינו אוהב זאת. זו תהיה קבוצת מאגנס, בלתי-יעילה. התוכל כת להביא שחרור? אלה שיעלו על האולימפוס ינתקו מההמונים ולא יוכלו לרדת, ו"בשעה המכרעת" לא יוכלו לעשות מאומה. לח"י לא גמר את תפקידו, הוא חייב להמשיך בו בדרך של מפלגה, השואפת להיהפך למפלגת המונים.

החבר קיפניס אמר שקבוצת הבריונים התחילה את מלחמת-השחרור, והציפוצף על הנציב העליון היה מהפכה בתקופה ההיא. ייתכן שזה נכון, אך הקבוצה שאלדד מציע גם לא תצפץ; היא תתנוון. ובקשר לבריונים רצוני לציין: כשהתחלנו להקים את הארגון מחדש, אחרי מות יאיר, לא מצאתי בתוכנו חברים של קבוצת הבריונים. איפה היו אנשים אלה בשעה המכרעת ההיא?

ד"ר גוטי: לח"י היתה תנועה מקורית, ובלי להציע דברים מקוריים תיכשל. אם נאמר שאנו קומוניסטים — יש כאלה. לאומיים — יש "חרות". אגדיר את מהותנו כ"קומוניסט לאומי מהפכני". עלינו להתבסס על הנוער, והוא קיצוני ורוצה באידיאל. שני תזונות: כלכלי ופוליטי.

נוער יבוא אם לא יהיה בנו טשטוש. חשוב להתבסס על מעמד הפועלים, ולתת בהם פאטריוטיזם שחסר בהם ושהכרחי. כדי להציג מטרות ברורות וחרירות, יש להיכנס להסתדרות, ופועלים לא יימשכו אחר סיסמאות קומו-ניסטיות בלבד. בלי גורל משותף אין אומה. אני בעד הגדרה: קומוניזם לאומי עם גבולות תנ"כיים.

מתתיהו שמואלביץ: באתי לוועידה במטרה לשמוע, כי איני שלם עם עצמי עדיין. מן הכ"ט בנובמבר חל משבר בתנועה. לדעתי, לא אידיאולוגי אלא

נפשי. מבחינה אידיאולוגית היינו מוכנים לט"ו במאי. היינו רגילים במחתרת, שכל מעשה שלה היה המעשה הגואל. בתנאים הקיימים עלינו להבין, שלא כל מעשה הוא המעשה הגואל. תמיד טענו שאיננו אנשי "רק כך", והמציאות של עכשיו מוכיחה שהיינו אנשי "רק כך" במובן הנפשי. זו סיבת המשבר. התחילה התרוצצות ארגונית, אימפרוביזאציה. מבחינה נפשית נמשכנו לקביעת עובדות עצמאיות, וכך הגענו לסילוף המציאות, להפרזה בשלילת מתנגדים ולהיסטריה בשלילת הישגיהם. בתקופת המחתרת יכולנו לראות דברים כמו שהם, אך כשנשמטה הקרקע תחת רגלינו לא היתה כל בהירות. היכן הבהירות שלנו, שבימי המחתרת לא היתה בשירה אלא דווקא בפרוזה? הושמע כאן שבעצם אין חילוקי-דעות. זה נכון, אך יש הבדל נפשי. יש אנשים החפצים לחיות רק על הסולם. מבחינה שכלית אינם מתנגדים למעשים "הלא גואלים", אך נרתעים מהם מבחינה נפשית.

אני בעד אוואנגארד, אבל כתנועה ולא ככת או "מפלגה מצומצמת". ייתכן שנהיה מצומצמים בטרם שנצליח לגייס המונים. אך הגשמת המטרה היא משימה המונית. כת תעסוק בווכחות בלבד ותיכשל. אם המועצה שתביחר עלי-ידי הוועידה תסיק שיש צורך דווקא בגיבוש פנימי, עכשיו זה יכול להיות רק צעד זמני מאוד. אין להתחמק מחיפושי פתרונות לבעיות העולם והארץ, בעיות החברה ותוכנית מארשאל, קיום על חשבון הגולה; אם יש חלק מאנשינו שאינם מתחמקים מזאת, אסור לרפות את ידיהם.

חגי אשד: רציתי לגעת בשאלות-יסוד על הקשר בין המלחמה הלאומית והמעמדית, אך התרשמתי שאין צורך בזאת כבר. המצב ברור בהחלט, ויש לשבת ולנסח דברים עם כל הבדלי הגוונים שהם עניין להתפתחות התנועה. התמונה ברורה. הרוב המכריע בהנהגת גרא, מיכאל וחברים אחרים, רואים את המלחמה הלאומית והמעמדית וזה בעיקרה ורוצים לשם כך להקים מפלגת-המונים סוציאליסטית במולדת השלמה, שהיא שלנו כשל ברוך אורן. בצד שני יש קבוצה, ההולכת בעקבות א.צ.ג., שהורה כבר דרך אל תנועת החרות.⁴⁰ לאנשים שהלכו עם המרכז אין בלבול. ממנו סובלת רק קבוצה קטנה המפריעה לנו, ומה מלבד כוונות נסתרות עוצר אותה מללכת בדרכה? איננו מטפלים בשירה, אלא בניסיון לפתור בעיות פוליטיות וארגוניות. עוד בזמן המחתרת אמר אלדד, שאינו יודע מה ההבדל בינינו לבין האצ"ל. ועכשיו מלחשים א.צ.ג. הוא איש לח"י. הלוחש כך אינו מבין ואינו חפץ להבין את ההבדל בין לח"י לבין "חרות", והוא מעוניין במשהו. א.צ.ג. אני מוכן ליהנות, אך לא ללמוד פוליטיקה מעשית. מי שמוכן לכך — ילך אתו.

40 אורי צבי גרינברג נבחר לכנסת הראשונה מטעם רשימת "חירות".

עדית: באתי כדי לשמוע ולא להשמיע. בעניין רב שמעתי את ביקורת החברים. השלילי בשיבה זו היא דווקא הצורה הפארלאמנטארית. אין להגביל זמן. לדעתי, אין שני גושים בינינו, אלא אי-הבנה שאפשר לגשר עליה, ולפני הסיום יש לתקן שגיאה זו.

שלמה בן-שלמה: לפני היות לח"י, אחר הפילוג עם גדעון (תהומי),⁴¹ כשנוצר האצ"ל, כתב יאיר בחוברת "בחרב": כל תנועה צועדת קדימה. בזמן ההתקדמות נופלים אנשים שאינם יכולים להוסיף לצעוד. לא האמנתי שיבואו הנה אנשים לחפש חזון. אין מחפשים חזון בוועידות; או שהוא קיים או שאיננו. הציעו כאן להכניס גוף דינאמי לתוך קופסת שימורים, התוצאה — הוא יתפוצץ. אין לחפש דרך. נמשיך ללכת בדרכנו, איש לא יוכל לעצור בעד התנועה לעשות צעד הכרחי. אם מישוהו אינו יכול לעשות את הצעד הזה — יפול, אך אל יכשיל.

גם בזמן יאיר היו כמה נקודות מסוכנות: בעיקרי התחיה דיברו על "עם נבחר". עלינו להיות ככל הגויים, ושאפתנו (כתנועה) חרות במולדת כולה, בכלכלה ובחיים אישיים (לא אנארכיה).

בוועידה זו היה הרבה מהדמאגוגיה, הן בשאלות והן בקריאות-הביניים. ניסו להוכיח שמישהו בוגד או רוצה לוותר על הארץ, ובוגדים אין בקרבנו. מדוע מצמצמים את הבעייה ומתרכזים בירושלים, כאילו הבעיה היא שחרור ירושלים ולא שחרור הארץ כולה. לא ירושלים היעוד, כי אם ארץ-ישראל כולה וירושלים בתוכה, והניחו לדימאגוגיה.

יעוד הוא דבר אינדיבידואלי. לתנועה יש תפקיד ודרך. באנו הנה לעשות צעד בדרך. איני רוצה לשמור על משפחה. אני תובע שתענה אלדד, לא בטשטוש למען שלמות אלא בעד בהירות למען העתיד. אם לא נעשה זאת, אנו עלולים להתחסל. הדרך לא תתחסל, תמיד יימצאו לה אנשים. אני כפרט מאמין, כי הכוח המוביל נמצא כאן.

(בתשובה לשאלות) אחרים כבר הביאו את דעתי. עלינו להיות מפלגה, המסתמכת על מעמד הפועלים.

מיכאל: חברים, אני מודה שאני ניגש להגיד את דברי מתוך התרגשות וחרדה. עומד להכרעה גורל התנועה שאנו יצרנו, שראינו בה את הכול בחיי העם, במלחמת המולדת והכול בחיינו האישיים. הדברים אשר נחליט יקבעו במידה רבה את הגורל הזה, והייתי רוצה להגיד עתה את אותה התפילה

41 מי שהיה מפקד הארגון הצבאי הלאומי וחתם על הסכם איחוד עם ה"הגנה" באפריל 1937. כתוצאה מהסכם זה חל פילוג בארגון הצבאי הלאומי. בראש המסטרבים להתאחד עם ה"הגנה" עמדו דוד רויאל ואברהם שטרן.

המסורתית היפה של שליח הציבור: "הנני העני ממעשי", למען לא אכשל בלשוני ולא אכשיל, חלילה, אותו דבר רציני וקדוש. עברתי מעמדים רבים במלחמת-החרות שלנו, ואף פעם לא עמדתי במעמד רציני שכזה, וחושש אני שלא אמצא את הביטוי הנכון למה שברצוני להגיד. נוכחתי בזמן האחרון שבשנות המחתרת נהייתי כבד-פה, ועל (כך) תסלחו לי חברים ותקחו בחשבון חולשותי אלה.

ועלי להוסיף שניגש אני להגיד את דברי ללא התלהבות מיוחדת, משום שלפני שעה שמעתי דיבורים אשר שימשו לי התראה שאולי מיותרים כבר כל מאמצי ההסברה והשכנוע, שאין כבר ביכולתו של אף אחד לתקן ולרפא. שמעתי שהקרע הנו כבר עובדה. "לא ייתכן בלי זה", כך אמרו חברים עוד לפני שהוועדות התחילו אפילו בדיניהן. מצד שני שמעתי בוויכוח מהנואם האחרון על "אנשים שיפלו". אני שואל: האם הכרחי הוא זה? האם כל-כך קל להשלים עם זאת? המוכרח לבוא קרע? קל להרוס וקל לקרוע, אך מה קשה לבנות ולהקים. ומי שמדבר בקלות על קרע, אני אומר אינו יודע לבנות, לא ידע ולא יידע. אני בכל אופן אינני משלים עם זאת ולא אשלים, ותיגמר הוועידה כאשר תיגמר ויוחלט אשר יוחלט — אני לא אשלים.

אין זה חוק ולא יעבור בהתפתחותנו, שמוכרחים לעשות כל צעד קדימה אחרי הקזת דם וניתוחים, תוך הריסת המעט שהצלחנו להקים בעבודה קשה וממושכת. ואגלה לכם סוד: כאשר מתעמק אני בהיסטוריה שלנו, אין אני בטוח שהפילוג הוא אשר ממנו צמחנו היה הכרחי.⁴² אני סבור היום, שאפשר היה אז לקחת את הכול ולהביא את כל הארגון לדרך שיאיר רצה בה, אלא שנעשו שגיאות גסות על-ידי אנשים אחוזי היסטריה. כי זאת לדעת: כאשר משתלטת היסטריה, הכול עלול להתמוטט ללא כל הכרח וללא הצדקה אובייקטיבית. ניוזר חברים מהיסטריה. נשמע כל חבר, נבדוק את כל הנאמר לאור המציאות ונחשוב ונבדוק ונחזור, אך ללא היסטריה, ללא התפרצות יצרים.

סבא אמר כאן משהו שהחריד אותי: "את אחי אני מבקש". כאן, באולם הזה, עומד אדם ומבקש את אחיו. אני מכיר כאן כמעט את כל אחד, את הרוב אישית ואת עברם של כולם, ואני יכול להגיד בהכרה מלאה ובלב שלם: אחי כאן — כולם ללא יוצא מן הכלל. ואין לי אחים אחרים מלבד אלה, ששלחו את הנוכחים לוועידה זו.

42 יצחק שמיר, אף שהסכים בימי הפילוג בין אצ"ל ללה"י עם דרכו של יאיר נשאר בשורות האצ"ל בחודשים הראשונים שלאחר הפילוג והיה אז מפקד סניף תל-אביב של האצ"ל.

אין לי אחים אחרים ואין לי משפחה אחרת, וכאשר פוגעים באחים אלה או באחד מהם הרי כאילו פגעו בגופי ובבשרי, כי התנועה היא בגופנו וזה היה כוחה. אנחנו הגענו להזדהות שלימה של היחיד עם התנועה כולה, אנו נושאים אותה בגופנו, ואם מישהו יכול לומר כאן "בוגדים" "סלפנים" "התנוונות" — הרי הוא זר כאן, הרי הוא במקרה כאן; לכל היותר — אוהד. הסתכלתי בזמן הוועידה בחברים, ראיתי את הקשב, האונתי לתגובות חברים ומוכרח אני להגיד: הפריעו, השמיצו אנשים שלא השתרשו אצלנו, שלא ספגו את מהות התנועה, שהכול אצלם שטחי מאוד. אינני מיואש מהם. אם נצליח, תהיה להם עוד אפשרות ללמוד ולהיקלט בתוכנו. אין אני מאלה הרוצים להסתגר במשפחה קטנה, שמח אני תמיד לראות פנים חדשות אצלנו. רציתי רק לציין מה זר אצלנו ומה "משלנו".

מצטער אני על אינצידנט קטן בזמן הוויכוח, כאשר נאמר משהו על הבריונים. יכול היה להתקבל רושם, כאילו מישהו מזלזל באנשים אלה. מעריך אני מאוד את התופעה הזאת ורחוק אני מאוד מזלזול בהם, אבל חושבני שהאנשים האלה אינם נטולי ביקורת עצמית, והם יודעים היטב מה היה חסר לארגונם. אין זה הרי מקרה שארגונם התפרק כמה שנים לפני שהתחלנו במלחמתנו, זמן רב לפני שהבריטים עזבו חלק ממולדתנו. הם נשארו נאמנים, אך ארגונם לא היה. וכי אין זה מפליא שב-1942, כאשר באתי ממזרע, לא היה כמעט אף אחד מהם, ואני הייתי מוכרח לקבל עלי אחריות ועודני נער? ומדוע זה הייתי מוכרח לעבוד אז עם אנשים כמו אנשל וצבי, ירוקים בארץ, בזמן שאנשים מנוסים וותיקים עמדו בצד? אין זה מקרה. ידעתי שהבריונים יבואו. חיכיתי להם, וכאשר באו קיבלנום בכבוד ובחיבה, אך ידענו שהם יבואו רק לאחר שאנחנו הנערים נניח יסוד ונוכיח את אפשרות המלחמה וההצלחה. מדוע זה היה כך? על כך אענה, כאשר אסביר כיצד רואה אני את דרכנו הארגונית.

ועוד אינצידנט היה כאן שליבה יצרים, וכדאי גם עליו להתעכב קצת. זהו השם של אורי-צבי גרינברג, שנזכר כאן כמה פעמים בחילופי דברים חריפים. לא כאן המקום והזמן להעריך את האישיות הזאת, ייתכן אפילו שמוקדם מדי להעריך אותו ואת שירתו; דרושה פרספקטיבה. רק אחת: למדנו ממנו את החזון ואת הלהט, אך בנוגע להגשמת החזון לא אשמע עצה מפיו! הגעתי לידי מסקנה מתוך ניסיון העבר, שבאם נשמע לעצתו כיצד להגשים הרי את הגזק החמור ביותר נגרום לחזונו שלו — לא נגשימו! והרי האמביציה שלנו היא לא רק לקרוא שירים, אלא ובעיקר להגשים, לבצע.

ועובדות: הקרובים לעניינים יודעים, שכאשר התחלנו במלחמה הוא יעץ

לשבת בבית ולא לעשות מאומה. ותארו בנפשכם: איך היו פני הדברים אילו היינו שומעים לו? ועל כן גם עתה לא אשמע עצה מפיו כיצד להגשים את חזונו, שיישאר לנצח גם חזוני. ומאמין אני שהקולקטיב של לח"י יגשים את החזון בדרך שהוא ימצאנה לנכון, וכשם שהוא מצא לנכון לכתוב עלינו "מפי הגבורה נקראתם", כן עוד נוכיח לו, והוא יוכח שוב הפעם, שצדקנו בדרכנו.

ומהערות אלה לגוף העניינים. אתעכב בדברי בעיקר על עניינים ארגוניים. אני סבור, שחברי במרכז יתעכבו יותר על בעיות אידיאולוגיות ופוליטיות, אך כמובן מן הנמנע לדון על בעיות ארגון מתוך ניתוק גמור מנקודת-מוצא פוליטית-אידיאולוגית. קודם-כל לדברי הביקורת של אריה. אריה, אני יודע, אומר את אשר הוא אומר מתוך ניסיונו הוא, ומתוך עבודה יום-יומית, על כן יש להחשיב מאוד את דעתו. אריה קובע שרצינו תמיד להסתגר ומשום כך נכשלנו. אין זה נכון. ראשית, לא רצינו תמיד להסתגר. היו נטיות כאלה, אך לא קיבלנו אותן. השתדלנו דווקא להתרחב. לא הצלחנו ביותר לא משום שלא רצינו; היו תנאים אובייקטיביים אשר, לדעתי, הם אשר בעיקר מנעו את הגידול. לא פעלנו בחלל ריק. באותן השנים שלחמנו היו קיימים האצ"ל והפלמ"ח. לנו לא היתה קרקע-צמיחה טבעית. לפלמ"ח היה קל לגייס, האצ"ל ירש מן המוכן את כל הנער הרביזיוניסטי בארץ ובחו"ל. מי בא אלינו? אלה שהיו צריכים לחשוב ולהחליט למה לא "הגנה" ולמה לא אצ"ל ורק לח"י. והיו הרבה גורמים שסייעו לטשטוש דברים. היו זמנים שגם פלמ"ח וגם אצ"ל לחמו, וזאת היא הסיבה העיקרית שמנעה את התרחבותנו. הכול כמובן הוא יחסי. מארגנים יותר טובים, תעמלנים יותר טובים היו מצליחים יותר, אך לא בממדים כאלה שהיו משנים את פני הדברים שינוי מהותי. שנית, אינה נכונה הדעה שנכשלנו כישלון ארגוני. אני כופר בזאת, וכופרת בזאת המציאות, וכופרים בזה הישגינו. הידע את הכוחות שעמדו לרשותנו בזמן שהתחלנו יודע, שדווקא מבחינה ארגונית השגנו שיאים. לפני זמן-מה קראתי זכרונות של בגין שבהם הוא מתפאר: "התחלנו ב-400 איש; כמה מקלעים; כמה טונות חומר-נפץ, כמאה אקדחים". במה אנו התחלנו חברים? 400? זו היתה בשבילנו אוטופיה. ו-40 היו לנו? ומקלע אחד היה לנו? ו-10 ק"ג היו לנו? אך לא כדאי לשקוע בזכרונות. רציתי רק להגיד כדי שניזכור זאת ונימנע מהתבטלות. שגינו הרבה, שגינו ותיקנו וניסינו, אך יחד עם זאת עשינו הרבה ואל נתבטל. אין מקום להתפארות אך גם לא להתבטלות.

ועוד דבר אחד שעלי לענות עליו, כי מופנה הוא במיוחד נגדי. אמר אריה: הכול היה מרוכז ביד אחת, לא הרשינו לפתח יוזמה אישית. ייתכן

שחטאתי בעניין זה. כל אחד הוא בשר דם ועלול לטעות. רוצה אני רק להגיד, שאם באמת היה אצלנו ריכוז מופרז, ואם באמת הסתכלנו על האצבעות של כל אחד ולפעמים בלמה היד אי-אלה כנפיים, הרי היו סיבות לכך. נא לזכור, שהתחלנו לאחר כישלונות של פעולות שנעשו מתוך אנארכיה על-ידי אנשים שרצו להיות עצמאיים, ואסונות איומים באו עלינו כתוצאה משגיאות. בינינו לבין עצמנו אפשר לספר. עשיתי פעם סטאטיסטיקה בבית-הסוהר. הסתכלתי על אסירינו — טובי הבחורים שלנו — ושאלתי מי אשם במאסרם, ובאתי לידי מסקנה — לא תאמינו — שרוב האנשים גאסרו באשמתם הם, באשמתו של כל אחד: אחד באשמת חוסר זהירות, שני בגלל עברו על הוראות מפורשות, שלישי שלא רצה לוותר על נוחיות מסוימות וכדומה. וכולם יודעים מה זה היה מאסר של אנשים מאומנים עבור התנועה. לאחר שרכשת בחור, אימנת אותו, הכשרת אותו לתפקיד והטלת עליו תפקיד אחראי, הוא נתפס פתאום ואתה מוכרח שוב להתחיל מחדש. ואלה שנפלו — היה זה מזלנו — נפלו תמיד הטובים ביותר והנחוצים ביותר. העבירו בזכר-רוגכם חברים, את שורת הנופלים ותבינו למה לא התרחבנו ...

ועוד להאשמותיו של אריה. הוא דיבר על יחס לאנשים, על הלבביות הדרושה. יודע אני מאוד את הצורך בדבר הזה. על כך אין צורך להחליט, כי החלטה לא תועיל. זה צריך לגבוע מעצם העבודה המשותפת — אך אל נפריז גם בעניין זה. נכון שאירעו לפעמים מקרים מעציבים שיכלו גם לא לקרות, אך נחטא לאמת אם נאמר שתמיד היה חסר לנו היחס החברי הדרוש. ושמעתי על כך מאנשים זרים: לפני זמן-מה נפגשתי במלון גדנסקי⁴³ עם בחור אחד, לא שלנו — הוא המתין לי קצת, והסתכל בינתיים באנשינו שמילאו את האולם. וכשבאתי הוא אמר לי: "בדבר אחד אני מקנא בכם, בלבביות שביחסים אצלכם. איך לוחצים אצלכם ידיים! איך אומרים שלום, איך שמחים אתם לראות אחד את השני". אני, כמובן, משכתי בכתפי כי לא ראיתי את זאת, אך בזה אני סומך על הבחור מן הצד. נפלטות לפעמים מלים חריפות, ולפעמים זה יכול אף להתקבל כעלבון. מתוך הריכוז המוחלט בעניינים קורה ואין רואים לפעמים את האדם המספר את העניינים, אך החברים צריכים להבין זאת.

מקרה הוא או לא, אך לפעמים אחר חילופי-דברים שכאלה נדמה לי שהעלבונות החמורים ביותר סופגים דווקא אלה הקרובים ביותר ללב. החברים יודעים זאת, ומלים אלה ומקרים אלה אינם צריכים לשמש הוכחה ליחס

43 במלון גדנסקי, ברח' יבנה בת"א, היה ב-1949 מטה מערכת הבחירות של לח"י שהופיעה בשם "רשימת הלוחמים".

שאינו בסדר. ואגב דברים על כך, הייתי רוצה להעיר על מה שאמר החבר אורן בנוגע לדאגה הכלכלית לחבר. הוא אמר: "עתה, כאשר אין כבר מחתרת, מחובתנו לדאוג לחבר". איני מסכים לכך. אני חושב שזו היתה תמיד חובתה של התנועה, ולא מתוך כך שהתנועה צריכה לעשות זאת כדי למשוך את החבר ולקשור אותו, אלא מתוך זה שאנו קשורים קשר גורלי ומחובתנו לעזור אחד לרעהו. השאלה היא רק שאלת היכולת והפרופורציה בין האינטרס של התנועה וסיפוק הצרכים של החבר. וברור שהפרימאט הוא לאינטרס של התנועה. ואין הבדל אם זה במחלת או מחוצה לה. לכן זה עלינו להיות נאמנים.

אריה אמר שבתקופה שבה היינו ליגאליים לא התעניינתי במפלגה, לא אגיד שלא התעניינתי; אגיד שלא נתתי את עצמי, את מאקסימום הריכוז לשטח זה, דיברתי על כך בתחילת הוועידה. זה נכון, אבל זה לא נעשה מתוך רשלנות, ואף לא מתוך זלזול במכשיר זה; זה נעשה מתוך ספק. הייתי שרוי בספק אם זה העיקר, אם כאן צריך לתת את הכול. במחלת למדנו לעבוד מתוך התרכזות מוחלטת. אם החלטנו מחתרת, הרי שקענו בתוכה. לא נולדנו אנשי מחתרת. היינו לכאלה מכיוון שהחלטנו כך. בתקופה זאת לא היתה החלטה תקיפה להקים מפלגה ויהי מה, לא היתה החלטה כזאת, ועל כן לא התמסרתי לביצועה.

לא קל לאדם שלנו להתמסר לעבודת מפלגה. זה דורש מאמץ נפשי גדול מאוד. לא על נקלה עוברים למסלול אחר לגמרי. בתיאוריה קל הדבר. מחליטים: אתמול מחתרת, היום מפלגה. אך להגשים זאת קשה מאוד. זה דורש מהפכה נפשית, מהפכה בכל הגישה לעבודה ארגונית. לפעמים צריך להיגמל מהרגלים שנטעת בעצמך במשך שנים, פתאום צריך לעקרם.

דיברתי פעם על כך עם מזל. אמרתי לו: ובאם אפילו נגיע למסקנה שמפלגה דרושה, האם אנו אנשים שנוכל לבצע זאת? וזוכר אני מה שאמרתי אז על מתי⁴⁴. הוא יוכל, אמרתי, הוא מגזע אחר. אך כיום אני אומר, לאחר שתקופת הספקות בשאלה זו עברה, כי הגישה הזאת איננה מהפכנית, אינה הולמת אנשים הרואים לפנייהם חזון. תמיד קיבלנו על עצמנו מה שמצאנו לדרוש והגשמנו. אל יגיד בית הלחמי, שהחומר האנושי שברשותנו אינו מאפשר להגשים. אם נרצה ואם נחליט—הרי נוכל. רק נפנה-נא לאותו מעיין המרץ, שממנו שאבנו את כוחותינו תמיד. אל ניתפש לפאטאליזם של החבר עמיקם, שטובים אנו רק באש. למראית-עין זה נראה כך. באופן אישי אני אומלל כאשר הכול מתנהל בסדר ובשקט. ברצינות, קשה לי כאשר אני

יכול בשקט ללכת הביתה, לישון ולקום בבוקר ללא כל חרדה ומתיחות. וחיים אני מרגיש בתוכי רק כאשר קמים מכשולים, שיש להתגבר עליהם ולהדבירם. אך אל ניתפס לנטיות אישיות, שהינן רק תולדות של תנאים. אין זה נכון שלנו אופי שכזה. אנשים אנו ככל בני-האדם, רק יצרנו לנו בכוח הרצון תכונות שהיו דרושות למלחמתנו, ואם מחר יהיה צורך בתכונות אחרות, ניצור גם אותן. אני זוכר חברים מכאן כאשר היו טירונים במחתרת, וכמה שהם השתנו במשך הזמן. היו אנשים, שכאשר באו אלינו הם היו ההיפך הגמור מאיש-מחתרת, וכעבור זמן קצר של רצון ומאמץ ראת לפניך אדם חדש. זהו עניין של חינוך עצמי וביקורת עצמית, ובדברים אלה כוחנו גדול. זהו נכס כביר ונשמור-נא עליו.

ומכאן לביקורת של חיילים שלנו. שמענו מהחבר לונץ, שכאשר האנשים שלנו התגייסו לצבא הסתכלנו עליהם, אנחנו האנשים שנשארו מחוץ לצבא, "מלמעלה למטה", [כי] שלחנו לצבא רק את אלה שלא היו נחוצים לנו בחוץ. באותה תקופה הייתי כבר בארץ, ואני יכול להעיד שההיפך הוא הנכון. כל אחד מאיתנו רצה ללכת לצבא. פשוט התביישנו או להסתובב בבגדי אזרחים. החיילים התרחקו מאתנו, ואל יטילו את כל האשמה עלינו. מה פירוש הדברים: "התנועה עזבה אותנו?" הרי התנועה כולה הלכה לצבא. הלך גוש מלוכד של חברים על מפקדיהם. לא הופץ ביניהם חומר תעמולה? — לא הופץ כי לא היה, אך לא זאת היתה סיבת ההתרחקות; היו סיבות אחרות שאת גילוייהן ראינו גם בוויכוח הזה. אצל חברינו בצבא השתררה מבוכה, מבוכה הנמשכת לצערי עוד עד היום. וסיבות המבוכה ברורות הן: במשך כל הזמן היו חברינו סגורים ומסוגרים בתוך חוגיהם, וכמעט שלא במגע עם גורמים אחרים, ופתאום נפלו לעולם אחר. הם באו עם נשקם הדל ומספרם המועט, ונתגלו להם מתנה גדול עם נשק רב באופן יחסי, ומובן שבאה התבטלות. לא נתנו להם נשק חשוב מאוד לדרך, לא ציידו אותם בנשק היעיל ביותר במקרים כאלה: בשנאה העיוורת למתנגד הפוליטי. כאשר מישוהו מצויד בנשק זה, הרי הכול יהיה רע בעיניו ובכול יראה שגיאאות ופשעים. לא נתנו לחיילינו את הנשק הזה, ואין אנו מצטערים על כך, אך מבחינה אגואיסטית-מפלגתית ברור שנשק זה דרוש הוא לחיילים שלנו, אולי לא לכולם אך לרבים מהם. קרה שמרוב עצים אין הם רואים את היער. אפרט מספר עובדות ותדברנה אלה בפני עצמן. נאמנים עלי דברי האחראים על הצבא הזה, קודם-כול האחראים מבחינה פוליטית. כמה פעמים חזר בן-גוריון ואמר, שנבכר גבולות מצומצמים יותר שנקבל מתוך הבנה הדדית על גבולות רחבים יותר שנקבל במלחמה. ושרתוק אמר גלויות ומפורשות: אין יותר מקום לפעולות יזומות על-

דינו. ואשר לאחראים מבחינה צבאית, למה לא יקבלו חיילינו את דברי משה דיין, שאמר בפתיחת "כביש הגבורה" שהיה, ויש ביכולתנו הפיסית, לכבוש את ירושלים, והוא לא כבש אותה. זו עובדה.

לפני זמן סיפר לי אדם, שאומרים כיום בממשלה שהיה זה פשע מצד שאלתיאל שלא כבש בזמנו את העיר העתיקה; אילו היה כובשה, אז היה מצבנו טוב פי כמה. ויש עוד דברים ועובדות, שלא אדבר עליהן] כרגע. כל זה מוכיח ברורות, שהיו וישנו אפשרויות לכבוש את כל הארץ, אך אפשרויות אלה לא נוצלו מתוך חוסר אומץ פוליטי ומתוך סכלות פוליטית, ומתוך זה שאת העניינים מנהלים האנשים שמנהלים אותם. ובכן, למה תבואו חברים מהצבא ותנסו להכחיש דברים, שאיש אינו יכול להכחישם? לשם מה זה? ייתכן שב"מברק" פורסמו לפעמים דברי הפרוזה. שאלת ההפוגה הראשונה, למשל — זה עניין לדיון. אך דומני שהעובדות שציניתי מספיקות הן כדי להוכיח, שהניהול הפוליטי של העניינים בארץ גרם לידי כך שעדיין לא כל המולדת היא משוחררת. ייתכן שמזור הדבר שכאן צריך לדבר על כך, אך צריך היה כדי לגמור עניין זה אחת ולתמיד.

ועתה לדרך הארגונית שלנו בעתיד. צדק החבר גלילי באמרו, שגדולת תנועתנו היא בעיקר במעש שלה ולא במחשבה. חושב אני שאף האנשים אשר הגו וביטאו את המחשבה שלנו חושבים כך, ועל כן לא אשתדל לנמק הנחה זאת. ועל יסוד הנחה זו ברור שעיקר הוויכוח צריך להיות על דרכה המעשית של התנועה. יש הרבה דברים בהשקפת-עולם וביחס לבעיות שונות, שאפשר לדחות את הדיון עליהם, אך תשובה אחת לשאלה אחת אי-אפשר לדחות: מה עלינו לעשות אחרי הוועידה? מה על התנועה ועל כל פרט לעשות? ולדעתי, על כך צריך להיות עיקר הוויכוח והדיון.

על השאלה הזאת ניתנו תשובות שונות. לא כולן היו סותרות ומנוגדות. היו רק תשובות אשר בולט בהן חוסר הפרופורציה, חוסר הערכה נכונה של חשיבות כל גורם וגורם. ואם אתם רוצים הרי פרופורציה זו היא יסוד הכול, היא שאלת-השאלות. נקח-נא דוגמה מחיי היחיד: אם מישהו יחליט שהוא צריך רק לאכול, או רק לישון, או רק ללמוד — כל אלה דברים שצריך לעשותם — הרי הוא לא יוכל לחיות. אובדן חושי-המידה מוכרח להביא לקאטאסטרופה, ובמקרה הטוב לקאריקאטורה, והנה הרי לכם דוגמאות של חוסר חושי-מידה שכזה: הנה יש לחבר חפשן⁴⁵ "אידיאה פיקס" — הרעיון של שיתוף האינטרסים של העם העברי והעם הערבי, ולדעתו כל עבודתנו

45 הוא יוסף הגלילי, שהיה פעיל בשנות החמישים בהשטת עזרה לאלג'יראים, שלחמו לשחרור מן השלטון הצרפתי.

צריכה להתרכז בהשגת הדבר הזה. וכי זה ייתכן? אנחנו מאמינים שיש שיתוף-אינטרסים אמיתי בינינו ובין העם הערבי, אך כלום אפשר להתמסר אך ורק לתפקיד זה? לשם השגת דבר זה דרושה תנועה, דרוש ארגון בעל אמצעים וקשרים, שיש לו כוח בתוך הארץ, כדי שיתחשבו בו גם בחוץ-לארץ. צריך ליצור את האמצעים לכך, את המכשיר שיבצע גם תפקיד חשוב זה, אם כי יש ודאי תפקידים חשובים יותר.

והנה בא החבר יהודה בן דוד ומכריו, שיעוד העם העברי הוא לא פחות ולא יותר מאשר ביצוע המהפכה בארצות השכנות. אינני מאמין בכלל ב"יעודים" מסוג זה, בבחינת "אור לגויים". יעודו של העם הוא לגדול, להתפתח, לבנות את חייו ואת ריבונותו. ברור שהפיכת המשטרים בתוך המדינות השכנות הנו צו האינטרס החיוני ביותר שלנו, זהו תנאי לקיום אותו היעוד, זהו אמצעי חשוב לכך. אך, חברים, אמצעי אינו יעוד, ואל תפריזו, אל תטפסו על קירות. הרי ברור שכדי שנוכל בכוחנו להפוך את המשטרים, ובכלל ליצור מצב חדש במזרח התיכון, עלינו להוות כוח אדיר במדינה זאת, ורק אחר-כך, ובשלב מסוימים תוך כדי יצירת הכוח הזה, נוכל לבצע גם תפקיד זה. ואשר לדעה שהובעה כאן, שאין אנו צריכים להיות מעוניינים בהתקדמותן של המדינות השכנות, עלינו לזכור שהאלטר-נאטיבה לעם מצרי מתקדם אינו עם מצרי רקוב, אלא זהו האימפריאליזם הבריטי בסואץ ובסיני, עם מטוסיו ואוניות-הצי שלו. אך זה רק דרך-אגב.

ועוד תשובה שמענו לשאלה "מה לעשות", וגם בה אני רואה חוסר פרו-פורציה. זו תשובת החבר סופר,⁴⁶ שאולי לא הספיק אתמול משום-מה להבהירה במידה מספקת, והיא המלחמה בקנה-מידה עולמי, או לפחות אזורי, נגד האימפריאליזם הבריטי. כדי להבין את הבעיה הזאת אספר לכם היסטוריה של פעולת-שיא אחת שלנו. שלחנו פעם חברים לחו"ל לבצע פעולה אנטי-אימפריאליסטית מובהקת, זו ההתנקשות בלורד מוין. לכאורה פשוט היה העניין—נשלחו שני בחורים, וכרגיל מהטובים ביותר. הם באו לקאהיר, שכרו שני זוגות אופניים, יצאו לרחוב השקט והמפואר שבו היתה החווילה של הלורד, הריקו את מחסניותיהם ולא הצליחו לסגת וניתלו. כך נתפרסם הדבר, וכך הוא נתקבל. אך מה קדם לפעולה הזאת? הנה כיצד מגיעים לשיא שכזה: עוד יאיר דיבר פעם עם בחור אחד, שנסע למקומות האלה, על התנקשות במיניסטר-המדינה בקאהיר (או כיהן בתפקיד זה אחר: ליטלטון). ואני במקרה שמעתי שהיתה תוכנית כזאת, שמעתי מדברים על כך כעל דבר פאנטאסטי. וכשהתכוננתי לברוח ממזרע חשבתי, שצריך להציב

46 הוא אברהם סלמן, ראה הערה 4 לפרוטוקול.

מטרה ארגונית שכונאת— שנוכל להגיע לאפשרות של התנקשות בשליט הבריטי של המזרח התיכון.

ומתוך כך באה המחשבה שיש להתקשר עם חיילים, כי חיילים נוסעים למצרים. עד אז לא היה אצלנו דבר כזה, כי התייחסנו אל החיילים בולזול מכיוון שהיינו נגד הגיוס. החלטנו אפוא להקים ארגון של חיילים שלנו במצרים. היו כאלה שהתקשרנו אתם והם הכזיבו, וכרגיל היו גם כאלה שקיבלו על עצמם והגשימו. והארגון הזה שהוקם על-ידי בודדים, בעזרת הארץ, הגיע כעבור שנה לקיומו לאפשרות הביצוע של פעולה זו. כאן ישנם אנשים, שהיו פעילים במעשה זה, והם יודעים שאילולא היינו עושים כל מיני דברים שלא היה להם כל קשר ישיר עם המעשה הזה, לא היינו מגיעים למעשה עצמו. גייסנו, למשל, חיילים על-ידי שהפצנו ביניהם את גליונות "החזית", על-ידי כך איפשרה "החזית" את ההתנקשות במוין. אני רוצה לומר בזאת ולהוכיח, שלא תיתכן שום פעילות מלחמתית גם בחו"ל בלי בסיסים חזקים בארץ. החושב אחרת הנו תלוש מהמציאות. זהו הלך-מחשבה אופייני במיוחד לסוג אנשים, שקוראים להם בתנועות פוליטיות "אינטליגנטים". כאשר קראתי בספרות-המהפכה הרוסית דברי גנאי וזלזול על אינטליגנטים, לא הבנתי זאת, שהרי אותם האינטליגנטים הם שהניחו את היסודות למהפכה. אך עכשיו אני מבין זאת מתוך ניסיונו שלנו. האינטליגנטים דרושים וחשובים לכל תנועה פוליטית, אך יש אצלם נטיה לתלישות והתעלמות מגורמים מציאותיים בביצוע האידיאות שלהם. בלי הרעיונות שלהם אנו אפס, אך ללא הבנת המציאות— הרעיונות שלהם יישארו תמיד בעולם האידיאות בלבד.

ואשר לעצם המלחמה באימפריאליזם: ברור שזוהי משימה רצינית מאוד וחשובה מאוד. הייתי אומר: מבחינה מלחמתית זוהי המשימה. כי מיהו האוייב? ודאי האימפריאליזם. אבל כיצד ללחום בו? האם באמת חושבים חברים שעל-ידי פעולות קטנות, זעיר-פה זעיר-שם, נערער את אושיות הבניין הזה? דעתי היתה תמיד, שעיקר המלחמה צריך להיות בארץ, ובחו"ל זה דבר מסייע בלבד. והנימוק פשוט: מכאן יש להם לאן לסגת, וכאן יש לנו אפשרות להציפות המכות, להדריך מנוחתם, למוטט את עצביהם, כי כאן כוחנו וכאן הבסיס העיקרי שלנו. בחו"ל תצליח פעם אחת או פעמיים, שם תוכל רק לבצע פעולות בודדות עם האנשים הטובים ביותר ותו-לא. אמר החבר סופר, שהעם העברי בגולה יהיה נושא המלחמה. איזה עם ואיזה חלקים של אותו עם? באירופה? שאלו את החברים שהיו שם, יהודי טוב רוצה לבוא קודם-כול ארצה ולא ללחום שם באיזה אימפריאליזם, ומי שאינו רוצה לבוא ארצה אין בכלל מה לדבר אתו. כשהיו השערים סגורים

היתה קוניונקטורה אחרת, אך עכשיו הוא מבין שצריך לשחרר את המולדת, והוא לא יראה במלחמה באימפריאליזם בחו"ל כל דבר שיקרב אותו לשחרור הארץ.

כל יהודי רואה כיום, שכובש המולדת ומרחיב הגבולות יכול להיות רק צבא ישראל. השאלה היא רק כיצד להשתלט על המכשיר הזה, כיצד להשפיע עליו ולכוון אותו. אינני אומר שהתשובה היא קלה, זהו דבר קשה מאוד, ולפעמים נראה כבלתי־אפשרי, אך מבחינה מציאותית — אם נרצה להודות בכך ואם לא נרצה — זהו המכשיר העיקרי למלחמה האנטי־אימפריאליסטית. והמלחמה הזאת מוכרחה להיות צמודה לגבולות המולדת, כי רק כאן יש לה סיכויי הצלחה. כאן היא גיזרת החזית שלנו. כמוכן גם במלחמה שבה החזיתות מוגדרות היטב יש פעולות דיברסיה מאחורי הקוויים, אך ישנה חזית עיקרית, וחזית זו היא כאן במולדת, והכוח שיכול לבצע זאת הוא צבא המולדת העברית. וכאן גם לא אוכל להבין ולתפוס, כיצד יכול החבר סופר להטיל על אותו "גרעין מצומצם" (כך רוצה הוא לראות את תנועתנו) תפקיד כה גדול, והוא עוד מוסיף לו תפקיד נוסף: להקים סיעה בהסתדרות. כלום אין כאן אובדן גמור של חוש־המידה?

וכאשר מדברים אנו על מלחמה לשחרור המולדת — כמה מלים לחבר אורן. הוא התחיל בהתקפה על ההתנועה מקיימת את ועידתה לא בירושלים. הוא רואה בזה סטייה עקרונית, התעלמות מקדושתה של ירושלים. ושוב אני אומר: חבר אינטליגנט, היכן המידה, הפרופורציה? היינו תמיד נגד סמליות במלחמה, נגד מלחמה הפגנתית, חיפשנו תמיד את המעש המלחמתי, את הפגיעה הממשית ביותר באוייב, שנראה אותה עין בעין. בחורים שלנו הלכו לפעולות לא בכדי שיכתבו על כך אחר־כך בעיתונות; להיפך, סלדנו מזאת מפני שראינו בגישה זאת חוסר כנות ורצינות. ואני רוצה לשאול: במה היינו מקרבים את שחרור ירושלים, אילו היתה הוועידה מתקיימת באחד מבתיה? את ירושלים אפשר לשחרר גם מתל־אביב, ואינני מבין במה וכיצד נשחרר את ירושלים אם חברי המרכז יגורו באחד מרחובותיה. אני מבין שנוכל לשחרר את ירושלים, או נתקרב לכך, אם נוכל לגייס יותר חברים, וזאת לא נוכל לעשות אם נגור בירושלים. אינני רוצה להפגין למען ירושלים אלא לעשות למענה, ואתם מציעים תחליפים למעשים. זה רק סיפוק אישי ואשליה אישית. ויש לי אמביציה להוכיח לאנשים אלה, שהמכשיר אשר נקים יגשים את החזון היקר להם, את שחרור ירושלים.

החבר אורן ניסה להגיש לנו כאן ניתוח די מעניין של ההתפתחות העתידה במולדת. אינני רוצה לעסוק בניחושים, אולם יש לומר שמה שאמר על הסיכויים המהפכניים בעתיד, מתקבל על הדעת. הוא הראה על שני סוגים

של סיכויים כאלה: אחד, שיבואו לכאן מיליונים, ואם הגבולות לא יורחבו במידה מספקת יבואו זעזועים שייצרו קוניונקטורה מהפכנית. וסוג שני: מלחמת-עולם שלישית. והוא אומר: נחכה ונתכונן לסיכויים אלה.

נכון להלכה, אך אני מבטיח לך, חבר אורן, שאותו הגרעין המצומצם שאתה מציע להקימו לא ינצל את ההודמנויות שתבואנה; הוא יחמיצן, באשמתך. כי לשם ניצול סיטואציות מהפכניות דרוש כוח. איני אומר כוח של רבבות, אבל דרוש כוח מסוים, מלוכד, ממושמע, מאורגן, בעל אפשרויות להשגת האמצעים הדרושים לביצוע מהפכה. ומה שאתה מציע להכין, זהו בדיוק ההיפך ממה שאתה רוצה. דרוש בסיס להסתערות על הסיכויים האלה; אחרת הם יבואו ואתה תחמיצם, ללא ספק. נוצר כאן הרושם, שמפלגה צריכה לעסוק רק בשביתות. מי זה אמר שמפלגה אינה יכולה להיות מהפכנית, אינה יכולה לנצל סיכויים מהפכניים, אינה יכולה להשתלט על צבא? מי יצר את ה"אלאס"?⁴⁷ מפלגה מהפכנית זוהי מסגרת המכינה את הכוח ואת הכלים הדרושים לניצול קוניונקטורות מהפכניות, ובבוא היום — מספיק שהיא תחליט, והיא הופכת לצבא מהפכני.

בעבר היה לנו לא פעם הרושם, שאם נבצע פעולות גדולות נרכוש המונים. אולם לא יכולנו; כי לא היה לנו כוח. הצטרכנו ליצור את הכול מ"א": בסיסים, אמצעים, אנשים וכו'. ואם באמת אתם מתכוננים למהפכה ולמצב, אשר בו תוכלו לבצע את המשימה שאנו חולמים על ביצועה, הרי עלינו להקים גוף חזק ורחב, בעל שאיפה להתפשטות והתגברות. אינני אומר שנהיה מפלגה גדולה מאוד, אם נרצה בזאת, אולם אם נחליט להיות מצומצמים, חלשים, הרי נהיה כאלה או שבכלל לא נהיה. יש מקום לגרעינים ראשונים, לתאים התחלתיים בתור יסוד, מתוך שאיפה להתפשט ולצמוח. ואם אפילו תרכו בגרעין כזה את הכוחות המעולים ביותר, אני מבטיח לך שזה יימאס עליהם חיש-מהר, כי כך דרכם של "אינטליגנטים". הם טובים כאשר יש להם ציבור להורותו. הם טובים כאשר הם באים לעם. ולכל מורה ולכל משכיל יש תלמידים, והוא מרגיש שבידיעותיו הוא עושה משהו, הוא מקדם משהו. אולם כאשר אין ציבור תלמידים, כאשר הם מתחככים אחד בשני הם נמאסים אחד על השני. תוציאו כמה חוברות טובות, ולבסוף יבוא החבר עמנואל כץ או חברו ויגידו: "זה לא מעניין".

וכשכבר נגעתי ב"לא מעניין" אתעכב על זאת. יש סוג אנשים שהם תמיד בצד, אוהדים, שבשביל למושכם, להמריצם שיעשו משהו, לעניין אותם,

47 ארגון צבאי יווני פארטיזאני, שהתחיל להילחם בכובש הגרמני בדצמבר 1941. הרוח החיה בהקמתו והפעלתו היתה המפלגה הקומוניסטית היוונית. השתתף במלחמת-האזרחים ביוון בשנים 1946—1949 בין השמאל לבין הימין.

עליך להגיש להם כל פעם משהו חריף ומשכר. והצרה היא שכל פעם יש להגיש משהו יותר חריף ויותר משכר, כי הם אינם מסוגלים לעשות דבר במצב של פיקחות. לן, למשל, הייתי בא לאנשים האלה בתקופת ההכנה לפעולת מוין והייתי מבקש מהם עזרה, למשל מכתב למצרים, הם היו מסרבים, "זה לא מעניין". אך לו הייתי אומר שזה דרוש להתנקשות בלורד מוין, או-יאו זה היה "מעניין" אותו והיה אולי עוזר, אבל זאת אף פעם לא אוכל לאנשים אלה לספר. ועל כן יגידו אנשים אלה "לא מעניין", ואנחנו נעבוד בלעדיהם וניצור מצבים אשר יכריחום להגיד "זה מעניין", אך ניצור זאת בלעדיהם. לתקופה זו דרוש לנו מאמץ נפשי מאקסימאלי. זאת היא הבעיה הארגונית כיום. ועל כן אני אומר: אתם, אשר שחרור ירושלים ושחרור המולדת כולה והמלחמה באימפריאליזם יקרים לכם, אם אתם הולכים ליצור יצורים לא חיים, גרעינים מצומצמים, מרכוזים, שם למעלה, הרי אתם מחב-לים בחזונכם שלכם, באפשרויות ההגשמה של הרעיונות שלכם. עלינו ליצור מכשיר ארגוני חזק שישתדל לרכז סביבו המונים, שיתאמץ ויאמין בהצלחתו להגביר את כוחו, להקיף חוגים יותר רחבים כדי להגשים את החזון.

מקובל אצלנו, שכאשר מדברים על מפלגה יש מיד להראות כיצד היא תגיע לשלטון. הייתי רוצה לשאול: מה הפחד מהשלטון הזה, ואפילו שלטון במדינת ישראל בלבד? כלום אין זה מכשיר חשוב? ואף אם לא נגיע לשלטון, הרי תוך כדי חתירה לכך ניצור כוח שבבוא היום הוא ינצל את הקונוינקטורות המהפכניות של החבר אורן. לכוח יש מה לעשות בכל השטחים המעניינים את כל החברים. לא תשיגו מאומה אם לא תקימו מאומה. אני מציע שהוועידה תחליט להקים מכשיר ארגוני חזק, שישאף להיות עוד יותר חזק, ומכשיר ארגוני כזה בתנאים בהם הננו נתונים יכולה להיות רק מפלגה. אתמול — לא, היום — כן. ונחליט שהמפלגה צריכה להיות מכשיר להגשמת החזון, ונחליט שכל הנכנס למפלגה צריך להיות שרוי באותו מתח בו היינו שרויים במחתרת, ולהיות מוכן לכול. וכדי שארגון זה יהיה לו עתיד, עלינו להקים תנועת-נוער. דרוש נוער. וכי מי ימשיך כשנזדקן? ובתנאים הקיימים רק מפלגה יכולה להקים תנועת-נוער.

החבר כץ אומר: "הגבורה לא רצתה שנהיה מפלגונת בין יתר המפלגות", ולזאת אני מוכרח להגיד לכם, שפעם פחדתי פן נהיה מחתרת ככל המחתרות. כי מי היו פעם המחתרות בארץ? המחתרת של ה"הגנה" והמחתרת של אצ"ל — סניף של האינטליג'נצ'ס.⁴⁸ אבל החלטנו לא להיות כמוהן ולא היינו. וגם עתה, אם נחליט, לא תהיה המפלגה שלנו כמו שלהם, כי אנו ניצור

אותה. אני מכיר את האנשים שלנו יותר טוב מכל אחר כאן. פחדנים נהיינו פתאום, פוחדים אנו מכל מיבחן חדש. הח' עמיקם פוחד, שמא "נכזבו" את השם שלנו. עלי להגיד, דברים אלה פגעו בי אם זה אומר אדם מהחוץ — מילא, מה הוא מבין בענייני לח"י? אך אנו, האם למען השם לחמנו? — למען המטרה לחמנו.

ואם היה חשוב לנו מה יגידו, הרי רק מבחינה זאת שאם יגידו טובות זה יוסיף לכוחנו ולא לשמנו. לא איכפת לי אם השם יירד מטה ונסבול בתקופה מסוימת, אם על-ידי כך אתקרב להגשמת החזון. אין אנו שחקנים ומציגי הצגות. אנו רוצים לבצע משהו, וזהו החשוב, ולא מה שיגידו על השם. ואם יגידו פעם: "היתה התנועה יפה", מה זה מחייב אותי ומה זה חשוב? לא זוהי האמביציה. קנה-המידה הוא באיוו מידה כל צעד מקרב אותי למטרה. אנו לימדנו תמיד את אנשינו שעלינו למלא את חובתנו, והשם יבוא מאליו. "הרודף אחרי הכבוד, הכבוד בורח ממנו" — זהו בדיוק. מרוב חרדה לשם נאבד את הכלי, הנושא את השם. הכלי יותר חשוב.

אפילו דני⁴⁹ — פחד תקף אותו. הוא פוחד פן תפרח מאתנו הגשמה, פן יתפורר הגרעין של הוותיקים שלנו, ויש לשמור גרעין זה לשעות גדולות. ואני אומר: השמירה הטובה ביותר של הגרעין היא הרחבתו. שמירה מלשון שימורים היא, אשר תהרוס אותו ונשאר בלי כלום. מתי רואים את אנשינו במלוא אונם? כאשר הם פעילים, כשיש משימה בפניהם, אז התנועה חיה. אבל כאשר הגרעין לא יעשה כלום, ותפגוש לפעמים אחד מהם באיזה נשף או איוו חתונה — זה יספק אותך? זה ישמור על הגרעין? החבר שלו התבטא, שמתוך מהלך הוויכוח יש לראות שמאחדים אותנו שני דברים והם: מאקסימאליזם לאומי וחיפוש הצדק הסוציאלי. בצדק הוא התבטא כך, ומתוך בחינה זו אומר הח' הלמן, שכאשר קרא בעיון את שתי ההרצאות של גרא ואלדד הוא מצא שבעצם אין ניגוד וסתירה ביניהם. וברצוני להדגיש שדבר זה הוא באמת מיוחד ואופייני רק לנו. אני יודע זאת אף מניסיוני. הנה תגידו: גם ב"חרות" מדברים על צדק סוציאלי. והנה הזדמן לי להיות בכפיפה אחת עם אנשיהם, הקובעים את דרך התנועה הזאת, ומתוך מגע יום-יומי ראיתי שיש תהום בינינו ובינם, מכיוון שהדבר הזה שהגדיר הח' שלו מיוחד לנו ואינו משותף להם. ואם זה מתבטא בזה, שכאשר אתה מזכיר להם את השם רוסיא אתה רואה עווית אינסטינקטיבית של שנאה עד כדי האפלה גמורה של ההגיון, ואם זה מתבטא ביחס לפועל, למשרת כושי, או בתוכניות לעתיד אישי. והדבר הזה כבר התגבש אצלנו והנו עובדה קיימת. הנה

49 הוא צבי פינקלשטיין, הדובר השני בישיבה החמישית.

שמעתי אמש את דברי הד"ר סבו האומר באופן הטבעי ביותר, שזה ברור שאנו מאקסימאליסטים לאומיים וסוציאליסטיים. הוא קבע עובדה. נכון שהוא מסתייג ממארקסיזם. זהו דבר שאי-אפשר להחליט עליו על רגל אחת; הרוב אינו בקיא בתורה הזאת, ואיננו מרגיש צורך נפשי מיוחד ללמוד אותה. אולי יבוא זמן גם לזה, אבל ביחס למה שקוראים סוציאליזם, תיכנון כלכלי אשר ימנע במידה המאקסימאלית ניצול — ביחס לזה אין חולקים אצלנו. זה ברור, ואינני יודע למה עלינו להחזיק את זה בבטן, זה לא יגרע מאתנו מאומה. להיפך, עלינו למצוא את הדרכים לרתום גם את המלחמה לצדק סוציאלי למלחמה בעד שחרור לאומי מלא. יש דוגמאות וזה אפשרי. עלינו לעשות זאת, וחושב אני שאף בזאת נצליח.

מתווכחים על מעמד הפועלים. כפי שאמרתי, אתעכב על זה מעט, אך ורק כדי להשלים את המסקנות הארגוניות. ובכן מתווכחים: מעמד-פועלים מהפכני או אינו מהפכני. על איזה מעמד-פועלים מדובר כאן? על הקיים היום בארץ, חברי מפא"י, מפ"ם, מק"י? הרי זורם לכאן כיום כל העם העברי, כולו, וכולו, כמעט כולו, פרוליטאריון מחוסר-כול. מחר כמעט כל העם יהווה מעמד אחד, מעמד-פועלים. בעיות מעמד הפועלים הן בעיות העם כולו, אף בלי הניתוח של מלחמת-מעמדות וכו', וכל הבעיות המעסיקות את אותם מאות האלפים הן גם הבעיות שלנו. ריכוז העם העברי כולו במולדת — זה מחוץ להתעניינותנו? וכיצד יש לעשות זאת? האם עלינו לעסוק בזה או לא? איש לא יגיד שלא, ואם לעסוק — הרי גם להלכה וגם למעשה. לא תיתכן אצלנו הפרדה בין הלכה ומעשה בשום דבר. אם בשטח כל שהוא נפריד בין שני אלה, עלולה הפירצה להתרחב. עלינו למנוע מלכתחילה את יצירתה של פירצה כזאת גם בשאלה זו.

וכמה מלים על מדיניות-חוץ. בעניין זה אני מוכרח להביע הסתייגות מסוימת מדעתם של רוב החברים. אני סבור שאנו מפריזים בעניין זה. סבורני שבמצב הקיים עלינו להדגיש בעיקר את הנייטרליות ולא את הקשר המתמיד עם גוש מסוים בעולם. אני בטוח, אני משוכנע, שהאינטרס שלנו שמצווה עלינו להתפלל לניצחון המחנה האנטי-אימפריאליסטי בעולם, אבל למרות זה, בימי שלום ובימי מלחמה, הסיסמה חייבת להיות: לגבי המזרח התיכון — נייטראליזציה, ובארץ — נייטראליות ועצמאות. ואל נפריז. וההנמקה פשוטה היא. הזדמן לי להיפגש פעם עם קומוניסט מנהיג של תנועת-שחרור לאומית ושאלתי: אתה בתור איש לאומי, שניהלת בארצך תנועת-שחרור לאומית, תגיד לי: האם אינך חושב שאנשים כמו טורס⁵⁰

50 מנהיג המפלגה הקומוניסטית הצרפתית באותם ימים.

או טוליאטי⁵¹ אינם מקריבים לפעמים את האינטרסים של מולדתם מתוך הקשר עם הגוש המדיני שהם קשורים בו? והוא ענה לי: וכי מה חשבת? רוסיה היא המכשיר העיקרי לביצוע המהפכה העולמית. התגברותה פירושה התגברות הסיכויים למהפכה, ולמען הגברה זו לא איכפת לי אם אני מוותר כיום על חתיכת טריטוריה, למשל. כי כאשר המהפכה הסוציאליסטית תבוא עמי, ממילא ימצא את התנאים הטובים ביותר להתפתחותו הלאומית. אמרתי לעצמי על כך: עמך שלך יושב על אדמתו, אין צפויה לו סכנה של כליון. אך בתנאי עמי שלי יש משהו מיוחד.

אני יכול לתאר לעצמי מהפכה סוציאליסטית בעולם, מבלי שתהיה מולדת עברית עצמאית ומבלי שיהיה עם עברי, ואנו נישחק.

וכאן המיוחד והספציפי לנו. ולכן אל נפריז. בתקופת מלחמה ודאי ובוודאי שאין טעם, שהמדינה שלנו תכריז על השתייכותה לגוש מסויים. גם לגוש זה לא יתן דבר. נשמור על עצמאותנו, ואם יבוא הגוש האחר ויפר את הנייטרליות שלנו — אז תגיע שעתה של אוריינטאציה ברורה ומעשית. אך כיום אל נפריז.

ובסיכום: נחפש — הוא ישנו — את המלכד את כולנו, וניצור את המכשיר רב הכוח והעוצמה באמונה מלאה, שבמידה שהמכשיר יהיה יותר חזק ויותר יעיל הוא יגשים יותר מהר את החזון הגדול של כולנו.

אלדד: אף פעם בחיי לא עמדתי בפני ציבור שמחכה כל-כך לשמוע את דברי, מבלי שאהיה מוכן להגיד באותה מידה שהציבור מחכה להם. רגיל אני להתכונן לכל נאום יומיים שלושה. הפעם לא יכולנו להתכונן. אין זו הרצאה, זו תשובה למתווכחים והשתתפות בוויכוח, וזה גובע מתוך הדברים הנשמעים באסיפה, ולכן הדברים לא יהיו מסודרים ואינם מוכנים. הצד הרטורי החיצוני אינו חשוב ומכריע. ועוד קושי אחד. מישהו אמר לי: אתה נואם מרתק ומשכנע, ויש סכנה בריתוק כי הדברים מתבהרים רק אחר-כך. וכדי לא לערפל עלי לא לרתק.

ועוד הערה שאני מדבר בסמלים, תמונות ומשלים. ביקשו ממני להרחיב ולפרש, וכשכתבתי את הדברים לא יכולתי לעשות זאת. הפעם אשתדל לדבר כפשוטו. כדי לא לרתק, לערפל ולשכר, אשתדל להיות הגיוני ולא מיסטי; כפי שמאשימים אותי. יש מיסטיקה שיש בה הגיון. לא כל דבר מיסטי הוא בלתי-הגיוני, יש הגיון אנאליטי ברור שנאמר בקלות, וכשמנתחים את הדברים רואים שזוהי מיסטיקה, ואתן דוגמאות. שירה נמצאת בכל פרוזה ולהיפך. ואין להבדיל. אני מרגיש את עצמי כאדם הנמצא בין שני הרים:

51 מנהיג המפלגה הקומוניסטית האיטלקית באותם ימים.

בין מיכאל וגרא, הצורה החזקה והמשכנעת לפחות בקול בתקיפות של מיכאל, וההר השני של גרא, שהוא איננו אוראטור אבל יודע להחליק דברים בצורה דיפלומטית, לא קוקטית אבל קורקטית. מתנחם אני כשנוכח אני באגדה בהר סיני שמיעט את עצמו, ולכן נתן עליו אלוהים את התורה.

יש לי חלק גדול במתן התורה לתנועה הזו, ויש לי הרשות לומר זאת כשאנשים באים ללמדני דברים שלמדו ממני.

עלה סולם הוויכוח בדבריו של מיכאל, שהעמיד את הדברים בצורה ברורה מתוך סיכום של דברי אחרים, ולכן רק אדבר על דברים של אחדים. איך אוכל להתעלם מהערה אישית? חבר רשדל,⁵² אל תכעס עלי. אני שונא עורכי-דין, משום שמקצועו באותו כוח השכנוע להגן היום על זה ומחר לגנותו. לפי דעתי, יש בזה מעט אי-מוסריות. אינני מבין מה פירוש: "אותי הסוציאליזם מעניין כשגל דאשחקד, אבל בשביל התנועה זה נחוץ". נפגעתי ביותר מגישתך שהיא בלתי-מוסרית, משום שאינני מאמין שאתה מאמין בכל מה שדיברת. ביחס לאופורטוניזם שאמרת — בקשר ל"הדרך לחרות" שאמרת שהיא הטובה ביותר, אם כי פעם במכתבך כתבת שהחוברת "המלחמה בפאשיזם" היא הטובה. בחוברת "הדרך לחרות" שכתת, שהאופור-טוניזם הזה טוב כשיש המעש הלוחם, אך אין רשות להוציא את המעש הלוחם ולתת את השאר, להוציא את העיקר. כשדובר כאן על הרצפליד ואורי-צבי לא אתה אשם שכך דובר, גרא אשם. שמעתי את נאומי של אורי-צבי ולא של הרצפליד, וחבל. גרא אמר: לו שמעתם באיזו צורה הרצפליד חיסל את דברי אורי-צבי.⁵³ לו שמעתם מה כתבתי אני לאורי; איש לא כתב לו דברים חריפים כאלה. ואתה גרא, איך יכולת לומר כך? האם הקנה-מידה הוא: עלינו להתקרב להרצפליד מפני שהוא היישוב? אך הרצפליד יישכח ואורי-צבי יישאר. כאילו שיש איזה שהוא ערך לרושם שהרצפליד עשה שם. גרא מבין זאת ורשדל לא. אורי לא על הכנסת רצה לעשות רושם. הוא עשה זאת כדי שאוהרתו תישאר בהיסטוריה. רשדל מתרשם מהרושם. רשדל בדבריו אמר שעמי אירופה במאה התשע-עשרה שוחררו שחרור לאומי ולא חברתי, ורצה להוכיח את נכונות דבריו על השחרור החברתי והלאומי. אבל כולנו רואים במהפכה הצרפתית מפעל של שחרור לאומי וגם חברתי, למרות שאז שוחררה הבורגנות, מפני שאז זה היה השחרור החברתי. הופכים

52 הוא ד"ר יעקב ירידור (לדרמאן). ראה הערה 6 לפרוטוקול.

53 בכנסת הראשונה נשא אורי-צבי גרינברג נאום נרגש, שהיה מוקדש לירושלים, ואברהם הרצפליד השיב לו בנאום, ועיקרו שכל מעשה התיישבות, ולו גם בשפלה, מוליך לשחרור ירושלים. (ראה דברי הכנסת מיום 9.3.1949).

פה בזוג הזה: לאומי-חברתי. ניסיתי לבטל את ה"ו". דוגמתו של גרא על שתי הרגליים היא רעה מאוד. סופר אמר: לא צריך לנסח שחרור לאומי וחברתי אלא מדיני וחברתי, וזה נכון. אלו הן שתי הרגליים של הגוף הלאומי. מדיני כלפי חוץ, חברתי כלפי פנים, עליהם מושתת הכול. אני מצטרף לנוסחה של סופר.

כמה מלים להרצאתו של פנחס. דיברת על מעמד הפועלים ושאלתי על מעמד-הפועלים האמריקאי. כל אותן התשובות שנתת, אם נכונות הן ביחס לאמריקה אינן נכונות ביחס לאנגליה. המלחמה המקצועית התחילה באנגליה, ומעמד-הפועלים שם יצעד בצבאותיו של בוויין כשצריך יהיה להילחם במעמד הפועלים של עמים אחרים. ולכן זה לא כל-כך פשוט. העולם איננו מתחלק לשניים. והוכחת בזה שמעמד פועלי בעל הכרה איננו מוכרח להיות מהפכני.

פנחס: מעמד-הפועלים הבריטי משוחד, על-ידי פירורים מהאימפריה, מני-צול פועלים אחרים. הוא אינו בעל הכרה. הלייבור אינו מפלגה מארקסיסטית. **אלדד:** יש להוכיח שמעמד-הפועלים היהודי שונה מזה האמריקאי. ההשוואה של מרכזי שלו, שהאימפריה בשביל אנגליה היא כמו המגבית בשביל מעמד-הפועלים בארץ — השוואה נפלאה היא. ואני רוצה להוסיף: אותו מעמד-פועלים בארץ, מפא"י ומפ"ם שונאים את רוסיה הסובייטית, אומר אורי צבי, וזה נכון. אני אעמוד בצד רוסיה הסובייטית כשיהיה צורך בכך. המעמד הזה ילד התפנוקים איננו נרדף. מיכאל אומר, שמאות אלפי העולים הנם פרוליטאריזן, כי הוא הרגיש שלא מפא"י ומפ"ם הם פרוליטאריזן. אליהו עמיקם, מיכאל צדק בזה שאמר שקדושת השם איננה שווה למאמץ גדול. אפילו הפירוק הוא לא על מנת להציל את התנועה אלא בגלל עתידה, ואם גם אני מקבל את הנחותיך אינני חושב שצריך להציל את השם.

יוסף הגיללי, בקורס משותף הגענו למסקנות שונות מתוך הנחות שונות, וכן קרה הפעם, חוץ מהבעיה הערבית. דיברת על תהליך ההשתחררות מהמורשה הרביוניסטית, נכון מאוד. כתבתי פעם חוברת "איך נפלה ביתר", ושם היה הניתוח, ועל כן רשאי אני להגיד שיש סכנה של חזרה לרביזיוניזם. אך יש סכנה אחרת. אין צורך להתפש לקיצוניות שנייה. אגיע לניתוח פסיכולוגי. אלה שמתלהבים למפלגה, מאמין אני שהם יישבו בבית ולא יעשו דבר.

שואלים: "איך הגעתם לשמאל קיצוני וכו'?" ההשתחררות מהרביזיוניזם שיחררה אותנו מה"אנטימא" של אב"א אחימאיר. ועוד משהו מבחינה פסיכר-לוגית שכדאי שנדעהו. בקניה היחסים עם האצ"ל היו חריפים, ונוצר קומפלכס אנטי-אצ"ל — להתרחק מהם. כן, אני אמרתי שאין הבדל בינינו לבין האצ"ל.

אמרתי זאת, אבל אמרתי עוד שאי-אפשר להגדיר הבדל בין גוף ברור לבין גוף מטושטש. איך אפשר להגדיר הבדל? מה נעשה רבותי אם "חרות" "יסדרו" אותנו והם יגידו שהם סוציאליסטים, מה נעשה אז? יש תסביך אנטי-אצ"ל.

משה אידלשטיין אמר שבזמן המחתרת היה פרימאט השחרור הלאומי, כיום — השחרור החברתי. אבל אנו אמרנו תמיד: הבעיה היא שחרור המולדת. האם הוגשמה המטרה הזאת? ובכן, השאלה היא האם המדינה הזאת היא ההגשמה או לא? כמו שגרא העמיד את הבעיה במאמרו — האם זוהי הבעיה של לח"י? לדעתי, מדינת ישראל היא הסתדרות ציונית עם סמכויות רחבות. יש בלי כל ספק צבא, אבל צבא מוזר שאינו יכול להתקדם לפי כוחותיו אלא לפי רצונו של האימפריאליזם האמריקאי. מדינה זו מקבלת לא סרטיפיקאטים מבריטניה אלא סמכויות רחבות יותר מאמריקה. הסתדרות ציונית רחבה מכל הבחינות. לא חששתי לדבריו של פנחס ומשה, אבל אם חששתי ואני חושש, זה מפני גרא. כי את אותם הדברים שאומרים פנחס ומשה יאמר גרא בצורה חלקלקה, והרבה אנשים עלולים לבלוע זאת. משה ביטא את הדברים בצורה בלתי-דיפלומאטית, אבל למעשה אוכיח שזה דומה, וגרא ינסה להחליק. ואני מזהיר: אל תלכו שולל אחרי החלקה זו! מיכאל — נאומך היה חזק מבחינה רטורית, במסגרת המוחלטת שלך לא הכנסת כל תוכן, כדי למנוע את הדבר שאתה חושש מפניו. משה ופנחס אמרו בפירוש שהתנועה תיכנס להסתדרות, תכבוש את הפועל וכו'! אתה לא אמרת זאת. השאלה הזו היא העיקרית. בשביל חיי יום-יום של המפלגה חשוב מה היא תעשה מחר. זו תהיה העבודה הממשית הקונקרטית במפלגה שהיא מפלגת-פועלים. אתם מאמינים שמעמד-הפועלים יכבוש את המולדת אם תלחמו את מלחמתו. אינני מאמין שזוהי הדרך, אם כי הכוונות טובות. מיכאל אמר שמאורי-צבי לקחנו את החזון. אילו קיבלתי אני ממנו עצות, לא הייתי יכול להעלות בעטי דבר בקשר לרוסיה הסובייטית. וזכורני מקרה שגם גרא אמר להיוועץ עם אורי-צבי. איש מאתנו איננו מקבל עצות. אנו שומעים עצות, ומקבל אני את עצותי שזהות עם תנועתנו. אם הוא אמר לי "עוכר ישראל", הרי איך יוכלו להאשים שאני מקבל את עצותי? אך אני מעריצו הגדול, והוא מורי ורבי.

עיקר כוונתי היום היה להתווכח עם גרא ולא להרצות. אתחיל במה שאפשר להתחיל, במשפט שייקרא אצלנו "המשפט הידוע".⁵⁴ התנגדתי לקו

54 בתנועה הרביזיוניסטית נקרא משפט רצח ארלוזורוב בשם "המשפט הידוע". כאן הכוונה למשפטם של נתן ילין-מור ומתניהו שמואלביץ בפני בית-דין ישראלי בקשר לרצח ברנאדוט.

של המשפט, ורק אחרי שגרא יצא והמשיך את עבודתו נוכחתי לדעת, שאין זה עניין של תכסיס בתקופת המשפט אלא קו חדש שהתחיל באותה התקופה, וייתכן שהתחיל עוד לפני זה. וחלק רב מהשטוש יש לזקוף על כך מאז הכרות המדינה, ורק עם המשפט חל השינוי הברור, הקו שגרא נקט בו וההבדלים בינינו. הוא נקט בעמדה של הכרה מלאה במדינה, ממשלה, בית-הדין — "הם המאשימים, אני חייב להתגונן". וכן התנהל המשפט חודש ימים. היו נקודות בהן גרא הצליח לחסל את האשמה, היו נקודות שזה היה קשה יותר, הקו היה קו התגוננות. לקו זה התנגדתי, ולא חס וחלילה שרציתי שיאמר שהוא "חזית המולדת". אמרתי: כל המשפט הוא ביום, אתם רוצים לחסלנו, ולכן נאחזתם במקרה זה. צריך היה להודיע: "רבותי, זו קנוניה! מי אתם ומי אנחנו? בזכותנו אתם שופטים כאן, ואתם רוצים שאני אוכיח שאינני טרוריסט?" כך להודיע ולסיים. מה היה קורה? למה הומנת את העדים? זה היה בהתאם לקו. לשם מה היה דרוש לומר: "גם למחתרת יש חלק בהקמת מדינת ישראל", גם למחתרת. כך עומד ראש לח"י בפני משפט? ואנחנו כתבנו "גם להתיישבות". ה"גם" הזה הוא אופייני. אצל גרא הכול מחושב יותר מאשר אצל אלדד שהתפרץ לפעמים, ולעומתו אצל גרא הכול שקול ומדוד, ואני אומר זאת לשבחו הגדול. אין כאן עניין של התקפה אישית. במשפט היתה כניעת לח"י לממשלת ישראל. עם פסק-הדין והתוספת המחפירה. כל ימי המשפט התנהל קשר-מכתבים בינינו. גרא האמין שבית-הדין בלתי-תלוי, ולא יכולתי להבין איך מנהיג פוליטי יכול להניח שבמשפט פוליטי השופטים אינם תלויים. הם צריכים לקבל הוראות? אנשי מפא"י ומפ"ם, כל השנים הם קיבלו הוראות. גם אתה התלהבת ממדינת ישראל, ומכאן בית-דין בלתי-תלוי — שורש הטעות. בימים האחרונים חשבת שיתכן שטעית. בהתחלה חשבת שאפשר לשכנע אותם. אני חושב שזו אחת הטעויות הרציניות שעשית. והשחרור — ניצחון? מצד אחד השביתה, מצד שני פסק-דין מחפיר,⁵⁵ באמצע התגוננות נכנעת. נכשלת בקו המשפט שלך כישלון כביר, והתוצאה איננה הוכחה. החנינה באה בגלל גורמים רבים. השביתה החישה, אך החנינה היתה באה לאחר הבחירות. לפחות מחצית הקולות ניתנו על מנת לשחרר. לא היה כל זעם איך זה מחזיקים לוחמי ישראל בכלא, ולא היה יכול להיות זעם לפי קו זה. המשפט נגמר בכישלון. לא דיברנו על זאת, וכאן המקום לגלות — זה היה הכישלון הגדול שלך. וזה לא היה מקרה; זה היה חלק

55 חברי לח"י שבכלא עכו קיימו שביתת-רעב במחאה על מאסרם בידי שלטונות ישראל. "פסק הדין המחפיר" היה גזירת שמונה שנות-מאסר לנתן ילין-מור, "גרא".

מהקו הכללי שהחלטת לנקוט. למה בין אחת השאלות— מה דעתך על דיר-יאסין— לא רצית לענות? גם בפרשת דיר-יאסין זו יש רמזים לשינוי קו זה.

מה משמע ציר-כנסת של לח"י? תפקידו, לפי דעתי, איננו להיכנס לתוך-תוכן של כל בעיות, כל הוועדות, ולהצטרף להצבעה עם אלה ואלה. לכנסת נכנסנו כמחותרת, מחותרת לוחמת שנרדפה בגלל החשדה במעשה זה וזה, ובתור כזו תפקיד הציר הוא תפקיד של הפגנה. הוא מפגין את רצונו של הנוער העברי הלוחם, של הקמת המלוכה השלמה. (ההבדל בינינו לבין תנועת "חרות": הם גמרו כתנועה לוחמת, הם מפלגה ואנחנו לא, ומור שאתם השוויתם אותי עם אצ"ל). זהו תפקידו של לח"י! כשנאם גרא ישבתי בכנסת. הופעתו עשתה רושם רב, אבל לז' ראו בנו מפלגה ככל המפלגות לא היה הדבר כך. אותו אדם שולט על כוח כזה שהמדינה איננה יכולה לבלוע ולהקיא אותו, והם חוששים מהציר הזה, לא מפני הקול שלו בפארלאמנט. וייתכן שאין הפחד גדול. האגשים האזינו בתשומת-לב לדבריו בהרבה יותר מזו שהאזינו לדבריו של בגין, וראיתי איזו התרגשות ותנועה כשגרא אמר: "העם העברי לא ירים את נשקו נגד רוסיה הסובייטית", והם ראו שהדברים מחייבים "כי הם עושים..." אבל כשגרא דיבר על בעיות ביטוח וכו' הרגשתי— ואולי היתה זאת הרגשה סובייקטיבית— זה לא עניין את הקהל. ומיכאל שרוצה להקים מפלגה חייב לדעת, שהציבור רוצה מאתנו מה שהוא לא ימצא במפלגה אחרת, ולא בתוכנית כלכלית זו או אחרת. אנו הפכנו להיות אזרחים, ועלינו להיכנס לכל בעיות האזרחים. פה דיברו הרבה על המונח חלוצים.

בתנ"ך היתה מלה זו— חלוצי הצבא שיצאו לפני הצבא— בארץ גיטחו ואת שאלה הם האנשים שמייבשים ביצות וכו'. ואנו החזרנו למושג חלוצ את מובנו המקורי, ואנו היינו חלוצי מלחמת השחרור. היינו חלוצים— זוהי עצם מהותנו, ואתה בא, חברנו רשדל, ואומר שעלינו להיחפך לחלוצים של הרצפלד. אני הוא זה שכתבתי על ערך ההתיישבות. באמריקה היתה מלחמת-שחרור, האם מתחילים את מלחמת-החרות האמריקנית מן ההתיישבות? היתה התיישבות, ואחרי זה היה השחרור. אך איש לא יבוא ויאמר שבאמריקה היתה התיישבות, ובתוצאתה היתה מלחמת שחרור. גרא אמר: אנו צריכים להיזהר מהרגשת-נחיתות כלפי אחרים. וארשה לעצמי לומר, שיש לו חלק גדול בכך. גם לי היה חלק בשגיאה גדולה. האמנתי שהנה נוצר אותו הנוער, תנועת לאחדות העבודה, האמנתי בהתקרבות אליהם. אחר-כך, באותו רגע שהם הפסיקו את המאבק, ראיתי שזה גמור. אמרתי לישראל גלילי לפני כן: או התמרדות לסוכנות או כניעה. הוא נעץ

בי או זוג עיניים. גרא היה עושה זאת בדיפלומאטיה ודאי. זה היה בבעית היחסים ההדדיים אתם. אחרי המאבק אמרתי "הם בגדו", ואין לי הבטחון שגם גרא הגיע למסקנה זו. יש הבדל בין מפא"י ומפ"ם אבל לטובת מפא"י; מפ"ם הם המאוסים ביותר. הם שהשלו את הנוער. פה דובר על "חרות". אמרו לנו "לכו לחרות" בלעג. אם יגידו תלך למפ"ם, או יסבירו הסברה פוליטית וינתחו, למרות שאלה היו לוחמים ואלה הם מלשינים. מאין יחס זה נובע? האם זה לא נובע מזה שהעיקר שלנו טושטש? לי קרוב יותר (ותגידו שאני פאשיסט) איש אצ"ל מאיש מפ"ם. גרא שאל בהרצאתו: האם מותר לתנועת-שחרור לא לקבוע אינטרסים של איזו שכבה בעם זהים עם האינטרס הלאומי? אני רוצה לשאול: מה היה קורה לנו, חס וחלילה, אם מפ"ם היתה בשלטון? הרי הם היו שוחטים אותנו שחיטה הרבה יותר גדולה מאשר רצתה לעשות זאת מפא"י. גרא כותב על "הסיסמאות הרמות של שלמות המולדת". כך בדיוק אמר לו בן-גוריון בכנסת. גרא דורש לצבור כוח. גם מפ"ם אמרה כל השנים שעלינו לצבור כוח, מה תטען נגדם?

כנראה שמישהו חושש, שמא שם הקסם הזה יאיר משמש ככוח, ומישהו יבוא ויגיד: אתם סוטים מדרכו של יאיר. על כן מה עושים? מחפשים אצל יאיר סוציאליזם. גרא מסתמך על שיחות אישיות עם יאיר. אני יכול להסתמך על שיחות אחרות שהיו לי אתו. אבל לא זו הבעיה. ואם יאיר לא היה סוציאליסט, הכי זה מחייב אותו? ויאיר באמת לא היה סוציאליסט. ואם כך, מדוע אינם מכניסים גם את "עיקרי התחיה"? הכניסו סוציאליזם, אבל בתוך מסגרת החזון בבקשה.

אני עובר לדברים שיקרבו אותנו לבעיות מרכזיות. מבחינה תכסית-פוליטית גרא כותב בעניין הגבולות: אין אנו משלימים ולא נשלים עם גבולות המדינה, אבל באין יכולת לשנות וכו'. ואני שואל: האם כששמענו בזמן הבריטים מאנשי בן-גוריון שאין אפשרות לגרש את הבריטים, זה חייב אותנו?

אני רוצה להזכיר את פרשת מאת אלף הסרטיפיקאטים.⁵⁶ גם אני הייתי שותף להסכמה זו. מדוע יכולנו להסכים? כי ידענו שזה רק תכסיס. אמרנו כל זמן שהיוזמה בידינו, אין הבדל. גרא כותב: פתרון בעיות השיכון יפתור

56 ב' 30 באפריל 1946 פירסמה ועדת-החקירה האנגלו-אמריקאית שורה של המלצות ובהן המלצה להעלות 100,000 יהודים ממחנות העקורים באירופה תוך זמן קצר. "תנועת המרי" הודיעה גם על דעת אצ"ל ולח"י, שאם תוגשם המלצה זו, תחול הפוגה בפעילותה. הסכמת לח"י להכרזה זו גרמה לתסיסה בשורות. היא התפרשה אצל חלק מן החברים כנסיגה של לח"י וכניעה.

את בעיית הגבולות. ואני חושב להיפך; ייתכן שאי-פתרון השיכון יפתור את בעיית הגבולות. שאלתי את פנחס: לפי דעתך, זה אפשרי שמחר יהיה משבר כלכלי במדינת ישראל, חוסר עבודה; במצב זה תנועות-הפועלים מאשימות את הבורגנות, ואצלנו אין את מי להאשים, הן דורשות הלאמה, ואצלנו אין מה להלאים. והתשובה — מהפכה סוציאלית. יוצר מצב מוזר מאוד (ואני מאמין שהעולם צועד לקראת סוציאליזם, ותנועת-הפועלים הוא המעמד שיצעד לשחרור): הבורגנות בגלל פחד מהמהפכה שעלולה לפרוץ תדבר על הגבולות והכיבוש. ואז תימצא תנועת האצ"ל שתירתם לעגלת הבורגנות ותיהפך לצבא הבורגנות. ההמונים אינם עקבים כמו בגרמניה; היום יתמכו בעניין זה ומחר באחר. ואז מה תעשה מפלגת לח"י — תבגוד במפלגת-הפועלים או תלך עם הבורגנות? ⁵⁷ אני שואל את השאלה הזו, ומישהו יאמר שהיא פרובוקטיבית.

גרא: ובכן, גם מלחמת הבורגנות לשחרור המולדת תבוא כתוצאה מהתסיסה המהפכנית במעמד-הפועלים.

אלדד: אני שואל את השאלות הקונקרטיות האלה. אתם אומרים שזה לא ייתכן, אך, ריבונו של עולם, לא הכול הולך לפי מארקס. ומארקס מסביר הרבה תופעות שלא ניבא אותן. היום לפי המארקסיזם זה בלתי-אפשרי, וכשתבוא התופעה תאמר בהסבר מארקסיסטי "זה היה הכרחי". אנו מקימים מפלגת פועלים, אינני מדבר על זה אם נוכל להתחרות בשוק הזה של כל המפלגות. אני שואל: מה יהיה תפקידנו בשוק כזה? לפי דעתך, יש לומר את מה שהיינו אומרים בעניין מלחמת-המעמדות בימי המאנדאט הבריטי. אמרנו: זו מלחמה פיקטיבית ואין לה זכות קיום, זה לא שלך וזה לא שלך. בדיוק אותו דבר אני אומר עתה, כי המטרה עדיין לא הוגשמה. כשתהיה שביטה, מה אומר לפועל פרומצ'נקו? הרי זה רק עניין של אחוז מסוים — זו אשמה של האימפריאליזם האמריקאי. ואני אומר לו — תפוצץ את הגבולות, הקם תעשייה, ואז יהיה לך פרוליטאריון. כך אנו חייבים לדבר, ולא ללחום עבור הלירה שלו. ואני יודע שלא נאמר זאת, וכשיהיה לנו עיתון ואכתוב כך לא יקבלו זאת. כי אצלך הסוציאליזם איננו תכסיס. רוסיה הסובייטית זה עניין של איסטרטגיה, ובזה אני נבדל ממיכאל, אני תובע אורינטאציה ברורה ומוחלטת על רוסיה.

זה היה לפני שניים או שלושה חודשים, שהעליתי לפני המרכז הזמני את ההצעה לפירוק התנועה. יש להניח, אף-על-פי שלא דיברנו על זה,

57 המשפט ודאי משובש וניסוחו כנראה: "התבגוד במפלגות הפועלים ותלך עם הבורגנות?" או: "התבגוד עם מפלגות הפועלים או תלך עם הבורגנות?"

שרוב האנשים אז הגיעו למסקנה זו. אפשר, כמו שאמר מיכאל, לשנות את הדעה לפעמים, אבל עד כמה שאני מכיר את מיכאל, מיכאל חושב ושוכל, וגם הוא הגיע למסקנה זו. ואני שואל: אם מחליטים כך, הרי הסיבות הן עמוקות ולא-דווקא מפני שהיינו במחתרת. אני רוצה להזכיר: כשדיברנו אז על זה, היה לנו ברור שצריך ליצור איזה צורות אחרות, אולי לדעתו של מיכאל השתנתה מאז מהות התנועה. לדעתי, לא. הכוונה אז היתה שינוי צורה של קיום.

מדוע הגעתי למסקנה זו? אלה הן שתי הברירות: או שאנו מקימים מפלגה, כפי שהוצעה כאן, ואם מפלגה הרי כמו ששמענו כאן, וכפי שגרא מגדיר אותה: מפלגת-פועלים. אין לי התנגדות פרינציפיונית למפלגה; השאלה היא רק מה הם סיכוייה. והנה הסיכויים אשר רואה גרא: שלוש המפלגות הגדולות בארץ תתפוררנה. מפא"י ומפ"ם קיימות לא בגלל השלטון שבידם אלא בגלל ההמונים שתומכים במדיניותם, מפני שההמונים הם קונטר-רבולוציוניים, וזאת הוכיחו הבחירות. גרא רואה את ההתפתחות כמו שנוח לו לראות. וכששאלתי אותו מה יהיה אם תהיה מלחמת-עולם, ענה לי: לא תהיה. מאין אתה יודע? הרי סטאלין אינו יודע. אם יצטרכו לעשות איזה מאבק צי"ק — מפא"י ומפ"ם יעשו זאת, והנוער יישאר אצלם. לא מחפש אותנו הפועל ולא סתם יהודי. יחפש אותנו זה שיושב פה ועוד איזה יחידים. כל אחד מאתנו הוא אישיות, הוא אידיאליסט. וכאלה יבואו אלינו, בעלי הכרה ואיכות משובחת, או בעלי אינסטינקט. ככה גדלנו וככה נגדל. אל תשלו את עצמכם, שיקרה איזה גס ויתחילו המונים לזרום אלינו. אשליה, הם לא יבואו. הם רוצים את מפא"י ומפ"ם. אין סיכויים למפלגתנו כמפלגה המונית. או שאנחנו מפלגת-המונים שרוצה לכבוש את השלטון, או שאני מקים מסגרת שבתנאים הנוכחיים עושה עבודת חינוך. אני רוצה שתסביר לפועל שמלחמת חרות ישראל היא מלחמתו. כך אם תבוא לפועלים, תבוא עליך הברכה. עלינו להמשיך ללכת בכיוון האיכות ולא הכמות; אין לנו סיכויים לכבוש את הכמות. גמשיך בשם תנועת לח"י, תנועת איכות לא-דווקא אינטליגנטית; לוחמי החרות לא היו אינטליגנטים.⁵⁸ אפשר למצוא צורות רבות של חיי תנועה. ייתכן שמחר תהיה הזדמנות כזו או אחרת, וייתכן שבעוד שנה-שנתיים. להקים תנועת-נוער, סיעה בהסדר-תדרות — למה לא? אבל אל תעשו מזה את המרכז! אם נצא לרחוב נאבד את האיכות, ואת הכמות לא נשיג. הצעתי הנחושה היא לא מתוך

58 בתגובה לדבריו של מיכאל, שקדמו לנאומו של אלדד ובהם ליגלג על ה"אינטליגנטים" — ככינוי לאנשים התלושים מן המציאות.

סנטימנטים ולא מתוך נוחיות אישית. מרכז תנועת לח"י חייב להיות רק בירושלים. אם היום איננו יכולים לעשות מעשה צבאי לשחרור ירושלים, נעשה את המעשה הפוליטי ממדרגה ראשונה. עלינו להיות חלוצים. אז הם יבואו אלינו.

גרא: אני חייב תודה לוועידה על אשר ניאותה להעניק לי חופש לכמה שעות, ודחתה את הוויכוח מן הבוקר עד עכשיו. אלדד הזהיר אתכם מפני תכונתי להחליק ניסוחים. אכן יש בי תכונה כזו, ודווקא משום כך לא רציתי לדבר אתמול, כי חששתי שאם אדבר אחרי אלדד תפוג ממני תכונה זו.

עכשיו אוכל להחליק ניסוחים, לברר את דברי לא מתוך התרגשות אלא מתוך קרירות־רוח. לא רציתי שיתקבל רושם של נפנוף מלים ביני לבין אלדד ואנשים אחרים. כולכם יודעים מה הוא אלדד בשביל התנועה. מותר לי להגיד שאלדד הוא חברי הטוב, אנו עובדים יחד לא מהיום, ודאי זוכר הוא את הקשר עם יאיר בפולין ואת שנות העבודה המשותפות כאן. אני רוצה להאמין, ואני בטוח שנעבוד בשיתוף גם להבא. לכן אין צורך להחריף ניגודים ולהשתמש בלשון עוקצנית. אלדד נתן לתנועה חלק גדול מהלהט שלה ומהמתח שלה, וגם נתן חלק גדול מהתבונה הפוליטית שלה. בלעדי אלדד היינו עניים יותר מאשר היום. אלדד היה מעיין מפפה רעיונות תמיד, והוא תמיד הבריק ברעיונות. לפעמים, לאחר שיקול, הוא עצמו ויתר על רעיון זה או אחר, אך הכישרון להיות שופע רעיונות היא תכונה של אלדד והיה לברכה לתנועה בשטח זה.

חששתי להיכנס להתנצחות אתמול. אני רוצה להיות ענייני מאוד בוויכוח ולא להכניס נימה אישית; אנו מתווכחים על רעיונות ולא על אנשים. האזנתי לוויכוח כל הזמן. עצם הוויכוח הוא הוכחה לחיוניותה של תנועתנו, אם לאחר תשע שנות מחתרת, לאחר שלא היתה לנו כל אפשרות להיכנס לוויכוחים כאלה, התכנסנו לכאן. שמעתי את הוויכוח לרגל התפקיד שהוטל עלי. ויכוח כזה כמו שהיה כאן קשה למצוא בפורום אחר, זה מוכיח את רצינותה ורעננותה של תנועתנו. היו תופעות שליליות בוויכוח. אי-אלה אנשים חיפשו לשון שלא תמיד היתה צמודה למילון שלנו, החריפו במקום שלא היה צורך, היה עניין של פסילת אנשים. אני פונה לחגי. אסור לפסול אנשים כל עוד אנו במסגרת אחת; עלינו לשמוע אותם, לשכנע אותם, או להיות משוכנעים עליהם. כמו־כן אסור היה להכניס נימה סאקראסטית, נימה של ביטול שאיננה הולמת את תנועתנו ולא היה בה שורש לתנועתנו. אני מתכוון לברוך אורן, שאילו היה מרצה אחרת היו רבים מבינים אותו טוב יותר, ולא היה יוצר מצב שדבריו ידחו מראש, ותוצאתם היחידה היא

סתמת-אונייים במקום כריית-אונייים. אני מקווה שלהבא נדע להרפא מהשגיאות הללו, ונדע לא רק להביע את הדברים אלא להאזין אליהם. אנחנו עמדנו בפני בעיות התובעות את פתרונו. אני אצטער אם בדברי אכאיב לחבר זה או אחר, שהם כולם כאחים לי, למרות שאומרים עלי שאני אדם בלי רגש. אני מרגיש את כאב לבו של חברי, אך העניינים דורשים בירור, ויש לומר אותם בצורה כזו שיכאיבו פחות, כדי שלא נצא מכאן אויבים ושונאים בנפש. הרגשתי את היחס הנה בטרם באתי לדבר והתחלתי בוויכוח. חברי עקיבא ברון קרא אלי בהזדמנות אחת: "את כל זאת אתה גרמת בהרצאתך". אני חושב שלא הכול נגרם בהרצאתי. אני סיכמתי מחשבות שהיו להם[ן] מהלכים בתנועה לא מהיום. מה שקרה איננו טראגי. ויש לראות את הדברים כהווייתם. נדמה לי שזה היה בזמן שדיבר ברוך אורן והזכיר את הגולן והבשן, ועל שפתי משהו חלפה בת-צחוק וגרמה להערתו של עקיבא. אני בטוח שהגולן והבשן יקרים לא פחות לאותו אדם מאשר לעקיבא. הזכרתי לו עובדה זו, שבפולין, בהרצאות הרביזיוניסטים, הזכירו במשך זמן רב את המנהיג ז'בוטינסקי כדי להלהיב את הקהל, ובכל פעם שהזכירוהו פרץ הקהל בתשואות. אין צורך לבדוק בציציות של כל אחד. יש כאן אנשים ותיקים שעמדו במיבחן במשך כל השנים ולא בגדו לא במסגרת ולא ברעיון, ואני בטוח שהם עומדים על בסיס הרעיונות שלנו גם עתה. כולנו חברים באותה תנועה, ואנו צריכים לפתוח את הלב להסכרות של חבר זה או אחר, ואין לנו לבטל אנשים.

ביחס לעבר האשימו את המרכז שהוא עשה שגיאות רבות. המרכז טעה ושגה לא פעם אחת, אולי יותר משידוע לכם, אך מנהיגות של תנועה אינה נבחנת בזה אם אף פעם לא טעתה, היא נבחנת בזה אם היא יודעת ללמוד מהשגיאות. שגיאות הן נכס אם יודעים ללמוד מהן. אנו השתדלנו להפוך את השגיאות לניצחונות. חברינו שעמדו בקיץ 1944 בפני בית-דין בריטי — עצם הופעתם היתה כישלון, ואת הכישלון הפכנו לניצחון על-ידי הופעתם ועמידתם, וכולכם יודעים איזה דף של פאר נרשם אז. חלק גדול בניסוח הדברים יש לאלדד. זוהי תוצאה של כישלונות, לכן אין צורך להתפרץ לדלת פתוחה.

ואם אנו מגיעים למשפטים, אני רוצה לנגוע במשפט עכו. כמובן שדעתו של אלדד היתה אחרת. אני פעלתי, כפי שהיה נדמה לי שכך צריך להתנהג. הוראות כיצד להתנהג לא קיבלתי; אילו הייתי מקבל הוראות, אין ספק שהייתי נוהג לפיהן. אין זו מליצה, שאדם הנמצא בבית-הסוהר צריך לקבל הוראות מהחוק. גם אילו הייתי מקבל הוראות אחרות, הייתי מגן כאן על אותו קו שנקטתי במשפטי. איש מכם לא נ[ו]כח שם. קראתם זאת בעיתונים.

מעטים קראו מתוך הפרוטוקול הסטנוגרפי שהוצא החוצה. אני בטוח שגם משפט זה יירשם כדף לא פחות-ערך בתולדות תנועתנו.

אני אמרתי להם, שהיה ספק גדול בלבנו אם אנו צריכים להופיע בכלל בפני המשפט, משום שאנו מרגישים את עצמנו במצב טראגי והכול מתקומם נגדנו. למה הדבר דומה? כאילו לוחמי המאקי עומדים בפני בית-דין של פטן. וכן אמרתי שפסק-הדין מוכן מראש. ואם החלטנו להופיע בפני בית-דין היו שתי סיבות לדבר: (א) כדי שלא יוגד בעולם, שיש גוף שאינו מכיר בשלטון עברי; (ב) בית-דין הוא במה ציבורית, וצריך להפוך אותו למערכה ציבורית. איני חושב שצריכים היינו להופיע במשפט ולהכריז שאיננו מכירים במדינת ישראל ובית-הדין. אלדד הבין שצריך היה ללכת לצבא; הוא חיבר את הכרוז ב-15 במאי שאנו מכירים בממשלה בחלק של המולדת. אני כתבתי לחברי, שלדעתי יש צורך להיאבק על קיומה הליגאלי של התנועה. בנוסח זה כתבתי מכתב גלוי אל שר-הפנים יצחק גרינבוים, וחשבתי שהמשפט צריך להתנהל באותו הקו. ביחס לטעותי, אם המשפט הוא תלוי או בלתי-תלוי, היו סיבות להשערתי. סבור הייתי שהם מרגישים שהסתככו בעניין לח"י, לכן עשו את המשפט כדי שתימצא דרך להיפטר מן הפרשה ולא לוותר על הפרסטיז'ה שלהם. על כן חשבתי, שייפו את כוחו של בית-הדין להוציא פסק-דין כראות-עינם. בקשר לעדות גלילי ואחרים התייעצתי עם החברים סלמן, ברוך ועמיקם בבית-שאן. החלטנו להזמין עדים שונים, וגם את בן-גוריון. לא היינו בקיאים בפרוצדורה, ולא ידענו שהחוקר יכול לשאול את עדינו את אותם הדברים שהוא רוצה לשמוע. בדיעבד איני מצטער על דעתי של גלילי, ואם לא ניצלנו את הופעתו אני מקווה שנצל, כי הופעתו תיתן אפשרות להזים שקרים ולהעמיד אותו באור הנכון.

ואשר לדברי חנופה לבן-גוריון איני חושב שיש חנופה בדברי. היו מקומות שחלקתי לו מחמאה, והיו מקומות שהתקפתי אותו בהריפות. עשיתי זאת מבחינה תכסיסית. אם אמרנו בינינו לבין עצמנו, שבן-גוריון בניגוד לחבריו העז להכריז על מדינה עברית, איני סבור שלא היה צריך לומר דברים אלו אז. אלדד סבור, שבשעה שמרביצים בלי הרף מבלי לברר את הכתובת עושים רושם יותר גדול. אני סבור שהרושם לא גדול כשצובעים את הכול בשחור, אלא—נותנים נקודות-אור. זה מחזק, גותן קונטראסט יותר בהיר לצבע השחור, זה מחזק את הדברים. זוהי בעיה של השקפה על הסברת דברים ויעילותם.

אמרתי שגם המחתרת יש לה חלק במדינת ישראל. אני חושב שהדברים נכונים מבחינה אובייקטיבית, כי יש גם גורמים אחרים. בנקודה זו נגעתי שם בעיקר כתוצאה מעצה שקיבלתי מאלדד. הוא יעץ לי להזכיר את ההבדל

בינינו ובין אחרים, בעוד שחלק אחר "רק כך" וחלק אחר אמר "רק לא כך", אנו אמרנו "גם כך וגם כך". אני רגיל לקבל את עצתו של אלדד, וניסחתי את הדברים כפי שניסחתי. אני סבור שהדברים נכונים גם מבחינה אובייקטיבית. אינני סבור שזו כניעת לח"י למדינת-ישראל, אף אם פסק-הדין היה נגדנו. אין זו כניעה כי לא קיבלנו זאת. דרך-אגב, מי שמתכוונן בתנועות מהפכניות בעלות עבר וותק מהפכני יודע, שבכל מקום מתנהגים כך, ונדמה לי שהופעתנו היתה הופעה יחידה-במינה. תנועות מהפכניות מופיעות בפני בתי-דין ומנצלים[ות] את הבמה לתעמולה, ואף אחד אינו אומר שאינו מכיר בבית-הדין בשעה שהוא של אותו עם. לו לא היינו מכירים בבית-הדין ובמדינה, היינו מגיעים לקיר אטום שלא היינו שוברים אותו אלא ראשנו היה מתפוצץ.

אריה הזכיר בביקורת של מאמר אשר הופיע אצלנו: "לחסל את בתי-הסוהר". המשבר של 1942, בשעה שמרבית אנשינו ישבו בבתי-סוהר, הכריח אותנו להעמיד בפני אנשינו בחוץ הוראה לא ללכת לבתי-סוהר. המאמר הזה תרם משהו לחישולה של תנועתנו, אבל בנקודה זו רצוני לומר שאת תנועתנו לא חישלו מאמרים. חישל אותה בעיקר אדם אחד שהופיע אתמול בוויכוח והיה חבר מרכז — מיכאל. אם אלדד נתן מן הלהט והמתח והתבונה, הרי מיכאל גטע בתנועה מרצון-הברזל והגבריות שנתברכנו בה. אני סבור, שאלמלא מיכאל היתה תנועתנו הרבה יותר חלשה באופיה. במידה גדולה חישל אותה מיכאל ברצונו, באכזריותו. אינני מתכוון להגיד שמכאל גטול רגש; הוא רגיש אולי יותר מאחרים, אבל הוא יודע להתאכזר לאחרים כמו שהוא יודע להתאכזר לעצמו למען המטרה.

אחת ההאשמות הכבדות היא שהתחלנו בפירוק החטיבה אחרי כ"ט בנובמבר, וכעבור ימים אחדים הפכנו את הקערה על פיה ודרשנו לחזק אותה. אין זו שגיאה אם טועים. אני רוצה להשיב לאלדד, שלא האמנתי שתהיה מלחמה עברית-ערבית, אני סבור שלא היה הכרח שהיא תפתח בצורה כזו כמו שהתפתחה. הייתי סבור שה"הגנה" ריכזה את כוחותיה להכרעה צבאית נגד הערבים, וחשבתי שהיא לא תזויב. ולו היתה נוקטת ה"הגנה" בצעדים נכונים בימים הראשונים לפרוץ המאורעות, לא היתה באה כל אותה התסבוכת כפי שבאה, ובדיעבד טוב שבאה ושלא קיבלנו את החלוקה כמו שהיא. לכן החלטנו לפרק את החטיבה והחלטנו, שאם יהיה צורך נצרף את כוחנו לכוחות ה"הגנה" אם היא תעמוד על הגובה. כעבור כמה ימים ראינו שאין הדבר כך. רגש הנחיתות וההערכה הבלתי-נכונה של מזל אינה[ם] צודקת[ים] כי הפעולות שביצענו מכ"ט בנובמבר עד ה-15 במאי היה להן ערך רב מאוד, אף-על-פי שהיקפן היה מצומצם בהשוואה לפעולות ה"הגנה",

כי אילצנו את ה"הגנה" לשנות את תכסיסה המלחמתיים. ניסחנו גם ב"מברק" וגם ב"המעש" את מטרותינו המלחמתיות נגד הערבים, אמרנו: לא הגנה פאסיבית אלא (א) פגיעה בבסיסי האוייב; (ב) פגיעה בראשים שלו; (ג) הרחבת האזורים האיסטרטגיים מבחינה טריטוריאלית. ודברים אלה השפיעו על ה"הגנה". פגענו בסאריה ביופ, אחר-כך באה ההתקפה של ה"הגנה" על סמירמיס, התחלנו לרכך את אבו-כביר, ואחר-כך הלכה ה"הגנה" בדרכנו. וביחוד התחלת פעולותינו בירושלים. ייתכן שהן היו מצומצמות באופן יחסי, אך היה להם [ן] ערך רב מאוד. ואסור לנו לשכוח את מעשינו בשכונות המערביות של ירושלים. בזמן שהיתה שם נסיגה של רובע אחרי רובע הבטחנו את מבואותיה המערביים, ואחר-כך ב"14—15 במאי היתה ל"הגנה" כוונה לבצר שלטון עברי רק עד קו מסויים. אנו פרצנו זאת, ובכוחות מועטים כל-כך יכולנו לבצע מעשים גדולים כל-כך. הסוכנות, ואחר-כך הממשלה, היו מוכנות להפקיר את ירושלים. אנו לחצנו עליהם [ן] והכרחנו אותם [ן] לסגת מתוכנית זו. אם הפושע שאלתיאל⁵⁹ הורחק מירושלים, היה זה בגלל מעשינו.

לאחר ההצטרפות של אנשינו לצבא, היה משבר בין החיילים. קראתי לזה אז בשם שאני חוזר עליו עכשיו: "לויאליזם מופרז". גם בדבר זה צריך להיות חוש פרופורציה. במשבר הזה אשם גם המרכז, מפני שהוא לא הצליח לחנך את אנשיו שיהיו אנשי לח"י בכל מקום שיימצאו ובכל מצב. פשוט לא הספקנו. לא הצלחנו להחדיר באנשינו הכרה, כי להנהגה יש חופש של תכסיס, והיא צריכה ליהנות מתמיכה של כל חבר לתכסיסי ההנהגה. מובן שיש אפשרות לביקורת. בית-הלחמי אמר, שאת החלטות המרכז קיבלנו ללא ביקורת. הרי מפני שהוא היה זמן רב רחוק מן העניינים; להיפך, היתה ביקורת ואפילו מופרות, היה לחץ, ולא פעם ערעור ולחץ שלא התבטאו בביקורת אלא באלארם. שתי נקודות אני רוצה להזכיר. את ההצעה של העלאת המאה אלף: חברי המרכז היו בטוחים כי עליית מאה אלף לא תבוא, ודבר זה עוד יחריף את הסכסוך בין היישוב והשלטון, וזה יחריף עוד יותר אם אנחנו נכריז על אי-הפרעה. הכרונו, ואז בא לחץ והודעה מצד האנשים שכאילו אנו סוטים מדרכנו. ועוד עניין: אמרנו שנלחם במלחמה בלתי-פוסקת, ובשעה שבאו הפוגות לשם חידוש המלחמה ראו בזאת אנשים נסיגה, והיינו מוכרחים לפעמים להיכנע ללחצם.

בנוגע לחו"ל, עשינו כמיטב יכולתנו. התחלנו במצרים, איטליה ואחר-כך

59 הכוונה לדוד שאלתיאל, מפקד ירושלים מטעם ממשלת ישראל, בימי מלחמת-העצמאות. לח"י תלתה בו את האשמה לאי-שחרורה של העיר העתיקה.

צרפת. שלחנו אנשים והרבה אנשים. לפעמים גם שלחנו אדם שכאן הוא לא יכול לעשות יותר, ובחול"ל הוא יעשה יותר. אך לא זה קנה-המידה. דב, למשל, נשלח לחול"ל, בשעה שכאן הוא היה דרוש יותר. זה היה כרוך בהוצאות, ויזות וכו'. לא תמיד אמר המרכז לשליחים מה לעשות בדיוק, כי קשה מאוד לשבת במחתרת בתל-אביב ולקבוע מה דרוש בדיוק בחול"ל. ואינני מאשים גם את השליחים, ובדיוק כמו שאפשר לבוא בטענות לשליחים, כן אפשר לבוא בטענות למרכז, ולהיפך. את המכתב לשלוח נשק להצלת ירושלים אני שלחתי ישרה, למשל, הצליח להעמיס שלוש טונות נשק על אוניה, ואין זו אשמתו שהנשק לא הגיע לידינו.

אני רוצה לעבור לעניינים פוליטיים. נדמה לי שחלק גדול מהניגודים שהתבלטו בוועידה זו הוא מדומה, והוא פרי של התנצחות, ותוצאה חוזרת של ויכוחים וחיכוכים שהיו מקודם על רקע זה או אחר. אילו אפשר היה לעקור את החלק הזה, היה הוויכוח הרבה יותר פורה והיינו באים הרבה יותר מהר להבנה. עמוס⁶⁰ וחגי שאומרים ששלמות המולדת יקרה להם, אינני מטיל ספק בדבר, ואלדד שאמר שהוא סוציאליסט, וברוך אורן שהוא מארקסיסט.

אם ההשקפות הן דומות, אפשר להגיע להסכם בין חגי וחבריו ובין [בן] בלאדן⁶¹ וחבריו. אבל יש צורך גם להבהיר כמה נקודות. בשעה שישבתי לאחרונה בבית-הסוהר, נקראתי בפני עורך-דין בכדי להגן על שתי בחורות שלנו. היינו מנותקים מכול. קיבלנו עיתונים וכו' [בהם] גזור כל דבר שהוא על לח"י, ואם שמענו משהו הרי שמחנו שעדיין התנועה פועלת בחוץ. קיבלתי כרוז, אחד המצוינים, זה "המעש" שנחלק לכמה עניינים: "מה עשינו", "מה עשיתם אתם", ולבסוף פרק "מה תעשו ואבדנו". ושם כתוב: "אם אתם רוצים לחסל את לח"י — אדרבא, כבשו את כל המולדת ואו אבדנו". מובן שאפשר לכתוב כך מבחינה תכסיתית, אך הניתוח הזה הטיל בי עצבות. סבור הייתי שהתפקיד שלנו איננו מסתיים עם שחרור המולדת, ולכן גם כתבתי ואחזור על כך בכל פעם: "האם התפקיד הוא שחרור קונקרטי מעול זרים, ולא עוד? אני חושב שאין זה הייעוד הסופי". היה פילסודסקי בפולין שהשיג יותר משקיווה. לאחר שנסתיימה מלחמת 1914—1918 הבין פילסודסקי דסקי משהו, והוא אמר: באים ימים אשר בהם תהיה תחרות בעבודה, כשם שקודם היתה תחרות הברזל והדם. לשם הבטחתה של פולין, יש צורך

60 הוא משה אידלשטיין. ראה דבריו בישיבת הרביעית.

61 הוא מרדכי שלו. ראה דבריו בישיבת הרביעית.

בתחרות בעבודה. אבל פילסודסקי היה רומאנטיקן במונח הטוב שבמלה. הוא ראה את ההווה בעיניים של העבר, נקודות-שיא היו מרידות 1830 ו-1863. אך אף-על-פי שהוא הרגיש את הדברים בסדר, הוא ראה והשקיף על העניינים בעיניים של איש המאה התשע-עשרה, והשעין את צבא פולין על ה"קאוואלריה" שזה היה נשק פולני כביכול. בשעה שמדינתו נמצאה בין גרמניה המזדיינת ובין רוסיה, הוא השאיר קאוואלריה (חיל-פרשים) רחבה להגן, וזה שהביא את התוצאות המחפירות. כמובן, גם אילו נשענה פולין על טאנקים היתה נכבשת, אך לא בעשרה ימים! פולין לא היתה מוכנה, מכיוון שפילסודסקי שקוע היה עדיין ברומאנטיקה. גם הכלכלה היתה בעוכרי פולין, כי נשענה על בעלי האחוזות במזרח. הקרקע האוקראינית והרוסית, שהיתה בידי פולין, היתה בידיהם של בעלי האחוזות. פילסודסקי השתדל לשמור על הדפוסים הכלכליים והפוליטיים מהמאה הקודמת. לעומת זאת קם משורר, שהיה גם הוא רומאנטיקן, והוא שר על העבר וההווה אך גם על העתיד — ועתיד סוציאליסטי, כי ראה את הדיפרנציאציה המעמדית שהיתה קיימת אז. אני מתכוון לז'רומסקי. הוא ראה מראש את כישלונה של פולין ואת החורבן שמשטר זה יביא, וכתב על כך ב"בטרם אביב".

אלדר: פולין היתה שלמה או מחולקת?

גרא: אעבור גם לזה.

יעודנו איננו רק לשחרר את המולדת; יעודנו גם למלא את המולדת הזאת תוכן — תוכן כלכלי וחברתי, רוחני ותרבותי. יעודנו הוא להבטיח את קיומה של האומה בתוך המולדת הזאת. שמעתי את הטענה החוזרת להגדרה זו, שבוז אני מתקרב לתפיסה הציונית,⁶² אין זה נכון. הציונות היתה פילאנטרופית, ואני רחוק מאוד מהציונות השיגרית. תנועתנו — ואלדד היה פרוז בשטח זה — העבירה את נקודת-הכובד למולדת, אך אסור להגיע לידי אבסורד. הסכנות הקיימות גם למולדת וגם לאומה הן גדולות. באופק העולמי הולכים היחסים ומתחדדים. קשה לנחש מתי תפרוץ מלחמה חדשה. לפני שתיים-שלוש שנים כתבתי בחוברת על [ה]התפתחות הפוליטית, ונדמה לי שלא טעיתי. כתבתי שהיחסים יחריפו והסברתי מדוע, וניחשתי שהמלחמה

62 עוד ב־29 ביולי 1939 כתב יאיר "... בו בזמן שהציונות ראתה כמושכל ראשון שלה את שיבת ציון, אנו נושאים את נפשנו קודם כל לשלטון עברי" (כתבי לח"י, א, עמ' 123) ב"עיקרי התחיה" לא נזכר בכלל המונח "ציונות". את האבחנה בין תנועת-השחרור הלאומית (דהיינו לח"י) לבין הציונים והציונות פיתח במיוחד אלדד, במסתו "אבני יסוד", שפורסמה פרקים-פרקים בגליונות הראשונים של "החזית" ב־1943.

תפרוץ כעבור 15—16 שנה והסברתי מדוע. שהמלחמה תפרוץ — זה ברור: שני הגושים לא יוכלו לחיות בכפיפה אחת. קשה לדעת אם הדימוקראטיות המערביות רוצות רק להחיש את המלחמה, או לדחות אותה. יש טנדנציות בעד מלחמה ונגדה. אני בטוח שהמלחמה תפרוץ, ואם במלחמה הבאה נישאר בתוך מדינת ישראל חלשה ואם עמנו יישאר מפוזר בתפוצותיו, אני סבור שבמלחמה הבאה יהיו כבשנים לא רק באירופה אלא גם בשאר הארצות הנקראות היום "דימוקראטיות מערביות". ואם יהיו כבשנים או לא, זה תלוי בעובדה אם נהיה חזקים במולדת ונוכל להניח משקל על כף המאזניים.

המדינה קמה בחלקה כתוצאה ממלחמתנו. זה ילד בלתי-חוקי שלנו, אך אין להתכחש לו. גם אנו גרמנו בפעולותינו לפתרון החלוקה. ידענו שזה יהיה שלב שנצטרך לעברו. חשבנו שהשלב הזה ידחה, אך שתהיה הצעה כזו ושאנו מתישים הצעה זו, היינו בטוחים. ואף-על-פי-כן פעלנו והמשכנו בפעולות, כי האלטרנאטיבה היתה גרועה יותר. אני טבעתי את המונח "מדינת השפלה", כדי להפגין שזוהי מדינת שפלה למרות שיש בה הר ואינני מתכחש למונח זה כיום, ונוסיף להשתמש בו כדי שהעם לא יטעה שהמטרה הושגה. אך מכאן רחוקה הדרך לפלפול בקשר להכרה דה-פקטו ודה-יורה, כפי שעשתה זאת גאולה.⁶³ זוהי עובדה — מדינת ישראל קיימת. זוהי נקודת ארכימדס. בהישעננו על נקודה זו, אנו יכולים להפוך את העולם. בשעה שאנו נשענים על נקודה זו, אנו יכולים להרחיב גבולות ולכבוש את המולדת כולה. היא מכשיר. היא נותנת אפשרות להעלות מאתיים אלף יהודים לשנה. בדבר זה אין לזלזל, כי הכמות הופכת לאיכות חדשה. דבר זה לא היה קיים, אילולא היתה קיימת מדינת ישראל. במדינה זו יש צבא של מאה אלף איש. אחרי תקופה ארוכה של גלות יש לנו צבא עברי, וצבא זה עשוי ומסוגל לקבוע עובדות. ההנהגה הפוליטית גרועה, אך המכשיר קיים ואסור לזלזל בו. יש כלכלה בארץ-ישראל, ואף-על-פי שהכלכלה איננה עצמאית היא יותר עצמאית משהיתה בתקופת המאנדאט, והטנדנציה שלה יכולה להיות לעצמאות. כאן תתחיל התפתחות נורמאלית. עכשיו יש אפשרות לנהל מדיניות-חוץ עברית של ממש. עצם העובדה שאנו מבקרים את מדיניות-החוץ של שרתוק, זוהי הוכחה שיש אפשרות לנהל מדיניות-חוץ אחרת.

מדינת ישראל היא מכשיר חשוב שאסור להתעלם ממנו, להתכחש לו, ואסור לנו לחשוב כאילו אנו חיים על המארס. עלינו לדעת שאנו עומדים

63 ראה הערה 38 לדבריה של גאולה כהן (לעיל, עמ' 85).

על בסיס חדש, ולהשתדל מתוך הבסיס לשנות את העובדות כרצוננו. זהו דבר אחד. וממנו יש להסיק מסקנות, כאשר אנו רוצים לקבוע את דרכנו הפוליטית.

בעניין מדיניות-החוץ דעתי היא: האימפריאליזם המערבי הוא סכנה לקיומנו הלאומי. בזה אין הדעות מחולקות. אם ניגרר אחריהם, נהיה משועבדים, נשפוך את דמנו על אינטרסים לא-לנו, וארצנו תיהרס. עובדה אחרת היא שברית-המועצות איננה מעוניינת עכשיו במלחמה. היא מעוניינת במה שאנו מעוניינים: בנייטראליות של המזרח התיכון. יש לזכור שהנייטראליות שלנו היא באינטרסים של ברית-המועצות, וזוהי תוכנית שמסוגלת להשתלב בתוכניות של ברית-המועצות. אסור לנו להתבטל בפני מדיניות-החוץ של ברית-המועצות, עלינו להיות עצמאים, לא לקבל הוראות מבחוץ בקשר למדיניות-החוץ שלנו והאינטרסים שלנו. את זה יש לזכור, ועל זה אין חולקים.

לפני ארבע שנים היה המצב יותר גרוע. היתה עובדה שכל רעיון עברי לאומי היה אסור ברוסיה ובמדינות בעלות-בריתה, ואף-על-פי-כן לא הפריע הדבר לנו לחשוף את הסיבות במציאות ולקבוע את הפרוגנוזה שלנו. אמרנו שזוהי תופעה שיש לה סיבות, וכשייעלם הגורם תיעלם התופעה. וגם כיום אפשר לומר כך. תיתכן בנקודה מסוימת, בתקופה מסוימת, סטיה או ניגוד בין מדיניות-החוץ של ברית-המועצות ובין הצרכים שלנו; אם מתוך אי-הבנה או מתוך האינטרסים של ברית-המועצות. תהיינה הסיבות אשר תהיינה, אנו נשמור תמיד על האינטרסים שלנו, ולא נקריב אותם בעד האינטרסים של מדינה זרה. וגם בזה אנו נבדלים מתנועות אחרות, המדקלמות על האוריינטאציה הפרו-סובייטית שלהן. אינני סבור שיש להשתמש במונח זה. המעוניינים באוריינטאציה אמריקאית אומרים, שהאוריינטאציה שלנו פרו-סובייטית כדי להצדיק את האוריינטאציה שלהם. עלינו להדגיש, כי לעומת אלה אנו פועלים לפי הצרכים שלנו, ואיננו מקבלים הוראות מאחרים. אפשר לנבא שהגוש הסובייטי לא יישאר תמיד יוניפורמי, כפי שהוא עכשיו. כבר התגלו רמזים ביוגוסלאביה, והגוש הסובייטי יפשוט צורה וילבש צורה.

על בסיס אחד אנו עומדים וממנו לא נוזו. בקביעת גבולות המולדת אנו סוברניים; זה תלוי ברצוננו הלאומי ואינו נתון למשא-ומתן. אנו נלחם בכל פעם שתהיה אפשרות, ואפשרות זו ישנה ותהיה למען שחרור המולדת, בלי להביא בחשבון שבחלקה של המולדת יש שליטים ערבים. אך צריך לראות גם בפרספקטיבה. אנו חיים באיזור מסוים, הקרוי בלשון שהברייטים כפו עלינו — המזרח התיכון, ועם עמי המזרח התיכון אנו רוצים לחיות ביחסים של שכנות טובה, ויותר מזה.

וכאן אני רוצה לנגוע בנקודה אחת. שאלו אותי על דיר-יאסין⁶⁴ כי ידוע היה מה היתה דעתי בקשר לדיר-יאסין. דעתי היתה שלילית, וכתבתי את הדברים הללו לאחראי על ירושלים או. ובדיעבד נניח שהפעולה הו הטילה פחד, והערבים ברחו למקומות שונים. כשם שאיני רוצה להגזים בשלילה, איני רוצה להגזים בחיוב. היו גם גורמים אחרים שבגללם ברחו הערבים. אני שואל אתכם: מה צריכה להיות דעתו של לוחם חרות ישראל מלכתחילה על פעולה זו? אני אומר שהדעה צריכה להיות שלילית. עד היום לא הצלחתי לברר מה היה היקף הטבח של פעולה זו. כשהופיע אדם ודיבר בקורסים על השמדת עמים כדי שנוכל לשלוט, היה זה חברי אלדד שגער בו.

כשאני נזכר כיצד הובלו לטבח אמי ואחותי ובני-משפחתי האחרים, אינני יכול להשלים עם טבח זה. אני יודע שבסערת-קרב קורה דבר כזה, ואני יודע שאנשים שעושים זאת לא מתכוננים לכך מראש. הם הורגים כי נפצעו ונהרגו חבריהם, והם רוצים לנקום באותו רגע. אני יודע שהרבה עמים וצבאות עושים דבר כזה, אך מי זה דורש מכם לבוא ולהתפאר בדברים כאלה? אליהו עמיקם סיפר, שהוא ישב עם ערבי שמסר לו על הנעשה בעכו, על התנהגות הקצינים והחיילים. זה משחית את האנשים שעוסקים בזה, ביחוד כשזה אינו מבוסס על אידיאל וכשהצדקה המוסרית קלוקלת.

אלדד שואל: מה כתבת בשעתו על הפצצות בשוק הערבי? אך יש הבדל בביצוע, יש הבדל בשביל האדם שמבצע זאת. לא כתבתי נגד מטוס עברי שהטיל פצצות בקאהיר. עם העמים הללו נצטרך לחיות בשכנות.

אם הם יהיו רקובים, הם ימסרו את ארצותיהם לבסיסים זרים וישלוט בהם אימפריאליזם שהוא נגדנו. עלינו לשנות את המשטרים בארצות הללו. אנו רוצים לגרום לתסיסה מהפכנית, שיקומו שם משטרים אחרים. אני מאמין שמהנדסים עברים ייצרו את תוכניות ההשקאה של הפרת והחידל, והם יזרימו את הנפט ממוצול. ואני מאמין שמומחים עברים יהיו אלה שיפעלו במדינות הללו, ושיתוף-הפעולה יהיה לטובתנו כשם שיהיה לטובתם. אנו נותנים על-ידי כך אידיאה חיובית לעמים הללו ולהשפעתנו על העמים הללו. אפשר לבחון את הדברים האלה גם לפי מה שקרה באירופה בעשור האחרון. להיטלר היו יותר חילות מאשר לסטאלין, אך כל אירופה מרדה בהיטלר

64 היה כפר במבואות ירושלים, שנכבש ב-9.4.1948 על-ידי יחידות של אצ"ל ולח"י. בכיבוש הכפר נהרגו 245 מתושביו. הכובשים הואשמו בטבח באוכלוסייה. לדעת אלדד, הטבח הוא-הוא שגרם לבריחה של אוכלוסייה ערבית במהלך המלחמה.

והקיאה אותו, בעוד שהרוסים מצאו חלק שעליו נשענו, כי הם נתנו אידיאה חיובית.

אשר למדיניות הפנימית והכלכלית: לדעתי, אנו חייבים לתת תשובות כוללות לכל בעיות החיים. נקטתי לשון גוזמה; לא לכל בעיות החיים, אלא לכל הבעיות הציבוריות-הלאומיות. עלינו לתת תשובה כזו מה היינו אנו עושים לו היו ההכרעות בידינו. אנו רוצים שמדינת ישראל תתמלא תוכן, תתחזק למען תוכל להתפשט. קובעים לא רק הגבולות, קובע גם המשטר הפנימי הקיים בגבולות הללו. רוסיה הצארית נכשלה במלחמת 1905 ובמלחמת-העולם הראשונה. ברית-המועצות ניצחה במלחמה לא רק משום שהיו לה גבולות רחבים—כמובן, במידה גדולה גם בזה היא ניצחה—אך גם בזכות המשטר שקיים בברית-המועצות. את הריכוז של כל מאמצי האומה אנו רוצים, כי הוא טוב בשבילנו. זוהי התיזה שלי שדבר זה ניתן להשגה, אם בונים את המשק הלאומי על בסיס של תיכנון.

”כל חלקי העם”, אמר אלדד. גם אני אומר כל האומה, כי לדעתי צריכים להגיע למצב שבאומה לא יהיו חלקים, שבאומה תהיה חברה על-מעמדית. התיכנון הזה, לדעתי, חייב להיות על בסיס סוציאליסטי, כי יש הבדל בין תיכנון לתיכנון. בדברי בכנסת אמרתי אותו דבר: לא מספיק להציע תוכנית; צריך לדעת מה היא מביאה בסופה, אם היא מביאה שינויים מהותיים המחזקים אותנו, או לא. כאן המשק גדל רק בצורה כמותית. גם זה מחזק, אך אין כאן ניצול כל האפשרויות. הבעיה היא אם יוקדשו עיקר המאמצים לתעשייה או לא. ואם תעשייה, באיזה תעשיות; האם בתעשיות המצרכים היום-יומיים או בתעשיות המחזקות את מעמדנו הלאומי. תיכנון סתם יכול להתעלם מבעיות אלה, משק סוציאליסטי איננו יכול להתעלם מהן. אני סבור כי זו פאראזיטיות אם שכבת-התווך היא רבה כל-כך כמו אצלנו. בתיכנון, חשוב אם יובאו סחורות-צריכה בעיקר, או יובאו בעיקר אמצעי-יצור וחומרי-גלם. תיכנון סתם יכול להתעלם מן הבעיות הללו, ותיכנון סוציאליסטי היודע את מטרותו איננו מתעלם מהן. כאן באה הבעיה של יוזמה פרטית. אין איש מציע משק סוציאליסטי עכשיו בארץ, אבל המגמה צריכה להיות בכיוון זה. אם יקבעו דרגת-רווחים הוגנת גם ההון יבוא.

גם השיכון זו בעיה לאומית. יש קשר בין שיכון לבין שלמות המולדת; כי העלייה יכולה להיפסק בעקבות אי-פתרון בעיה זו. היא תיפסק מאליה, כי כרגע לא מורגשת סכנה מיידית, אך לפעמים אין היהודים רואים את הסכנה מראש. נקודה נוספת של בן בלאדן, שלא שמעתי אך קראתי, כאילו הקרנות באמריקה עבור הפועלים בארץ הן כמו האימפריה עבור הפועלים באנגליה. זה לא נכון, אולי זה היה נכון עד הזמן האחרון, כי אם היה מעמד-

פועלים בארץ הוא היה סטאטי, אך עתה יחולו שינויים. 200.000—400.000 תוספת בשנה. עתה סכומי המגבית יוצאו לעלייה וקליטה, והפועל ייהנה פחות מאשר נהנה עד עתה.

אכן, רבותי, איני סבור שבשעה שבאים כאן אלה שקרויים סוציאליסטים מהפכניים הם מציעים שאנו נבוא אל הפועל בדימאוגיה. אנחנו צריכים להסביר לו את המצב לאמיתו, ולהסביר לו שלא זו בלבד שבזמן הקרוב אי-אפשר יהיה להרים את רמת החיים אלא להיפך, נצטרך להוריד אותה. וזאת אפשר יהיה בשעה שנבוא. ונדרוש קרבות גם מאחרים ופיקוח על הרווחים של בעלי ההון, כשנעמיד פרספקטיבה בפני הפועל שהוא מקים משק בשביל עצמו. ואין הכרח בדבר שארצנו תעבור שלב של התפתחות קאפיטאליסטית גדולה. אם נקווה לזאת—נתאכזב. אני יודע שהון של מיליארדים לא יבוא לארץ-ישראל. אין זה הכרחי שנעבור התפתחות של משק קאפיטאליסטי. משק קאפיטאליסטי יוכל להתקיים גם במסגרת סוציא-ליסטית מתוכננת.

אנו שונים מאחרים בתפיסה הבהירה של הבעיות, בעקביות ובאופי שלנו, ואני מאמין שכשם שקבענו בבהירות את המטרה הלאומית בימי השלטון הזר וידענו תמיד להסיק את המסקנות הנכונות, כן נדע גם הפעם. על הבעיה הארגונית—גרעין, או מועדון לוויכוחים, או מפלגה. כדי לנצל קונוקטורה, צריך שיהיה מי שיוכל לנצל. ומועדון לוויכוחים לא יוכל לנצל זאת. לשם כך צריך מכשיר.

תנועה פוליטית מתחשלת במאבק רעיוני. אנחנו לא תמיד נאבקנו עם אלה שצריכים היינו. ניאבק מאבק רעיוני עם כל המפלגות שביישוב, כי הן אינן אומרות את מה שאנו אומרים. אין דבר שצריך להיות מעל השגתנו ומחוץ לגדר פעולתנו.

ומבחינה מעשית חושלנו בעבר ונתחשל בעתיד. אמנם נהיה מעטים אך נשאף להתרחבות. פעולות—איזה שלא תהיינה, הגדולות ביותר—אם הן אינן מבוססות על מפלגה המעורה בציבור, אינן יכול לעשות את הדיסקונטו הפוליטי שלהן.

אנחנו צריכים להיות פעילים ולקבוע עמדה בכל שטח שבחיים הציבוריים, ובצורה שאנחנו רוצים להעמיד את הדברים, ותהיה זו עמדה לאומית. וכך אני נוהג גם בהופעות בכנסת. פעם בבחירתו של וייצמן, פעם בוויכוח כללי ופעם שלישית על המלווה.⁶⁵

65 מלווה של ממשלת ארצות-הברית למדינת ישראל (במאס 1949). בדברו בכנסת אמר גרא שהוא מתנגד למלווה, "מפני שהוא מקדם מטרות פוליטיות של יצירת גוש מדינות הקשור במערב, קשר פוליטי, צבאי וכלכלי, בפירוש

גבי : מדוע לא הצבעת נגד המילווה ?

גרא : לא הצבעתי נגד המילווה מפני שאין הוא חלק מתוכנית מארשאל,⁶⁶ כי גם לא היתה לי אלטרנאטיבה להציע. וסבורני שאם תאשרו את הקו הזה שאני צריך ללכת בו, גם להבא נצטרך להגיב על כל הבעיות העומדות על הפרק, מנקודתנו אנו, מנקודת-ראות אורגאנית שאינה מתעלמת משום דבר. וחשוב גם לא רק מה שאומרים אלא גם איך אומרים. לא תמיד צריך לצעוק, כי צעקות-מחרישות אוזניים ואין שומעים אותן.

אלדד : אם במשפט דיברת בשקט, השמעו אותך ? התוצאות היו שוות. גרא : אביא אותך עד אבסורד : אם התוצאות שוות, למה לצעוק ? אני סובר שצריך לדבר בטון שקט ובטוח, ואם תבוא השעה לצעקה יש לעשות זאת אז, בכדי שישמעו זאת היטב.

אלדד תמיד מונה בי את האשליות, שאני בונה על המחנה שבו נמצא הפלמ"ח. אני מאמין שאפשר לפרוץ את הקיר הזה, וניסיון כזה לא נעשה עד עתה. ואם גפעל בכיוון זה, זה יתן תוצאות. ב-1947 הפלמ"ח לא יצא נגדנו, ואם מטה הפלמ"ח הכין תוכניות נגדנו הרי אין זאת אומרת שהפלמ"ח הסכים לבצע אותן, וזה הודות להסברה שלנו. ואם באמת היה כישלון, צריך גם לבדוק את הכלים שלנו, אולי לא היו מספיקים.

התפעלתי מנאומו של א.צ.ג. בכנסת, כשם ששיריו של אורי-צבי היו אורים ותומים גם בשבילי מתקופה מוקדמת מאוד, ואני קבעתי את העובדה שאחריו בא הרצפלד וטשטש זאת. וכאב הדבר לא.צ.ג. בעצמו, אך זו עובדה. ואם אורי-צבי אינו יכול להתחשב בזה, הרי תנועה אינה יכולה שלא להתחשב בזאת.

יש הרבה דברים שדלגתי עליהם ושנשוב עוד אליהם. אני בטוח שאם נחליט על ההנחה היסודית, נמצא פתרון גם לכל דבר ודבר, בלי שזה יסיח את דעתנו משלמות המולדת, כי אם להיפך, יקרב את יום חרות המולדת השלמה.

אפשר לחשוב במוח ומרגישים בלב. אפשר גם להיפך : לחשוב בלב ולהרגיש במוח, כי גם כאן יש בינה. אך צריך להיזהר שהמוח יהיה צלול, וצריך להיזהר מלחשוב בעצבים.

נגד ברית-המועצות והמדינות הדמוקרטיות העממיות", וכן הוא חושש מפני "השתלטות של הבנק המלווה על חיי הכלכלה שלנו". בהצבעה על החוק נמנע גרא, יחד עם מפ"ם, בעוד חברי מק"י הצביעו נגדו.

66 תוכנית סיוע אמריקני, על-שם שר-החוץ האמריקני דאז, לארצות אירופה. התוכנית הופעלה בשנים 1948-1951. ברית-המועצות טענה, שתוכנית מארשאל היא מכשיר להשתלטות אמריקנית על אירופה.

הרצאתו של נתן פרידמן-יילין (גרא) היתה האחרונה בוויכוח הכללי. לפני הרצאתו נבחרו הוועדות השונות, ואחר הרצאתו התחילו הוועדות בעבודתן שגמשה שלושה ימים.

הרכב הוועדות

הוועדה הפוליטית. הוועדה היתה בת 21 חברים, והשתתפו בה, בלי בחירה, שלשת חברי המרכז הקודם: נתן פרידמן-יילין, ד"ר ישראל שייב, יצחק שמיר. הרכב הוועדה: דוד בלאו, ברוך אורן, בביודה נפתלי, שלמה אידל-שטיין,⁶⁷ גאולה כהן, מתתיהו שמואלביץ, אנשל שפילמן, אברהם סלמן, חיסיה שפירא, יעקב ירדור, שלמה בן-שלמה, יהודה בן-דוד, בית-הלחמי, מרדכי שלו, אליהו עמיקם, יוסף הגלילי, אברהם רוזנפלד, ראובן נסים, פנחס גינוסר, עמנואל כץ, משה בן זאב.

הרכב הוועדה הארגונית: יעקב בנאי, מתתיהו שמואלביץ, אנשל שפילמן, ד"ר יעקב ירדור, שלמה בן-שלמה, יוסף סיטנר, אלחנן הלפרין, טוביה חנצ'ינסקי, בביודה נפתלי, נסים גרשון, רות קוטליצקי, קיפניס, צבי תבורי.

הרכב ועדת הנוער: יעקב בנאי, גאולה כהן, פרץ מנדלר, משה-דוד איכנ-באום, נסים גרשון, רחל מגריוז, רחל איכנבאום, איתן מידובניק, שלמה אידלשטיין, חיה בן-דוד, רות קוטליצקי, בית-הלחמי, פנחס גינוסר, לאה גרנק, הרצל לבשטיין, שאול לוי, חיסיה שפירא.

הרכב הוועדה הכספית: דוד שטרן, בנימין בישקו, יוסף וילנר, טוביה דרורי, דוד סובול, טובי ליטמן.

הרכב הוועדה להתיישבות ומפעלים כלכליים: אברהם סלמן, דוד שטרן, יוסף לונץ, הרצל ורהפטיג, בועז צור, גורביץ, יוסף וילנר, דוד ארדון, גרשון אקדחי, אלחנן הלפרין, דוד טילמן, גבעון, טוביה חנצ'ינסקי, רבקה סגל, חיים רבינה.

הרכב הוועדה המתמדת: מתתיהו שמואלביץ, יהודה בן-דוד, דוד שטרן, ד"ר יעקב ירדור, חיים שבתאי, חיסיה שפירא, מרדכי שלו, שלמה אילדשטיין, יוסף הגלילי.

לאחר עבודת הוועדות התכנסה המליאה לשמיעת דו"ח הוועדות ולהצבעה על הצעות הוועדות. נקבע שרק הצעות שעברו דרך הוועדות יועמדו לדיון ולהצבעה.

67 הוא חגי אשד. ראה דבריו בישיבה הששית.

לראשונה הועמדו להצבעה ההחלטות העקרוניות של הוועדה הפוליטית. הוגשו להצבעה שתי הצעות: (א) הצעת הרוב, הצעת פרידמן-ילין שבעדה הצביעו 14 חברי ועדה ונגדה אף אחד וזו נמסרה כהצעת הוועדה; (ב) הצעת המיעוט — הצעת ד"ר שייב — אשר בעדה הצביעו 6 חברי הוועדה ונגדה 14.

הצעת הרוב

מפלגת הלוחמים היא תנועת-שחרור לאומית, הלוחמת לחרותו המלאה של העם העברי במולדתו השלמה.

ואלה מטרותיה:

1. שחרור ארץ-ישראל כולה מידי כל שלטון זר, כינון ירושלים כבירתה ויצירת תנאים מדיניים וצבאיים, כלכליים ותרבותיים, אשר ישמשו ערובה לעצמאות.
2. החזרת העם העברי מכל ארצות פוזריו למולדת.
3. קיום האדנות של העם על מולדתו כבסיס לכוחות היצירה של האומה.
4. הקמת משטר סוציאליסטי של בעלות לאומית על כל אוצרות הארץ ואמצעי הייצור.
5. מפלגת הלוחמים רואה את המלחמה למען האינטרסים האמיתיים של מעמד-הפועלים כזהה ומשתלבת עם המלחמה לשחרור לאומי. המפלגה תפעל לגיוס מעמד-הפועלים והמוני העם, הדרכתם והפעלתם במלחמה להגשמת המטרה. המפלגה תפעל בחיי הציבור על כל גילוייהם, לשם הפיכת מדינת ישראל למכשיר במלחמת העם לשחרור המולדת כולה.
6. מפלגת הלוחמים רואה את מעמד-הפועלים כנושא העיקרי במלחמת-השחרור.
7. מפלגת הלוחמים רואה את פתרון בעיות הכלכלה בתיכנון ממלכתי כולל על בסיס סוציאליסטי, המתחשב בתנאים הקונקרטיים בשלבי-ההגשמה השונים.
8. מפלגת הלוחמים רואה את הסתדרות העובדים הכללית כמסגרת יחידה להתארגנותו המקצועית של הפועל העברי, ומחייבת את חבריה בתוך ההסתדרות לפעול להפיכתה למכשיר רב-כוח במלחמת-השחרור המדי-נית והחברתית.
9. מפלגת הלוחמים רואה באימפריאליזם את אויב החרות והעצמאות של העם העברי.
10. מפלגת הלוחמים שואפת לברית ידידות ועזרה הדדית עם עמי הארצות השכנות על בסיס של שחרור לאומי וחברתי, של השתחררות משעבוד

גלוי ועקיף של האימפריאליזם, ושל שמירה על עצמאות האיזור כולו מפני המזימות להפכו לבסיס-התקפה ושדה-קרב במלחמה.

הצעת המיעוט (של אלדר)

תנועת לח"י היא תנועת-שחרור לאומית, הלוחמת להקמת המלוכה העברית כמכשיר וביטוי לריבונות המדינית והחרות החברתית של העם העברי כולו במולדתו השלמה. מלחמת-השחרור העברית, שלח"י הם חלוציה, טרם נסתיימה, ועל מדינת ישראל, שהוקמה כתוצאה ממלחמה זו, מוטל התפקיד של הגשמת היעוד הלאומי. אופייה של הנהלת המדינה עומד בסתירה לגודל הייעוד, ואין בו ערובה להגשמתו. התנאים הנוכחיים השוררים בה אינם מאפשרים לח"י להקים מפלגת-המונים, שמטרתה להגיע לשלטון מבלי שייפגעו עקרונות התנועה. על כן אנו מציעים להקים מפלגה חינוכית-מדינית, שתתבסס על היסודות האידיאולוגיים, מדיניים וחברתיים של לח"י ותהפוך למפלגת המונים עם השתנות התנאים האלה.

תפקידיה של התנועה החינוכית-מדינית הם :

1. הקמת קאדרים של מדריכים.
2. הקמת נקודות-אחיזה כלכליות, חקלאיות ותעשיתיות, בארץ בכלל ובבירתה בפרט.
3. שליחת שליחים לרחבי העולם, וביחוד לארצות המשוועדות, לשם לימוד והכרת התנאים בארצות האלה, ולשם מגע מדיני, תרבותי ואישי עם שוחרי החופש של העמים האלה.
4. גיבוש חברי התנועה העובדים לגוף חינוכי-מדיני במסגרת הסתדרות העובדים הכללית.
5. הוצאת ביטאון מדיני-ספרותי, אשר ישמש ביטוי לאידיאולוגיה של התנועה.
6. בעבודה החינוכית יועמקו ידיעות חברי התנועה במקורות העם, במדעי החברה והכלכלה ובכל שטח אחר, להיותם נושאי התנועה המדינית-מהפכנית אשר תוקם בבוא העת.
7. מקום מושבו של מרכז התנועה הוא בירושלים.

בעד הצעת-המיעוט נימק אלדר :

הרגשתי היא כמו לפני נעילה. הצעתי לפני מספר חודשים הצעת פירוק, והיא שהיתה הצעת חיים, ולא כאחרים שהציעו הצעת קיום שהיא הצעת מוות.

העיקר: היתה לי הרגשה מסוימת של דמיון-מה לקונגרס אוגאנדה.

התנועה הציונית הגיעה לקיר אטום. הרצל החל להפש טריטוריות והוצעה אוגאנדה. הרוב היה בעד הצעת אוגאנדה. הרגשה כזאת היתה לי בוועדה ובוועידה. גם כאן מחפשים אוגאנדה חדשה, מכיוון שהגענו לקיר אטום. דעתנו היא: גם אם ברגע מסוים אין צ'ארטר, צריך את המכשיר הזה לשמור לשם שימוש ברגע המתאים. למעשה, הצעת הרוב היא מעין התיישבות אוגאנדה עד לעלייה לארץ-ישראל. כל החברים רוצים במדינת ישראל שלמה, אבל חושבים שעל-ידי רכישת התמונים ילכו הלאה וישגו את המטרה.

דעתנו היא אחרת: מכיוון שאין אנו מאמינים באוגאנדה זמנית. אינני יודע כמה מצביעים עבור מפלגת-המונים נרחבת. לח"י לא יגיעו לשלטון ולא יגייסו המונים לרעיונם, ולכן חבל להפסיד את הכוחות בניסיון זה. זהו ההבדל העיקרי. ולדעתנו שאין אנו צריכים להתבייש ולהודיע שכרנע אין ללח"י מלחמה ישירה לנהל, ואנו נשמור את כוחנו למאוחר יותר. אין לנו תפקיד עד שישתנו הזמנים, ואין סיכויים לרכוש המונים בשם המטרה שלנו. אפשר אולי לרכוש המונים, אך זה יהיה על חשבון העקרונות.

לא המעמד הבורגני ולא מעמד הפועלים ישתפו אתנו כיום פעולה. בוועדה הפוליטית הוצע ברגע מסוים לכתוב, שהתנועה שלנו היא לא תנועת-שחרור לאומית אלא מדינית, ונתברר שחושבים להכניס לאידיאולוגיה את התכסיס, כי אם תכתוב "לאומית" זה יכול להתפרש בצורה לא-נכונה. אבל מעבר מזה הצענו, שאין אנו רוצים לרכוש המונים אם זה יפגע באידיאולוגיה שלנו. הפועלים לא יבואו אם נכריז אף פעמים שאנו מארק-סיסטים. אין אנו מאמינים שתיתכן מפלגת-פועלים גדולה כזאת.

יש לפנות אל הפועלים, יש ביניהם מהפכנים, אבל יש לפנות אליהם בדגלנו המלא. לא יועיל בדרך אחרת, כי לא נעמוד בהתחרות. כל זמן שתהיה מלחמה מקצועית ילך הפועל אתנו. כשתהיה מלחמה על רבת-עמון, לא ילך. ועל כן אנו מציעים לא להתבייש ולהגיד: לתנועה שלנו יש בתקופה זו תפקידים אחרים, המופנים יותר כלפי פנים מאשר כלפי חוץ.

סבלנו מחוסר גיבוש רעיוני, חוסר ידיעות וחוסר יעילות ארגונית בגלל התנאים במחתרת. עכשיו ניתנת לנו ההזדמנות לתקן שגיאות העבר. לפנינו שנים בהן נוכל להכין מכשיר שיוכל ללחום מלחמת-חוץ בפנים. זו צריכה להיות מפלגה חינוכית-מדינית. ללמוד מדעי יהדות, החברה והכלכלה. התקיפו אותי על מיסטיקה ורומאנטיקה, וזה מפני שאינם יודעים מהי תרבות עברית. כי זוהי דעת החיים ממש. מציעים לי כל מיני סוציאליזמים, ואני אומר שאיני יודע מה זה, אך אני חושב שגם החברים המציעים לא יודעים מה זה. כשדיברנו על חרות, זה נבע מתוכנו, אך לדבר על סוציאליזם לא נוכל כי אין לזה בסיס. בעיתון הסוציאליסטי שיופיע יהיו עשרה מאמרים,

חמישה מועתקים מ"על המשמר", ארבעה מ"קול העם" ואחד מ"חרות". רוצים להטיל עלינו נטל של סוציאליזם ומלחמת-מעמדות שאין לה יסוד כי אין פרוליטאריזם ולא קאפיטאליזם כאן. רק במלכות ישראל יהיה הכול, ואז גלאים הכול ויהיה צורך בזה. עתה זו פיקציה, כי התנאים אינם ואין אנו מכירים אותם. במצענו כתוב על גיבוש הרעיון. נלמד בינתיים את כל הבעיות, ונדע כאשר נצטרך להיכנס לתוך העניין הזה. כיום מוקדם הדבר בגלל חוסר תנאים אובייקטיביים וסובייקטיביים.

רק על העיקר אדבר. הדברים ברורים לכל אחד ואחד. במצענו כתוב המונח "מלכות ישראל". בהצעה-שכנגד הושמט מונח זה. "מלכות ישראל" ליווה אותנו מראשית התנועה. באבני-יסוד⁶⁸ הסברתי, שזה מונח איכותי לעומת המושג הכמותי מדינה. זאת ירידה, כמו ניסיון החלפת המושג "לאומי" ב"מדיני".

אני רוצה להשמיע אזהרה חמורה: לאן זה מוביל? אין במצע זה של הרוב עצמאות, לא פילוסופית, לא איסטראטגית, ולא תכסיסית, ולכן הוא נדון לניווט. לאחר זמן יווכחו שלא בא אלינו שום פועל. כי פועל כשהוא שומע לח"י, הוא יודע מה זה. אז יעמדו החברים בפני בעיה של איחוד עם אחת התנועות השמאליות. בין אנשי השמאל שאצלנו יש כבר קומוניסטים עברים, ישראלים, אנשי אחדות-העבודה ואף "השומר הצעיר", ויש גם כאלה שמפא"י אינה רחוקה מהם. כי אם היסוד הוא כבר אחר, הרי כבר שוקעים. סוציאליזם אף פעם לא איחד את הפועלים, יבוא מה שרוצים למנוע — פירוק.

הצעתי היא המציגה את לח"י כתנועה הלוחמת לחרות ישראל, ונופש לתקופה מסוימת עלול[ה] להשתלם, ואני אחראי שגם התנועה תלך בדרך זו. אני אחראי שתבוא תקופה שזה ישתלם.

נגד הצעת-המיעוט נימק מיכאל: חברים, גם אני מרגיש ששעה זו היא שעת נעילה. אבל יש נעילה שהיא באמת נעילה, ויש נעילה שהיא פתיחה. אני בא להגיד לכם שהנעילה שאלדד רוצה בה היא חיסולה הגמור של תנועתנו, ולא יועילו הדיבורים על פירוק לשם חיים. הסברתי מתוך דוגמאות ומתוך השתלשלות הגיונית של תוצאות, דיברתי כבר על כל זאת, אך אולי אצטרך לחזור על אותם הנימוקים בפני אותם החברים, שלא היו במשך כל זמן הוועידה, או בכלל בזמן האחרון, ובאו הערב רק בכדי לעזור לפרק

68 סדרת מאמרים שפורסמה בחמשת הגליונות הראשונים של "החזית" בהמשכים מתמוז תש"ג עד חשון תש"ד, שמוגדרת כנסיון להציג את האידיאולוגיה של לוחמי חירות ישראל. נכתבה על-ידי ד"ר ישראל אלדד.

את התנועה. לא באתי הערב מוכן לדבר נגד ההצעה של אלדד, כי כמעט והייתי בטוח שההצעה הזאת לא תובא בכלל מטעם אחד פשוט: משום שהצעה זאת אשר עובדה על-ידי הרוב היא הביטוי הנאמן ביותר למשותף שבכולנו, והצעת-המיעוט באה לפלג את התנועה. אם הצעה זו תתקבל, יישאר קומץ אנשים שלא רוצה לעשות דבר. הצעת-המיעוט היא הצעת אנשים, המתעלמים מהרקע המאחד את כל אנשי התנועה כסיכום של כל האנשים.

הצעת-המיעוט מביעה את דעותיהם של קבוצת אנשים קטנה, ואם הצעתם תתקבל הרי במילא התנועה מתפרקת. כיוון שאלדד כפי שהיה לפני חודשים בעד פירוק, הוא גם כיום בעד פירוק. כל חבר לפני שיצביע צריך לדעת את המצב: הצעת-המיעוט באה לפלג את התנועה, הצעת הרוב היא זו שהמיעוט אינו מתנגד לה. והמסקנה היא שזהו הביטוי של התנועה כולה. על אוגאנדה דיבר אלדד, כאילו חברים באים כאן לשנות את מטרת התנועה. והסתכלו היטב בנוסחאות בניסוח המטרה. אין שום הבדל מהותי. אותה המטרה. ועל כן לשם מה השוואות אל אוגאנדה? אלדד טוען "המתח יורד", וכדוגמה הוא מביא את העובדה שבהצעה הראשונה שהציעו בוועדה היתה "תנועה מדינית" ולא "לאומית". והרי במצע שקיבלנו לפני איזה זמן ברמת יאיר, בהסכמתו של אלדד והוא לא התנגד לה, כתוב שתנועתנו תנועת-שחרור פוליטית!

והיום אם רוצים לחפש ירידת מתח, אפשר למצוא בכל משפט ואפשר להכניס כוונה לכל משפט. במטרה שהוצעה בהצעת-הרוב אין כל סטייה מן המטרה, מאומה, ואפילו בשטח שאלדד בא ואומר שזה חיקוי וזה לא מקורי, אני שואל: האם במצע הקודם זה לא היה? והתבדל הוא על כן לא במטרה; התבדל הוא בדרך הארגונית, בדרך ההגשמה. ועל ההבדל בדרך — הוא בקיצור כפי שהסברתי בוויכוח. ההצעה של אלדד על דרך ההגשמה היא דרך המובילה לניווט, לפירוק, לחוסר הגשמה. דרכנו אינה מבטיחה הגשמה, אך מבטיחה מאמץ להגשמה, חתירה להגשמה, פעילות.

איש מאתנו לא רוצה להיות פטפטן סתם, לא ימצא סיפוק שבעיתון שלנו שיופיע בירושלים יהיו כל מיני דברים רמים ולא נעשה דבר; זה יספק סופרים מספר. מה שמציעים כאן זה בדיוק כך: דברי ספרות על גבי הנייר. זו תהיה קבוצה קטנטונת שתוציא מספר עיתונים טובים, וזו תהיה הפעילות היחידה שלהם, ואפילו מפיצי עיתונים במידה מספקת לא יהיו להם.

בתוכנית זו יש גם כמה הצעות ארגוניות. לחנך את האנשים. את מי? לומדים תוך כדי עבודה, תוך כדי חינוך אחרים. והלאה: "הקמת נקודות חקלאיות" — מי יעשה את זה? בלי אפשרות של גידול? מגין תבוא

השלמה? "שליחת שליחים לרחבי העולם" — צריך שיהיה גוף השולח שליחים, גוף העומד מאחריהם. לא יהיה מי שינצל את הישגיהם. זוהי אילוסטרה. זאת היא תמימות. דברים כאלה לא ייתכנו לפי התוכנית הזאת. לולא הכרתי את האנשים בתמימותם המעשית הייתי אומר: זו רק רמאות. אך הם הציעו זאת רק בגלל תמימותם המעשית.

אלדד בא ומוכיח לנו, שבשעה זו אי אפשר ליצור מפלגת-המונים, כאילו מישוהו בא ואומר שבכלל אפשר ליצור בשעה אחת מפלגת-המונים. זה אבסורד, גם בקונוקטורות הטובות ביותר. אך מי שמוותר למפרע ואינו עושה דבר לשם זה ולא יוצר בסיס לכך, ואינו מכה שורש בכל מקום, לא יגיע לזאת אף פעם. המצע הזה דוחה את הפעילות. "כשהתנאים ישתנו" — אבל אז לא יהיה מי שינצל אותם, כי לא יהיה ארגון, לא תהיה מפלגה. רוצים להפיל עלינו יאוש: "איש לא יבוא אליכם בשעה זו, רבים יעזבו אתכם". אני אומר: אין אנחנו מפחדים ממספרים קטנים, באם הם שואפים להיות גדולים. אין איש מבטיח שנהיה מחר מפלגת-המונים, אך אם נתליט להיות מעטים, להמונים אף פעם לא נגיע. אם כיום נשאף לאלפים — נשיג עשרות ומאות. זהו הגיון העובדות. ואם נתליט לשמור על הקיים, ינשרו מאתנו חלקים-חלקים.

ומה זאת אומרת שמירת הגרעין שלנו לזמנים יבואו? אני שואל פשוטות: מי יבוא כשאלה יזדקנו, מי יבוא בעקבותיהם? הימשכו נוער כשהיו כבר זקנים?

הדרך הטובה ביותר לחיסול התנועה היא הדרך לשמירת הגרעין המצומצם. אני מזכיר, שאנשים המדברים היום על מפלגה חינוכית-מדינית דיברו אתמול ממש על גרעין מצומצם, וזה שינוי שם לאותו תוכן.

במשך כל ימי הוועידה ולפניה יש תופעה, שהיא המצערת והמכאיבה יותר מכל מה ששמענו — ההחשדה. החשדת חברים על הלאומיות שלהם. אין שום יסוד לדבר, זה עלול היה רק להצחיק כשבאים אל אנשים כמונו הרואים במלחמת-השחרור הלאומית את חזות הכול, אשר לא רואים כל סתירה בין זה לבין המאוויים החברתיים שלהם, זה מגוחך ומעליב לחשוד בהם: "אינכם מספיק לאומיים".

על סוציאליזם ולא סוציאליזם אין להתווכח כאן. כולם אמרו כאן שהם סוציאליסטים. רק סבא לא. נקח זאת בחשבון.

אלדד טוען לזכות בעלות על כל התורה שלנו, על כל האידיאולוגיה. כפי שאמר גרא, יש לו חלק גדול מאוד. אך כדי להבליט את חלקו הוא לא צריך להשכיח את היתר. חלקו של גרא ב"חזית" היה יותר גדול מחלקו של אלדד. אינני רוצה להתמודד, אך, למען השם, לא רציתי להפחית מערכו

של אלדד, ואם תרצו הרי דבריו של אלדד על זכותו שלו הם הם המפחיתים מערכו.

אשר לפגיעה בעקרונות יהיה לבכם סמוך ובטוח: אנשים המוכנים גם כיום ללכת בדרך של לח"י שהיתה תמיד קשה, ותהיה קשה גם להבא, לא ירשו שום פגיעה בעקרונות. זהו תסביך שנכנס כאן, תסביך של סיוט בלבד. כשמדברים נגד המפלגה יש נימוק אחד ויחיד: המפלגה תפעל בשטח המקצועי ועל כן תצטרך להתבולל באחרים וכו', ושלגבי המפלגה הדבר הוא רק תכסיסי. אני רוצה להגיד שמה שכתבנו בהצעת-הרוב, לא מתוך תכסיס אמרנו זאת כי אם מתוך אמונה. ואם המלחמה להגנת האינטרסים של הפועל העברי מזדהה עם המלחמה הלאומית, למה לעורר סיוטים? נעסוק בזה כי זה חלק מהשחרור הלאומי, ונעסוק בזה מתוך נקודת-המוצא הזאת.

ברצוני עוד להגיד בסיכום: אלדד אמר, שעלינו היום ללכת לנופש מסוים. אלדד: נופש של שרירים!

מיכאל: נופש, ואיזה שלא יהיה, בשביל תנועה זו גסיסה. אני פונה רק לאותם החברים שמעוניינים בקיום התנועה והפעלתה שיצביעו בעד הצעת-הרוב. היתר יצביעו בשביל הצעתו של אלדד.

לאחר נאומו של מיכאל ניגשו להצבעה על שתי ההצעות. תוצאות ההצבעה היו: בעד הצעת-הוועדה 49, נגדה 13, נמנעו 25. בעד הצעת-המיעוט 19, נגדה 41, נמנעו 27.

לאחר שנודעו תוצאות ההצבעה הקריא ד"ר ישראל שייב את ההצהרה הבאה בשם קבוצת חברים שהצביעו בעד הצעת-המיעוט:

"בהחלטה הפוליטית, אשר נתקבלה על-ידי הרוב אנו רואים:

- א. טשטוש יעודה הברור והגדול של התנועה.
- ב. העברת מחצה של התנועה מהכיוון כלפי חוץ לכיוון כלפי פנים.
- ג. תקוות-שוא לגידול התנועה, שבאה מסיבות נתוח מוטעה של המציי-אות המדינית-פנימית בכלל ושל המציאות בתוך ציבור הפועלים בפרט.

מתוך כל אלה נראה לנו, כי הדרך עליה עולה התנועה פוגעת באופיה העצמאי, מזיקה לאפשרויות התפתחותה ואינה מובילה להגשמת היעוד. על כן החלטנו שלא נוכל להשתתף במוסדות המוציאים לפועל של התנועה, ונמשיך את מלחמתנו על שלמותה ונאמנותה של התנועה במסגרת המועצה ושאר המוסדות שאינם מוציאים לפועל.

עם כל זאת, ומתוך הנחה שעיקר המטרה משותף עדיין לכולנו, ומתוך

רצון לשמור על שלמות התנועה, המהווה את המכשיר היחידי להגשמת היעוד נמנענו מהצבעה נגד הצעת-הרוב".

לאחר הקראת ההצעה הנ"ל ניגשה המליאה להצביע על החלטות פוליטיות אקטואליות. ואלה ההחלטות שהתקבלו ברוב קולות:

(א) הוועידה מביעה את תודתה והוקרתה למרכז התנועה על הנהגתו האמיצה והתוויית דרכה של התנועה מאז ועד עתה בשלבים הראשוניים של מלחמת-השחרור העברית.

(ב) סיעת הלוחמים בהסתדרות העובדים הכללית תילחם לארגונו של כל פועלי ארץ-ישראל ללא הבדל דת ולאום.

(ג) להוריד מעל סדר-היום של המליאה את הצעתו של ברוך אורן שהיא: הוועידה מחליטה שמקום מושבם של מרכז התנועה ומוכי-רותה יהיה ירושלים, ושם ייצא לאור ביטאונה.

(ד) הוועידה מזוהירה את ישראל ועמי המזרח הקרוב מפני התגברותו המחודשת של האימפריאליזם הבריטי ומפני התפשטותו האימפריאליסטית של המונופוליוזם של ארצות-הברית.

(ה) הוועידה מביעה את התנגדותה הנחרצת לכל ניסיון של הפקרת ירושלים כולה או חלקה לשלטון לא עברי. הוועידה קוראת את העם העברי במולדת להילחם על שחרורה הגמור של ירושלים וקביעתה כבירת הארץ.

(ו) הוועידה רואה בוועדה המפשרת של או"ם, היושבת בירושלים, כלי-שרת בידי האימפריאליזם שמטרתו לשבץ את ארצנו בתוכנית שעבוד. הוועידה קוראת לכל הגורמים העבריים להימנע מכל מגע עם הוועדה המפשרת.

(ז) הוועדה רואה בתוכניות האנגלו-אכסיות ליצירת גוש ים-תיכוני, או מזרח תיכוני, השלמה לאמנה הצפון-אטלאנטית. תוכניות אלה עלולות לסבך את ארצנו במלחמה. הוועידה קוראת את מוסדותיה המדיניים של מדינת ישראל להודיע על התנגדותה המפורשת לתוכניות הגושים, להימנע מכל בריתות אזוריות עם מדינות הקשורות באמנה הצפון-אטלאנטית ולפעול להכשלתן.

(ח) הוועידה רואה את החוזים לשביתת-נשק בין ממשלת ישראל וממשלות בארצות השכנות כפסולים לחלוטין. חוזים אלה מפקירים חלקים ממולדתנו בידי הפולשים, ומקפאים את המשטרים הכושלים המשמשים מכשיר בידי אויבינו. הוועידה רואה בהמשכת המלחמה את הדרך לשחרור כל חלקי המולדת ולהפלת המשטרים האויבים. הוועידה מביעה את הזדעזעותה לידיעות על רדיפות והתעללות בבני-

עמנו, היושבים בארצות השכנות. הפסקת התעללות והרדיפות חייבת [ת] להיות תנאי קודם לכל הסדר עם השכנים. העברת היהודים למולדת היא הדרך היחידה לפתרון-קבע של בעיה זו.

(י) הוועידה קוראת את המוני-העם בארצות השכנות להפעיל [להפיל] את המשטרים המשעבדים בארצותיהם ולהתלכד בברית-אמת עם העם העברי, למען פיתוחו של האיזור, לשחרורו מעול האימפריאליזם ולשמירה על נייטראליות של אמת.

(יא) הוועידה מביעה את צערה על המכשולים שהונחו בארצות הדמוקרטיה העממית באירופה בדרכם של היהודים המבקשים לשוב למולדתם. הוועידה פונה אל הממשלות של ארצות אלה בקריאה להחזיר ליהודים את זכותם הטבעית. שיבתם של יהודים אלה תגביר את כוחו של העם, למען תהיה ארצנו מבצר של שלום וקידמה.

(יב) הוועידה רואה ביישוב שטחי הארץ השוממים והעזובים תפקיד חלוצי, וקוראת את מוסדות התנועה להקדיש מאמצים לפעולה זו.

(יג) הוועידה מביעה את מחאתה נגד קיומם של חוקי-חירום בריטיים במדינת ישראל ותובעת את ביטולם המיידי.

החלטה זו נתקבלה בתיקון של ברזן ארוך למחות גם נגד חוקי-החירום הישראליים. עמנואל שטרסבורג מציע להעביר החלטה זו לראש ההחלטות הנוגעות לישראל. הצעתו התקבלה ברוב דעות.

אנשול שפילמן מקבל רשות-הדיבור: כאשר דיברתי על הבריונים, שבאו אלינו בתחילת התנועה, הזכרתי את משה סבוראי בלבד. הזכירו לי שגם חיים דברי, צבי שניידרמן ויוסף הגלילי, הצטרפו אלינו מיד עם היווסד התנועה. אני מבקש בזה את סליחתם.

עברו להצבעה על החלטות ועדת הנוער, שהקריאה החברה רחל איכנבאום. אלחנן הלפרין הציע להחליט עקרונית על הקמת תנועת-נוער, ואת ענייני ארגון התנועה ותפקידיה למסור למרכז ולמועצה. עליהם יהיה לבחור ועדה מיוחדת, אשר תעבוד על יסוד החומר המוכן. ההצעה התקבלה ברוב דעות.

דו"ח הוועדה הכלכלית מקריא אלחנן הלפרין. פנחס גינפור מציע, שכל החומר יימסר לידי המרכז לעיון והכרעה. ההצעה התקבלה ברוב דעות.

הוועדה הכספית: מסקנות והמלצות הוועדה הכספית, שנחתמו על-ידי דוד שטרן, יוסף וילנר, טוביה דרורי ודוד סובול, הוקראו לפני הוועידה. נקבע שהעניינים הכספיים, החל מספטמבר 1948, התנהלו לשביעות-רצון. על התקופה הקודמת קשה היה לקבל תומר מספיק לקביעת מסקנות. נקבע שוועדת-הביקורת תטפל בבדיקת החשבונות הכספיים של אותה תקופה, תמסור דו"ח מלא למרכז, ואת תמצית מסקנותיה תפרסם בדו"ח פנימי.

ועדת התקנון: היות וחלקים מן התקנון נשארו לקביעת המועצה הוחלט שהתקנון השלם יפורסם לחוד, אחר ישיבת המועצה, ולא ייכלל בדו"ח זה. שם התנועה: הוחלט לקרוא לתנועה בשם: מפלגת הלוחמים, בחתירה מתמדת להחזרת השם המקורי — לוחמי חרות ישראל.

הרכב המוסדות: בהתאם לתקנון שנתקבל המליצה הוועדה המתמדת על רשימות "אן-בלוק" למרכז, למועצה, משפט-חברים ארצי, ועדת-ביקורת. המוסדות נבחרו ברוב קולות מכריע.

הרכב המרכז: נתן פרידמן-ילין, יצחק שמיר, שלמה בן-שלמה, אנשל שפילמן, אברהם סלמן, מתתיהו שמואלביץ, ד"ר יעקב ירדור, יוסף הגלילי, יעקב בנאי. ממלאת מקום: חיסיה שפירא.

הרכב המועצה: ד"ר ישראל שייב, גאולה כהן, מרדכי שלו, אלחנן הלפרין, עקיבא ברוך, יהודה-ליב שניאורסון, יהודה בן-דוד, שלמה אידל-שטיין, פנחס גינור, חיסיה שפירא, דוד בלאו, חיים שבתאי, ד"ר הלמן, שמעון זיו, הרצל ורהפטיג, טוביה חנצ'ינסקי, נסים גרשון, דוד סובול, רחל איכנבאום, יעקב לבשטיין, דוד ינאי, יוסף עדניה. ממלאי מקום: פרץ מנדלר, אהרן אהרנבלט, משה דוד איכנבאום, אברהם רוזנפלד.

הרכב משפט-החברים הארצי: אברהם רוזנפלד, חיים שבתאי, קלרה הבנשטריט, יעקב אהרוני, דוד בלאו. הרכב ועדת-הביקורת: פרץ מנדלר, ד"ר סבו, דוד סובול, ממלא מקום: טוביה חנצ'ינסקי.

לאחר בחירת המוסדות נסתיימה הוועידה בשירת "התקוה".

ביבליוגרפיה נבחרת

- אלדד, ישראל, מעשר ראשון – פרקי זכרונות ומוסר השכל, הוצאת הדר, תל-אביב, תשל"ו.
- בנאי, יעקב (מזל), חיילים אלמונים – ספר מבצעי לח"י, בעריכת ד"ר ישראל אלדד, הוצאת חוג ידידים, תל-אביב, תשי"ח.
- גטר, מרים, האידיאולוגיה של תנועת לוחמי חרות ישראל (לח"י), עבודת גמר לתואר מוסמך למדעי הרוח, אוניברסיטת תל-אביב, תל-אביב, 1967.
- ילינ'מור, נתן, לוחמי חרות ישראל, הוצאת שקמונה, ירושלים, 1974.
- כהן, גאולה, סיפורה של לוחמת, הוצאת קרני, תל-אביב, תשכ"ב.
- לוחמי חרות ישראל – כתבים, א' ב', הוועד להוצאת כתבי לח"י, תל-אביב, תשי"ט–תש"ך.
- מילשטיין, אורי, הבלונדיני הגבוה, הוצאת רמדור, תל-אביב, תשכ"ח–תשכ"ט.
- מרגלית, דן, "ההיסטוריוגרפיה של לח"י בראי ביקורת", כיוונים, חוברת 15, ירושלים, תשמ"ב.
- גיב, דוד, מערכות האירגון הצבאי הלאומי, ג' ד' ה', מוסד קלוזנר, תל-אביב, 1967–1976.
- סלוצקי, יהודה, קיצור תולדות ההגנה, הוצאת משרד הבטחון, תל-אביב, 1978.
- עלי (דוד סובול), גוייסנו לכל החיים, הוצאת משרד הבטחון, 1969.
- ענבר, רחל (גחש) (עורכת), יהודה בן דוד, לוחם חרות ישראל, ירושלים, תשל"ג.
- שמואלביץ, מתתיהו, בימים אדומים – זכרונות איש מחתרת, תל-אביב, תש"ט.

בסדרת עיונים במחתרות ובמרי

הופיעו

1

THE FAILURE OF BRITISH MILITARY STRATEGY
WITHIN PALESTINE 1939-1947

by Bruce Hoffman

(136 pp. + XXIV Hebrew. 1983)

2

הבלגה או תגובה

הויכוח ביישוב היהודי תרצ"ו—תרצ"ט (1936—1939)

ההדיר מבוא והערות: יעקב שביט

(160 עמ'. תשמ"ג—1983)

